

UCHWAŁA NR
RADY MIASTA KALISZA

z dnia 2020 r.

**w sprawie zmiany uchwały w sprawie uchwalenia i przyjęcia do realizacji „Planu Gospodarki
Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”**

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 6a i art. 18 ust. 1 w związku z art. 7 ust. 1 pkt 1 i 3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 713) uchwala się, co następuje:

§ 1.

Zmienia się treść załącznika do uchwały Nr XVI/189/2015 Rady Miasta Kalisza z dnia 20 listopada 2015r. w sprawie uchwalenia i przyjęcia do realizacji „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”, zmienionej uchwałą Nr XXXIV/450/2017 Rady Miasta Kalisza z dnia 23 lutego 2017 r. i nadaje nowe brzmienie określone w załączniku do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Kalisza.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza Aktualizacja

Kalisz, kwiecień 2020 r.

Wykonanie na zlecenie Miasta Kalisz:
ATMOTERM S.A.
Opole, ul. Łangowskiego 4

**INFRASTRUKTURA
I ŚRODOWISKO**
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
FUNDUSZ SPÓJNOŚCI

*Projekt współfinansowany przez Unię Europejską ze środków Funduszu Spójności
w ramach Programu Infrastruktura i Środowisko*

Składamy serdeczne podziękowania za współpracę i zaangażowanie przy opracowaniu dokumentu pn. „Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza” zespołowi z Urzędu Miasta Kalisza, w skład którego wchodzi: Pracownicy Wydziału Rozwoju Miasta Urzędu Miasta Kalisza, Energetyk Miejski – Koordynator PGN, wszystkie osoby i jednostki organizacyjne Urzędu Miasta Kalisza, a także inne jednostki współpracujące w procesie przygotowania niniejszego opracowania. Wszystkim Państwu serdecznie dziękujemy za udostępnienie niezbędnych materiałów i informacji źródłowych oraz pomoc i poświęcony czas.

Opracowanie wykonane na zlecenie:

Miasto Kalisz
Główny Rynek 20
62-800 Kalisz

Zespół autorski:

Koordynacja projektu: mgr inż. Magdalena Załupka

Zespół autorów pod kierownictwem mgr inż. Grzegorza Markowskiego i mgr inż. Janusza Pietrusiaka

*mgr inż. Agnieszka Ościk
mgr Aleksandra Stasiszyn
mgr inż. Ksenia Jechna
mgr Bartosz Ochocki
mgr inż. Michał Drabek
mgr inż. Wojciech Kusek
mgr inż. Anna Justyńska
mgr inż. Marta Kapalka
inż. Paweł Dykta*

Opieka ze strony Dyrekcji- mgr inż. Ksenia Jechna

Osoby biorące udział w opracowaniu dokumentu ze strony Miasta Kalisz:

- *Stanisław Krakowski – Naczelnik Wydziału Rozwoju Miasta;*
- *Jarosław Jabłoński – Energetyk Miejski – Koordynator PGN.*

[Spis treści](#)

Wykaz pojęć i skrótów użytych w opracowaniu 5

1.	Streszczenie	10
1.1.	Cel i podstawa wykonania PGN	12
1.2.	Struktura dokumentu i metodyka jego opracowania	13
1.3.	Przepisy prawa oraz dokumenty strategiczne	14
1.4.	Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi globalnymi, regionalnymi oraz UE	18
1.5.	Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Polski	24
1.6.	Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Województwa Wielkopolskiego	27
1.7.	Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Miasta Kalisza	32
2.	Ogólna Strategia	37
2.1.	Opis obszaru objętego zakresem PGN	37
2.2.	Analiza stanu aktualnego na obszarze objętym Planem	39
2.2.1.	Powietrze	39
2.2.2.	Klimat	43
2.3.	Ocena energochłonności i emisyjności oraz analiza stanu i potencjału technicznego ograniczenia zużycia energii i redukcji emisji	43
2.3.1.	Energia elektryczna	44
2.3.2.	Oświetlenie publiczne	47
2.3.3.	Ciepło sieciowe	47
2.3.4.	System Gazowniczy	50
2.3.5.	Odnawialne źródła energii	54
2.3.6.	System transportowy	57
2.4.	Uwarunkowania społeczno-gospodarcze	60
2.4.1.	Demografia	60
2.4.2.	Działalność gospodarcza	61
2.4.3.	Mieszkalnictwo	62
2.4.4.	Aglomeracja Kalisko – Ostrowska	64
2.5.	Identyfikacja obszarów problemowych	65
2.6.	Rewitalizacja obszarów zdegradowanych	68
2.6.1.	Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych	69
2.7.	Cele strategiczne i szczegółowe	74
3.	Aspekty organizacyjne i finansowe	76
3.1.	Aspekty organizacyjne	76
3.2.	Aspekty finansowe	80
3.2.1.	Źródła finansowania inwestycji na poziomie międzynarodowym	80
3.2.2.	Źródła finansowania inwestycji na poziomie krajowym	86
3.2.3.	Źródła finansowania inwestycji na poziomie wojewódzkim	88
4.	Wyniki inwentaryzacji emisji dwutlenku węgla dla roku bazowego 2013	92
4.1.	Metodologia inwentaryzacji dla PGN	92
4.2.	Wyniki inwentaryzacji	102
4.2.1.	Analiza głównych źródeł emisji CO ₂	102
5.	Działania dla osiągnięcia założonych celów	111
5.1.	Długoterminowa strategia, cele i zobowiązania	116
5.2.	Krótko/średnioterminowe zadania	117
5.3.	Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji działań	117
6.	Zagadnienia systemowe	140
6.1.	Założenia ogólne do oszacowania przewidywanego efektu energetycznego i ekologicznego	140
6.2.	Możliwości finansowania zadań	143
6.3.	System realizacji PGN	149
6.3.1.	Analiza ryzyk realizacji Planu	149
6.3.2.	Sposób monitorowania i raportowania efektów realizacji celów projektu	150
7.	Prognoza redukcji emisji CO ₂ i zużycia energii finalnej	167
7.1.	Wyniki inwentaryzacji – prognoza na 2020 r.	167
7.2.	Wyniki inwentaryzacji – podsumowanie	169
7.3.	Efekt energetyczny i ekologiczny	171

[8. Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko 173](#)

[Spis tabel 176](#)

[Spis rysunków 179](#)

[Załącznik Nr 1 - UZUPEŁNIENIE PLANU GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA MIASTA KALISZA
O ELEMENTY PLANU ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI MIEJSKIEJ 181](#)

Wykaz pojęć i skrótów użytych w opracowaniu

- **arsen** - pierwiastek chemiczny należący do grupy 15 w układzie okresowym, liczba atomowa 33, jeden z metali ciężkich; występuje w skorupie ziemskiej, tworzy ponad 200 minerałów, z których najbardziej rozpowszechnione są: arsenopiryt, lelingit, orpiment, realgar. Arsen otrzymuje się przez ogrzewanie rud bez dostępu powietrza lub przez redukcję arsenu węglem. Naturalnym źródłem arsenu są erupcje wulkanów, a w mniejszym stopniu ługowanie skał osadowych i magmowych,
- **benzo(a)piren - B(a)P** – jest przedstawicielem wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych (WWA). Benzo(a)piren wykazuje małą toksyczność ostrą, zaś dużą toksyczność przewlekłą, co związane jest z jego zdolnością kumulacji w organizmie. Jak inne WWA, jest kancerogenem chemicznym, a mechanizm jego działania jest genotoksyczny, co oznacza, że reaguje z DNA, przy czym działa po aktywacji metabolicznej,
- **BiR** – działalność badawcza i rozwojowa,
- **Budynek użyteczności publicznej** - należy przez to rozumieć budynek przeznaczony na potrzeby administracji publicznej, wymiaru sprawiedliwości, kultury, kultu religijnego, oświaty, szkolnictwa wyższego, nauki, wychowania, opieki zdrowotnej, opieki społecznej i lub socjalnej, obsługi bankowej, handlu, gastronomii, usług, w tym usług pocztowych lub telekomunikacyjnych, turystyki, sportu, obsługi pasażerów w transporcie kolejowym, drogowym, lotniczym morskim lub wodnym śródlądowym oraz inny budynek przeznaczony do wykonywania podobnych funkcji; za budynek użyteczności publicznej uznaje się także budynek biurowy lub socjalny¹,
- **CAFE** – CleanAir for Europe – program wprowadzony dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/50/WE z dnia 21 maja 2008 r. w sprawie jakości powietrza i czystszyego powietrza dla Europy (w skrócie określanej mianem dyrektywy CAFE, od nazwy programu CAFE),

CORINAIR - COREInventory of AIR emissions - jeden z programów realizowanych od 1995 r. przez Europejską Agencję Ochrony Środowiska, obejmujący inwentaryzację emisji zanieczyszczeń do atmosfery. Baza CORINAIR ma za zadanie zbierać, aktualizować, zarządzać i publikować informacje o emisji zanieczyszczeń do powietrza,

- **DSRK** – Długoterminowa Strategia Rozwoju Kraju,
- **EMEP** - European Monitoring Environmental Program - opracowany przez Europejską Komisję Gospodarczą ONZ przy współpracy Światowej Organizacji Meteorologicznej (WMO) program monitoringu, mający na celu uzyskanie informacji o udziale poszczególnych państw w zanieczyszczaniu środowiska innych państw, m.in. w celu kontroli wypełniania międzynarodowych ustaleń i porozumień w sprawie strategii zmniejszania zanieczyszczeń na obszarze Europy. EMEP posiada 70 pomiarowych stacji lądowych na terenie 21 krajów Europy,
- **emisja** substancji do powietrza - wprowadzane w sposób zorganizowany (poprzez emitery) lub niezorganizowany (z dróg, z hałd, składowisk, w wyniku pożarów lasów) substancje gazowe lub pyłowe do powietrza na skutek działalności człowieka lub ze źródeł naturalnych,
- **emisja dopuszczalna do powietrza** - dopuszczalne do wprowadzania do powietrza rodzaje i ilości substancji zanieczyszczających. Dopuszczalną emisję ustala się (poza określonymi w przepisach wyjątkami) dla każdego urządzenia, w którym zachodzą procesy technologiczne lub są prowadzone operacje techniczne powodujące powstawanie substancji zanieczyszczających (źródła substancji zanieczyszczających), emitora punktowego oraz instalacji każdej jednostki organizacyjnej,

¹ źródło: Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. Nr 75, poz. 690, z późn. zm.)

- **emisja wtórna** - zanieczyszczenia pyłowe powstające w wyniku reakcji i procesów zachodzących podczas transportu na duże odległości gazów (SO_2 , NO_x , NH_3 oraz lotnych związków organicznych) oraz reemisja tj. unoszenie pyłu z podłoża (szczególnie na terenie miast),
- **emitor** – miejsce wprowadzania zanieczyszczeń do powietrza,
- **emitor punktowy** - miejsce wprowadzania zanieczyszczeń do powietrza w sposób zorganizowany, potocznie komin,
- **emitor liniowy** – przyjęty do obliczeń zastępczy emitor dla źródeł liniowych,
- **emitor powierzchniowy** - przyjęty do obliczeń zastępczy emitor dla źródeł powierzchniowych,

- **gaz cieplarniany** (GHG, z ang. *greenhouse gas*) – gazowy składnik atmosfery będący jedną z przyczyn efektu cieplarnianego; gazy cieplarniane zapobiegają wydostawaniu się promieniowania
- podczerwonego z planety, pochłaniając je i oddając do atmosfery, w wyniku czego następuje zwiększenie temperatury jej powierzchni; do gazów cieplarnianych na Ziemi zalicza się parę wodną, dwutlenek węgla (CO₂), metan (CH₄), freony (CFC), podtlenek azotu (N₂O), halon, gazy przemysłowe (HFC, PFC, SF₆),
- **greening** – proces obejmujący przekształcenie wizerunku miejsca, stylu życia, marki na bardziej przyjazny środowisku; działania proekologiczne obejmujące włączenie zielonych produktów i procesów,
- **GUS** - Główny Urząd Statystyczny,
- **GDDKiA** – Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
- **ICT** – technologie informatyczne – komunikacyjne,
- **IMiGW** – Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej,
- **emisja substancji** – ilość zanieczyszczeń pyłowych lub gazowych odbierana przez środowisko; jest miarą stopnia jego zanieczyszczenia definiowana, jako **stężenie** zanieczyszczeń w powietrzu (wyrażane w jednostkach masy danego zanieczyszczenia, na jednostkę objętości powietrza lub w ppm, ppb) oraz jako depozycja zanieczyszczeń — ilość danego zanieczyszczenia osiadającego na powierzchni ziemi,
- **interesariusze** - są to osoby lub inne organizacje, które uczestniczą w tworzeniu projektu (biorą czynny udział w jego realizacji) lub są bezpośrednio zainteresowane wynikami jego wdrożenia,
- **KASHUE** – Krajowy Administrator Systemu Handlu Uprawnieniami do Emisji. Instytucja powołana ustawą z dnia 12 czerwca 2015 r. o handlu uprawnieniami do emisji do powietrza gazów cieplarnianych i innych substancji. Na zlecenie Ministra Środowiska, KASHUE prowadzi rejestr i inwentaryzację emisji gazów cieplarnianych w Polsce w ramach wspólnotowego systemu handlu uprawnieniami do emisji. Zarządza też przydzielaniem jednostek emisji poszczególnym podmiotom,
- **KE** – Komisja Europejska,
- **KOBiZE** – Krajowy Ośrodek Bilansowania i Zarządzania Emisjami – podmiot powołany Ustawą z dnia 17 lipca 2009 r. o systemie zarządzania emisjami gazów cieplarnianych i innych substancji. KOBiZE podlega Ministrowi Środowiska i jest odpowiedzialny za prowadzenie corocznej inwentaryzacji, bilansowanie i prognozowanie emisji zanieczyszczeń oraz opracowywanie ew. planów redukcji emisji i raportów m.in. do konwencji UNFCCC, zgodnie z wymogami Protokołu z Kioto,
- **MŚP** – małe średnie przedsiębiorstwa,
- **NFOŚiGW** – Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; od 1.01.2010 r. -państwowa osoba prawna w rozumieniu art. 9 pkt 14 Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o *finansach publicznych* (Dz. U. nr 157, poz. 1240),
- **NMF** – Norweski Mechanizm Finansowy,
- **NMLZO** – Nietetanowe Lotne Związki Organiczne,
- **„niska emisja”** - jest to emisja pyłów i szkodliwych gazów pochodząca z domowych pieców grzewczych i lokalnych kotłowni węglowych, w których spalanie węgla odbywa się w nieefektywny sposób. Cechą charakterystyczną niskiej emisji jest to, że powodowana jest przez liczne źródła wprowadzające do powietrza niewielkie ilości zanieczyszczeń. Duża ilość kominów o niewielkiej wysokości powoduje, że wprowadzane do środowiska zanieczyszczenia są bardzo uciążliwe, gdyż gromadzą się wokół miejsca powstawania, a są to najczęściej obszary o zwartej zabudowie mieszkaniowej,

- **OZE** - odnawialne źródła energii,
- **ozon** - jedna z odmian alotropowych tlenu (O_3), posiadająca silne własności aseptyczne i toksyczne. W wyższych warstwach atmosfery pełni ważną rolę w pochłanianiu części promieniowania ultrafioletowego dochodzącego ze Słońca do Ziemi, natomiast w przyziemnej warstwie atmosfery jest gazem drażniącym, powoduje uszkodzenie błon biologicznych przez reakcje rodnikowe z ich składnikami,
- **PM10** - pył (PM - ang. particulate matter) jest zanieczyszczeniem powietrza składającym się z mieszaniny cząstek stałych, ciekłych lub obu naraz, zawieszonych w powietrzu i będących mieszaniną substancji organicznych i nieorganicznych. Pył zawieszony może zawierać substancje toksyczne takie jak wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (m.in. benzo(a)piren), metale ciężkie oraz dioksyny i furany. Cząstki te różnią się wielkością, składem i pochodzeniem. PM10 to pyły o średnicy aerodynamicznej do 10 μm , które mogą docierać do górnych dróg oddechowych i płuc,
- **PM2,5** – cząstki pyłu o średnicy aerodynamicznej do 2,5 μm , które mogą docierać do górnych dróg oddechowych i płuc oraz przenikać przez ściany naczyń krwionośnych. Jak wynika z raportów Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), długotrwałe narażenie na działanie pyłu zawieszonego PM2,5 skutkuje skróceniem średniej długości życia. Szacuje się (2000 r.), że życie przeciętnego mieszkańca Unii Europejskiej jest krótsze z tego powodu o ponad 8 miesięcy. Krótkotrwała ekspozycja na wysokie stężenia pyłu PM2,5 jest równie niebezpieczna, powodując wzrost liczby zgonów z powodu chorób układu oddechowego i krążenia oraz wzrost ryzyka nagłych przypadków wymagających hospitalizacji,
- **POliŚ** – Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,
- **PONE** – Program Ograniczania Niskiej Emisji, polegający na wymianie starych kotłów, pieców węglowych na nowoczesne kotły węglowe, retortowe, gazowe, ogrzewanie elektryczne, zastosowanie alternatywnych źródeł energii lub podłączenie do miejskiej sieci ciepłowniczej; w ramach PONE likwidowane są również lokalne kotłownie węglowe,
- **POP** – Program ochrony powietrza, dokument przygotowany w celu określenia działań zmierzających do przywrócenia odpowiedniej jakości powietrza na terenie, na którym zanotowano przekroczenia dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń,
- **PGN** – Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza,
- **poziom celów długoterminowych** - jest to poziom substancji, poniżej którego, zgodnie ze stanem współczesnej wiedzy, bezpośredni szkodliwy wpływ na zdrowie ludzi lub środowisko jako całość jest mało prawdopodobny; poziom ten ma być osiągnięty w długim okresie czasu, z wyjątkiem sytuacji, gdy nie może być osiągnięty za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych,
- **poziom dopuszczalny** – poziom substancji, który ma być osiągnięty w określonym terminie i po tym terminie nie powinien być przekraczany. **Poziom dopuszczalny jest standardem jakości powietrza,**
- **poziom docelowy** – poziom substancji w powietrzu ustalony w celu unikania, zapobiegania lub ograniczania szkodliwego oddziaływania na zdrowie ludzkie i środowisko jako całość, który ma być osiągnięty tam gdzie to możliwe w określonym czasie, za pomocą ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych,
- **poziom substancji w powietrzu (emisja zanieczyszczeń)** - ilość zanieczyszczeń pyłowych lub gazowych w środowisku; jest miarą stopnia jego zanieczyszczenia definiowaną jako **stężenie** zanieczyszczeń w powietrzu (wyrażane w jednostkach masy danego zanieczyszczenia, np. dwutlenku siarki na jednostkę objętości powietrza

lub w ppm, ppb) oraz jako **opad** (depozycja) zanieczyszczeń- ilość danego zanieczyszczenia osiadającego na powierzchni ziemi,

• **stężenie** – ilość substancji w jednostce objętości powietrza, wyrażona w $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
SEAP – z ang. [Sustainable Energy Action Plan](#), Plan działań na rzecz zrównoważonej energii, Plan ten jest dokumentem opisującym możliwości działań na szczeblu lokalnym w zakresie zrównoważonej gospodarki energetycznej oraz zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych,

- **stężenie pyłu zawieszonego PM₁₀** – ilość pyłu o średnicy aerodynamicznej poniżej 10 μm w jednostce objętości powietrza, wyrażona w $\mu\text{g}/\text{m}^3$,
- **tabor komunikacji miejskiej** – pojazdy samochodowe (autobusy), szynowe (tramwaje) służące do transportu miejskiego, przeznaczone konstrukcyjnie do przewozu więcej niż 9 osób łącznie z kierowcą,

tabor komunikacji publicznej - zespół środków transportu będących własnością przedsiębiorstw publicznych, które mogą służyć różnym celom np. tabor [autobusowy](#), tabor kolejowy, tabor [maszyn drogowych](#),

- **TEN-T** - transeuropejskie sieci transportowe,
- **termomodernizacja** – przedsięwzięcie mające na celu zmniejszenie zapotrzebowania i zużycia energii cieplnej w danym obiekcie budowlanym. Termomodernizacja obejmuje zmiany zarówno w systemach ogrzewania i wentylacji, jak i strukturze budynku oraz instalacjach doprowadzających ciepło. Zakres termomodernizacji, podobnie jak jej parametry techniczne i ekonomiczne, określane są poprzez przeprowadzenie audytu energetycznego. Najczęściej przeprowadzane działania to: docieplanie ścian zewnętrznych i stropów, wymiana okien i drzwi, wymiana lub modernizacja systemów grzewczych i wentylacyjnych. Zakres możliwych zmian jest ograniczony istniejącą bryłą, rozplanowaniem i konstrukcją budynków. Za możliwe i realne uznaje się średnie obniżenie zużycia energii o 35%-40% w stosunku do stanu aktualnego,
- **unos** – masa substancji powstającej w źródle i unoszonej z tego źródła przed jakimkolwiek urządzeniem oczyszczającym w określonym przedziale czasu, strumień substancji doprowadzony do urządzenia oczyszczającego,
- **WIOŚ** – Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu,
- **WFOŚiGW** – Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej; od 1.01.2010 r. -samorządowa osoba prawna w rozumieniu art. 9 pkt 14 ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o *finansach publicznych* (Dz. U. nr 157, poz. 1240)
- **WRPO** – Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny,
- **zielone miejsca pracy** - te, które w pewien sposób przyczyniają się do ochrony lub odtwarzania środowiska naturalnego. Pojęcie to obejmuje stanowiska pracy służące ochronie ekosystemów i różnorodności biologicznej, redukcji zużycia energii i surowców naturalnych lub minimalizacji produkcji odpadów czy zanieczyszczeń,
- **zielone zamówienia publiczne** - (ang. green public procurement - GPP) proces, w ramach którego instytucje publiczne starają się uzyskać towary, usługi i roboty budowlane, których oddziaływanie na środowisko w trakcie ich cyklu życia jest mniejsze w porównaniu do towarów, usług i robót budowlanych o identycznym przeznaczeniu, jakie zostałyby zamówione w innym przypadku. Są instrumentem dobrowolnym, co oznacza, że poszczególne państwa członkowskie i organy publiczne mogą określić zakres, w jakim je wdrażają. Rozwiązanie to może być stosowane w odniesieniu do zamówień będących zarówno powyżej, jak i poniżej progu stosowania unijnych dyrektyw w sprawie zamówień publicznych²,

² „Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017-2020”, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa, 2017

- **zintegrowany rozkład jazdy** – rozkład w którym w krótkim przedziale czasu (kilku minut) następuje skomunikowanie środków transportu (np. autobusów, pociągów) przybywających z różnych kierunków na stację węzłową,
- **ZPORR** – Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego,
- **źródła emisji liniowej** - (zaliczone do powszechnego korzystania ze środowiska) to przede wszystkim główne trasy komunikacyjne przebiegające przez teren wyznaczonej strefy,
- **źródła emisji powierzchniowej** - (zaliczone do powszechnego korzystania ze środowiska) to źródła powodujące tzw. „niską emisję”. Zostały tu zaliczone obszary zwartej zabudowy mieszkaniowej jedno- i wielorodzinnej z indywidualnymi źródłami ciepła, małe zakłady rzemieślnicze bądź usługowe oraz obiekty użyteczności publicznej wraz z drogami lokalnymi,
- **źródła emisji punktowej** - (zaliczone do korzystania ze środowiska) to emitory jednostek organizacyjnych o znaczącej emisji zanieczyszczeń, oddziałujące na obszar objęty analizą. Wśród nich występują zarówno emitory zlokalizowane na tym obszarze, jak i emitory zlokalizowane poza wskazanym obszarem, a mające istotny wpływ na wielkość notowanych stężeń substancji w powietrzu.

Wybrane skróty:

Klasy stref³:

- **A** – poziom stężeń nie przekracza wartości dopuszczalnej – działania niewymagane,
- **B** – poziom stężeń powyżej wartości dopuszczalnej, lecz nieprzekraczający wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji – konieczne określenie obszarów i przyczyn oraz podjęcie działań,
- **C** – poziom stężeń powyżej wartości dopuszczalnej powiększonej o margines tolerancji – konieczne opracowanie POP.
- **D1** – poziom stężeń dla ozonu w powietrzu na terenie, gdzie nie został przekroczony poziom celu długoterminowego,
- **D2** – poziom stężeń dla ozonu w powietrzu na terenie, gdzie przekroczony został poziom celu długoterminowego.

Inne:

- As – arsen,
- Cd – kadm,
- CO – tlenek węgla,
- CO₂ – dwutlenek węgla,
- HFC – heptafluoropropan,
- Mg – megagram (1 Mg = 1 tona), 10⁶ g,
- MW – mega Watt,
- ng – nanogram, 10⁻⁹ g,
- NH₃ – amoniak,
- NH₄⁺ – jon amonowy,
- Ni – nikiel,
- NO₂ – dwutlenek azotu,
- NO_x – tlenki azotu,
- O₃ – ozon,
- Pb – ołów,
- p. cz. – powierzchnia czynna,
- PFC – perfluorowęglowodory,
- ppm (ang. *parts per milion* ‘części na milion’) – 10⁻⁶,
- ppb (ang. *parts per bilion* ‘części na miliard’) – 10⁻⁹,
- p.u. – powierzchnia użytkowa,
- s.m. – sucha masa,
- SF₆ – heksafluoreksiarki.
- SO₂ – dwutlenek siarki,
- WWA – wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne (np. B(a)P),
- µg – mikrogram, 10⁻⁶ g,

³ Na podstawie Rocznej Oceny Jakości Powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2014, WIOŚ, Poznań, kwiecień 2014.

1. Streszczenie

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza (PGN) jest dokumentem strategicznym wyznaczającym główne cele i kierunki działań w zakresie poprawy jakości powietrza, efektywności energetycznej, ograniczenia emisji zanieczyszczeń, w tym również gazów cieplarnianych. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza jest zintegrowanym planem działań mającym na celu osiągnięcie standardów jakości powietrza w perspektywie lat 2015-2025. Zakres tematyczny Planu odnosi się do działań zarówno inwestycyjnych, jak i nieinwestycyjnych w sektorze mieszkalnictwa indywidualnego, budownictwa publicznego, gospodarki przestrzennej, zaopatrzenia w ciepło i energię, transportu prywatnego i publicznego. Zaproponowane działania powinny przynieść miastu efekt ekologiczny w postaci ograniczenia emisji substancji do powietrza, redukcji zużycia energii finalnej, powinny koncentrować się na:

poprawie efektywności energetycznej przesyłu ciepła poprzez rozbudowę i modernizację magistralnych sieci ciepłowniczych,
kompleksowej termomodernizacji budynków zgodnie z zakresem wynikającym z audytu energetycznego w celu zmniejszenia zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła,
likwidacji lokalnych źródeł ciepła, których źródłem energii cieplnej są paliwa stałe, optymalnym wykorzystaniu energii cieplnej oraz zwiększeniu zasięgu oddziaływania sieci ciepłowniczych poprzez ich rozbudowę i rozwój, umożliwiając podłączenie bezpośrednio nowych odbiorców ciepła,
rozbudowę rozdzielczych sieci ciepłowniczych wraz z przyłączami cieplnymi na wybranych osiedlach miasta,
poprawie efektywności energetycznej poprzez zmianę sposobu zasilania w ciepło polegającą na likwidacji grupowych węzłów cieplnych i zamianie ich na indywidualne węzły cieplne wraz z budową nowych przyłączy cieplnych,
optymalizacji sposobu wykorzystania ciepła sieciowego poprzez budowę systemu zdalnego monitoringu oraz sterowania pracą sieci i węzłów cieplnych wraz z rozbudową systemu zdalnego odczytu układów pomiarowych ciepła,
zwiększeniu sprawności wytwarzania ciepła poprzez przebudowę lokalnego źródła ciepła na źródło oparte na systemie wysokosprawnej kogeneracji,
zastosowaniu materiałów, sprzętu i technologii przy rozbudowie oraz budowie sieci ciepłowniczych zmniejszających straty ciepła na przesyle.

Priorytetowym celem niniejszego dokumentu jest ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze - pyłów, w tym pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5}, jak również innych substancji, np. benzo(a)pirenu oraz emisji dwutlenku węgla, dwutlenku siarki i tlenków azotu. Jednym z celów jest uzyskanie poprawy efektywności energetycznej i zastosowania odnawialnych źródeł energii (OZE). Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza ma także na celu poprawę jakości powietrza poprzez realizację zadań i celów wskazanych przez prawo miejscowe oraz zawartych w Programie ochrony powietrza. W związku z powyższym Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza zawiera w sobie między innymi opis celów strategicznych i celów szczegółowych, a także posiada horyzont czasowy.

Podczas opracowania pierwszej wersji Planu w 2015 roku, ze względu na szeroką dostępność danych dla roku 2013, przyjęto ten rok, jako okres bazowy w przeprowadzeniu inwentaryzacji emisji dwutlenku węgla (CO₂).

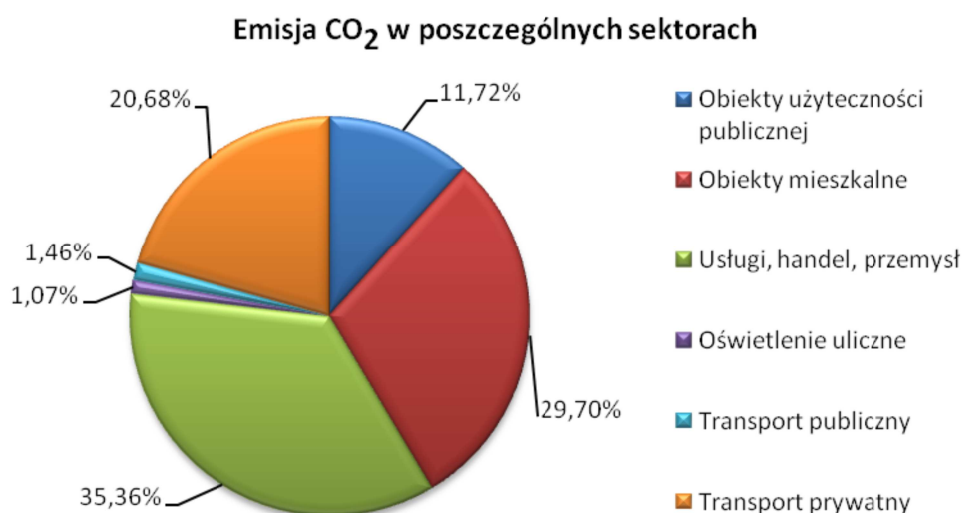
W kolejnych latach dokonano aktualizacji Planu w zakresie monitorowania realizacji zadań harmonogramu – rzeczowo-finansowego. W 2019 roku na podstawie umowy z wykonawcą

Atmoterm SA dokonano zmian w dokumentacji w zakresie aktualizacji harmonogramu poprzez dodanie nowego zadania do Planu.

W Planie przedstawiono przepisy prawa, dokumenty strategiczne na poziomie globalnym, unijnym, krajowym i regionalnym oraz polskie akty prawne decydujące o zarządzaniu jakością powietrza. Analiza powyższych materiałów pozwoliła na precyzyjne i spójne wyselekcjonowanie celów szczegółowych i strategicznych oraz nakreślenie sposobu ich osiągnięcia w perspektywie do 2025 roku.

Podstawowym wymiarem PGN jest obszar Miasta Kalisza. Plan przedstawia i opisuje lokalizację i ukształtowanie badanego obszaru, warunki demograficzne, analizę terenów przekroczeń substancji wpływających na ochronę ludności, czynniki klimatyczne oddziałujące na poziom substancji w powietrzu, charakterystykę użytkowania terenów. Zwraca także uwagę na obszary chronione na mocy odrębnych przepisów.

Dokument PGN opiera się na szczegółowej diagnozie stanu jakości powietrza, która została przygotowana w oparciu o pomiary prowadzone przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Poznaniu. Pomiarami objęto substancje, których stężenia w powietrzu, według oceny stanu jakości powietrza⁴, przekraczają poziomy dopuszczalne lub docelowe (pył zawieszony PM10, pył zawieszony PM2,5 oraz benzo(a)piren). Na tym etapie przeanalizowano także lokalizację punktów pomiarowych - stacji znajdujących się na terenie objętym Planem (Kalisz – ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego, Kalisz – ul. Warszawska). Rozdział 4 przedstawia wyniki bazowej inwentaryzacji poszczególnych substancji zanieczyszczających powietrze w podziale na sektory gospodarki. Na poniższym rysunku przedstawiono procentowy udział sektorów w emisji ekwiwalentu dwutlenku węgla: sektora budynków użyteczności publicznej, sektora oświetlenia ulicznego, sektora budynków mieszkalnych, sektora transportu prywatnego i publicznego, sektora przemysłu oraz budynków usługowych. Dokładniejsza analiza została omówiona w rozdziale 4. Całkowita emisja CO₂ z terenu Miasta Kalisz w roku bazowym 2013 wyniosła 538 502,43 MgCO₂/rok

Rysunek 1. Procentowy udział poszczególnych sektorów w emisji ekwiwalentu dwutlenku węgla na terenie Miasta Kalisza

Identyfikacja głównych źródeł i przyczyn emisji zanieczyszczeń do powietrza na terenie Miasta Kalisza, z uwzględnieniem emisji napływowej stanowi następny element czwartego rozdziału.

⁴ źródło: Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2017, Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2018.

Kolejna część Planu poświęcona jest m.in. opisowi strategicznych działań kierunkowych zmierzających do przywrócenia standardów jakości powietrza. W jego ramach zastosowano podział na: energetykę, przemysł, transport (ze szczególnym uwzględnieniem transportu publicznego), infrastrukturę użyteczności publicznej, gospodarstwa domowe. Następnym ważnym punktem jest harmonogram rzeczowo-finansowy działań naprawczych: krótkookresowych, średnio- i długoterminowych. Harmonogram zawiera rezultaty ekologiczne z przewidywanym wymiarem redukcji emisji substancji [Mg/rok]. Należy jednak zaznaczyć, iż w przypadku niektórych działań, np. kampanii edukacyjnych spodziewany efekt będzie odłożony w czasie. Pojawi się on bowiem, gdy nastąpi wzrost świadomości wśród mieszkańców. Kampanie edukacyjne mają na celu ukazanie korzyści zdrowotnych i społecznych wynikających z redukcji emisji z indywidualnych systemów grzewczych, poprawy efektywności energetycznej, zastosowania odnawialnych źródeł energii oraz informowanie o granicy czasowej wprowadzenia ograniczeń stosowania paliw stałych lub innych działań systemowych gwarantujących utrzymanie poziomu stężeń zanieczyszczeń po finalizacji działań naprawczych. W harmonogramie wskazano także działania naprawcze dla miasta.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza obejmuje harmonogram, który zawiera działania, obowiązki podmiotów realizujących Plan, szacowane efekty ekologiczne i energetyczne oraz szacunkowe koszty. Realizacja działań przyniesie redukcję zużycia energii finalnej o 47 500 MWh/rok oraz redukcję emisji CO₂ o 43 590 MgCO₂/rok.

W przedmiotowym dokumencie przedstawiono również potencjalne źródła finansowania zadań oraz proponowane wskaźniki monitoringu realizacji PGN. Odniesiono się do obszarów zagrożeń realizacji Planu działań gospodarki niskoemisyjnej – przeanalizowano i zestawiono mocne i słabe strony, szanse realizacji zaproponowanych działań czyli dokonano tzw. analizy SWOT realizacji PGN.

1.1. Cel i podstawa wykonania PGN

Celem Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza jest określenie, na podstawie analizy aktualnego stanu w zakresie zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych na obszarze Miasta Kalisza, działań zmierzających do redukcji zużycia energii, zwiększenia wykorzystania źródeł odnawialnych oraz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych wraz z ekonomiczną – ekologiczną oceną ich efektywności.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza ma na celu również wzmacnianie działań na rzecz poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń (m.in. pyłów, dwutlenku siarki oraz tlenków azotu).

Po przyjęciu PGN przez Radę Miejską Kalisza będzie on miał charakter dokumentu obowiązującego, określającego cele strategiczne i szczegółowe oraz działania dla ich osiągnięcia w perspektywie krótko-, średnio- i długoterminowej wraz ze wskazaniem ich szacunkowych kosztów i przewidywanych źródeł finansowania. Ustalone zostaną również zasady monitorowania i raportowania wyników prowadzonej polityki ekologicznej – energetycznej.

Opracowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza oraz zaplanowane działania przyczynią się do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców na terenie Miasta Kalisza.

PGN realizuje cele jakimi są: rozwój niskoemisyjnych źródeł energii, poprawa efektywności energetycznej, poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych.

Podstawą formalną opracowania Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza była umowa pomiędzy Miastem Kalisz a firmą ATMOTERM S.A. zawarta w dniu 12 marca 2015 r., wynikająca z realizacji przez Miasto Kalisz projektu pn. „Plan Gospodarki

Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza” dofinansowanego ze środków Funduszu Spójności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007–2013, Priorytet IX Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna; Działanie 9.3. Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej – Plany gospodarki niskoemisyjnej, w ramach konkursu nr 2/POIiŚ/9.3/2013 ogłoszonego przez Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Kolejne umowy między wykonawcami obejmowały swoim zakresem aktualizację PGN o nowe zadania w harmonogramie rzeczowo-finansowym.

Przy opracowaniu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza uwzględniono związane z tematyką dokumenty strategiczne (na poziomie międzynarodowym, UE, krajowym, regionalnym i lokalnym), polityki, konwencje, przepisy prawne, a także dostępne wytyczne, w tym Szczegółowe zalecenia dotyczące struktury Planu gospodarki niskoemisyjnej⁵.

Niniejsza dokumentacja została wykonana zgodnie z umową, obowiązującymi przepisami i zasadami wiedzy technicznej. Dokumentacja wydana jest w stanie kompletnym ze względu na cel oznaczony w umowie.

W ramach przygotowania PGN została wykonana inwentaryzacja zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych z obszaru Miasta Kalisza oraz zostały przeanalizowane możliwości redukcji zużycia energii wraz z ekonomiczno – ekologiczną oceną efektywności działań. Został opracowany harmonogram działań i możliwe źródła finansowania. Ustalono zasady monitorowania i raportowania wyników prowadzonej polityki ekologiczno – energetycznej.

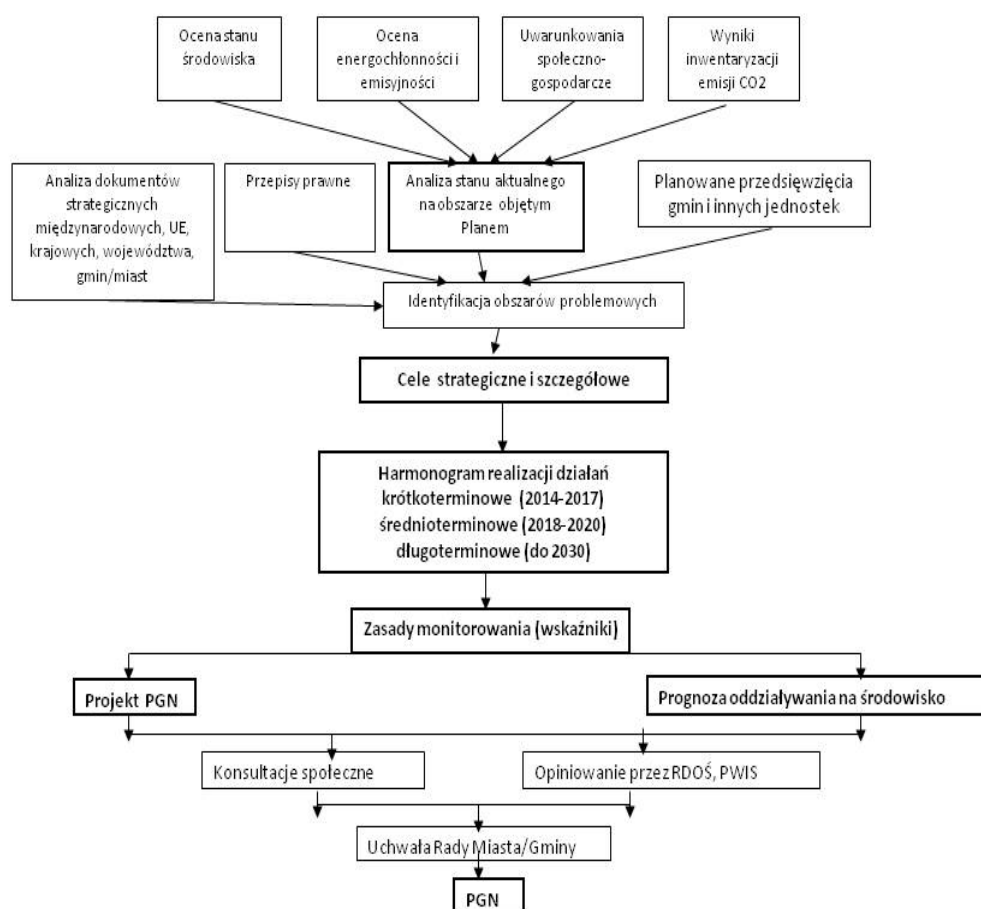
1.2. Struktura dokumentu i metodyka jego opracowania

Struktura i metodologia opracowania Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza została określona w dokumencie przygotowanym przez Komisję Europejską „How to develop a Sustainable Energy Action Plan (SEAP) – Guidebook” („Jak opracować Plan Działań na rzecz Zrównoważonej Energii (SEAP) – poradnik”).

Na poniższym rysunku przedstawiono procesy związane z przygotowywaniem i wdrażaniem SEAP/PGN. Opracowanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza stanowi część zachodzącego już obecnie procesu związanego z redukcją emisji CO₂. Część działań stanowi kontynuację obecnej strategii miasta, wpisując się w wizję miasta, a w szczególności w jej ideę dbałości o środowisko naturalne. Etapy opracowania PGN przedstawiono na poniższym rysunku.

⁵

NFOŚiGW: Załącznik nr 9 do Regulaminu Konkursu nr 2/POIiŚ/9.3/2013 "Termomodernizacja obiektów użyteczności publicznej - plany gospodarki niskoemisyjnej"

Rysunek 2. Ogólny schemat opracowania PGN⁶

Niniejszy Plan opracowano w oparciu o informacje zebrane z ankiet, jak i dane otrzymane od Urzędu Miejskiego w Kaliszu w zakresie:

- sytuacji energetycznej miejskich budynków użyteczności publicznej,
- działań prowadzonych przez Miasto Kalisz w ostatnich latach oraz planowanych przedsięwzięciach,
- danych dotyczących wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych w budynkach oraz instalacjach na terenie Miasta,
- danych na temat stanu oświetlenia ulicznego.

Ponadto wykorzystano następujące dokumenty uzyskane od Urzędu Miejskiego w Kaliszu:

- Program Ochrony Środowiska dla Kalisza – miasta na prawach powiatu na lata 2015-2018 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2022 (Uchwała nr XII/115/2015 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 czerwca 2015r.),
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalisza - Zmiana Studium (Uchwała nr XXXVIII/543/2009 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 3 września 2009 roku) wraz ze zmianami⁷,

⁶ źródło: opracowanie własne

⁷ http://www.um.kalisz.pl/_portal/12554275354ad44dcf38d11/Studium_uwarunkowa%C5%84_i_kierunk%C3%B3w_zagospodarowania_przestrzennego_miasta_Kalisza.html

- Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Kalisza (Uchwała nr XLIII/590/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 30 stycznia 2014 roku),
- Strategię Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014 – 2024 r. (Uchwała nr XLIX/651/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 czerwca 2014 roku)⁸,
- Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 - 2020 wraz z Programem Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 – 2013⁹,
- Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Kalisza (Uchwała nr XXXIX/527/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 września 2013 roku)¹⁰,
- Studium Zrównoważonego Rozwoju Transportu Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej,
- Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2013-2016 (Uchwała nr XXXIV/474/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 kwietnia 2013 r.)¹¹,
- Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Przemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020
 - (Uchwała nr XXVII/355/2012 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 września 2012 r.)¹²,
- Aktualizacja Zintegrowanego Planu Rozwoju Obszarów Miejskich i Przemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020 (Uchwała Nr XLII/583/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 20 grudnia 2013 r.)¹³.

Na podstawie danych zebranych od Urzędu Miejskiego w Kaliszu oraz danych zebranych z ankiet od sektorów opisanych w dalszej części niniejszego Planu oszacowano potencjał redukcji emisji CO₂ na terenie Miasta Kalisza. Informacje zawarte w poniższych rozdziałach są istotne także ze względu na pozyskiwanie danych w celu monitoringu efektów wdrażania Planu. Część z tych informacji należy pozyskiwać cyklicznie aktualizując inwentaryzację emisji CO₂.

1.3. Przepisy prawa oraz dokumenty strategiczne

Poniżej przedstawiono najważniejsze przepisy prawa oraz dokumenty strategiczne na poziomie globalnym, unijnym, krajowym i regionalnym, których zapisy przeanalizowano z punktu widzenia realizacji niniejszej pracy, dla zapewnienia spójności w zakresie formułowanych celów strategicznych, szczegółowych, jak również działań przyczyniających się do ich osiągnięcia.

Przepisy prawa:

- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2016 r. poz. 672, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2016 r. poz. 353, z późn. zm.),

⁸ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/strategia-rozwoju-miasta-kalisza-na-lata-2014-2024/strategiarozwojumiastadokladanalata2014-2024a.pdf>

⁹ źródło:
http://www.um.kalisz.pl/files/12137730604858b5049cbb1/Kalisz_Strategia__6_marca_2008b.pdf

¹⁰ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/plan-zrownowazonego-rozwoju-publicznego-transportu-zbiorowego-miasta-kalisza/planrozwojutransportu.pdf>

¹¹ http://www.bip.kalisz.pl/uchwaly/2013_34_474.pdf

¹² http://www.um.kalisz.pl/_portal/12976932524d593a4450f06/Rewitalizacja.html

¹³ http://www.bip.kalisz.pl/uchwaly/2013_42_583.pdf

- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2016 r. poz. 778, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2012 r. poz. 1059 ze zm.),
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz. U. z 2016 r. poz. 290, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej (Dz. U. z 2015 r. poz. 2167, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 21 listopada 2008 r. o wspieraniu termomodernizacji i remontów (Dz. U. z 2017 r. poz. 130),
- Ustawa z dnia 4 marca 2010 r. o infrastrukturze informacji przestrzennej (Dz. U. z 2010 r. Nr 76 poz. 489, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 14 września 2012 r. o obowiązkach w zakresie informowania o zużyciu energii przez produkty wykorzystujące energię (Dz. U. z 2012 r. poz. 1203, z późn. zmianami),
- Ustawa z dnia 14 września 2012 r. o informowaniu o zużyciu energii przez produkty wykorzystujące energię oraz o kontroli realizacji programu znakowania urządzeń biurowych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1790, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2016 r. poz. 814, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. z 2015 r. poz. 184, z późn. zm.),
- Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777, z późn. zm.)

Dokumenty strategiczne:

- na poziomie globalnym:

- Dokument końcowy Konferencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zrównoważonego rozwoju Rio+20¹⁴ pn. Przyszłość jaką chcemy mieć,
- Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu¹⁵,
- Protokół z Kioto¹⁶ do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu,
- Konwencja o różnorodności biologicznej¹⁷,
- Europejska Konwencja Krajobrazowa¹⁸,
- Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości (LRTAP)¹⁹, z jej protokołami dodatkowymi,

¹⁴ Report of the United Nations Conference on Sustainable Development (A/CONF.216/16), 2012 <http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf>

¹⁵ Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19960530238>

¹⁶ http://www.nape.pl/upload/File/akty-prawne/Protokol_z_Kioto.pdf

¹⁷ Konwencja o różnorodności biologicznej <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20021841532>

¹⁸ Europejska Konwencja Krajobrazowa <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20060140098>

- na poziomie Unii Europejskiej:

- Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (KOM(2010)2020 wersja ostateczna)²⁰, wraz z dokumentami powiązanymi, w tym Projekt przewodni: Europa efektywnie korzystająca z zasobów,
- Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie Europy efektywnie korzystającej z zasobów (2011/2068(INI))²¹ i związany z nią Plan działań na rzecz zasobooszczędnej Europy zawarty w komunikacie Komisji” (COM(2011)0571)²²,

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie planu działania prowadzącego do przejścia na konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną do 2050 r. (2011/2095(INI))²³ i związana z nią Mapa drogowa do niskoemisyjnej gospodarki do 2050 r. przedstawiona w Komunikacie Komisji Europejskiej (COM(2011)0112)²⁴,

- Strategia UE adaptacji do zmiany klimatu (COM(2013)216 wersja ostateczna)²⁵,
- VII ogólny, unijny program działań w zakresie środowiska do 2020r. Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety²⁶,
- Nasze ubezpieczenie na życie i nasz kapitał naturalny – unijna strategia ochrony różnorodności biologicznej na okres do 2020 r. (KOM(2011)244 wersja ostateczna)²⁷,
- Zrównoważona Europa dla lepszego świata: Strategia zrównoważonego rozwoju UE (KOM(2001)264 wersja ostateczna)²⁸,
- Horyzont 2020 – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji (KOM(2011)808 wersja ostateczna)²⁹,

- na poziomie kraju:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności (MAiC styczeń 2013 r.)³⁰,
- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)³¹,

¹⁹ Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19850600311>

²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395649624365&uri=CELEX:52010DC2020>

²¹ <http://www.lex.pl/akt/-/akt/dz-u-ue-c-2013-264e-59>

²² <http://www.lex.pl/akt/-/akt/dz-u-ue-c-2013-264e-59>

²³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0086+0+DOC+XML+V0//PL>

²⁴

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0112_/com_com\(2011\)0112_pl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0112_/com_com(2011)0112_pl.pdf)

²⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395730101764&uri=CELEX:52013DC0216>

²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32013D1386>

²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395735508994&uri=CELEX:52011DC0244>

²⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1397033290596&uri=CELEX:52001DC0264>

²⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395736887409&uri=CELEX:52011DC080>

³⁰ <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

³¹ http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/KPZK2030.pdf

- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) – Strategia Rozwoju Kraju 2020³²,
- Programowanie perspektywy finansowej 2014 - 2020 - Umowa Partnerstwa (MIR 21.05.2014 r.)³³,
- Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, perspektywa do 2020r. (BEiŚ), Warszawa 2014 r.³⁴,
- Polityka Energetyczną Polski do 2030 r. Ministerstwo Gospodarki, listopad 2009r.³⁵,
- Założenia Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej³⁶,
- Krajowy Plan działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych³⁷,
- Drugi Krajowy Plan Działania Dotyczący Efektywności Energetycznej³⁸,
- Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)³⁹,
- Krajowy plan gospodarki odpadami 2014 (załącznik do uchwały nr 217 RM z dnia 24.12.2010 r.)⁴⁰,
- Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 r.)⁴¹,

- na poziomie Województwa Wielkopolskiego:

- Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego (Uchwała nr XLVI/610/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.)⁴²,
- Program Ochrony Powietrza dla strefy miasto Kalisz (Uchwała nr XXIX/562/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012r.)⁴³
- Aktualizacja Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu PM10, PM 2,5 oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów (Uchwała IX/165/19),
- Program ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy miasto Kalisz" - uchwała nr IX/167/19, która została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego w dniu 1 lipca 2019r. (poz. 6239).
- Program Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012 – 2015 (Uchwała nr XXVIII/510/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2012 roku)⁴⁴,

³² http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_rozwoju/SRK_2020/Documents/SRK_2020_112012_1.pdf

³³ https://www.mir.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie/Documents/Umowa_Partnerstwa_21_05_2014.pdf

³⁴ <http://bip.mg.gov.pl/files/upload/21165/SBEIS.pdf>

³⁵ <http://www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Energetyka/Polityka+energetyczna>

³⁶ <http://www.mg.gov.pl/files/upload/10460/NPRGN.pdf>

³⁷ http://www.mg.gov.pl/files/upload/12326/KPD_RM.pdf

³⁸ http://bip.mg.gov.pl/files/upload/15923/Drugi%20Krajowy%20Plan%20PL%20_Ver0.4%20final%2020.04.2012_FINAL.pdf

³⁹ http://www.mos.gov.pl/g2/big/2013_03/e436258f57966ff3703b84123f642e81.pdf

⁴⁰ <http://dokumenty.rcl.gov.pl/M2010101118301.pdf>

⁴¹ <http://www.transport.gov.pl/files/0/1795904/130122SRTnaRM.pdf>

⁴² <http://www.wbpp.poznan.pl/plan/tekstplan.pdf>

⁴³ <http://www.bip.umww.pl/pliki/eradni/3/110/4319/15410/uchwala-xxix-562-2012z.pdf>

⁴⁴ <http://www.bip.umww.pl/pliki/eradni/3/109/4230/15029/uchwala-xxviii-510-2012z.pdf>

- Zaktualizowana Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku (Uchwała nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)⁴⁵.
- Strategia Wzrostu Efektywności Energetycznej i Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020 (Uchwała nr XXIX/576/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)⁴⁶,
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Wielkopolskiego na lata 2016-2017 (Uchwała nr XXV/440/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 sierpnia 2012 r.),
- Plan Gospodarki Odpadami Województwa Wielkopolskiego na lata 2016-2022 wraz z planem inwestycyjnym.

- na poziomie lokalnym:

- Program Ochrony Środowiska dla Kalisza – miasta na prawach powiatu na lata 2015-2018 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2022 (Uchwała nr XII/115/2015 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 czerwca 2015 r.)⁴⁷,
- Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 - 2020 wraz z Programem Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 – 2013⁴⁸,
- Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalisza - Zmiana Studium (Uchwała nr XXXVIII/543/2009 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 3 września 2009 r.)⁴⁹,
- Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Kalisza (Uchwała nr XLIII/590/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 30 stycznia 2014 r.),
- Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014 – 2024 r. (Uchwała nr XLIX/651/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 czerwca 2014 r.)⁵⁰,
- Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Kalisza (Uchwała nr XXXIX/527/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 września 2013 r.)⁵¹,
- Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej,
- Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2013-2016 (Uchwała nr XXXIV/474/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 kwietnia 2013 r.)⁵²,

⁴⁵ <http://www.umwww.pl/attachments/article/11584/Zaktualizowana%20Strategia%20Rozwoju%20Wojew%C3%B3dztwa%20Wielkopolskiego%20do%202020%20roku.pdf>

⁴⁶ http://waze.pl/documents/dopobrania/Strategia_EE_i_OZE_w_Wielkopolsce.pdf

⁴⁷ źródło: <http://www.bip.kalisz.pl/zamierzenia/pos-2018.pdf>

⁴⁸ źródło: http://www.um.kalisz.pl/files/12137730604858b5049cbb1/Kalisz_Strategia__6_marca_2008b.pdf

⁴⁹ http://www.um.kalisz.pl/_portal/12554275354ad44dcf38d11/Studium_uwarunkowa%C5%84_i_kierunk%C3%B3w_zagospodarowania_przestrzennego_miasta_Kalisza.html

⁵⁰ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/strategia-rozwoju-miasta-kalisza-na-lata-2014-2024/strategiarozwojumiaatakaliszanalata2014-2024a.pdf>

⁵¹ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/plan-zrownowazonego-rozwoju-publicznego-transportu-zbiorowego-miasta-kalisza/planrozwojutransportu.pdf>

⁵² http://www.bip.kalisz.pl/uchwaly/2013_34_474.pdf

- Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020 (Uchwała nr XXVII/355/2012 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 września 2012 r.)⁵³,
- Aktualizacja Zintegrowanego Planu Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020 (Uchwała nr XLII/583/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 20 grudnia 2013 r.) .

Dokonano analizy dokumentów strategicznych na poziomie lokalnym. Cele i kierunki działań analizowanych dokumentów przedstawiono w odniesieniu do poszczególnych elementów zakresu PGN tj.: energetyki, budownictwa, transportu, przemysłu, handlu i usług, gospodarstw domowych, edukacji i dialogu społecznego, oraz administracji publicznej. W głównej mierze zwrócono uwagę na cele szczegółowe tych dokumentów w zakresie: rozwoju niskoemisyjnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej oraz rozwoju i wykorzystania technologii niskoemisyjnych.

1.4. Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi globalnymi, regionalnymi oraz UE
Celem analizy jest przedstawienie podstawowych dokumentów strategicznych globalnych, regionalnych oraz Unii Europejskiej związanych z zakresem PGN. Punktem wyjścia do analizy dokumentów strategicznych są przyjęte ustalenia na poziomie globalnym, które w odniesieniu do poszczególnych dokumentów przedstawione są niżej.

Konferencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zrównoważonego rozwoju Rio+20 przyjęła **dokument końcowy⁵⁴ pn. Przyszłość jaką chcemy mieć**. Dokument ten zawiera deklaracje krajów uczestniczących w Konferencji do:

kontynuowania procesu realizacji celów zrównoważonego rozwoju, zapoczątkowanych na poprzednich konferencjach, wykorzystania koncepcji zielonej gospodarki jako narzędzia do osiągania zrównoważonego rozwoju, uwzględniając ważność przeciwdziałania zmianom klimatu i adaptacji do tych zmian,

opracowania strategii finansowania zrównoważonego rozwoju, ustanowienia struktur służących sprostaniu wyzwaniom zrównoważonej konsumpcji i produkcji, stosowania zasady równości płci, zaakcentowania potrzeby zaangażowania się społeczeństwa obywatelskiego, włączenia nauki w politykę oraz uwzględniania wagi dobrowolnych zobowiązań w obszarze zrównoważonego rozwoju.

Ramowa Konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu⁵⁵

W ramach Konwencji, wszystkie jej strony, m.in. Polska i Wspólnota Europejska (obecnie Unia Europejska), zobowiązały się, biorąc pod uwagę swoje wspólne lecz zróżnicowane zasady odpowiedzialności oraz swoje specyficzne priorytety rozwoju narodowego i regionalnego, cele i okoliczności, do realizacji głównego celu konwencji, którym jest doprowadzenie, zgodnie z postanowieniami konwencji, do ustabilizowania koncentracji gazów cieplarnianych w atmosferze na poziomie, który zapobiegłby niebezpiecznej, antropogenicznej ingerencji w system klimatyczny. Dla uniknięcia zagrożenia produkcji żywności i dla umożliwienia zrównoważonego rozwoju ekonomicznego, poziom taki powinien być osiągnięty w okresie wystarczającym do naturalnej adaptacji ekosystemów do zmian klimatu.

⁵³ http://www.um.kalisz.pl/_portal/12976932524d593a4450f06/Rewitalizacja.html

⁵⁴ Report of the United Nations Conference on Sustainable Development (A/CONF.216/16), 2012
<http://www.uncsd2012.org/content/documents/814UNCSD%20REPORT%20final%20revs.pdf>

⁵⁵ Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu
<http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19960530238>

Do Konwencji przyjęty został tzw. **Protokół z Kioto**⁵⁶, w którym strony Protokołu zobowiązały się do ograniczenia emisji gazów cieplarnianych do 2012 r. o wynegocjowane wielkości, nie mniej niż 5% w stosunku do roku bazowego 1990 (UE o 8%, Polska o 6% w stosunku do 1989r.). Aktualnie trwają negocjacje nowego protokołu lub zawarcia nowego porozumienia nt dalszej redukcji emisji gazów cieplarnianych.

*Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości (LRTAP)*⁵⁷.

Strony Konwencji postanawiają chronić człowieka i jego środowisko przed zanieczyszczaniem powietrza oraz dążyć do ograniczenia i tak dalece, jak to jest możliwe do stopniowego zmniejszania i zapobiegania zanieczyszczeniu powietrza, włączając w to transgraniczne zanieczyszczanie powietrza na dalekie odległości. Służyć temu mają ustalone zasady wymiany informacji, konsultacji, prowadzenia badań i monitoringu. Ponadto zobowiązują się rozwijać politykę i strategię, które będą służyć jako środki do zwalczania emisji zanieczyszczeń powietrza, biorąc pod uwagę podjęte już wysiłki w skali krajowej i międzynarodowej. Priorytetami konwencji do 2020 r. są: ograniczenia emisji zanieczyszczeń powietrza z punktu widzenia wpływu na zdrowie (szczególnie w zakres pyłów PM_{2,5}), zwiększenia znaczenia monitoringu przy ocenie wywiązywania się państw z przyjętych zobowiązań w zakresie redukcji emisji zanieczyszczeń i poprawy jakości powietrza oraz zwiększenie znaczenia ocen zintegrowanych z punktu widzenia wpływu na ekosystemy. Do konwencji podpisano szereg protokołów:

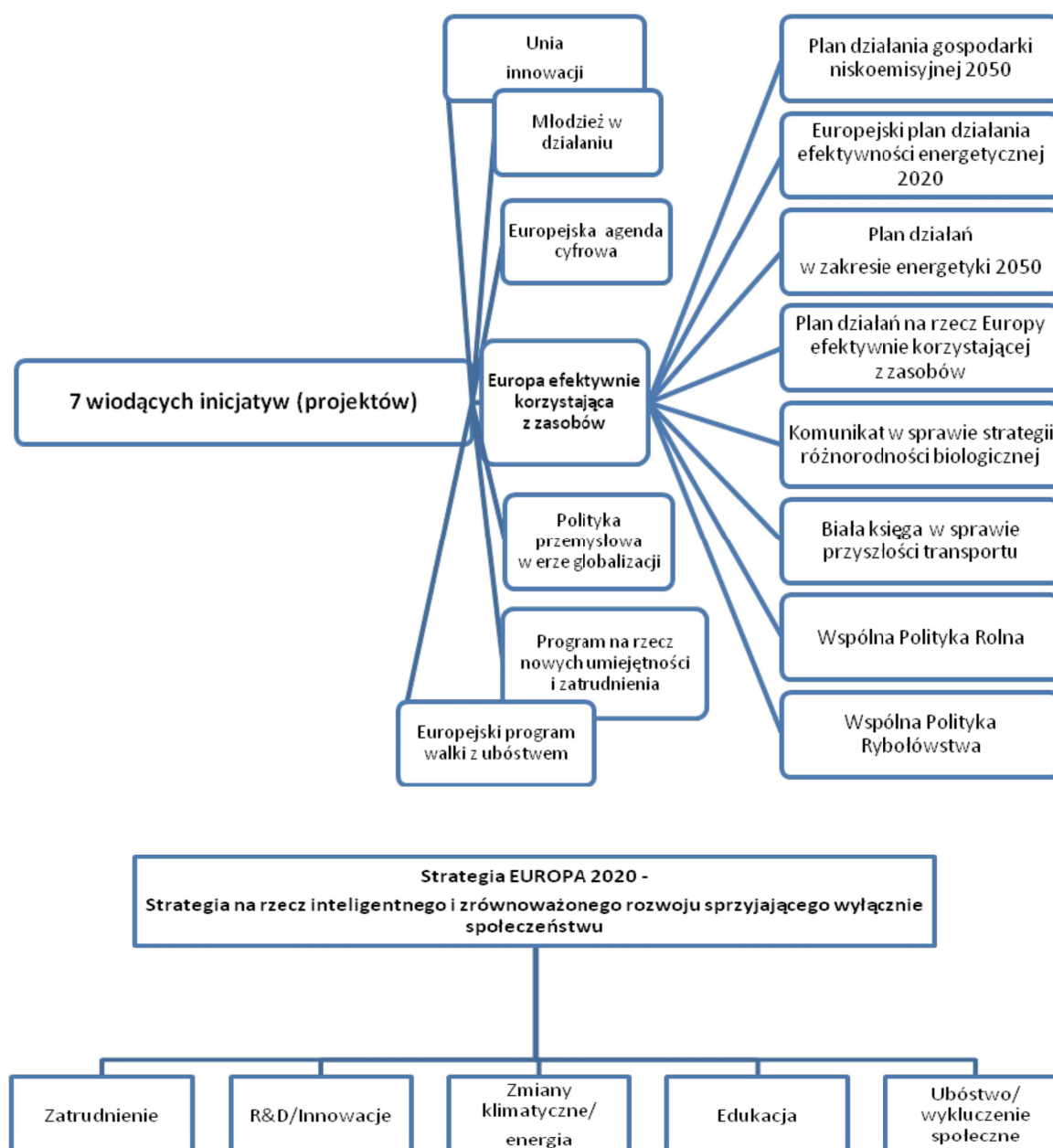
- Protokół w sprawie długofalowego finansowania wspólnego programu monitoringu i oceny przenoszenia zanieczyszczeń powietrza na dalekie odległości w Europie,
- Protokół dotyczący ograniczenia emisji siarki lub jej przepływów transgranicznych,
- Protokół dotyczący kontroli emisji tlenków azotu lub ich transgranicznego przemieszczania,
- Protokół w sprawie dalszego ograniczania emisji siarki,
- Protokół dotyczący metali ciężkich,
- Protokół w sprawie przeciwdziałania zakwaszaniu, eutrofizacji i ozonowi przyziemnemu (tzw. Protokół z Göteborga).

Podstawowe dokumenty strategiczne Unii Europejskiej

Powiązanie podstawowych dokumentów strategicznych UE przedstawiono na niżej załączonym schemacie.

⁵⁶ http://www.nape.pl/upload/File/akty-prawne/Protokol_z_Kioto.pdf

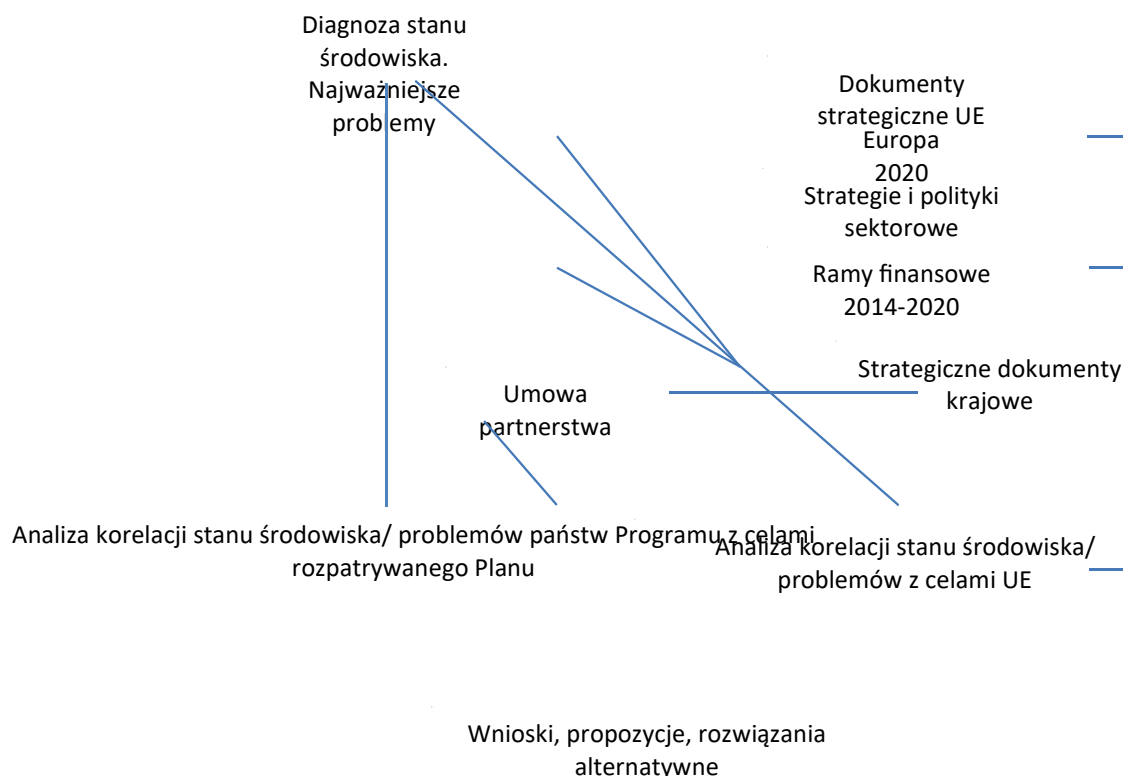
⁵⁷ Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19850600311>

Rysunek 3. Powiązanie strategii Europa 2020 z innymi dokumentami⁵⁸

⁵⁸ źródło: EEA, Environment and humanhealth 2012 za Rappolder, 2012

Analizę podstawowych dokumentów UE odnoszących się do zagadnień objętych PGN przeprowadzono głównie z punktu widzenia potrzeb Prognozy oddziaływania na środowisko. Przeprowadzono ją według niżej zamieszczonego schematu.

Rysunek 4. Schemat analiz problemów badawczych⁵⁹

Wybrane, z punktu widzenia Planu dokumenty strategiczne UE przedstawione zostały poniżej.

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu (KOM(2010)2020 wersja ostateczna)⁶⁰.

Strategia obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety:

rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji,

rozwój zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej,

rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu: wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Wśród celów nadrzędnych Strategii jest osiągnięcie celów „20/20/20” (ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20%, a jeżeli warunki na to pozwolą 30%, uzyskanie 20% udziału odnawialnych źródeł energii, uzyskanie 20% oszczędności energii do 2020r. w stosunku do 1990 r.).

Jednym z siedmiu najważniejszych projektów wiodących jest **Projekt przewodni: Europa efektywnie korzystająca z zasobów**. Celem projektu jest wsparcie zmian w kierunku niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów gospodarki, uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i energii, ograniczenia emisji CO₂, zwiększenia konkurencyjności, zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego.

Państwa członkowskie mają w zakresie tego projektu:

stopniowo wycofywać dotacje szkodliwe dla środowiska, stosując wyjątki jedynie w przypadku osób w trudnej sytuacji społecznej,

⁵⁹ źródło: opracowanie własne

⁶⁰ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395649624365&uri=CELEX:52010DC2020>

stosować instrumenty rynkowe, takie jak zachęty fiskalne i zamówienia publiczne, w celu zmiany metod produkcji i konsumpcji,
stworzyć inteligentne, zmodernizowane i w pełni wzajemnie połączone infrastruktury transportowe i energetyczne oraz korzystać w pełni z potencjału technologii ICT,
zapewnić skoordynowaną realizację projektów infrastrukturalnych w ramach sieci bazowej UE, które będą miały ogromne znaczenie dla efektywności całego systemu transportowego UE,
skierować uwagę na transport w miastach, który jest źródłem dużego zagęszczenia ruchu i emisji zanieczyszczeń,
wykorzystywać przepisy, normy w zakresie efektywności energetycznej budynków i instrumenty rynkowe takie jak podatki, dotacje i zamówienia publiczne w celu ograniczenia zużycia energii i zasobów, a także stosować fundusze strukturalne na potrzeby inwestycji w efektywność energetyczną w budynkach użyteczności publicznej i bardziej skuteczny recykling,
propagować instrumenty służące oszczędzaniu energii, które mogłyby podnieść efektywność sektorów energochłonnych.

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 24 maja 2012 r. w sprawie Europy efektywnie korzystającej z zasobów (2011/2068(INI))⁶¹ wzywa do realizacji działań w zakresie efektywności zasobowej Europy, zgodnie z ustaleniami Strategii Europa 2020, oraz jej projektu wiodącego (przedstawionego wyżej), jak również opracowanego na tej podstawie **Planu działań na rzecz zasobooszczędnej Europy** zawartego w komunikacie Komisji” (COM(2011)0571)⁶².

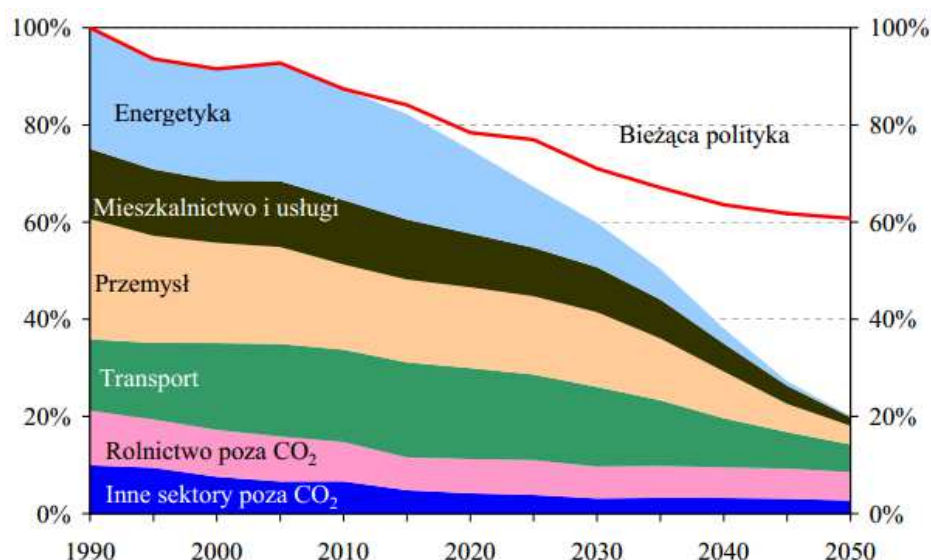
Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 15 marca 2012 r. w sprawie Planu działania prowadzącego do przejścia na konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną do 2050 r. (2011/2095(INI))⁶³ wzywa do realizacji działań na rzecz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych określonych w Strategii Europa 2020, jak również Komunikat Komisji Europejskiej (COM(2011)0112)⁶⁴, zgodnie z przyjętymi przez Radę Europejską celami redukcji emisji gazów cieplarnianych o 80 do 95% do 2050 r. w stosunku do 1990r. Przewidywane redukcje emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych sektorach przedstawione są na niżej zamieszczonym wykresie.

⁶¹ <http://www.lex.pl/akt/-/akt/dz-u-ue-c-2013-264e-59>

⁶² <http://www.lex.pl/akt/-/akt/dz-u-ue-c-2013-264e-59>

⁶³ <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-0086+0+DOC+XML+V0//PL>

⁶⁴ [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2011\)0112_/com_com\(2011\)0112_pl.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2011)0112_/com_com(2011)0112_pl.pdf)

Rysunek 5. Redukcje emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych sektorach⁶⁵ **Strategia UE adaptacji do zmiany klimatu** (COM(2013)216 wersja ostateczna)⁶⁶. Strategia określa działania w celu poprawy odporności Europy na zmiany klimatu. Zwiększenie gotowości i zdolności do reagowania na skutki zmian klimatu na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym, opracowanie spójnego podejścia i poprawa koordynacji działań.

⁶⁵ źródło: KOM (2011) 112

⁶⁶ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395730101764&uri=CELEX:52013DC0216>

VII Ogólny unijny program działań w zakresie środowiska do 2020 r. *Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej Planety*⁶⁷. Celami priorytetowymi Programu są:

- ochrona, zachowanie i poprawa kapitału naturalnego Unii,
- przekształcenie Unii w zasobooszczędną, zieloną i konkurencyjną gospodarkę niskoemisyjną,
- ochrona obywateli Unii przed związanymi ze środowiskiem presjami i zagrożeniami dla zdrowia i dobrostanu,
- maksymalizacja korzyści płynących z prawodawstwa Unii w zakresie środowiska poprzez lepsze wdrażanie tego prawodawstwa,
- doskonalenie bazy wiedzy i bazy dowodowej unijnej polityki w zakresie środowiska,
- zabezpieczenie inwestycji na rzecz polityki w zakresie środowiska i klimatu oraz podjęcie kwestii ekologicznych efektów zewnętrznych,
- lepsze uwzględnianie problematyki środowiska i większa spójność polityki,
- wspieranie zrównoważonego charakteru miast Unii,
- zwiększenie efektywności Unii w podejmowaniu międzynarodowych wyzwań związanych ze środowiskiem i klimatem.

Zrównoważona Europa dla lepszego świata: Strategia zrównoważonego rozwoju UE

(KOM(2001)264 wersja ostateczna)⁶⁸. Strategia ta została przyjęta w 2001 r. i była aktualizowana w 2005 r. Wiele dokumentów strategicznych UE aktualizowało i uściślało jej kierunki działań od czasu jej opracowania, jednak warto przytoczyć jej cele długoterminowe:

- działania przekrojowe obejmujące wiele polityk,
- ograniczenie zmian klimatycznych oraz wzrostu zużycia czystej energii,
- uwzględnienie zagrożeń dla zdrowia publicznego,
- bardziej odpowiedzialne zarządzanie zasobami przyrodniczymi,
- usprawnienie systemu transportowego i zagospodarowania przestrzennego.

Horyzont 2020 – program ramowy w zakresie badań naukowych i innowacji

(KOM(2011)808 wersja ostateczna)⁶⁹. Nadrzędnym celem programu jest zrównoważony wzrost. Program skupia się na następujących wyzwaniach:

- zdrowie, zmiany demograficzne i dobrostan,
- bezpieczeństwo żywnościowe, zrównoważone rolnictwo, badania morskie i gospodarka ekologiczna,
- bezpieczna, ekologiczna i efektywna energia,
- inteligentny, ekologiczny i zintegrowany transport,
- działania w dziedzinie klimatu, efektywna gospodarka zasobami i surowcami,
- integracyjne, innowacyjne i bezpieczne społeczeństwa.

Podsumowanie

Z analizy podstawowych dokumentów UE związanych z PGN można wyprowadzić następujące wnioski:

- stwierdza się, że PGN generalnie wspiera realizację celów analizowanych dokumentów zarówno w zakresie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych, jak też i w zakresie celów dodatkowych np. w zakresie ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza i poprawy jego jakości,

⁶⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:32013D1386>

⁶⁸ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1397033290596&uri=CELEX:52001DC0264>

⁶⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?qid=1395736887409&uri=CELEX:52011DC080>

- nie zidentyfikowano sprzeczności celów PGN z celami dokumentów międzynarodowych oraz UE,
- niektóre cele wyżej wymienionych dokumentów nie są w pełni uwzględnione w PGN. Wynika to z ograniczonego zakresu PGN (również finansowego) oraz tego, że jest on komplementarny do innych programów,
- z przedstawionych wyżej dokumentów warto zwrócić uwagę na wykres *Redukcji emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych sektorach*, który przedstawia scenariusz dojścia do celów emisyjnych przyjętych przez Radę Europejską do 2050 r., przewidujący ograniczenie emisji gazów cieplarnianych w 2050 r. o 80% w stosunku do roku 1990. Założone redukcje emisji, przy realizacji polityki UE, wywrą niewątpliwie ogromny wpływ na rozwój kraju, także na poziomie lokalnym. W Planowaniu długoterminowym realizacja tego scenariusza powinna być uwzględniana.

1.5. Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Polski

Celem analizy jest określenie zgodności Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza, z podstawowymi dokumentami strategicznymi Państwa.

Na niżej przedstawionym schemacie przedstawiono powiązanie tych dokumentów ze strategicznymi dokumentami UE.

Rysunek 6. Powiązanie dokumentów strategicznych Polski i UE⁷⁰

Przeanalizowane, podstawowe dokumenty strategiczne Polski wraz z ich najważniejszymi celami i kierunkami, związanymi z PGN przedstawiono poniżej:

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030, Trzecia fala nowoczesności (MAiC styczeń 2013 r.)⁷¹. Wśród celów Strategia wymienia m.in.: wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, poprawę dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz

⁷⁰ źródło: Programowanie perspektywy finansowej 2014 -2020 - Umowa Partnerstwa, MIR 21.05.2014 r.

podniesienie konkurencyjności nauki, wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki, zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochronę i poprawę stanu środowiska, wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego i wzrostu rozwoju kapitału społecznego. Wśród wskaźników Strategia wymienia m.in.: energochłonność gospodarki, - udział energii ze źródeł odnawialnych w finalnym zużyciu energii, emisję CO₂, wskaźnik czystości wód, wskaźnik odpadów nierecyklingowanych, indeks liczebności pospolitych ptaków krajobrazu rolniczego (FBI).

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK)⁷². Koncepcja przewiduje efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągania ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym. Wybrane mierniki osiągania celów KPZK 2030 odnoszą się m.in. do jakości środowiska, w tym wód i powietrza oraz odpadów.

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju (ŚSRK) – Strategia Rozwoju Kraju 2020⁷³. Cele rozwojowe określone w dokumencie obejmują m. in.: przejście od administracji do zarządzania rozwojem, wzmocnienie stabilności makroekonomicznej, wzrost wydajności gospodarki, zwiększenie innowacyjności gospodarki, bezpieczeństwo energetyczne, racjonalne gospodarowanie zasobami, poprawę efektywności energetycznej, zwiększenie dywersyfikacji dostaw paliw i energii, poprawę stanu środowiska, adaptację do zmian klimatu, zwiększenie efektywności transportu, wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integrację przestrzenną dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych. Wybrane wskaźniki szczegółowe osiągnięcia poszczególnych celów odnoszą się do: efektywności energetycznej, udziału energii ze źródeł odnawialnych, emisji gazów cieplarnianych, ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji.

Programowanie perspektywy finansowej 2014 - 2020 - Umowa Partnerstwa (MIR 21.05.2014 r.)⁷⁴. Umowa Partnerstwa (UP) jest dokumentem określającym strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych (spójności, wspólnej polityki rolnej i wspólnej polityki rybołówstwa). Instrumentem jej realizacji są krajowe i regionalne programy operacyjne. Wśród ustalonych celów tematycznych do wsparcia znajdują się m. in. następujące cele tematyczne: (CT4) Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach⁷⁵, (CT5) Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, (CT6) Zachowanie i ochrona środowiska

⁷¹ <https://mac.gov.pl/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

⁷² http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_przestrzenna/KPZK/Aktualnosci/Documents/KPZK2030.pdf

⁷³ http://www.mrr.gov.pl/rozwoj_regionalny/Polityka_rozwoju/SRK_2020/Documents/SRK_2020_112012_1.pdf

⁷⁴ https://www.mir.gov.pl/aktualnosci/fundusze_europejskie/Documents/Umowa_Partnerstwa_21_05_2014.pdf

⁷⁵ Trzeba dodać, że zgodnie z Rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) NR 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, (Dz. U. UE 2013 L 347/320) państwa członkowskie powinny wspierać realizację celów klimatycznych przeznaczając na nie przynajmniej 20 % budżetu UE.

naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami, (CT7) Promowanie zrównoważonego transportu. Warto zwrócić uwagę na zalecenia dotyczące zrównoważonego rozwoju w zakresie zasad realizacji zadań horyzontalnych obejmujących: zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów, postrzegania odpadów jako źródła zasobów, maksymalizacji oszczędności zużycia zasobów (w tym wody i energii), ograniczenia emisji zanieczyszczeń (w tym do powietrza), zwiększenia efektywności energetycznej (w tym budownictwa), niskoemisyjnego transportu.

Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, perspektywa do 2020 r. (BEiŚ), Warszawa 2014 r.⁷⁶ BEiŚ stanowi jedną z dziewięciu podstawowych strategii zintegrowanych, ujętych na powyższym wykresie, łącząc zagadnienia rozwoju energetyki i środowiska. Celem głównym Strategii jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz stworzenie warunków do zrównoważonego rozwoju nowoczesnego sektora energetycznego, zdolnego zapewnić Polsce bezpieczeństwo energetyczne oraz konkurencyjną i efektywną energetycznie gospodarkę. Cele szczegółowe zawierają: zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska, zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię, poprawę stanu środowiska. Strategia określa kierunki działań obejmujące poprawę m. in. następujących wskaźników: zużycia wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności, efektywności energetycznej, udział energii ze źródeł odnawialnych, poprawy jakości wód, odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków, poziom recyklingu i ponownego użycia niektórych odpadów, stopnia redukcji odpadów komunalnych, technologii środowiskowych (np. badania i rozwój, certyfikacja, czynniki rynkowe, zamówienia publiczne).

Polityka Energetyczna Polski do 2030 r. Ministerstwo Gospodarki, listopad 2009 r.⁷⁷

Ponieważ od przyjęcia Polityki w 2009 r. zaszły poważne zmiany w polityce UE oraz w międzyczasie przyjęta została Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko oraz podjęto pracę nad przygotowaniem nowej polityki energetycznej, dokumentu tego nie analizowano.

Założenia Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej⁷⁸, Ministerstwo Gospodarki, Ministerstwo Środowiska, Warszawa sierpień 2011 r. (NPRGN) Celem głównym dokumentu jest: rozwój gospodarki niskoemisyjnej przy zapewnieniu zrównoważonego rozwoju kraju, cele szczegółowe dotyczą: rozwoju niskoemisyjnych źródeł energii, poprawy efektywności energetycznej, poprawy efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, rozwoju i wykorzystania technologii niskoemisyjnych, zapobiegania powstawaniu oraz poprawy efektywności gospodarowania odpadami, promocji nowych wzorców konsumpcji. Narodowy Program będzie elementem dostosowania gospodarki do wymogów globalnych i Unii Europejskiej odnośnie przeciwdziałania zmianom klimatu, wykorzystując szanse rozwojowe.

Krajowy Plan działań w zakresie energii ze źródeł odnawialnych⁷⁹. Określa ogólny cel krajowy w zakresie udziału energii z OZE w ostatecznym zużyciu energii brutto w 2020 r. na 15%. Przewidywana wielkość energii z OZE odpowiadająca celowi na 2020 r. - 10 380,5 ktoe⁸⁰.

⁷⁶ <http://bip.mg.gov.pl/files/upload/21165/SBEIS.pdf>

⁷⁷

<http://www.mg.gov.pl/Bezpieczenstwo+gospodarcze/Energetyka/Polityka+energetyczna>

⁷⁸ <http://www.mg.gov.pl/files/upload/10460/NPRGN.pdf>

⁷⁹ http://www.mg.gov.pl/files/upload/12326/KPD_RM.pdf

⁸⁰

1 kilo tonne of oil equivalent – jednostka równa wytworzeniu energii z jednej tony ropy naftowej

Drugi Krajowy Plan Działań Dotyczący Efektywności Energetycznej⁸¹. Określa krajowy cel w zakresie oszczędności gospodarowania energią: uzyskanie do 2016 roku oszczędności energii finalnej w ilości nie mniejszej niż 9% średniego krajowego zużycia tej energii w ciągu roku – 53 452 GWh.

Strategiczny Plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030 (SPA 2020)⁸². Celem głównym dokumentu jest: zapewnienie zrównoważonego rozwoju oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Cele szczegółowe to: zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i dobrego stanu środowiska, skuteczna adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich, rozwój transportu w warunkach zmian klimatu, zapewnienie zrównoważonego rozwoju regionalnego i lokalnego z uwzględnieniem zmian klimatu, stymulowanie innowacji sprzyjających adaptacji do zmian klimatu, kształtowanie postaw społecznych sprzyjających adaptacji do zmian klimatu.

Krajowy Plan Gospodarki Odpadami 2014 (załącznik do uchwały nr 217 RM z dnia 24.12.2010 r.)⁸³. Celem dalekosiężnym jest: dojście do systemu gospodarki odpadami zgodnego z zasadą zrównoważonego rozwoju, w którym w pełni realizowane są zasady gospodarki odpadami, a w szczególności zasada postępowania z odpadami zgodnie z hierarchią sposobów postępowania z odpadami, czyli po pierwsze zapobieganie powstawaniu odpadów, a następnie przygotowanie do ponownego użycia, recykling, inne metody odzysku (czyli wykorzystanie odpadów), unieszkodliwienie, przy czym najmniej pożądanym sposobem ich zagospodarowania jest składowanie. Cele główne: utrzymanie tendencji oddzielenia wzrostu ilości wytwarzanych odpadów od wzrostu gospodarczego, zwiększenie udziału odzysku, zmniejszenie ilości odpadów kierowanych na składowiska odpadów, wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów, utworzenie i uruchomienie bazy danych o produktach, opakowaniach i gospodarce odpadami (BDO).

Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą do 2030 r.)⁸⁴. Cele strategiczne dokumentu: stworzenie zintegrowanego systemu transportowego i warunków dla sprawnego funkcjonowania rynków transportowych i rozwoju efektywnych systemów przewozowych.

Cele szczegółowe dokumentu: stworzenie nowoczesnej, spójnej infrastruktury transportowej, poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko, zbudowanie racjonalnego modelu finansowania inwestycji infrastrukturalnych.

Krajowa Polityka Miejska 2023⁸⁵. Jest dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej dotyczące polityki miejskiej, uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego. Służy ona celowemu, ukierunkowanemu terytorialnie działaniu państwa na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych oraz wykorzystaniu ich potencjałów w procesach rozwoju kraju.

⁸¹ http://bip.mg.gov.pl/files/upload/15923/Drugi%20Krajowy%20Plan%20PL%20_Ver0.4%20final%20202.04.2012_FINAL.pdf

⁸² http://www.mos.gov.pl/g2/big/2013_03/e436258f57966ff3703b84123f642e81.pdf

⁸³ <http://dokumenty.rcl.gov.pl/M2010101118301.pdf>

⁸⁴ <http://www.transport.gov.pl/files/0/1795904/130122SRTnaRM.pdf>

⁸⁵ https://www.mir.gov.pl/media/10252/Krajowa_Polityka_Miejska_20-10-2015.pdf

Strategicznym celem polityki miejskiej jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców. Cel ten wynika z obranej wizji rozwoju polskich miast i dotyczy wszystkich miast, niezależnie od ich wielkości czy położenia. Wskazuje na wagę i rolę miast w systemie współczesnej gospodarki – w generowaniu rozwoju gospodarczego i tworzeniu miejsc pracy. Rozwój gospodarczy nie może jednak być prowadzony kosztem przyszłych pokoleń, co podkreśla przymiotnik „zrównoważony”.

Podsumowanie

Z analizy strategicznych dokumentów krajowych objętych Programem można wyciągnąć następujące wnioski:

- stwierdza się, że PGN wspiera realizację celów analizowanych dokumentów na poziomie krajowym,
- z uwagi na charakter PGN, nie odnosi się on do wszystkich szczegółowych zagadnień przedstawianych w krajowych dokumentach strategicznych. Program wspiera realizację wybranych, kluczowych zadań istotnych dla ograniczenia emisji gazów cieplarnianych oraz jednocześnie ochrony środowiska,
- nie zidentyfikowano obszarów sprzecznych z celami analizowanych dokumentów strategicznych.

1.6. Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Województwa Wielkopolskiego

Celem analizy jest przedstawienie podstawowych dokumentów strategicznych Województwa Wielkopolskiego oraz ocena zgodności z nimi PGN. Dokonano jej w głównej mierze poprzez wyszczególnienie założeń oraz działań znajdujących się we wspomnianych dokumentach, które mają swoje powiązanie z Planem Gospodarki Niskoemisyjnej. Analiza objęła następujące dokumenty:

Plan gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017 (Uchwała nr XXV/440/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 sierpnia 2012 roku)⁸⁶ wraz z aktualizacją

Opracowanie „Planu gospodarki odpadami dla województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2017” podyktowane było nowelizacją ustawy z dnia 1 lipca 2011 r. o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2011 nr 152, poz. 897). Zgodnie z zapisami ustawy o odpadach, wojewódzki plan gospodarki odpadami obejmuje wszystkie rodzaje odpadów powstających na obszarze województwa oraz przywożonych na jego obszar, a w szczególności odpady komunalne, odpady ulegające biodegradacji, odpady opakowaniowe i odpady niebezpieczne.

Jednym z celów głównych wskazanych w planie jest podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa co bezpośrednio ma swoje przełożenie na poprawę stanu powietrza poprzez ograniczanie ilości odpadów spalanych w paleniskach domowych.

W dokumencie znajduje się:

- Opis stanu aktualnej gospodarki odpadami,
- Prognoza zmian,
- Cele na lata 2012 – 2023,
- Kierunki działań i system gospodarowania odpadami na lata 2012 – 2023,
- Projektowany system gospodarowania odpadami,

⁸⁶ http://www.bip.umww.pl/pliki/2012/DSR/pgo_wielkopolska_2012_2017.pdf

- Harmonogram działań,
- Szacunkowe koszty realizacji zadań,
- Kampanie informacyjne i inne sposoby informowania społeczeństwa w zakresie gospodarki odpadami,
- Sposób monitoringu i oceny wdrażania planu,
- Wnioski prognozy oddziaływania projektu planu na środowisko.

Cele główne w gospodarce odpadami komunalnymi:

- Gospodarowanie odpadami w województwie w oparciu o regionalne i zastępcze instalacje do przetwarzania odpadów,
- Zamknięcie wszystkich składowisk odpadów niespełniających wymagań przepisów prawnych,
- Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnie z wymogami ochrony środowiska,
- Zwiększenie ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych,
- Wyeliminowanie praktyki nielegalnego składowania odpadów,
- Zwiększenie świadomości ekologicznej społeczeństwa w zakresie kompleksowych i racjonalnych metod gospodarowania odpadami.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego (Uchwała nr XLVI/610/10 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 kwietnia 2010 r.)⁸⁷ wraz z aktualizacją

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego jest jednym z trzech dokumentów – obok Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 r. i Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, które współdecydują o przyszłości regionu. Plan zawiera wskazania dla działań w przestrzeni, których realizacja jest wypełnieniem zadań określonych przez Strategię. Stanowi też ważne źródło informacji dla podejmowania decyzji planistycznych i inwestycyjnych, opartych o priorytety programów operacyjnych. Obok znaczenia politycznego, plan zagospodarowania przestrzennego województwa jest dokumentem, który wypełnia pośredni poziom planistyczny między Koncepcją Polityki Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, a studiami uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin. Jest to opracowanie wyrażające podstawowe priorytety planistyczne dla kształtowania rozwoju przestrzennego Wielkopolski w najważniejszych jego aspektach – ochrony przyrody, transportu i infrastruktury oraz rozwoju osadnictwa.

W zakresie polityki ochrony środowiska za główne kierunki działań związanych z ochroną powietrza plan przyjmuje:

- kształtowanie standardów jakości powietrza w odniesieniu do najpoważniejszych zagrożeń, m.in. zanieczyszczeń dwutlenkiem siarki, ołowiem, tlenkami azotu, ozonem i pyłem zawieszonym PM10 oraz obowiązek podejmowania działań naprawczych na obszarach, gdzie standardy jakości powietrza są naruszone,
- kształtowanie standardów jakości produktów,
- kształtowanie standardów emisyjnych.

W Planie podkreślona jest poprawa stanu powietrza atmosferycznego na obszarze województwa w ostatnich kilkunastu latach oraz wskazane są główne zasady i działania

⁸⁷ <http://www.wbpp.poznan.pl/plan/tekstplan.pdf>

niezbędne do podtrzymania pozytywnego trendu sukcesywnej poprawy jakości powietrza w zakresie energetyki i przemysłu, gospodarki odpadami, procesów inwestycyjnych (w tym mieszkalnictwa) oraz transportu i komunikacji.

Program ochrony powietrza dla strefy miasto Kalisz (Uchwała nr XXIX/562/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)⁸⁸ oraz Aktualizacja Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu PM₁₀, PM_{2,5} oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów (wrzesień 2019). Program ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy miasto Kalisz" - uchwała nr IX/167/19, która została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego w dniu 1 lipca 2019r. (poz. 6239).

Obowiązek przygotowania programu ochrony powietrza (POP) wynika z zapisów ustawy Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2013 r. ze zm.) dla stref, w których stwierdzono przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub docelowych, powiększonych w stosownych przypadkach o margines tolerancji, choćby jednej substancji, spośród określonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r., poz. 1031) w sprawie poziomów niektórych substancji w powietrzu.

Zgodnie z art. 87 ww. ustawy strefę stanowi:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tysięcy,
- miasto o liczbie mieszkańców większej niż 100 tysięcy,
- pozostały obszar województwa, niewchodzący w skład aglomeracji i miast powyżej 100 tys. mieszkańców.

Program ochrony powietrza jest dokumentem przygotowanym w celu określenia działań, których realizacja ma doprowadzić do osiągnięcia wartości dopuszczalnych lub docelowych substancji w powietrzu. Wskazanie właściwych działań wymaga zidentyfikowania przyczyn ponadnormatywnych stężeń oraz rozważenia możliwych sposobów ich likwidacji.

Jest elementem polityki ekologicznej regionu, stąd zaproponowane w nim działania muszą być zintegrowane z istniejącymi planami, programami, strategiami, innymi słowy wpisywać się w realizację celów makroskalowych oraz celów regionalnych i lokalnych. Konieczne jest przy tym uwzględnienie uwarunkowań gospodarczych, ekonomicznych i społecznych.

Programy ochrony powietrza dla strefy miasto Kalisz zostały stworzone z powodu przekroczenia poziomów dopuszczalnych i docelowych PM₁₀, PM_{2,5}, B(a)P oraz ozonu.

Działania naprawcze, które powinny być realizowane w skali lokalnej:

Ograniczenie emisji powierzchniowej:

- Rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
- Zmiana paliwa na inne o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
- Zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,
- Ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
- Zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu PM₁₀,

Ograniczenie emisji liniowej:

- Utrzymanie działań ograniczających emisję wtórną pyłu poprzez regularne utrzymanie czystości nawierzchni,
- Całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście,

⁸⁸ <http://www.bip.umww.pl/artykuly/1904698/pliki/POP-kalisz-1.pdf>

- Kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych,
- Tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,
- Rozwój systemu transportu publicznego,
- Organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta (system Park & Ride),
- Tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- Tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
- Wprowadzanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,

Ograniczenie emisji punktowej:

- Rozbudowa i modernizacja sieci ciepłowniczych zapewniająca podłączenie nowych użytkowników,
- Ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego PM10 poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
- Zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu,
- Stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- Stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
- Stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
- Zmniejszenie strat przesyłu energii,
- Likwidacja źródeł emisji.

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza wpisuje się w realizację działań zaproponowanych w Programach ochrony powietrza dla strefy miasto Kalisz. Szczegółowe zadania znajdują się w harmonogramie rzeczowo – finansowym Miasta Kalisza.

Program ochrony środowiska województwa wielkopolskiego na lata 2012 – 2015 (Uchwała nr XXVIII/510/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 26 listopada 2012 roku)⁸⁹ oraz aktualizacja „Programu ochrony środowiska dla województwa wielkopolskiego na lata 2016–2020

W celu realizacji polityki ekologicznej państwa na poziomie regionalnym zarządy województw są zobligowane do sporządzania wojewódzkich programów ochrony środowiska (art. 17 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska) i ich aktualizacji co 4 lata (art. 14 ustawy POŚ). W programie ochrony środowiska województwa wielkopolskiego dokonano analizy stanu poszczególnych komponentów środowiska co pozwoliło na określenie głównych zagrożeń środowiska oraz wskazanie celów i działań ekologicznych.

Cele i działania związane z założeniami PGN znajdują swoje odzwierciedlenie w dwóch zagadnieniach poruszonych w programie:

Zagadnienie: Jakość powietrza. Cel do 2023 r.: Spełnienie wymagań prawnych w zakresie jakości powietrza oraz standardów emisyjnych z instalacji, wymaganych przepisami prawa:

- Osiągnięcie poziomów dopuszczalnych i docelowych niektórych substancji w powietrzu poprzez wdrożenie programów ochrony powietrza,
- Wzmocnienie systemu monitoringu powietrza,
- Ograniczenie niskiej emisji ze źródeł komunalnych, w tym eliminowanie węgla jako paliwa w lokalnych kotłowniach i gospodarstwach domowych i zastępowanie go innymi, bardziej ekologicznymi nośnikami ciepła, w tym odnawialnych źródeł energii (np. wody geotermalne, energia słoneczna, energia wiatrowa, energia biomasy z lokalnych źródeł),
- Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i budynków mieszkalnych,

⁸⁹ <http://www.bip.umww.pl/pliki/eradni/3/109/4230/15029/uchwala-xxviii-510-2012z.pdf>

- Wprowadzanie zintegrowanej gospodarki energetycznej w miastach poprzez wykorzystanie do celów komunalnych ciepła odpadowego z elektrociepłowni i kotłowni zakładowych,
- Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- Modernizacja układów technologicznych ciepłowni i elektrociepłowni, w tym wprowadzanie nowoczesnych technik spalania,
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesie spalania, a także poprawa sprawności obecnie funkcjonujących urządzeń redukujących zanieczyszczenia.

Zagadnienie: Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym. Cel: kształtowanie harmonijnej struktury funkcjonalno - przestrzennej województwa, sprzyjającej równoważeniu wykorzystania walorów przestrzeni z rozwojem gospodarczym, wzrostem jakości życia i trwałym zachowaniem:

- Wprowadzenie w planach zagospodarowania przestrzennego dopuszczalnych sposobów ogrzewania, dla obszarów, w których stwierdzone zostały przekroczenia poziomów dopuszczalnych lub docelowych niektórych substancji w powietrzu,
- Uwzględnianie w planach zagospodarowania przestrzennego wymagań przepisów ochrony środowiska i gospodarki wodnej, wyników monitoringu środowiska (w szczególności w zakresie powietrza, hałasu i wód) oraz identyfikacja konfliktów środowiskowych i przestrzennych oraz sposobów zarządzania nimi,
- Uwzględnianie progów tzw. „chłonności” środowiskowej i „pojemności” przestrzennej wraz z systemem monitorowania zmian,
- Zachowanie korzystnych warunków w zakresie stanu środowiska na istniejących terenach o wysokich walorach przyrodniczo – krajobrazowych.

Zaktualizowana strategia rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku (Uchwała nr XXIX/559/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)⁹⁰

Dokument stanowi zmodyfikowaną wersję dokumentu przyjętego w 2005 roku, zmienioną w wyniku przyjęcia nowych krajowych dokumentów planistycznych lub opracowaniem ich projektów: Długookresowej i Średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju, Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, zintegrowanych strategii krajowych oraz Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030. Strategia dotyczy tego, za co Samorząd Województwa odpowiada, bądź tego, na co ma lub zamierza mieć wpływ, także pośredni. Uporządkowanie i precyzyjne określenie powyższych kwestii ma zasadnicze znaczenie dla określenia obszaru interwencji tego dokumentu, a także dla jej monitorowania oraz wiązania określonych efektów z rzeczywistym wpływem strategii. Liczne zmiany tekstu strategii przyjętej w 2005 roku wynikają także z konsultacji społecznych projektu aktualizacji niniejszego dokumentu.

Wybrane działania w ramach celu strategicznego 1: Poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu:

Budowa spójnego systemu dróg rowerowych i infrastruktury im towarzyszącej, Modernizacja podstawowej sieci drogowej, budowa nowych odcinków tworzących i organizujących system oraz scalających i wiążących go z systemami zewnętrznymi,

⁹⁰ <http://www.umww.pl/attachments/article/11584/Zaktualizowana%20Strategia%20Rozwoju%20Wojew%C3%B3dztwa%20Wielkopolskiego%20do%202020%20roku.pdf>

Promocja innowacyjnych i ekologicznych paliw, a także promowanie ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów drogowych,

Wspieranie działań na rzecz zabezpieczenie terenów oraz prowadzenia prac przygotowawczych dla funkcjonowania Kolei Dużych Prędkości,

Podejmowanie inicjatyw, działań lobbujących na rzecz dostosowania krajowej polityki inwestycyjnej na liniach kolejowych do potrzeb Wielkopolski.

Wybrane działania w ramach celu strategicznego 2: Poprawa stanu środowiska:

- Eliminacja emisji niskiej,
- Modernizacja układów technologicznych ciepłowni i elektrociepłowni, a także indywidualnych źródeł ciepła, przez m.in. instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powietrza oraz stosowanie paliw niskoemisyjnych,
- Centralizacja systemów grzewczych,
- Promocja niskoemisyjnych form transportu,
- Ochrona powietrza w planach zagospodarowania przestrzennego.

Wybrane działania w ramach celu strategicznego 3: Lepsze zarządzanie energią:

- Rozwój wysokosprawnej kogeneracji,
- Modernizacja sieci przesyłowych,
- Obniżanie energochłonności,
- Termomodernizacja istniejących budynków oraz promocja energooszczędności w budownictwie,
- Rozwój scentralizowanych lokalnie systemów ciepłowniczych,
- Wspieranie edukacji ekologicznej w zakresie produkcji różnego rodzaju energii,
- Promocja efektywności energetycznej, w tym promocja urządzeń technologii energooszczędnych,
- Poprawa efektywności energetyki konwencjonalnej, w tym opartej na węglu brunatnym,
- Budowa nowych instalacji energetycznych wykorzystujących odnawialne źródła energii,
- Wzmocnienie potencjału badawczo-rozwojowego na rzecz odnawialnych źródeł energii,
- Rozwój współpracy sektora naukowego z sektorem przedsiębiorstw dla wdrożenia innowacyjnych rozwiązań energetycznych,
- Zwiększenie wykorzystania biomasy do produkcji energii,
- Wzmocnienie działań edukacyjnych i promocyjnych w rozwoju odnawialnych źródeł energii,
- Promocja odnawialnych źródeł energii wśród przedsiębiorców,
- Wykorzystanie energii geotermalnej, wiatrowej i słonecznej,
- Tworzenie warunków dla rozwoju energetyki jądrowej,
- Rozbudowa sieci dystrybucyjnej gazu ziemnego.

Strategia Wzrostu Efektywności Energetycznej i Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii w Wielkopolsce na lata 2012-2020 (Uchwała Nr XXIX/576/12 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 17 grudnia 2012 r.)⁹¹

Głównym celem Strategii jest nakreślenie ogólnych kierunków działań Województwa Wielkopolskiego w zakresie wzrostu efektywności energetycznej i rozwoju odnawialnych źródeł energii na lata 2012-2020, umożliwiających zrównoważony rozwój gospodarczy

⁹¹

http://waze.pl/documents/dopobrania/Strategia_EE_i_OZE_w_Wielkopolsce.pdf

regionu, poprawę jakości życia i bezpieczeństwa energetycznego mieszkańców oraz wypełnianie zobowiązań wynikających z przyjętego przez Polskę pakietu klimatyczno – energetycznego. Cele te zostały uwzględnione w Planie, natomiast trzy cele szczegółowe znalazły bezpośrednie przełożenie na kierunki działań PGN:

- Zmiana nawyków konsumenckich związanych z pozyskiwaniem energii z odnawialnych źródeł oraz oszczędzaniem energii,
- Redukcja emisji gazów cieplarnianych,
- Wzrost efektywności energetycznej regionu o 20% do roku 2020.

Podsumowanie

Analiza wyżej wymienionych dokumentów wykazała zgodność celów PGN dla Miasta Kalisza z celami dokumentów strategicznych na poziomie województwa. Należy jednak zauważyć, że nie wszystkie cele tych dokumentów o charakterze dużo szerszym niż opracowywany dokument mogły być w tym dokumencie uwzględnione.

1.7. Analiza zgodności z dokumentami strategicznymi Miasta Kalisza

Program Ochrony Środowiska dla Kalisza – Miasta na prawach powiatu na lata 2015-2018 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2022 (Uchwała nr XII/115/2015 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 czerwca 2015 r.)

Opracowany Program Ochrony Środowiska dla Miasta Kalisza na lata 2015-2018 jest aktualizacją dokumentu przyjętego uchwałą Nr VII/65/2011 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 31 marca 2011 r. w sprawie uchwalenia Programu Ochrony Środowiska dla Kalisza - miasta na prawach powiatu - na lata 2011 – 2014. Programu uwzględnia założenia Polityki Ekologicznej Państwa oraz Programu Ochrony Środowiska Województwa Wielkopolskiego na lata 2012 – 2015. Odnosi się kompleksowo do zagadnień ochrony środowiska i koordynuje działania w tym zakresie. Poza tym istotny element przedmiotowego dokumentu stanowi identyfikacja podstawowych problemów w zakresie ochrony środowiska, nakreślenie perspektywicznych kierunków rozwiązywania problemów oraz ustanowienie bazy dla tworzenia szczegółowych planów działania, w tym planów inwestycyjnych. Realizacja programu ma na celu doprowadzenie do poprawy stanu środowiska, zrównoważonego zarządzania zasobami naturalnymi oraz zapewnienie skutecznych mechanizmów chroniących środowisko miasta przed degradacją, a także stworzenie warunków dla wdrożenia wymagań obowiązującego w tym zakresie prawodawstwa krajowego i unijnego.

W zakresie ochrony środowiska Program zawiera:

- Diagnozę aktualnego stanu środowiska,
- Wyniki identyfikacji i ocenę zagrożeń dla środowiska,
- Priorytety w zakresie ochrony środowiska na najbliższy okres programowania,
- Propozycje działań służących realizacji przyjętych celów,
- Zestawienie instrumentów prawnych w sferze szeroko pojętej ochrony środowiska, leżących w zakresie kompetencji władz miasta,
- Ocenę kosztów realizacji oraz określenie głównych źródeł finansowania Programu,
- Harmonogram realizacji Programu.

Celem opracowania programu ochrony środowiska nie jest wyłącznie spełnienie wymagań ustawowych. Program może i powinien stanowić dodatkowe źródło wiedzy, inspiracji i motywacji dla mieszkańców, władz oraz organizacji pozarządowych do wspólnego działania na rzecz poprawy stanu środowiska, bezpieczeństwa ekologicznego oraz zrównoważonego rozwoju miasta.

Program Ochrony Środowiska dla Kalisza uznać za priorytetowy problem środowiska w Mieście - niedostateczną jakość powietrza.

Wśród licznych celów zakładanych w Programie znajdują się również takie, które wiążą się z realizacją celów wskazywanych w Planach gospodarki niskoemisyjnej, jak np.:

Spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza, w szczególności dla pyłu PM10:

- Sukcesywna redukcja emisji substancji zanieczyszczających powietrze, zwłaszcza emisji niskiej,
- Osiągnięcie i utrzymanie najwyższej jakości powietrza (klasa A).

Zmniejszenie negatywnego oddziaływania transportu drogowego.

- Modernizację dróg i ulic oraz rozbudowa obwodnic, a w konsekwencji wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszarów gęstej zabudowy,
- Poprawa stanu technicznego samochodów i autobusów komunikacji miejskiej,
- Ograniczenie indywidualnego ruchu samochodów w centrum miasta na rzecz komunikacji zbiorowej,
- Tworzenie infrastruktury dla ruchu rowerowego,

Program ochrony środowiska przedstawia również szereg działań w zakresie poprawy jakości powietrza:

- Rozwój wykorzystania paliw bardziej ekologicznych niż węgiel (np. gaz, olej),
- Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii,
- Poprawa efektywności energetycznej budynków, w tym termomodernizacje,
- Ograniczenie strat energii na przesył w ciepłowniczych magistralach dosyłowych poprzez modernizację miejskiego systemu ciepłowniczego,
- Stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- Stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
- Eliminowanie węgla jako paliwa w lokalnych kotłowniach i zastępowanie go ekologicznymi nośnikami energii m.in. poprzez wprowadzenie miejskiej sieci ciepłowniczej do centrum miasta.

Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 - 2020 wraz z Programem Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008 – 2013⁹²

Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008-2020 jako jeden z priorytetów rozwoju miasta określa poprawę zewnętrznej i wewnętrznej dostępności komunikacyjnej miasta, która jest jednym z kluczowych czynników określających atrakcyjność inwestycyjną Kalisza.

Strategia Rozwoju Transportu oraz Program Rozwoju Transportu w Kaliszu zawiera ocenę obecnego stanu systemu transportowego w Kaliszu oraz formułuje cele, priorytety i działania, które w przyszłości powinny stać się podstawowym instrumentem kreującym politykę transportową władz miasta.

Jednym z założeń Strategii jest zapewnienie wewnątrzmiejskiej i okołomiejskiej sprawności i spójności systemu transportowego Kalisza, przy rosnącym poziomie motoryzacji, w celu poprawy jego funkcjonalności, warunków życia mieszkańców oraz poprawy bezpieczeństwa ruchu i ograniczeniu negatywnego wpływu transportu na środowisko i jakość życia jego mieszkańców, m.in. poprzez:

- budowę obwodnicy miasta,
- modernizację i rozbudowę sieci dróg lokalnych,
- szersze wykorzystanie transportu kolejowego,

⁹² źródło:

http://www.um.kalisz.pl/files/12137730604858b5049cbb1/Kalisz_Strategia__6_marca_2008b.pdf

- stworzenie warunków rozwoju dla transportu publicznego,
- rozbudowę ścieżek rowerowych jako alternatywy dla motoryzacji indywidualnej,
- rozbudowę parkingów osiedlowych i na obszarach otaczających centrum miasta.

W celu usprawnienia systemu transportowego, określone zostały szczegółowe zadania zapisane w formie Program Rozwoju Transportu. Zadania dotyczą celu strategicznego, polegającego na zapewnieniu wewnętrzmiejskiej i około miejskiej spójności systemu transportowego miasta, poprzez realizację inwestycji polegających na:

- budowie dróg o charakterze obwodnic i tras przelotowych,
- budowie i modernizacji dróg w obrębie miasta,
- zapewnieniu jak najszerszego dostępu do komunikacji zbiorowej (budowa przystanków, zakup autobusów),
- budowie nowych parkingów i ciągów pieszych w mieście,
- budowie ścieżek rowerowych.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalisza – Zmiana Studium (Uchwała nr XXXVIII/543/2009 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 3 września 2009 roku) wraz ze zmianami⁹³

Realizując Uchwałę Nr XX/321/2008 o przystąpieniu do sporządzenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kalisza” opracowano dokument, którego celem jest określenie uwarunkowań, kierunków zagospodarowania oraz polityki przestrzennej Miasta, w tym realizacji ponadlokalnych celów publicznych.

Uwarunkowania jakie brane są pod uwagę w Studium:

- I. Ochrona środowiska i ochrona przyrody.
- II. Ochrona i kształtowanie wartości kulturowych.
- III. Uwarunkowania demograficzne.
- IV. Uwarunkowania wynikające z roli miasta w otoczeniu,
- V. Uwarunkowania planistyczne.
- VI. Potrzeby terenowe dla podstawowych funkcji miasta.
- VII. Uwarunkowania wynikające z dotychczasowego sposobu zabudowy i zagospodarowania miasta.

Zalecenia względem zaopatrzenia w ciepło:

Ograniczenie strat energii cieplnej na przesyle w ciepłowniczych magistralach dosyłowych poprzez modernizację miejskiego systemu ciepłowniczego na osiedlach mieszkaniowych i w starej części miasta,

Zwiększenie ilości energii otrzymanej ze źródeł odnawialnych poprzez wykorzystanie biomasy do produkcji energii w Elektrociepłowni Kalisz. Eliminowanie węgla jako paliwa w lokalnych kotłowniach i gospodarstwach domowych i zastępowanie go ekologicznymi nośnikami energii,

Zastępowania ogrzewania indywidualnego sieciowym, modernizacja sieci ciepłych, zastępowanie ogrzewania węglowego gazowym lub olejowym.

Zalecenia względem ochrony środowiska (ochrony powietrza) to m.in.:

- Uspokojenie ruchu samochodowego, głównie w centrum miasta, gdzie jest szczególnie wysokie zanieczyszczenie powietrza pyłem zawieszonym PM10,
- Zaprojektowanie zieleni izolacyjnej wzdłuż głównych tras komunikacyjnych,
- Utrzymanie obecnych i tworzenie nowych kanałów przewietrzania miasta w oparciu o doliny rzeczne Prosny i jej dopływów oraz większe obszary otwarte (zwłaszcza w zachodniej i południowo – zachodniej części miasta),

⁹³ http://www.um.kalisz.pl/_portal/12554275354ad44dcf38d11/Studium_uwarunkowa%C5%84_i_kierunk%C3%B3w_zagospodarowania_przestrzennego_miasta_Kalisza.html

- Modernizacja urządzeń technicznych zabezpieczających środowisko przed emisją pyłową i gazową największych źródeł zanieczyszczeń,
- Rozbudowa sieci gazowej na terenach osiedli domów jednorodzinnych, gdzie nie występuje możliwość podłączenia się do miejskiej sieci ciepłowniczej.

Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla miasta Kalisza (Uchwała nr XLIII/590/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 30 stycznia 2014 roku)

Dokument zawiera:

- ocenę stanu aktualnego i przewidywanych zmian zapotrzebowania na ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe,
- przedsięwzięcia racjonalizujące użytkowanie ciepła, energii elektrycznej i paliw gazowych,
- możliwości wykorzystania istniejących nadwyżek i lokalnych zasobów paliw i energii, z uwzględnieniem energii elektrycznej i ciepła wytwarzanych w odnawialnych źródłach energii, energii elektrycznej i ciepła użytkowego wytwarzanych w kogeneracji oraz zagospodarowania ciepła odpadowego z instalacji przemysłowych,
- zakres współpracy z innymi gminami.

Zgodnie z prawem miasto powinno stać się głównym inicjatorem określającym kierunki rozwoju infrastruktury energetycznej na swoim terenie. Tak sformułowane zasady polityki mają zapobiec dowolności działań przedsiębiorstw energetycznych.

Bezpośredni związek i wpływ na wszystkie główne założenia PGN mają kierunki działań dla rozwoju systemów zaopatrzenia w ciepło, paliwa gazowe i energię elektryczną. Są to:

- Modernizacja źródeł ciepła,
- Rozwój sieci ciepłej,
- Termomodernizacja budynków,
- Likwidacja źródeł niskiej emisji,
- Wdrożenie programów pomocy dla inwestorów z zakresu odnawialnych źródeł energii,
- Rozwój sieci gazowej,
- Kontynuacja programu modernizacji oświetlenia ulicznego.

Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024 (Uchwała nr XLIX/651/2014 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 czerwca 2014 roku)⁹⁴

W strategii określono cele odnoszące się bezpośrednio do ochrony środowiska naturalnego, jest to 7 cel strategiczny: Kalisz – funkcjonalne miasto i 8 cel strategiczny: Kalisz – naturalna przestrzeń. Mogą one zostać spełnione poprzez realizację celów operacyjnych:

- 7.1. Poprawa dostępności zewnętrznej i jakości infrastruktury transportowej,
- 7.2. Poprawa jakości i kompleksowości transportu publicznego,
- 8.1. Wzmocnienie systemu zachęt do zmiany systemów grzewczych na bardziej ekologiczne,
- 8.2. Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- 8.6. Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

Powyższe cele znalazły swoje odzwierciedlenie w celach oraz kierunkach działań wyznaczonych do realizacji w ramach Planu.

⁹⁴ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/strategia-rozwoju-miasta-kalisza-na-lata-2014-2024/strategiarozwojumiestakaliszanalata2014-2024a.pdf>

Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Kalisza (Uchwała nr XXXIX/527/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 września 2013 roku)⁹⁵

Głównym celem Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego jest zaplanowanie publicznego transportu zbiorowego organizowanego przez Miasto Kalisz, tak aby rozwój tego transportu przebiegał zgodnie z postulatami zrównoważonego rozwoju. W procesie rozwoju transportu uwzględnione będą oczekiwania społeczne mieszkańców Kalisza, promowane będą przyjazne dla środowiska naturalnego i wdrażane nowoczesne rozwiązania zachęcające oraz ułatwiające podróż komunikacją zbiorową.

Transport jest jednym z najważniejszych czynników determinujących rozwój miast, a ze względu na jego negatywne oddziaływanie na środowisko naturalne, stanowi znaczącą uciążliwość dla życia mieszkańców. Utrzymanie wysokiego udziału transportu zbiorowego w liczbie podróży zmotoryzowanych w mieście wpływa w największym stopniu na ograniczenie zanieczyszczeń emitowanych do środowiska przez ruch pojazdów.

Kluczowe znaczenie ma między innymi proces modernizacji i rozbudowy infrastruktury transportowej, tak aby odpowiadała ona unijnym i krajowym standardom i wymogom ekologicznym. Istotne z punktu widzenia ochrony środowiska są działania mające na celu:

- tworzenie stref ruchu pieszego w centrum,
- tworzenie sieci ścieżek rowerowych,
- zwiększenie przestrzeni dla transportu zbiorowego,
- płatne parkowanie oraz limity liczbowe miejsc parkingowych w przeciążonych obszarach,
- stworzenie zintegrowanych węzłów przesiadkowych oraz zintegrowanego systemu taryfowo – biletowego,
- uruchomienie centrum sterowania ruchem taboru,
- wymiana autobusów wyposażonych w silniki spełniające normę EURO 2⁹⁶.

Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej
Celem niniejszego opracowania Studium Rozwoju Transportu Zrównoważonego Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej (Studium Transportowe AKO) jest ocena, analiza i diagnoza czynników wpływających na transport w AKO oraz rekomendacje działań zmierzających do zapewnienia zintegrowanego systemu transportu oraz wspierającego go spójnego systemu inwestycyjnego, w szczególności w zakresie infrastruktury transportowej.

Nadrzędnym celem studium jest zapewnienie zwiększenia dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego jak również przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego.

W Studium Transportowym AKO ujęto następujące cele szczegółowe:

- poprawa dostępności terytorialnej Obszaru Funkcjonalnego AKO,
- zrównoważony rozwój transportu, niwelowanie różnicowań, tworzenie spójnej sieci infrastruktury transportowej,
- poprawa sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym,
- bezpieczeństwo i niezawodność systemów transportowych,
- ograniczanie negatywnego wpływu transportu na środowisko.

Cele Studium Transportowego AKO wpisują się w zakres tematyczny PGN poprzez realizację inwestycji związanych z budową parkingów *Park & Ride*, budowę i modernizację dróg gminnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, budowę dróg rowerowych, miejsc

⁹⁵ http://bip.kalisz.pl/uchwaly/2013_39_527.pdf

⁹⁶ <http://www.kalisz.pl/pl/q/o-miescie/dokumenty/plan-zrownowazonego-rozwoju-publicznego-transportu-zbiorowego-miasta-kalisza>

parkingowych dla rowerów, budowę węzłów przesiadkowych pomiędzy różnymi liniami transportu publicznego.

Gminny Program Opieki Nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2013-2016 (Uchwała nr XXXIV/474/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 kwietnia 2013 r.)⁹⁷

Przedmiot Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kalisza stanowi zachowane materialne dziedzictwo kulturowe istniejące w granicach administracyjnych gminy, które najczęściej określane bywa mianem zabytków. Dokument jest kontynuacją Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2009 – 2012. Celem opracowywania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2013 – 2016 jest wykazanie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami, m. in.:

- Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej i konsekwentne oraz planowe realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy;
- Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wykreowanie wizerunku gminy poprzez: podejmowanie działań sprzyjających wytworzeniu lokalnej tożsamości mieszkańców, wspieranie aktywności mieszkańców mającej na celu poszanowanie dziedzictwa kulturowego, edukację w zakresie miejscowego dziedzictwa kulturowego;
- Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków;
- Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Wyznaczone kierunki działań w Programie, które wpisują się w cele PGN to m.in.:

- zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy ich stanu zachowania - prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich,
- podejmowaniem współpracy z właścicielami zabytków położonymi na terenie Kalisza mającej na celu poprawę ich stanu zachowania.

Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020 (Uchwała nr XXVII/355/2012 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 września 2012 r.)⁹⁸

ZPROMiP ma charakter wieloletniego programu działań w sferach przestrzennej, społecznej, gospodarczej i mieszkaniowej. Jest kompleksowym dokumentem przeciwdziałania degradacji obszaru miasta oraz marginalizacji określonych grup społecznych. Ma na celu wyznaczenie długofalowych działań na przyszłość w zakresie rewitalizacji dysfunkcyjnych obszarów miasta – ulice: Stawiszyńska – Warszawska, Jabłkowskiego, Fabryczna i Żytnia.

Uwzględnione w ZPROMiP obszary działań rewitalizacyjnych w obszarach dysfunkcyjnych miasta, wpisujące się w cele PGN, to m.in.:

⁹⁷ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2013/program-opieki-nad-zabytkami-dla-miasta-kalisza-na-lata-2013-2016/gpoz-kalisz2013-2016-pz.pdf>

⁹⁸ http://www.um.kalisz.pl/_portal/12976932524d593a4450f06/Rewitalizacja.html

- przekształcania istniejących budynków, budowli i terenów z funkcji przemysłowej na inne funkcje nieprzemysłowe połączone z budową, przebudową, modernizacją budynków,
- zwiększanie dostępności przestrzennej i komunikacyjnej miasta.

Aktualizacja Zintegrowanego Planu Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020 (Uchwała Nr XLII/583/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 20 grudnia 2013 r.)⁹⁹

Niniejszy dokument stanowi aktualizację „Zintegrowanego Planu Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020”. Przedmiotowa aktualizacja została podyktowana potrzebą wytyczenia kolejnych obszarów, na których należy podjąć działania rewitalizacyjne, a są to Obszary: Śródmieście, Majkowska – Złota, Sulisławice, Wrocławska, Szczypiorno. Uwzględnione w aktualizacji ZPROMiP obszary działań rewitalizacyjnych w nowych obszarach dysfunkcyjnych miasta, wpisujące się w cele PGN, to m.in.:

- przekształcanie istniejących budynków, budowli i terenów z funkcji przemysłowej na inne funkcje nieprzemysłowe połączone z budową, przebudową, modernizacją budynków,
- kompleksowa modernizacja budynków zabytkowych,
- usprawnienie i reorganizacja ruchu drogowego poprzez przebudowę skrzyżowań, ulic,
- budowa ścieżek pieszo-rowerowych.

2. Ogólna Strategia

2.1. Opis obszaru objętego zakresem PGN

Miasto Kalisz jest miastem na prawach powiatu położonym w południowo-wschodniej części województwa wielkopolskiego nad rzeką Prosną, lewobrzeżnym dopływem Warty. Jest najstarszym miastem w Polsce i drugim co do wielkości miastem województwa wielkopolskiego, zajmuje powierzchnię ok. 70 km². Kalisz sąsiaduje z powiatem kaliskim, ostrowskim oraz pleszewskim.

Dzielnice Miasta Kalisza:

- Osiedle Asnyka,
- Chmielnik,
- Czaszki,
- Dobro,
- Dobrzec,
- Kaliniec,
- Korczak,
- Majków,
- Ogrody,
- Piskorzewie,
- Piwonice,
- Rajsków,
- Rogatka,
- Rypinek,
- Sulisławice,
- Śródmieście,

⁹⁹<http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/dokumenty/o-miescie/2014/zintegrowany-plan-rozwoju-obszarow-miejskich-i-poprzemyslowych-miasta-kalisza-do-roku-2020/zintegrowanyplanrozwojuobszarowmiejskichipoprzemyslowych.pdf>

- Szczypiorno,
- Tyniec,
- Widok,
- Winiary,
- Osiedle XXV-Lecia,
- Zagorzynek.

Rysunek 7. Lokalizacja miasta Kalisza na tle Województwa Wielkopolskiego¹⁰⁰

¹⁰⁰ źródło: Aktualizacja Programu Ochrony Powietrza dla strefy: miasto Kalisz w województwie wielkopolskim (Projekt)

2.2. Analiza stanu aktualnego na obszarze objętym Planem

2.2.1. Powietrze

Gospodarka niskoemisyjna na terenie Miasta Kalisza opiera się na podniesieniu efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję. W granicach miasta występują przekroczenia stężeń normatywnych trzech substancji: pyłu zawieszonego PM₁₀, PM_{2,5} i benzo(a)pirenu. Wstępnej analizy w Planie dla wspomnianych zanieczyszczeń dokonano w oparciu o informacje zamieszczone w rocznej ocenie jakości powietrza w województwie wielkopolskim dla 2013 i 2014 roku. Oceny jakości powietrza na terenie województwa wielkopolskiego dokonuje WIOŚ w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMŚ). Ocena jakości powietrza dokonywana jest z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych ze względu na ochronę zdrowia ludzi oraz ochronę roślin. Kryteria ustanowione w celu ochrony zdrowia, to:

- dopuszczalny poziom substancji w powietrzu dla: SO₂, NO₂, CO, C₆H₆, pyłu zawieszonego PM₁₀ i PM_{2,5} oraz zawartości ołowiu Pb w pyłe zawieszonym PM₁₀,
- poziomy docelowe dla: As, Cd, Ni, B(a)P w pyłe zawieszonym PM₁₀,
- poziomy celów długoterminowych dla ozonu.

Oceny jakości powietrza dokonuje się w strefach (zgodnie z art. 87 ustawy POŚ) wyznaczonych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 2 sierpnia 2012 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 914). Województwo wielkopolskie zostało podzielone na 3 strefy, gdzie jedną ze stref stanowi miasto Kalisz:

- aglomeracja poznańska,
- miasto Kalisz,
- strefa wielkopolska.

Rysunek 8. Strefy dla celów oceny jakości powietrza w województwie wielkopolskim¹⁰¹

¹⁰¹

źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ

Pomiary stężeń zanieczyszczeń powietrza w mieście Kalisz prowadzone są na stacji zlokalizowanej przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego i ul. Warszawskiej.

Tabela 1. Stacje pomiarowe na terenie miasta Kalisza

L p.	Adres stacji	Typ stacji	Typ pomiaru	Badany poziom zanieczyszczenia
1	ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego Kalisz	Miejski	automatyczny	SO ₂ , NO ₂ , NO _x , PM _{2,5}
2	ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego Kalisz	Miejski	manualny	pył PM ₁₀ , pył PM _{2,5} oraz metale i B(a)P w pyłe zawieszonym PM ₁₀
3	ul. Warszawska Kalisz	Miejski	pasywny	C ₆ H ₆

Substancje podlegające ocenie klasyfikuje się do następujących stref:

- klasa A - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie nie przekraczały odpowiednio poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych,
- klasa B – jeżeli stężenia zanieczyszczeń na jej terenie przekraczają poziomy dopuszczalny, lecz nie przekraczają poziomów dopuszczalnych powiększonych o margines tolerancji,
- klasa C - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczały poziomy dopuszczalny lub docelowe powiększone o margines tolerancji, w przypadku gdy ten margines jest określony,
- klasa D1 - jeżeli stężenia ozonu w powietrzu na jej terenie nie przekraczały poziomu celu długoterminowego,
- klasa D2 - jeżeli stężenia ozonu na jej terenie przekraczały poziom celu długoterminowego.

Wielkości dopuszczalnych poziomów stężeń niektórych substancji zanieczyszczających w powietrzu określone są w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 24 sierpnia 2012 r. (Dz. U. poz. 1031). Dopuszczalne stężenia zanieczyszczeń oraz dopuszczalna częstość przekraczania dopuszczalnego stężenia w roku kalendarzowym, zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem, zestawiono w poniższej tabeli.

Tabela 2. Dopuszczalne normy jakości powietrza – kryterium ochrony zdrowia¹⁰²

Substancja	Okres uśredniania wyników pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu [µg/m ³]	Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego w roku kalendarzowym
Pył zawieszony PM _{2,5}	rok kalendarzowy	25*	-
		20**	-
Pył zawieszony PM ₁₀	24 godziny	50	35 razy
	rok kalendarzowy	40	-
Dwutlenek azotu	jedna godzina	200	18 razy
	rok kalendarzowy	40	-
Dwutlenek siarki	jedna godzina	350	24 razy
	24 godziny	125	3 razy
Tlenki azotu	rok kalendarzowy	30	

¹⁰²

źródło: opracowanie własne na podstawie danych WIOŚ

Substancja	Okres uśredniania wyników pomiarów	Dopuszczalny poziom substancji w powietrzu [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego w roku kalendarzowym
Tlenek węgla	8 godzin	10000	-
Benzen	rok kalendarzowy	5	-
Ołów	rok kalendarzowy	0,5	-
Substancja	Okres uśredniania wyników pomiarów	Poziom docelowy substancji w powietrzu [ng/m^3]	Dopuszczalna częstość przekraczania poziomu docelowego w roku kalendarzowym
Benzo(a)piren	rok kalendarzowy	0,5	-
Kadm	rok kalendarzowy	5	-
Arsen	rok kalendarzowy	6	-
Nikiel	rok kalendarzowy	20	-
Ozon	8 godzin	120 [$\mu\text{g}/\text{m}^3$]	25 dni

* Poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2015 r. (faza I)

**Poziom dopuszczalny dla pyłu zawieszonego PM_{2,5} do osiągnięcia do dnia 1 stycznia 2020 r. (faza II)

Ocenę stanu atmosfery na terenie miasta Kalisza przeprowadzono w oparciu o dane z opracowania „Informacja o Stanie Środowiska i Działalności Kontrolnej Wielkopolskiego Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Kaliszu” oraz dane z opracowań „Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim” i „Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim za rok 2017”.

Klasy strefy Miasto Kalisz dla poszczególnych zanieczyszczeń, uzyskane w rocznych ocenach jakości powietrza, z uwzględnieniem kryteriów ustanowionych w celu ochrony zdrowia, przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 3. Klasy stref w mieście Kalisz w latach 2014-2017 - kryteria dla ochrony zdrowia¹⁰³

Rok oceny jakości powietrza		2014	2015	2016	2017
Symbol klasy strefy wynikowej dla poszczególnych zanieczyszczeń dla obszaru całej strefy w latach 2014-2017	SO ₂	A	A	A	A
	NO ₂	A	A	A	A
	PM ₁₀	C	C	C	A
	PM _{2,5}	C	C	C	A
	BaP	C	C	C	C
	C ₆ H ₆	A	A	A	A

¹⁰³

źródło: „Aktualizacja Programu Ochrony Powietrza w zakresie pyłu PM₁₀, PM_{2,5} oraz B9a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów” - uchwała nr IX/165/19, która została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego w dniu 1 lipca 2019r. (poz. 6237).

Programie ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy miasto Kalisz” - uchwała nr IX/167/19, która została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego w dniu 1 lipca 2019r. (poz. 6239).

Program ochrony powietrza w zakresie ozonu dla strefy miasto Kalisz” - uchwała nr IX/167/19, która została opublikowana w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego w dniu 1 lipca 2019r. (poz. 6239).

Rok oceny jakości powietrza					
		2014	2015	2016	2017
	CO	A	A	A	A
	O ₃	A	A	C	A
	As	A	A	A	A
	Cd	A	A	A	A
	Ni	A	A	A	A
	Pb	A	A	A	A

Strefę miasto Kalisz na podstawie wskazanej klasyfikacji za rok 2017 zaliczono do klasy C ze względu na przekroczenie docelowego poziomu benzo(a)pirenu dla stężeń średniorocznych. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów w 2017 roku nie stwierdzono przekroczenia dopuszczalnej częstości przekroczeń dopuszczalnego poziomu średniodobowego pyłu PM₁₀ jak i średnioroczного poziomu pyłu PM_{2,5}. Zgodnie z przeprowadzonym modelowaniem matematycznym stwierdzono występowanie obszarów przekroczeń, w obu przypadkach jednak nie zostały one potwierdzone wynikami pomiarów i nie stanowiły zatem podstawy do decyzji o zaklasyfikowaniu strefy do klasy C.

Natomiast ocena jakości powietrza za 2016 rok wskazuje na występowanie przekroczeń stężeń dopuszczalnych dla pyłu PM₁₀ i pyłu PM_{2,5} na terenie Kalisza.

Podsumowanie

W świetle przeprowadzonych pomiarów i ocen, jakość powietrza na obszarze strefy miasto Kalisz, ulega systematycznej poprawie, jednak w dalszym ciągu występują przekroczenia związane z wysokimi stężeniami pyłu zawieszonego PM_{2,5}, pyłu zawieszanego PM₁₀ i zawartego w tym pyłe benzo(a)pirenu, które mają miejsce w okresach grzewczych. W 2019 r. Zarząd Województwa Wielkopolskiego opracował Programy ochrony powietrza dla strefy miasto Kalisz ze względu na stwierdzone w rocznej ocenie jakości powietrza przekroczenia stężenia pyłu PM_{2,5}, pyłu PM₁₀ i zawartego w nim benzo(a)pirenu oraz ozonu, w których przedstawiono szczegółowe analizy dotyczące źródeł zanieczyszczeń, ich udziałów w stężeniach analizowanych substancji, wartości substancji w powietrzu na przestrzeni lat.

2.2.2. Klimat

Poziom zanieczyszczenia powietrza zależy od szeregu czynników. Do czynników antropogenicznych zalicza się rodzaj źródeł emisji oraz rodzaj zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza. Inne czynniki są niezależne od człowieka, a należą do nich m.in.: ukształtowanie terenu, warunki meteorologiczne.

Zasadniczy wpływ na poziom stężeń zanieczyszczeń mają przede wszystkim warunki meteorologiczne. Temperatura powietrza, prędkość wiatru, natężenie promieniowania słonecznego, czy też wilgotność oddziałują na wielkość zapotrzebowania na energię ciepłą, której wytwarzanie bezpośrednio wpływa na wielkość emisji zanieczyszczeń. Na rozprzestrzenianie się substancji zanieczyszczających zasadniczy wpływ mają prędkość i kierunek wiatru. Cisze i małe prędkości wiatru pogarszają poziomą wentylację powietrza, co przyczynia się do wzrostu stężeń zanieczyszczeń. Prędkość wiatru wpływa na tempo przemieszczania powietrza wraz z zanieczyszczeniami, natomiast kierunek decyduje o trasie ich transportu. Opady atmosferyczne, wilgotność, natężenie promieniowania słonecznego wpływają także na przemiany fizyko-chemiczne zanieczyszczeń w atmosferze oraz ich wymywanie. Transport zanieczyszczonych mas powietrza (zanieczyszczenia wtórne i pierwotne) znad innych obszarów uzależniony jest natomiast od kierunku i prędkości wiatru w warstwie mieszania oraz ilości opadów i dni nasłonecznienia. Unos pyłu z zapyłonych bądź nieutwardzonych powierzchni z dróg czy z innych pyłących terenów uzależniony jest od prędkości wiatru, wilgotności powietrza i podłoża oraz stanu równowagi atmosfery. Należy

podkreślić, iż średnia roczna prędkość wiatru w mieście Kaliszu, wahała się na poziomie 4,5 m/s. W obrębie miasta Kalisza przeważają wiatry z zachodu. Zgodnie z klasyfikacją wiatrów wg Bartnickiego¹⁰⁴, w Kaliszu dominują wiatry bardzo słabe i słabe (łącznie ok. 64% w roku) oraz umiarkowane (ok. 35% w roku). Udział cisz atmosferycznych, czyli sytuacji z wiatrem o prędkości poniżej 1,5 m/s, na terenie miasta kształtuje się w zakresie 5,8-6,2%. Innym czynnikiem wpływającym na poziom zanieczyszczeń jest stopień zróżnicowania ukształtowania terenu, w którym mogą występować obszary o specyficznym klimacie, mikroklimacie i specyficznych warunkach meteorologicznych. Najlepsze warunki rozprzestrzeniania zanieczyszczeń panują na terenach płaskich, gdzie występuje duża liczba dni z nasłonecznieniem, dobre warunki termiczne oraz wysokie prędkości mas powietrza (dobre przewietrzanie). Natomiast w dolinach, nieckach wymiana mas powietrza jest utrudniona. Warunki topograficzne i klimatyczne takich obszarów sprzyjają kumulacji zanieczyszczeń, co skutkuje wysokimi wartościami stężeń analizowanych zanieczyszczeń. Miasto Kalisz leży w strefie klimatu umiarkowanego w obszarze wzajemnego przenikania się wpływów morskich i kontynentalnych. Przejściowość ta uwidacznia się głównie zmiennymi stanami pogody, zależącymi od rodzaju napływających mas powietrza. Klimat Kalisza charakteryzują mniejsze niż w innych regionach Polski wahania temperatur. Lata tu są ciepłe, a zimy łagodne. Średnia roczna temperatura (za cały 2013 r.) wynosi około +8,4°C. Rok 2013 zaklasyfikowano jako rok lekko ciepły, a roczne wartości temperatury powietrza przekroczyły średnie z wielolecia 1971-2000. Styczeń, luty, kwiecień i wrzesień sklasyfikowano jako miesiące normalne termicznie. Marzec określono jako ekstremalnie chłodny - był to najzimniejszy miesiąc w roku. Natomiast miesiące maj, czerwiec, lipiec, sierpień, październik, listopad, grudzień były miesiącami ciepłymi. Liczba dni w roku z pokrywą śnieżną dochodzi w Kaliszu do 57. Okres wegetacyjny należy do najdłuższych w Polsce i wynosi średnio 210-220 dni. Opady roczne wahają się od 500 do 550 mm. Według klasyfikacji IMGW, rok 2013 został oceniony jako wilgotny.

2.3. Ocena energochłonności i emisyjności oraz analiza stanu i potencjału technicznego ograniczenia zużycia energii i redukcji emisji

Zaopatrzenie w energię jest jednym z podstawowych czynników niezbędnych dla egzystencji ludności, jednak wydobycie paliw i produkcja energii stanowi jeden z najbardziej niekorzystnych rodzajów oddziaływania na środowisko. Jest to wynikiem zarówno ogromnej ilości użytkowanej energii, jak i istoty przemian energetycznych, którym energia musi być poddawana w celu dostosowania do potrzeb odbiorców.

Miasto Kalisz należy do grupy średnich gmin w kraju pod względem liczby ludności, która obecnie wynosi ponad 103 tys. mieszkańców. Podobnie jak wiele innych miast w Polsce, boryka się z szeregiem problemów technicznych, ekonomicznych, środowiskowych i społecznych we wszystkich dziedzinach jej funkcjonowania. Jedną z najistotniejszych dziedzin funkcjonowania miasta jest gospodarka energetyczna, czyli zagadnienia związane z zaopatrzeniem w energię, jej użytkowaniem i gospodarowaniem na terenie miasta w celu zapewnienia bezpieczeństwa i równości dostępu do zasobów.

2.3.1. Energia elektryczna

Właścicielem poszczególnych elementów systemu elektroenergetycznego na obszarze miasta Kalisza jest ENERGA-OPERATOR S.A. Oddział w Kaliszu.

Zasięg terytorialny spółek zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej w Polsce przedstawia poniższa mapa (Rysunek 11).

¹⁰⁴

źródło: Bartnicki L., Prądy powietrza dolne w Polsce. Prz. Geograf., 3, 1930.

Data ostatniej aktualizacji: 16 września 2014

Rysunek 9. Zasięg terytorialny spółek zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej¹⁰⁵

Miasto Kalisz zasilane jest w energię elektryczną z pięciu stacji transformatorowo rozdzielczych WN/SN 110/15 kV, tzw. Głównych Punktów Zasilania (GPZ):

- Kalisz Piwonice ul. Torowa GPZ 01004,
- Kalisz Zachód ul. Wrocławska GPZ 01005,
- Kalisz Północ Wał Bernardyński GPZ 01006,
- Kalisz Centrum ul. Wioślarska GPZ 01007,
- Kalisz Dobrzec ul. Dobrzecka GPZ 01008.

Odbiorcy i zużycie energii elektrycznej

Na terenie operatora systemu dystrybucyjnego ENERGA-OPERATOR S.A. działa 67 sprzedawców energii elektrycznej. Dane dotyczące sprzedaży (zużycia) energii elektrycznej u odbiorców są poufnymi danymi handlowymi. Sprzedawcy przekazują te dane do Agencji Rynku Energii S.A., a ta do Głównego Urzędu Statystycznego. Zgodnie z pismem z ENERGA-OPERATOR S.A. (nr EOP-4DD-0022429-2015 z 21.04.2015 r.) cyt.: „ENERGA-OPERATOR S.A. nie przekazuje danych [...]”.

Dane z 2009 r. i z lat wcześniejszych pochodzą z „Założeń do planu...” opracowanych w 2009 r. (przed uwolnieniem rynku sprzedaży energii elektrycznej). Dane z lat 2010-2013 uzyskano z ogólnie dostępnych wydawnictw GUS.

Dane dotyczące długości istniejącej na terenie Miasta Kalisza sieci elektroenergetycznej przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Długość sieci elektroenergetycznej na terenie Miasta Kalisza¹⁰⁶

Lp.	Stan na 31 grudnia	Długość sieci elektroenergetycznej [m]			
		Wysokiego napięcia	Średniego napięcia	Niskiego napięcia	Łącznie
1.	2012	33 000	280 000	1 098 000	1 411 000

W poniższych tabelach przedstawiono informacje o liczbie odbiorców oraz energii elektrycznej dostarczonej odbiorcom w latach 2010 – 2013 uzyskane od ENERGA-OPERATOR S.A. w podziale na poszczególne grupy taryfowe. Ze względu na brak danych dotyczących roku 2013 na podstawie danych z lat wcześniejszych odnosząc się do długości

¹⁰⁵ źródło: URE

¹⁰⁶ źródło: Założenia do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe.

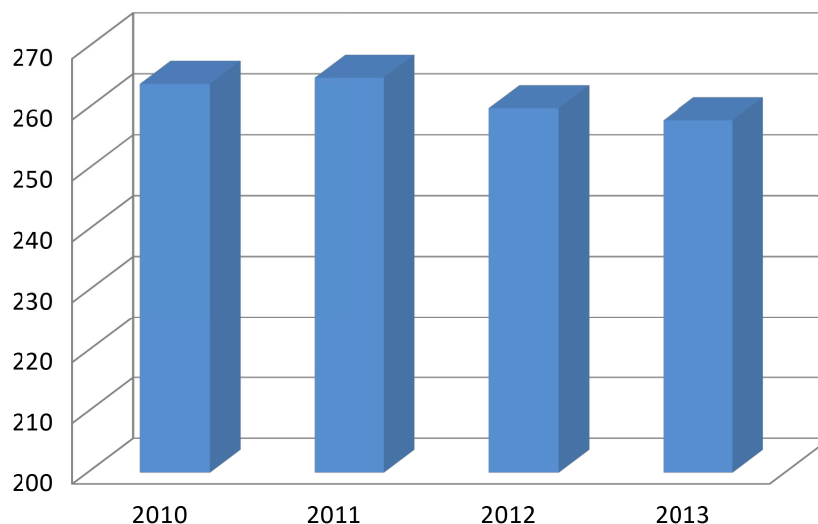
Tabela 5. Liczba odbiorców i zużycie energii elektrycznej w podziale na poszczególne grupy taryfowe¹⁰⁷¹⁰⁸

Lp.	Grupa Taryfowa:	Liczba odbiorców energii elektrycznej			
		2010	2011	2012	2013
1.	Gospodarstwa domowe	41072	41 180	42 538	42 697
2.	Odbiorcy przemysłowi (gr. B)	84	85	88	89
3.	Odbiorcy przemysłowi (gr. C)	3 973	3 983	5 254	5 274
Łącznie		45129	45 248	50 880	48 059

Tabela 6. Ilość energii elektrycznej dostarczonej do odbiorców w latach 2010 – 2013 roku w podziale na poszczególne grupy taryfowe^{109 110}

Lp.	Grupa Taryfowa:	Ilość energii elektrycznej dostarczonej do odbiorców [MWh]			
		2010	2011	2012	2013
1.	Gospodarstwa domowe	75864	76072	73 803	72 876
2.	Odbiorcy przemysłowi (gr. B)	138 446	138 861	134 556	132 807
3.	Odbiorcy przemysłowi (gr. C)	49 795	49 944	51 492	52 151
Łącznie		264 105	264 877	259 851	257 834

Poniższy wykres przedstawia dynamikę ilości energii elektrycznej dostarczonej odbiorcom w latach 2010 – 2013. Zużycie w kolejnych latach charakteryzuje się tendencją spadkową.

¹⁰⁷ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹⁰⁸ źródło: GUS 2013 (<http://stat.gov.pl/>)

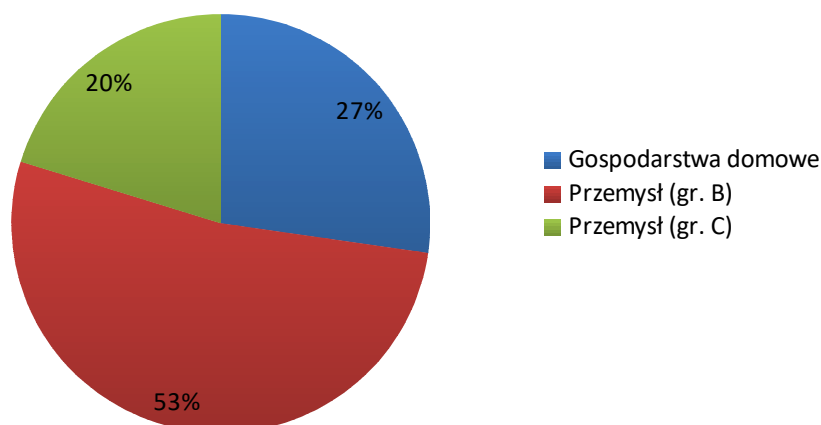
¹⁰⁹ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹¹⁰ źródło: GUS 2013 (<http://stat.gov.pl/>)

Rysunek 10. Dynamika ilości energii elektrycznej dostarczonej odbiorcom w latach 2010 – 2013¹¹¹

Dominującą grupą taryfową energii elektrycznej w Kaliszu jest taryfa B, użytkowana głównie przez dużych odbiorców (Rysunek 13).

Poniższy wykres obrazuje ilość energii elektrycznej dostarczanej do odbiorców w 2013r. w podziale na sektor gospodarstw domowych oraz sektor przemysłu.

Rysunek 11. Struktura ilości energii elektrycznej dostarczonej do odbiorców w 2013 roku¹¹²

Na wykresie dostrzegamy, iż ponad połowa energii elektrycznej dostarczanej do odbiorców na terenie miasta Kalisza przekazywana jest na potrzeby przemysłu. Jedynie nieco ponad 20% energii przekazywana jest na potrzeby gospodarstw domowych.

Plany rozwojowe systemu elektroenergetycznego na terenie miasta

Spółka ENERGA-OPERATOR S.A. planuje przedsięwzięcia w celu zwiększenia niezawodności dostaw energii, zapewnienia odpowiednich parametrów jakościowych oraz skrócenia czasu przerw w dostawach energii.

W tabeli 9 zestawiono listę projektów inwestycyjnych związanych z modernizacją sieci.

Tabela 7. Lista projektów inwestycyjnych związanych z modernizacją sieci¹¹³

Lp.	Zakres inwestycyjny
1.	Modernizacja linii 110 kV relacji: Kalisz Piwonice – Ceków – Żuki – El. Adamów długość 47 km, lata 2013-2016)
2.	Przebudowa linii 110 kV relacji: Kalisz Piwonice – Ostrów Wschód (długość 27 km, lata 2015-2017)
3.	Modernizacja linii 110 kV relacji: Kalisz Północ – Kalisz Centrum (długość 8,5 km, lata 2015-2016)

2.3.2. Oświetlenie publiczne

Utrzymanie oświetlenia dróg, parków, skwerów i innych publicznych terenów należy do jednych z podstawowych obowiązków miasta w zakresie planowania energetycznego. W Kaliszu obowiązki te spełnia Spółka Oświetlenie Uliczne i Drogowe Sp. z o.o. Obszar działania Spółki wynosi blisko 12 tys. km² i pokrywa się terytorialnie z zasięgiem działania kaliskiego Oddziału ENERGA SA¹¹⁴.

¹¹¹ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹¹² źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹¹³ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹¹⁴ <http://bip.oswietlenie.kalisz.pl/?cid=19>

Obecnie na terenie miasta Kalisza zainstalowanych jest 9732 punkty oświetlenia ulicznego o łącznej mocy zainstalowanej wynoszącej ok. 1825 kW. Oprawy oświetleniowe zainstalowane na terenie miasta są w większości typu sodowego bądź rtęciowego. Niewielka ilość to punkty typu LED na poziomie 98 sztuk.

Energooszczędne systemy oświetlenia pozwalają na obniżenie zużycia energii elektrycznej nawet o 80% (w przypadku lamp sodowych można uzyskać do 50% oszczędności, dla lamp typu LED nawet do 80% oszczędności).

2.3.3. Ciepło sieciowe

Koncesję na wytwarzanie, przesył i dystrybucję ciepła na terenie miasta Kalisza posiada Spółka Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o. Działalność Spółki prowadzona jest zgodnie z uzyskanymi od Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki koncesjami na:

- wytwarzanie ciepła z dnia 31 marca 2014 r.,
- przesyłanie i dystrybucję ciepła z dnia 31 marca 2014 r.

Obecnie łączna długość wysokoparametrowej (zmiennotemperaturowej) miejskiej sieci ciepłowniczej wynosi 65,56 km, natomiast technologiczna sieć stałotemperaturowa dostarczająca energię odbiorcom przemysłowym ma długość ok. 1,75 km. Długość sieci w technologii preizolowanej wynosi 49,25 km, co stanowi 72% sieci ciepłowniczej miasta¹¹⁵. Sieć ciepłownicza na terenie miasta zasilana jest z dwóch głównych źródeł ciepła¹¹⁶: Spółka Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o., ul. Torowa 115, 62-800 Kalisz; w jej dyspozycji pozostaje:

- jedno źródło systemowe – Ciepłownia Rejonowa (CR) przy Al. Wojska Polskiego 33,
- 9 niskoparametrowych kotłowni gazowych;

ENERGA Elektrociepłownia Kalisz (EC) przy ul. Torowa 115, 62-800 Kalisz – drugie źródło systemowe zasilające miejską sieć ciepłowniczą, jest własnością ENERGA Kogeneracji Sp. z o.o., ul. Elektryczna 20A, 82-300 Elbląg. Spółka Energa Ciepło Kaliskie kupuje od Elektrociepłowni Kalisz ciepło dla potrzeb Odbiorców przyłączonych do wysokoparametrowej wodnej sieci miejskiej i do stałotemperaturowej wysokoparametrowej wodnej sieci technologicznej.

Moc zainstalowana w źródłach ciepła wynosi¹¹⁷:

- ENERGA Elektrociepłownia Kalisz (EC): 2 kotły wodne WR-25, 1 kocioł parowy OSR-32 oraz wymienniki para- woda; łącznie moc osiągalna wynosi 99 MW w cieple i 8 MW w energii elektrycznej,
- Ciepłownia Rejonowa (CR): 5 kotłów węglowych WR-10 o łącznej mocy nominalnej 58,15 MW,
- 9 kotłowni gazowych o łącznej mocy 2,59 MW.

Łącznie moc zainstalowana w systemach ciepłowniczych wynosi 157,00 MW.

Na terenie Miasta Kalisza stale postępuje modernizacja i rozbudowa miejskiej sieci ciepłowniczej, czego przykładem są zrealizowane i kontynuowane projekty.:

- Projekt pn.: „Rozbudowa miejskiego systemu ciepłowniczego w celu ochrony powietrza miasta Kalisza i oszczędność energii” zrealizowany przez Miasto Kalisz w latach 2007-2011 ze środków Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2007-2013 Działanie 3.2. Infrastruktura Energetyczna Przyjazna Środowisku. Przedmiotem projektu była rozbudowa miejskiej sieci ciepłowniczej w Kaliszu oraz

¹¹⁵ źródło: dane Spółki Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.

¹¹⁶ źródło: dane Spółki Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.

¹¹⁷ źródło: dane Spółki Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.

budowa przyłączy do sieci. W wyniku realizacji projektu powstało 3,19 km nowej sieci ciepłowniczej wraz z przyłączami w rejonie os. Dobrzec oraz Śródmieścia,

- Projekt pn. „Przebudowa miejskiego systemu ciepłowniczego w celu oszczędności energii

i ochrony powietrza miasta Kalisza” realizowany w latach 2007-2011 przez Miasto Kalisz, a od 2012 roku przez Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o. (planowany termin zakończenia - XI.2015r.). Ogółem w ramach projektu przebudowanych zostanie 17,71 km sieci (zamiana sieci kanałowych na sieci preizolowane) i 17 węzłów cieplnych. Projekt realizowany jest na osiedlach mieszkaniowych Kalisza: Dobrzec, Korczak, Czaszki, Zagorzynek, Kaliniec, XXV-lecia, Asnyka. Projekt obejmuje także dostawę inteligentnych systemów zarządzających pracą sieci: systemu telemetrii i telemechaniki węzłów cieplnych oraz systemu informatycznego do zarządzania i optymalizacji pracy sieci.

Projekt uzyskał dofinansowanie z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 – 2013, Priorytet IX Infrastruktura energetyczna przyjazna środowisku i efektywność energetyczna, Działanie 9.2. Efektywna dystrybucja energii.

Planowany efekt ekologiczny Projektu to 11,1544 tys. ton – oszczędność emisji dwutlenku węgla i 35 250,54 GJ/rok – ilość zaoszczędzonej energii¹¹⁸.

Odbiorcy i zużycie ciepła sieciowego

Na terenie miasta Kalisza sprzedaż ciepła w 2013 roku wyniosła 675 578 GJ. W porównaniu do 2010 roku nastąpił spadek o 85 202 GJ (sprzedaż ciepła w 2010 r. – 761 380 GJ). Wynika to z występowania krótszych sezonów grzewczych w późniejszych latach, wykonanej termomodernizacji budynków, podejmowanych przez odbiorców działań mających na celu oszczędność ciepła czy podniesienia świadomości odbiorców.

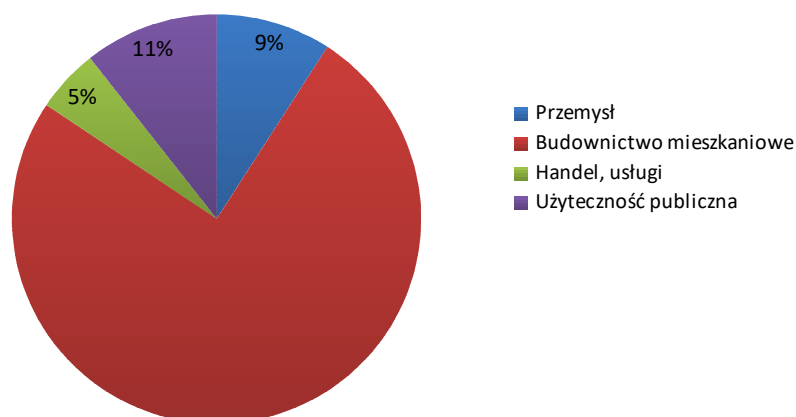
Tabela 8. Dane dotyczące ilości sprzedanego ciepła w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku (rok bazowy PGN)¹¹⁹

Grupa odbiorców	Ilość sprzedanego ciepła w 2013 r. [GJ]
Przemysł	61 208
Budownictwo mieszkaniowe	508 777
Handel, usługi	33 926
Użyteczność publiczna	71 667
RAZEM	675 578

Dane zawarte w powyższej tabeli przedstawiono również w formie wykresu.

¹¹⁸ źródło: dane Spółki Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.

¹¹⁹ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

Rysunek 12. Struktura sprzedaży ciepła sieciowego w całkowitym zużyciu w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku¹²⁰

Największym odbiorcą ciepła z miejskiego z systemu ciepłowniczego w Kaliszu są budynki mieszkalne, a następnie budynki użyteczności publicznej oraz przemysł. Sektor handlu i usług pobiera 5% ciepła. Dominacja mieszkalnictwa wynika z faktu, że sieć ciepłownicza w Kaliszu obejmuje swym zasięgiem głównie osiedla mieszkaniowe w zabudowie wielorodzinnej (np. rejony Asnyka, Kaliniec, 25-lecia, Czaszki, Dobrzec, Korczak, Zagorzynek). Obszary przemysłowe są w dużej mierze poza zasięgiem sieci. Ponadto niektóre zakłady przemysłowe wymagają często ciepła do potrzeb technologicznych o parametrach, których sieć ciepłownicza nie jest w stanie zapewnić przez cały rok. Dlatego decydują się na własne źródła ciepła.

Na terenie Miasta Kalisz ilość mocy zamówionej w 2013 roku wyniosła 94,54 MW.

W porównaniu do 2010 roku nastąpił wzrost o 2,51 MW (moc zamówiona w 2010 r. – 92,03 MW). Spowodowane jest to przyłączeniem do sieci nowych odbiorców (Tabela 11).

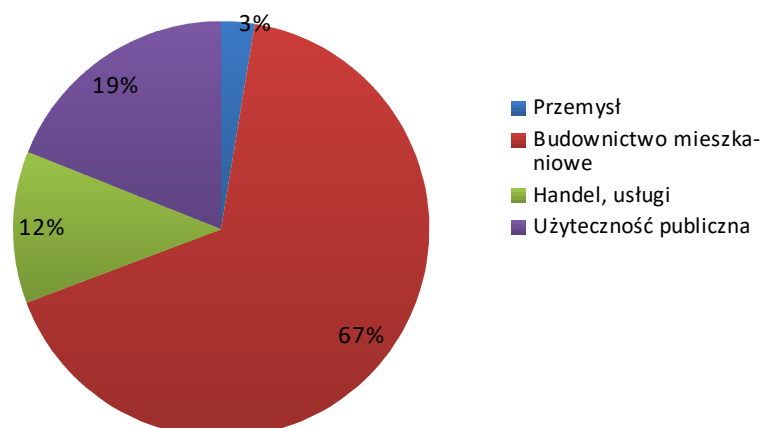
Tabela 9. Dane dotyczące ilości mocy zamówionej w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku¹²¹

Grupa odbiorców	Ilość mocy zamówionej w 2013 r. [MW]
Przemysł	2,46
Budownictwo mieszkaniowe	63,12
Handel, usługi	11,21
Użyteczność publiczna	17,92
RAZEM	94,71

Dane zawarte w tabeli powyżej zostały zaprezentowane również w formie wykresu (Rysunek 15).

¹²⁰ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹²¹ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

Rysunek 13. Struktura ilości mocy zamówionej w całkowitej ilości w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku¹²²

Budownictwo mieszkaniowe zamawiało najwięcej ciepła na tle innych sektorów na poziomie ok. 63 MW (66,65%), drugi w kolejności rodzaj sektorów, to budynki użyteczności publicznej ok. 18 MW (19%), potem usługi powyżej 11 MW (11,83%) i przemysł ok. 2,5 MW (2,60%).

W okresie ostatnich 14 lat (1999-2012) moc zamówiona w miejskim systemie ciepłowniczym i w kotłowniach gazowych zmniejszyła się o 30%. Podobnie zmniejszyło się zapotrzebowanie na ciepło. Spadek ilości zużywanego ciepła oraz mocy zamówionej wynika z wykonanych przez odbiorców ciepła termomodernizacji budynków. Najwięcej takich działań przeprowadzono w latach 2000-2005. W kolejnych latach procesy termomodernizacyjne w dalszym ciągu były realizowane, lecz jednocześnie do systemu przyłączali się nowi odbiorcy (nowe budynki oraz zastąpienie indywidualnych źródeł ciepła ciepłem sieciowym). W ostatnich trzech latach (2010-2013) zapotrzebowanie mocy było na poziomie 93 MW. Należy przypuszczać, że w najbliższych latach moc zamówiona ustabilizuje się na poziomie około 100 MW (można też spodziewać się lekkiej tendencji spadkowej 0,5% na rok). W dalszym ciągu prowadzone będą działania termomodernizacyjne w istniejących budynkach, przy jednoczesnym podłączaniu do sieci nowych odbiorców¹²³.

2.3.4. System Gazowniczy

Gaz do odbiorców zlokalizowanych na terenie miasta Kalisza dostarcza PGNiG. Spółka specjalizuje się w sprzedaży:

- gazu ziemnego (wysokometanowego i zaazotowanego),
- gazu propan – butan,
- energii elektrycznej,
- skompresowanego gazu ziemnego (CNG),
- skroplonego gazu ziemnego (LNG).

Operatorem oraz właścicielem infrastruktury gazowej niskiego, średniego oraz części sieci wysokiego ciśnienia na terenie miasta Kalisza jest Polska Spółka Gazownictwa sp. z o.o. – Oddział w Poznaniu (PSG), Zakład w Kaliszu.

Koncesyjny obszar działania Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Poznaniu (dawniej Wielkopolskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o.) obejmuje 394 gminy na terenie

¹²² źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹²³ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

północno - zachodniej Polski. Obecnie spółka dystrybuuje gaz do 242 gmin. Rozprowadza następujące rodzaje gazu:

- Gaz ziemny wysokometanowy grupy E – dawniej GZ50 (zasila Miasto Kalisz),
- Gaz ziemny zaazotowany podgrupy Lw – dawniej GZ-41,5 (zasila Miasto Kalisz),
- Gaz ziemny zaazotowany podgrupy Ls (nie zasila miasta Kalisza).

Spółka zajmuje się eksploatacją ponad 21 tys. km sieci i około 360 tys. przyłączy gazowych. Dystrybuuje ponad 1,629 mld m³ gazu rocznie.

Rysunek 14. Schemat funkcjonowania oddziałów PSG w Polsce¹²⁴

Długość sieci gazowej niskiego i średniego ciśnienia na obszarze Kalisza w 2012 r. wynosiła 191 km. Sieć jest co roku systematycznie rozbudowywana. Sieć zasilana jest z ośmiu stacji redukcyjnych II stopnia. Stacje są w dobrym stanie technicznym – na bieżąco przeprowadza się remonty, starsze stacje są gruntownie modernizowane. Do 2016 r. planowane są znaczne inwestycje związane z rozbudową sieci gazowej. Jedną z nich pozwoli na realizację dostaw gazu ziemnego do Elektrociepłowni Kalisz przy ul. Torowej 115¹²⁵.

¹²⁴ źródło: www.psgaz.pl

¹²⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

Odbiorcy i zużycie gazu

W poniższych tabelach (Tabela 12 i 13) przedstawiono liczbę użytkowników oraz zużycie gazu ziemnego w podziale na poszczególne grupy odbiorców na obszarze miasta Kalisza oraz związane z tym roczne zużycia gazu za lata 2010 - 2013.

Tabela 10. Liczba odbiorców gazu ziemnego w poszczególnych grupach odbiorców na terenie Miasta Kalisza w latach 2010-2013 roku¹²⁶

Wyszczególnienie w latach	Liczba użytkowników gazu ziemnego na terenie Miasta Kalisza				
	Ogółem	Gospodarstwa domowe		Przemysł	Handel, usługi
		Ogółem	w tym: ogrzewanie mieszkań		
2010	28 964	28 207	5 150	161	596
2011	28 949	28 175	5 267	172	602
2012	28 844	28 080	5 222	153	611
2013	28 877	28 098	5 324	154	612

Z przedstawionych danych wynika, że największą liczbę użytkowników w zakresie gazu ziemnego stanowią gospodarstwa domowe.

Tabela 11. Zużycie gazu przez odbiorców gazu ziemnego w poszczególnych grupach odbiorców w Kaliszu w latach 2010 - 2013 roku¹²⁷

Wyszczególnienie w latach	Zużycie gazu ziemnego na terenie miasta Kalisza, tys. m ³				
	Ogółem	Gospodarstwa domowe		Przemysł	Handel, usługi
		Ogółem	w tym: ogrzewanie mieszkań		
2010	30 980	12 539	8 700	12 267	6 174
2011	27 019	10 930	7 108	10 692	5 397
2012	27 094	11 568	7 919	9 882	5 644
2013	21 127	5 591	4 441	9 888	5 648

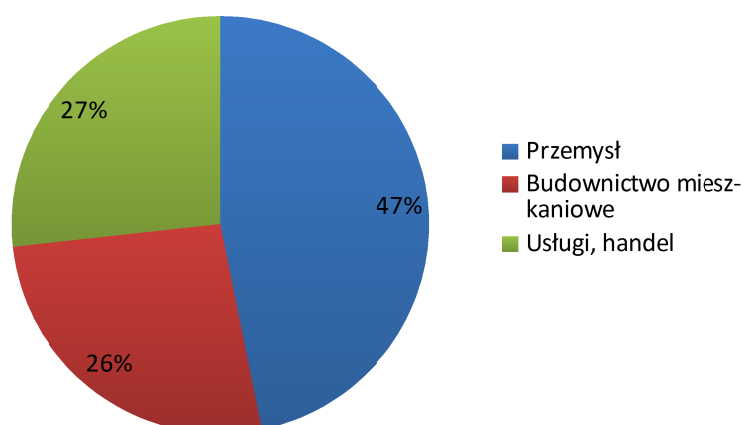
Na podstawie danych zawartych w tabeli 13 całkowite zużycie gazu ziemnego na terenie Miasta Kalisza w 2013 r. spadło, co jest związane głównie ze zmniejszeniem o połowę zapotrzebowania na gaz ziemny przez gospodarstwa domowe, w tym mieszkania ogrzewane gazem. Największe zużycie gazu wykazuje sektor przemysłu blisko 50% całkowitego zużycia gazu w 2013 r. przy liczbie odbiorców na poziomie 154.

Na rysunku poniżej przedstawiono procentowe udziały poszczególnych odbiorców gazu ziemnego w zużyciu całkowitym w 2013 roku.

¹²⁶ źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹²⁷ źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

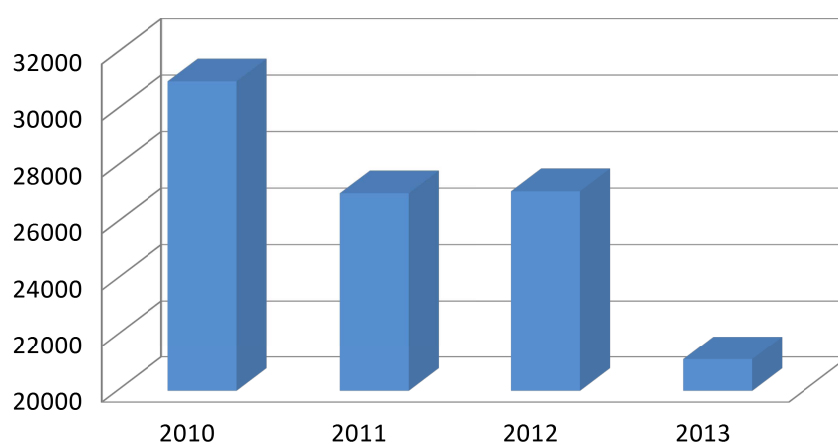
Struktura zużycia gazu ziemnego w poszczególnych grupach odbiorców

Rysunek 15. Struktura zużycia gazu ziemnego w całkowitym zużyciu w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku¹²⁸

Największe zużycie gazu ziemnego wykazuje sektor przemysłu powyżej 46%, a następnie sektor budownictwa mieszkaniowego oraz sektor usług i handlu na wyrównanym poziomie niecałe 27%.

Poniższy rysunek przedstawia dynamikę zmian zużycia gazu ziemnego w latach 2010-2013 w mieście Kalisz.

Rysunek 16. Dynamika zmian zużycia gazu ziemnego w latach 2010 -2013 w mieście Kalisz¹²⁹

Na przestrzeni trzech lat można zaobserwować spadek w zużyciu gazu o ok. 15%. Jest to spowodowane zastąpieniem gazu ziemnego węglem kamiennym w sektorze budownictwa mieszkaniowego z powodu znacznie niższych kosztów produkcji ciepła z węgla niż z gazu.

¹²⁸ źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

¹²⁹ źródło: źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013 oraz danych GUS.

2.3.5. Odnawialne źródła energii

Biomasa

Aktualne kierunki dostaw biomasy na cele energetyczne mogą być realizowane z leśnictwa, rolnictwa, przetwórstwa drewna, przemysłu rolno-spożywczego, odpadów komunalnych i oczyszczalni ścieków. Teren miasta Kalisza jest korzystny pod względem wytwarzania biomasy rolniczej, ponieważ dominują w Kaliszu użytki rolne stanowiące powyżej 60% struktury użytkowania gruntów. Spośród czynników sprzyjających wykorzystaniu biomasy z rolnictwa należy wymienić m.in.: rozwinięte rolnictwo i wysokie plony biomasy, wysoką wiedzę rolników, rozwinięty przemysł rolno-spożywczy wytwarzający biomasę odpadową, sąsiedztwo Niemiec zapewniające łatwiejszy transfer wiedzy, technologii i przykładów dobrych rozwiązań oraz duży rynek zbytu dla przetworzonej biomasy. Aby samodzielnie realizować inwestycje związane z rynkowym wykorzystaniem biomasy jako OZE, powinno się wspierać łączenie się rolników w grupy w formie spółdzielni, grup producenckich itp., co umożliwi wytwarzanie oczekiwanych ilości biomasy przeznaczonej dla instalacji OZE.

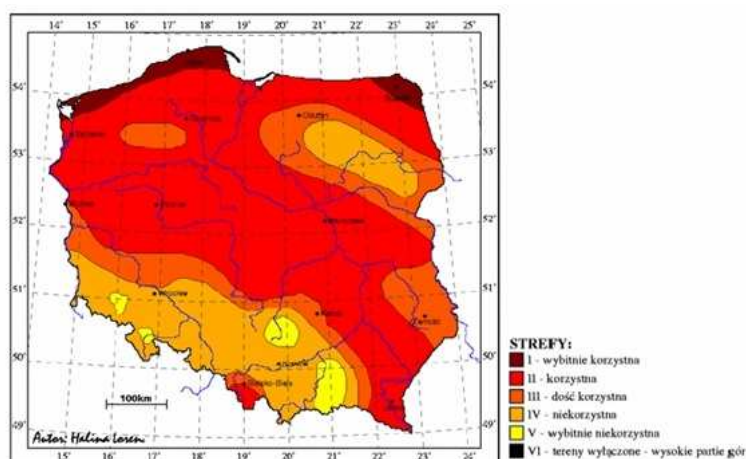
Większość z gospodarstw rolnych na terenie Kalisza może stać się zupełnie samowystarczalna energetycznie w aspekcie wykorzystania energii cieplnej. Typowe uprawy pozwalają w Polsce na uzyskanie najczęściej między 10 a 15 ton s.m. biomasy z hektara, co stanowi równowartość ok. 5-7 t węgla kamiennego. W przypadku Wielkopolski i tym samym Kalisza wartości te będą zawierać się w górnych granicach przedziału, co oznacza, że wielkość produkcji biomasy roślinnej z ponad 4 tys. ha użytków rolnych w Kaliszu waha się między 40 a 49 tys. ton, co odpowiada energetycznej wartości 20-24 tys. ton węgla. Tylko część tej biomasy może zostać wykorzystana na cele energetyczne. Na obszarze Kalisza biomasa pochodzenia roślinnego na małą skalę wykorzystywana jest głównie w domach jednorodzinnych. EC Kalisz w 2010 r. wykorzystywała niewielką ilość biomasy, natomiast w latach 2011-2012 biomasy nie spalano.

Energia wiatru

Wykorzystanie energii wiatru do produkcji energii elektrycznej wymaga spełnienia szeregu odpowiednich warunków. Najważniejszym jest stałe występowanie wiatru o określonej prędkości.

Elektrownie wiatrowe pracują przy wietrze wiejącym z prędkością od 5 do 25 m/s, przy czym prędkość od 15 do 20 m/s uznawana jest za optymalną. Zbyt małe prędkości uniemożliwiają wytwarzanie energii elektrycznej o wystarczającej mocy, zbyt duże zaś, przekraczające 30 m/s, mogą doprowadzić do mechanicznych uszkodzeń elektrowni wiatrowej. Polska nie należy do krajów o szczególnie korzystnych warunkach wiatrowych. Pomiary prędkości wiatru na terenie Polski wykonywane przez IMiGW pozwoliły na dokonanie wstępnego podziału naszego kraju na strefy zróżnicowania pod względem wykorzystania energii wiatru.

Oszacowanie zasobów energetycznych wiatru można opisać na podstawie mapy opracowanej dla całego terytorium kraju przez prof. Halinę Lorenc (rysunek poniżej).

Rysunek 17. Strefy energetyczne wiatru na obszarze Polski¹³⁰

Z rysunku wynika, że zarówno miasto Kalisz, jak i większa część województwa Wielkopolskiego, znajduje się w II strefie energetycznej wiatru, tj. w warunkach korzystnych. Na podstawie powyższych informacji można stwierdzić, że Miasto Kalisz posiada dobre warunki do instalowania elektrowni wiatrowych. Utrudnieniem budowy elektrowni wiatrowych na terenie miasta jest strefa ochrony konserwatorskiej, która praktycznie uniemożliwia lokalizację farm wiatrowych w obszarze jej oddziaływania.

Elektrownia wodna

Elektrownia wodna to zakład przemysłowy zamieniający energię potencjalną wody na elektryczną. Elektrownie wodne są najintensywniej wykorzystywanym źródłem odnawialnej energii. Elektrownie te są stosunkowo tanim źródłem energii i mogą szybko zmieniać generowaną moc w zależności od zapotrzebowania. Ich wadą jest ograniczona liczba lokalizacji, w których można je budować. Ponadto budowa zapór dla elektrowni wodnych pociąga za sobą zahamowanie naturalnego biegu rzeki i tworzenie zbiorników retencyjnych, drastycznie zmieniających środowisko. Na terenie miasta Kalisza istnieje jedna elektrownia wodna tj. Mała Elektrownia Wodna Władysław Malicki. Elektrownia wodna w Kaliszu dostarcza rocznie energii elektrycznej na średnim poziomie 270 MWh/rok.

Energia słońca

Zasoby promieniowania słonecznego mogą służyć do produkcji energii w trzech obszarach: produkcja ciepła poprzez kolektory słoneczne, energii elektrycznej za pomocą ogniw fotowoltaicznych oraz poprzez tzw. pasywne systemy solarne – elementy obudowy budynku służące maksymalizacji zysków ciepła. Technologie te nie powodują skutków ubocznych dla środowiska, takich jak zubożenie zasobów naturalnych czy szkodliwych emisji. Wartość natężenia promieniowania słonecznego zależy od położenia geograficznego, pory dnia i roku, co stwarza duże ograniczenia w możliwościach wykorzystania tego źródła energii. Średnie miesięczne nasłonecznienie wynosi odpowiednio od 0,8 kWh/m²/dzień w grudniu do 5,04 kWh/m²/dzień w lipcu. 80% całkowitej rocznej sumy napromieniowania przypada na sześć miesięcy sezonu wiosenno-letniego, od początku kwietnia do końca września. Oznacza to, że pozyskana energia nie będzie proporcjonalnie rozłożona w czasie, a największy efekt osiąga się w okresie od wiosny do jesieni. Gęstość mocy promieniowania słonecznego w Kaliszu wynosi 90-950 kWh/m²/rok (źródło: IMiGW) – jest to maksymalny możliwy do osiągnięcia potencjał teoretyczny przy założeniu bezstratnej przemiany w użyteczne formy energii (przy szacowaniu potencjału technicznego należy uwzględnić sprawność instalacji, która zmienia się w zależności od natężenia promieniowania słonecznego, kąta padania promieni słonecznych, pory dnia i warunków atmosferycznych oraz różnicy temperatur w stosunku do otoczenia). Wspomniane już bardzo dobre warunki nasłonecznienia

¹³⁰

źródło: IMiGW

analizowanego obszaru stwarzają duże możliwości wykorzystania energii słonecznej do celów użytkowych. Na przestrzeni ostatnich kilku lat w Kaliszu można zaobserwować wzrost znaczenia kolektorów słonecznych zarówno w mieszkalnictwie, jak i budynkach użyteczności publicznej. Przykładem zamontowanych instalacji słonecznych przeznaczonych do ogrzewania wody są budynki: Spółdzielni Mieszkaniowej Dobrzec (przy ulicach Armii Krajowej, Hanki Sawickiej, ks. St. Piotrowskiego oraz St. Wojciechowskiego), Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego, Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych S.A., Kaliskiego Przedsiębiorstwa Transportowego Sp. z o.o..

Energia geotermalna¹³¹

Główną zaletą wykorzystania energii zawartej w wodach geotermalnych (geotermii głębokiej) jest jej „czystość”, gdyż zastępując tradycyjne nośniki energii (np. węgiel, koks), energią gorącej wody eliminuje się emisję gazów i pyłów, co ma istotny wpływ na środowisko naturalne. Poza tym instalacje oparte o wykorzystanie energii geotermalnej odznaczają się stosunkowo niskimi kosztami eksploatacyjnymi. Do wad pozyskiwania tego rodzaju energii należą:

- duże nakłady inwestycyjne na budowę instalacji,
- ryzyko przemieszczenia się złóż geotermalnych, które na całe dziesięciolecia mogą „ucieć” z miejsca eksploatacji,
- ich eksploatację ograniczają często niesprzyjające wydobywaniu warunki,
- efektem ubocznym ich wykorzystania jest niebezpieczeństwo zanieczyszczenia atmosfery a także wód powierzchniowych i podziemnych przez szkodliwe gazy (np. siarkowodór) i minerały.

Zasoby energii geotermalnej w Polsce związane są z wodami podziemnymi różnych pięter stratygraficznych występującymi na różnych głębokościach w obrębie jednostek geologicznych Niżu Polskiego, Sudetów i Karpat.

W opracowaniu „Możliwości wykorzystania wód i energii geotermalnej w mieście Kalisz” opracowanym przez prof. dr hab. inż. Wojciecha Góreckiego i mgr inż. Tadeusza Szklarczyka z Towarzystwa Geosynoptyków GEOS Zespół Specjalistów Al. Mickiewicza 30, Kraków oraz w „Profilach głębokich otworów wiertniczych instytutu Geologicznego” zeszyt 46 Kalisz IG-1 pod redakcją naukową Zbigniewa Deczkowskiego, a także w archiwalnych dokumentacjach otworów głębokich zlokalizowanych w rejonie Kalisza przedstawiono informacje, które wskazują na możliwości wykorzystania zasobów wód geotermalnych w Mieście Kalisz.

Przy określaniu potencjalnych możliwości eksploatacji wód geotermalnych podstawowe znaczenie ma rozpoznanie warunków hydrogeotermalnych rozpatrywanego rejonu oraz chemizmu wód. Najważniejsze znaczenie ma tu rozpoznanie, w wytypowanych poziomach wodonośnych, takich parametrów jak: temperatura, chemizm i mineralizacja wód złożowych, przewodność (miąższość i współczynnik filtracji) oraz zasobność (odnawialność) wytypowanych poziomów wodonośnych.

Jedynym poziomem wodonośnym rejonu Kalisza, z którego można wykorzystać wody geotermalne do celów ciepłowniczych, rekreacyjnych i balneologicznych jest poziom dolnojurajski. Utwory przepuszczalne jury dolnej stanowią piaskowce średnio i gruboziarniste, głównie pliensbachu i synemuru, które charakteryzują się dobrymi parametrami hydrogeologicznymi.

Potencjalna wydajność ujęcia wód geotermalnych z poziomu dolnojurajskiego w rejonie Miasta Kalisza szacowana jest w granicach od 50 do 100 m³/h wody.

¹³¹ źródło: Projekt robót geologicznych na wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza

W granicach administracyjnych Miasta Kalisza planowane jest wykonanie otworu wód geotermalnych, który ma być zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie istniejącej Elektrociepłowni w Kaliszu. Przewidywana niska mineralizacja wód geotermalnych w Kaliszu, jest bardzo korzystna, gdyż nie powoduje osadzania się związków mineralnych w instalacjach pobierania i przesyłu wody, minimalizując korodowanie sieci, a co za tym idzie obniża koszty serwisowania i odkamieniania instalacji..

Na podstawie dostępnych materiałów i literatury obszar projektowanego otworu geologicznego zaliczany jest do obszarów perspektywicznych pod względem występowania wód geotermalnych (Górecki i inni, 2006;). Zwrócić należy jednak uwagę, że na opłacalność korzystania z zasobów wód geotermalnych mają wpływ przede wszystkim warunki hydrogeotermalne występujące na danym obszarze. Należy tu wyróżnić:

- wydajność eksploatacyjną wód podziemnych (składową mocy cieplnej ujęcia);
- temperaturę wód geotermalnych (składową mocy cieplnej ujęcia);
- głębokość warstwy wodonośnej (koszt wykonania otworów);
- skład chemiczny wody / mineralizacja (koszt eksploatacji).

Na tle mapy strumienia ciepłego Polski, obszar Kalisza charakteryzuje się wysoką wartością strumienia ciepłego, uzyskując wartość około 97 mV/m². Oszacowany został również rozkład bilansowej ilości ciepła na jednostkę powierzchni zakumulowanego do głębokości 3000 m lub do stropu podłoża krystalicznego, który w rejonie Kalisza wynosi około 450 GJ/m² (Górecki i inni, 2006).

Biogaz

Biogaz powstaje w procesie beztlenowej fermentacji odpadów organicznych, podczas której substancje organiczne rozkładane są przez bakterie na proste. W procesie fermentacji beztlenowej do 60% substancji organicznej zamienianej jest w biogaz.

Na terenie Kalisza brak jest instalacji wykorzystujących energię z biogazu. Potencjał w tym zakresie mają zakłady przemysłowe wykorzystujące produkty roślinne (np. przetwórnictwo owoców) i zwierzęce (np. mleczarnie)¹³².

¹³² **źródło:** źródło: opracowanie własne na podstawie Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe 2013.

2.3.6. System transportowy

Komunikacja drogowa

Układ drogowy, tworzony poprzez sieć uliczną jest wynikiem procesu historycznego rozwoju i kształtowania się miasta jak również jego geograficznego położenia nad rzeką Prosną. Sieć uliczna ma modelowy układ obwodnicowo – promienisty w historycznej części miasta – szczególnie w obszarze śródmieścia oraz tzw. mieszany z cechami rusztowego w nowych obszarach zainwestowania - np. Chmielnik, dzielnice zachodnie.

Układ drogowy Kalisza opiera się m.in. o istniejący system dróg krajowych i wojewódzkich tj.:

- droga krajowa nr 12 (łącząca zachodnią granicę kraju poprzez Głogów, Leszno, Jarocin, Kalisz, Sieradz, Radom ze wschodnią granicą),
- droga krajowa nr 25 (łącząca północną i południową granicę kraju poprzez Bobolice, Bydgoszcz, Kalisz, Ostrów Wielkopolski, Oleśnicę),
- droga wojewódzka nr 442 (Września, Kalisz),
- droga wojewódzka nr 470 (Kościelec, Turek, Kalisz),
- droga wojewódzka nr 450 (Kalisz, Grabów nad Prosną, Opatów).

Drogowe połączenia komunikacyjne Kalisza uzupełniane są przez dwie drogi powiatowe i drogi gminne.

Dostępność drogowa Kalisza jest niezadowalająca. Najbliżej przebiegającym szlakiem komunikacyjnym, zaliczanym do głównych szlaków tranzytowych kraju, jest autostrada A2 położona ok. 45 km na północ od miasta. Przebiegająca w tym kierunku (Konin) droga krajowa nr 25 nie ułatwia jednakże dostępu do autostrady, gdyż nie jest drogą szybkiego ruchu. Podobna sytuacja dotyczy drogi krajowej nr 12 w kierunku Łodzi i dalej.

Układ ulic i dróg Kalisza tworzy 310,95 km dróg, w tym:

- 30,46 km wojewódzkich i krajowych,
- 88,89 km powiatowych,
- 191,60 km gminnych.

Wiele istniejących ulic w mieście posiada nawierzchnię zwirową bądź gruntową. Ruch miejski napotyka na szereg utrudnień, związanych ze zbyt małą przepustowością skrzyżowań, wąskimi uliczkami w centrum miasta i progami zwalniającymi na całych ciągach ulic.

Wymogi wzrastającego ruchu i związana z tym konieczność sukcesywnego uzupełniania układu podstawowego wymuszają przyjęcie efektywnego dla pracy układu drogowego, etapowego jego rozwoju, tak pod względem funkcjonalnym, jak i technicznym.

Podstawowy układ uliczny miasta tworzą ulice główne i zbiorcze, a uzupełniający – ulice lokalne i dojazdowe. W Kaliszu na ogólną ilość ulic miejskich, w dobrym stanie technicznym jest ok. 48%; 17% w dostatecznym, a ok. 35% wymaga budowy, modernizacji lub przebudowy.

Komunikacja kolejowa

Przez Kalisz przechodzi linia kolejowa nr 14 będąca linią znaczenia państwowego. Łączy ona Warszawę, Łódź, Kalisz i Wrocław. Ze względu na niezadowalający stan techniczny nie jest jednak w pełni wykorzystywana. Pociągi w relacji Warszawa – Wrocław prowadzone są przez Konin, Poznań i Leszno, co automatycznie obniża dostępność kolejową Kalisza. Miasto nie posiada również dogodnych połączeń ze stolicą województwa – Poznaniem. Relacje realizowane są przez Ostrów Wielkopolski, skąd do Poznania prowadzi linia kolejowa nr 272 Kępno – Ostrów Wielkopolski – Pleszew – Środa Wielkopolska – Poznań. Jest to również linia znaczenia państwowego, jednak jej stan techniczny jest niezadowalający. Przez Kalisz przebiega również regionalna linia kolejowa AGTC relacji Ostrów Wielkopolski – Łódź. Linia ta zabezpiecza możliwości połączeń miasta w skali międzyregionalnej i międzynarodowej.

Komunikacja lotnicza

Kalisz nie posiada własnego portu lotniczego. Najbliżej położonymi portami lotniczymi realizującymi międzynarodowe połączenia cywilne są: Port Lotniczy im. Władysława Reymonta w Łodzi (ok. 105 km), Porty Lotnicze w: Poznaniu, Wrocławiu bądź Warszawie.

Komunikacja miejska

Operatorem transportu publicznego (zbiorowego) sieci komunikacyjnej miasta Kalisza są Kaliskie Linie Autobusowe Spółka z o.o. w Kaliszu (KLA).

Wg stanu na 4 stycznia 2017 r., kaliska komunikacja miejska obejmuje 24 linie autobusowe. Sieć linii obsługuje miasto, a także sąsiednie gminy, z którymi podpisano porozumienia: Godziesze, Gołuchów, Nowe Skalmierzyce i Opatówek oraz miasto Ostrów Wielkopolski. Do Kalisza dojeżdża także linia komunikacji miejskiej organizowanej przez miasto Ostrów Wielkopolski, a obsługiwana przez operatora Miejski Zakład Komunikacji S.A. w Ostrowie Wielkopolskim.

Wg stanu na 30 grudnia 2016 r., Kaliskie Linie Autobusowe Sp. z o.o. posiadały 61 autobusy użytkowane w komunikacji miejskiej, z czego w ruchu znajdowało się:

- 51 pojazdów w dni powszednie nauki szkolnej;
- 50 pojazdów w dni powszednie w okresie ferii i wakacji;
- 25 pojazdów w soboty;
- 24 pojazdy w dni świąteczne.

Przeciętny autobus KLA Sp. z o.o. ma 12,2 roku oraz 88,82 miejsc. Pod względem pojemności pasażerskiej, autobus KLA Sp. z o.o. można podzielić na następujące grupy:

- minibusy (o długości około 7,5 metra i pojemności 38 miejsc) – 2 szt.;
- midibusy (o długości około 10 metrów i pojemności 72-87 miejsc) – 4 szt.;
- autobusy standardowe (o długości około 12 metrów i pojemności 61-109 miejsc) – 52 szt.;
- autobusy wielkopojemne – przegubowe (o długości około 18 metrów i pojemności 57-174 miejsc) – 4 szt.

Zdecydowaną większość taboru stanowią autobusy standardowe – o długości 12 metrów – aczkolwiek część z nich (19 szt. – marek Scania i Volvo) zarejestrowano na liczbę miejsc odpowiadającą midibusom o długości około 10 metrów, tj. od 61 do 80. Tymczasem dwa z midibusów cechowała pojemność pasażerska (87 miejsc) charakterystyczna dla autobusów standardowych. W dalszych analizach przyjęto zatem podział eksploatowanego przez KLA Sp. z o.o. taboru na klasy pojemnościowe wynikające z pojemności pasażerskiej, a mianowicie:

- minibusy (38 miejsc) – 2 szt.;
- midibusy mniejsze (61-73 miejsca) – 10 szt.;
- midibusy większe (78-87 miejsc) – 21 szt.;
- autobusy standardowe (89-109 miejsc) – 25 szt.;
- autobusy wielkopojemne (157-174 miejsca) – 3 szt.

Wszystkie posiadane przez KLA Sp. z o.o. autobusy są niskopodłogowe i spełniają normę emisji spalin co najmniej Euro-2, a 19 z nich (31%) spełnia normę Euro-5. W klimatyzację wyposażone jest 35% autobusów, a 27% taboru posiada zainstalowany monitoring przestrzeni pasażerskiej.

Sieć komunikacyjna w Kaliszu jest ciągle udoskonalana i dostosowywana do zmieniających się potrzeb mieszkańców. W celu zwiększenia popytu na usługi komunikacji zbiorowej poprzez zwiększenie atrakcyjności oferty przewozowej, podjęto w ostatnich latach następujące działania:

- wprowadzono kartę elektroniczną jako formę opłat za przejazdy,

- wprowadzono system wewnętrznego monitorowania autobusów,
- uruchomiono system informacji pasażerskiej poprzez telefon komórkowy i interaktywną mapę z rozkładem jazdy w Internecie,
- opracowano kalkulator cen biletów.

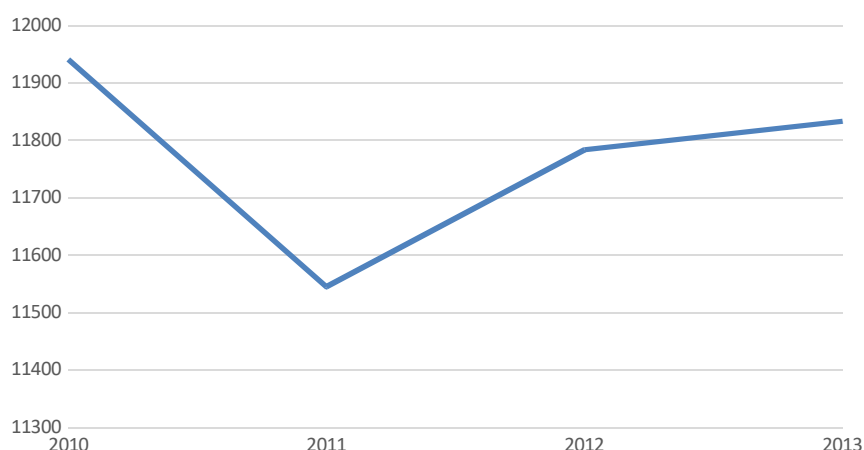
Ścieżki rowerowe

Na terenie miasta zrealizowanych zostało i funkcjonuje prawie 40 km dróg - ciągów pieszo-rowerowych i rowerowych. W Kaliszu od 2004 roku trwa sukcesywna rozbudowa ścieżek rowerowych wzdłuż nowo budowanych tras m.in. wzdłuż Trasy Bursztynowej. Powstające ścieżki nie zostały jeszcze połączone w jeden system, ale w każdym roku powstają nowe odcinki, uzupełniające planowany system ścieżek rowerowych. Przez miasto przebiega szlak rowerowy będący częścią tzw. Transwielkopolskiej Trasy Rowerowej z Poznania do Kępna, która prowadzi ulicami: Kruczkowskiego, Piłsudskiego, Stanczukowskiego, Dobrzecką i Św. Michała i liczy 7 km. Wydzielone drogi rowerowe lub pieszo-rowerowe istnieją także wzdłuż ulicy Granicznej, Piłsudskiego i Wyspiańskiego oraz na przedłużeniu ulicy Sportowej w osiedlu Tyniec oraz przy ulicy Wrocławskiej. W mieście istnieją też szlaki dopuszczone do ruchu rowerowego, niespełniające kryteriów zaliczenia ich do wydzielonych ścieżek rowerowych lub pieszo-rowerowych. Prowadzą one z centrum miasta Wałem Piastowskim, ulicą Wojciecha z Brudzewa, a następnie wzdłuż ulicy Starożytnej (tzw. Bursztynowy Szlak Rowerowy). Inna trasa rowerowa prowadzi ze Śródmieścia wzdłuż wschodniego brzegu Prosnego do Winiar i nad zbiornik Szałe. Ścieżki i szlaki rowerowe prowadzone są wzdłuż brzegów rzek i kanałów, a także prowadzą do szkół (np. do Gimnazjum nr 9) od Alei Wojska Polskiego i wzdłuż ulicy Poznańskiej do cmentarza.

migracji jest jej kierunek. W całym analizowanym okresie najwięcej osób migrujących z Kalisza przenosiło się na obszary wiejskie do gmin ościennych, m.in. do Opatówka, Gołuchowa, Żelazkowa i Godziesza Wielkich. Dowodem na to jest spadek gęstości zaludnienia w mieście poniżej 1 500 mieszkańców na metr kwadratowy. Ruch ten jest jednak zgodny z dynamiką zachodzącą na obszarze wielu większych miast. Wskazuje to na proces suburbanizacji, czyli wyludniania się aglomeracji miejskiej i rozwoju strefy podmiejskiej. Z powodu podnoszenia się poziomu życia coraz większa liczba osób może pozwolić sobie na swój własny dom. Ponadto, na terenie miasta grunty są trudniej osiągalne i droższe, a duży odsetek mieszkańców postrzega komfort życia jako niższy niż na terenach podmiejskich. Podmiejskie tereny wiejskie oferują „odskocznnię” od miejskiego hałasu i zanieczyszczeń a jednocześnie pozostają w odległości umożliwiającej komfortowe dojazdy do centrum miasta. Problemem pozostaje jednak kwestia ewidencji dochodów i wydatków mieszkańców. Korzystają oni bowiem z infrastruktury i udogodnień oferowanych przez Kalisz, odprowadzając podatki do gmin ościennych¹³⁵.

2.4.2. Działalność gospodarcza

Kalisz należy do wiodących ośrodków gospodarczych w kraju wśród miast o porównywalnej charakterystyce ludnościowo-przestrzennej. Na koniec 2013 roku zarejestrowanych było tu łącznie 11 784 podmiotów gospodarczych. Wykres (Rysunek 21) obrazuje zmianę liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według rejestru REGON w latach 2010 – 2013.

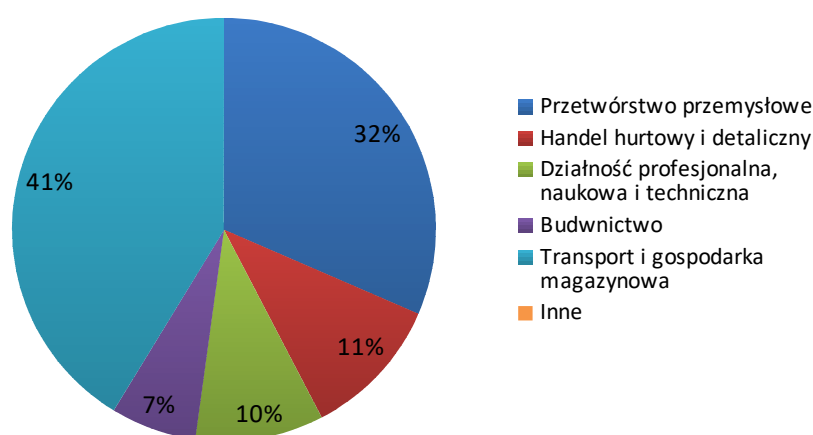
Rysunek 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według rejestru REGON w latach 2010-2013¹³⁶

W analizowanym okresie zauważalna jest tendencja wzrostowa w odniesieniu do liczby podmiotów gospodarczych działających w mieście. Wyjątkiem był rok 2011, gdzie odnotowano znaczny spadek spowodowany naniesieniem korekty w ewidencji działalności gospodarczej poprzez usunięcie z niej wszystkich nieaktywnych podmiotów.

Udział prywatnych przedsiębiorstw w całości gospodarki pozostaje od wielu lat na poziomie ok. 96%, co świadczy o właściwej strukturze własności prywatno – publicznej w mieście. Ponadto, wzrasta liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. W ciągu ostatnich 5 lat odnotowano wzrost ich liczby na poziomie 9%. Wskazuje to na poprawiającą się atrakcyjność inwestycyjną miasta.

¹³⁵ źródło: Strategia rozwoju miasta Kalisza na lata 2014-2024.

¹³⁶ źródło: GUS

Rysunek 20. Rodzaj działalności podmiotów gospodarczych w Kaliszu według sekcji PKD 2007, stan z roku 2013¹³⁷

Zdecydowanie najwięcej, około 29% podmiotów gospodarki narodowej, działa w sekcji „G”, czyli w handlu hurtowym i detalicznym oraz naprawie pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Jest to stan typowy dla aglomeracji miejskich. Historycznie w Kaliszu zawsze działało relatywnie dużo podmiotów z tego sektora, np. w 2008 r. udział procentowy wynosił aż 33%. Niższy udział podmiotów z sekcji: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna (10%) oraz budownictwo (9%) należy tłumaczyć rozwiniętym handlem w mieście. Z roku na rok ich liczba jednak wzrasta, szczególnie podmiotów związanych z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną, co niewątpliwie jest pozytywnym zjawiskiem, świadczącym o specjalizowaniu się gospodarki miasta. Pomimo niewielkich rozbieżności, zauważyć można, że struktura branżowa przedsiębiorstw w Kaliszu sytuuje go wśród typowych polskich miast.

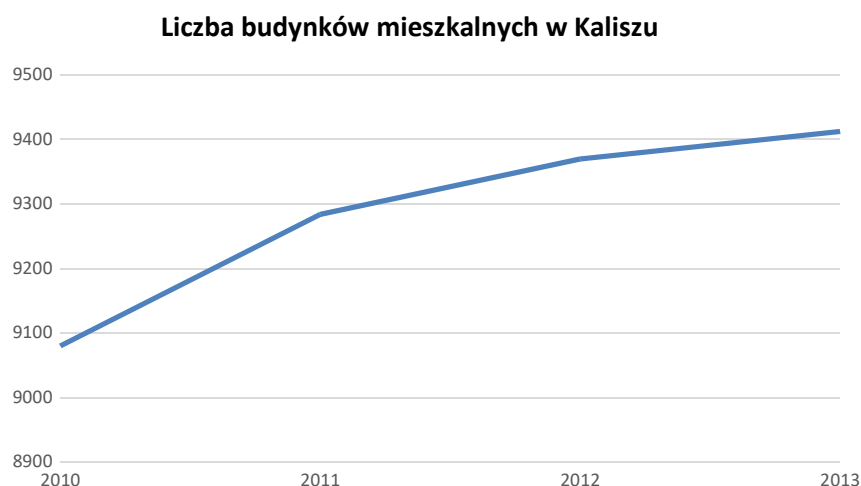
Kalisz jest głównym ośrodkiem Kalisko-Ostrowskiego Okręgu Przemysłowego. W Okręgu bardzo dobrze rozwinięty jest przemysł, tj.: elektromaszynowy, w tym silników lotniczych (Pratt&Whitney, WSK PZL-Kalisz, Mayer Tool Polska), spożywczy (Nestle-Winiary, Colian Sp. z o.o.), włókienniczo-odzieżowy (Runotex, Big Star, Haft) oraz materiałów budowlanych i sprzętu AGD (Bundyrefrigeration Sp. z o.o., Aria Polska Sp. z o.o., Reco Polska Sp. z o.o.). Zróżnicowanie i zakres działalności przemysłowej w miastach Okręgu daje kaliskiej gospodarce dodatkowy potencjał rozwojowy poprzez rozwijanie powiązań kooperacyjnych.

2.4.3. Mieszkalnictwo

Wraz z rozwojem gospodarczym i społecznym miasta rozwija się także obszar budownictwa mieszkaniowego. W analizowanym okresie (2010-2013) odnotowano stały dynamiczny wzrost liczby budynków mieszkalnych. W ciągu 4 lat w Kaliszu powstało ponad 300 nowych budynków mieszkalnych. Wykres poniżej przedstawia dynamikę wzrostu liczby budynków mieszkalnych w latach 2010 – 2013.

¹³⁷

źródło: GUS

Rysunek 21. Liczba budynków mieszkalnych w Kaliszu w latach 2010-2013

Jak wynika z powyższego wykresu, łączna suma budynków mieszkalnych zwiększa się. Zmienia się także struktura własnościowa obiektów. Można odnotować stopniowe zwiększanie się liczby obiektów prywatnych przy malejącej liczbie obiektów budownictwa komunalnego. W wyniku prywatyzacji kurczą się stopniowo zasoby mieszkaniowe miasta. Tendencja ta dotyczy również mieszkań spółdzielczych. Zasobem mieszkalnictwa komunalnego w Kaliszu zarządza Miejski Zarząd Budynków Mieszkaniowych. Zasoby mieszkaniowe Miasta Kalisza w 2013 r. (stan na dzień 31.12.2013 r.) stanowiły 4 738 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 213 460,20 m², w tym¹³⁸:

- 1 729 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 77 190,66 m² w 181 budynkach stanowiących 100% własności miasta,
- 3 009 lokali mieszkalnych o łącznej powierzchni 136 269,54 m² w 257 budynkach wspólnot mieszkaniowych,
- oraz 355 lokali socjalnych i 42 pomieszczenia tymczasowe.

Ocena stanu technicznego budynków gminnych wg przeglądu z 2010 roku wskazuje, że stan techniczny ok. 23% wszystkich mieszkań komunalnych oceniono jako zły lub niezadowolający.

Łączna suma powierzchni mieszkań komunalnych spadła o ok. 22%, z 272 382 m² w roku 2009 do 213 512 m² w roku 2013. W latach 2010-2013 średnia powierzchnia mieszkań komunalnych nie wykazywała większych zmian i wynosiła ok. 45 m².

Stan zasobów mieszkaniowych w Kaliszu, wyrażany jest jako liczba ludności przypadająca na mieszkanie. Począwszy od 2002 r. wartość ta stale spada i w 2013 r. wyniosła niecałe 3 osoby na mieszkanie. Świadczy to o zwiększających się zasobach mieszkaniowych miasta w przeliczeniu na mieszkańca. Może to być jednym z indykatorów systematycznego wzrostu poziomu życia mieszkańców. Niewątpliwie jednak wiele budynków mieszkalnych wymaga remontów ze względu na swój wiek, stan techniczny i konieczność dostosowania do zmieniających się przepisów budowlano-technicznych. Ponadto, należy wskazać na wysoki stopień zużycia budynków komunalnych i ograniczone środki na ich remonty i modernizację. Szczególny problem dla miasta stanowią zasoby mieszkaniowe Śródmieścia Kalisza ze względu na zanikanie jego funkcji centrotwórczej, co skutkuje ograniczaniem wiodącej niegdyś funkcji handlowo-usługowej, spadkiem liczby mieszkańców i tym samym dużą liczbą pustych mieszkań. Na powyższą sytuację złożyła się koncentracja pogłębiających się zjawisk kryzysowych w 3 sferach:

¹³⁸

źródło: Urząd Miasta

- środowiskowej - niska efektywność energetyczna budynków, brak sieci ciepłej w centrum, stosowanie pieców węglowych do ogrzewania budynków,
- przestrzennej – duże natężenie ruchu, zawłaszczanie przestrzeni publicznej przez parkujące samochody i degradacja terenów zielonych,
- gospodarczej - niski wskaźnik przedsiębiorczości, brak atrakcyjnych powierzchni handlowo – usługowych.

W Śródmieściu Kalisza, ze względu na szczególną koncentrację negatywnych zjawisk i zły stan powietrza, zaplanowano kompleksową rewitalizację. W *Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 (SRMK)* ujęto następujące cele operacyjne:

- 6.3. Ochrona, promocja i rozwój dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- 7.3. Tworzenie warunków oraz zachęt do osiedlania się i inwestowania w Śródmieściu poprzez podejmowanie działań rewitalizacyjnych i aktywizacyjnych,
- 8.2. Wzmocnienie systemu zachęt do zmiany systemów grzewczych na bardziej ekologiczne.

Z powyższego wynika, iż rozwój Śródmieścia oparty powinien być na gruntowej rewitalizacji, która przyczyni się do odtworzenia centro-twórczej funkcji Śródmieścia i stworzenia miejsca do wygodnego zamieszkiwania.

2.4.4. Aglomeracja Kalisko – Ostrowska

Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (AKO) zlokalizowana jest w południowo-wschodniej części Województwa Wielkopolskiego. Jest to obszar o łącznej powierzchni 2525 km², zamieszkiwany przez ponad 400 tys. mieszkańców. Rdzeń Aglomeracji stanowią dwa miasta: Kalisz i Ostrów Wielkopolski. W skład Aglomeracji wchodzi 24 jednostki samorządu terytorialnego (JST), które tworzą dwa pierścienie wokół miast centralnych. Są to:

- 2 gminy miejskie: Kalisz, Ostrów Wielkopolski,
- 3 powiaty: Kaliski, Ostrowski, Pleszewski
- 4 gminy miejsko – wiejskie: Nowe Skalmierzyce, Odolanów, Raszków, Stawiszyn,
- 15 gmin wiejskich: Blizanów, Brzeziny, Ceków Kolonia, Godziesze Wielkie, Koźminek, Lisków, Mycielin, Opatówek, Ostrów Wielkopolski, Przygodzice, Sieroszewice, Sośnie, Szczytniki, Żelazków, Gołuchów.

Rysunek 22. Mapa Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej¹³⁹

Zespół gmin i powiatów powiązanych funkcjonalnie z Kaliszem i Ostrowem Wielkopolskim tworzy wspólny obszar funkcjonalny obu miast. Obszar funkcjonalny Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej wyznaczony został na podstawie uchwały Nr 4014/2013 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 7 listopada 2013 r. w sprawie wyznaczenia zasięgu terytorialnego Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) dla obszaru funkcjonalnego ośrodka regionalnego Kalisza z Ostrowem Wielkopolskim w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020.

W 2015 roku zostało powołane Stowarzyszenie Aglomeracja Kalisko – Ostrowska (SAKO) odpowiedzialne m.in. za wdrażanie i realizację Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej. Stowarzyszenie jest zrzeszeniem 24 jednostek samorządu terytorialnego i posiada osobowość. Dokumentem, na podstawie którego działa Stowarzyszenie jest Statut Stowarzyszenia Aglomeracja Kalisko-Ostrowska.

Członkami Stowarzyszenia są reprezentacji – wójtowie, burmistrzowie, starostowie i prezydenci wszystkich JST wchodzących w skład AKO. Członkostwo w Stowarzyszeniu Aglomeracja Kalisko – Ostrowska daje możliwość jednostkom samorządu terytorialnego aplikowania o środki finansowe m.in. z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, w ramach alokacji wdrażanej Strategii ZIT dla rozwoju AKO, na dofinansowanie inwestycji związanych m.in. z niską emisją, ochroną powietrza czy wspieraniem efektywności energetycznej – termomodernizacją. Środki te będzie można pozyskać w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego m.in. na realizację projektów z obszaru rozwoju systemu transportu publicznego oraz kompleksowej termomodernizacji budynków użyteczności publicznej.

2.5. Identyfikacja obszarów problemowych

Plan Gospodarki Niskoemisyjnej umożliwia objęcie swym działaniem poniższych obszarów wyodrębnionych jako sekcje/działy gospodarki:

- energetyka,
- budownictwo,
- transport,
- przemysł,
- handel i usługi,
- gospodarstwa domowe,

139

źródło: Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej - projekt

- edukacja/dialog społeczny,
- administracja publiczna.

Niezadowolający stan jakości powietrza

W wyniku badań przeprowadzonych w roku 2013 i w 2014 stwierdzono:

- przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla 24-godzin pyłu PM₁₀ w roku kalendarzowym,
- przekroczenie poziomu dopuszczalnego dla pyłu PM_{2,5} w roku kalendarzowym,
- przekroczenie stężenia średniorocznego dla roku dla benzo(a)pirenu zawartego w pyłe PM₁₀.

W Kaliszu odczuwalna jest uciążliwość niskiej emisji - stare nieefektywne kotłownie niskiej sprawności wykorzystujące węgiel złej jakości. W zaspokajaniu potrzeb mieszkańców duży udział mają indywidualne systemy grzewcze. Na złą jakość powietrza w skali całego województwa wielkopolskiego wpływ mają również:

- znaczne straty energii cieplnej spowodowane niezadowolającym stanem technicznym budynków,
- znaczne straty energii na przesyle w ciepłowniczych magistralach dosyłowych spowodowane przestarzałymi sieciami kanałowymi,
- emisja zanieczyszczeń ze źródeł komunikacyjnych rosnąca wraz ze wzrostem natężenia ruchu samochodowego przy niedostatecznej przepustowości układów drogowych,
- niedostosowanie instalacji i urządzeń przemysłowych oraz energetycznego spalania paliw do obowiązujących standardów emisyjnych¹⁴⁰.

Niewielkie wykorzystanie OZE na terenie miasta

Obecnie procent wykorzystania OZE w ogólnym bilansie energetycznym Miasta Kalisza jest niewielki. Nie przyczynia się to do realizacji celów wyznaczonych w pakiecie klimatyczno – energetycznym do roku 2020, czyli tzw. 3x20. Pakiet ten wskazuje kierunek w jakim powinno się rozwijać zaopatrzenie w energię ciepłą, elektryczną i paliwa gazowe mieszkańców miast i gmin. Dążenie do wspomnianych celów powinno być realizowane nie tylko za pomocą programów krajowych ale również za pomocą programów i działań lokalnych¹⁴¹.

Niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa

Niedostateczna świadomość ekologiczna społeczeństwa jest problemem ogólnym w skali zarówno województwa jak i całego kraju. Jest to pewnego rodzaju przeszkoda przy wprowadzaniu różnego rodzaju programów środowiskowych, np. związanych z wymianą pieców węglowych na gazowe dla indywidualnych odbiorców. W tym konkretnym przypadku barierą często jest czynnik ekonomiczny, który wiąże się z niechęcią do większych kosztów ogrzewania, nawet jeżeli mają one swoje przełożenie na większy komfort. Czynniki takie jak zwiększona efektywność energetyczna, czy mniejsze emisje substancji zanieczyszczających do powietrza, często nie są brane pod uwagę.

Wzrost ilości samochodów osobowych

Pomimo rozwoju komunikacji miejskiej, w tym częściowej modernizacji floty autobusowej w ramach dofinansowania z projektu „Rozwój i poprawa jakości transportu publicznego w Kaliszu” współfinansowanego z WRPO w latach 2010 – 2011, wciąż bardzo wiele osób wybiera transport indywidualny zamiast transportu zbiorowego.

W 2013 r. w Kaliszu były zarejestrowane 55 993 samochody osobowe. Wskaźnik motoryzacji wyniósł ponad 538 samochodów osobowych na 1 000 mieszkańców. Nasycenie pojazdami w Kaliszu jest bardzo duże i daje miastu wysokie miejsce w Polsce w przeliczeniu na mieszkańca. Można spodziewać się, że w najbliższych latach liczba samochodów osobowych

¹⁴⁰ źródło: Program Ochrony Środowiska

¹⁴¹ źródło: Program Ochrony Środowiska

w mieście będzie utrzymywała się na poziomie zbliżonym do obecnego, a główna tendencja będzie polegała na zastępowaniu pojazdów starych – nowymi. Przy obecnej liczbie samochodów ruch miejski napotyka na szereg trudności, związanych ze zbyt małą przepustowością skrzyżowań, wąskimi uliczkami w centrum miasta i progami zwalniającymi na całych ciągach ulic oraz niewystarczającą liczbą miejsc parkingowych. Większa ilość samochodów wiąże się również ze zwiększoną emisją zanieczyszczeń do powietrza¹⁴².

Ograniczone środki finansowe na ochronę powietrza

Na terenie Miasta Kalisza od lat prowadzone są działania związane z poprawą jakości powietrza. Działania te polegają na podejmowaniu przez Miasto kosztownych inwestycji, których realizacja jest możliwa przede wszystkim dzięki pozyskiwanym środkom zewnętrznym. Wśród działań podejmowanych na rzecz ochrony powietrza na terenie miasta Kalisza można wymienić:

- program termoizolacji budynków realizowany przez Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych,
- termomodernizacje budynków spółdzielni mieszkaniowych, m.in.: Kaliskiej Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej, Spółdzielni Mieszkaniowej „Dobrzec”, Spółdzielni Mieszkaniowej „Budowlani” i innych,
- termomodernizację szkół i obiektów oświatowych realizowaną przez Miasto Kalisz w latach 2005 – 2010, która została sfinansowana częściowo z kredytu termomodernizacyjnego Banku Gospodarstwa Krajowego i emisji obligacji miejskich,
- przebudowę, modernizację i budowę ulic, w tym: ul. Wrocławskiej – dwa etapy, ul. Górnośląskiej, Harcerskiej i Poznańskiej, ul. Częstochowskiej, Trasy Bursztynowej, dofinansowane ze Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego oraz z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego,
- budowę Zintegrowanego systemu zarządzania ruchem – etap I współfinansowanego z Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko,
- zakup niskoemisyjnych pojazdów komunikacji publicznej współfinansowanych przez Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny,
- rozbudowę i modernizację systemu ciepłowniczego współfinansowanych z Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego oraz Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko,
- dotacje celowe na zmianę ogrzewania z węglowego na ekologiczne dla mieszkańców indywidualnych (Uchwała nr XVIII/214/2011 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 29 grudnia 2011 roku).

Jednym z większych przedsięwzięć pozytywnie wpływających na jakość powietrza, jakie podjęło Miasto Kalisz była termomodernizacja szkół i obiektów oświatowych, która została zrealizowana w latach 2005-2010 w ramach programu poprawy stanu technicznego placówek oświatowych przyjętego uchwałą nr XXVII/466/2005 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 4 lutego 2005 roku¹⁴³.

Całe przedsięwzięcie składało się z dwóch części: termomodernizacyjnej i modernizacyjnej. Pierwszy etap obejmował m. in. docieplenie dachów, wymianę stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej, wymianę parapetów, termoizolację ścian zewnętrznych, nową kolorystykę elewacji oraz modernizację, remonty lub wymianę ogrzewania. Z kolei część modernizacyjna obejmowała m. in. wymianę posadzek, oświetlenia i stolarki wewnętrznej, modernizację sanitariatów, malowanie, a w razie potrzeby wymianę instalacji wodno – kanalizacyjnej i centralnego ogrzewania. Robotami objęto zarówno obiekty dydaktyczne, jak i sale gimnastyczne. Program był pierwszym przedsięwzięciem inwestycyjnym na taką skalę w dziejach kaliskiej oświaty i zarazem pierwszym, które sfinansowane zostało z pieniędzy z emisji miejskich obligacji (10-letni okres wykupu) oraz preferencyjnymi kredytami z

¹⁴² źródło: Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Kalisza

¹⁴³ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/zwyklestrony/2013/03/kalisz-miasto-pieknych-szkol/zalacznik/szkolyalbum2.pdf>

rządowego programu oszczędzania energii. Łączne nakłady finansowe na całe przedsięwzięcie wyniosły ponad 55 027 688 zł, z czego na prace termomodernizacyjne przeznaczono 20 702 633 zł, a na prace modernizacyjne 34 325 025 zł.

W tabeli poniżej przedstawiono efekt energetyczny i ekologiczny zrealizowanych prac termomodernizacyjnych i modernizacyjnych z wykazem placówek oświatowych objętych programem.

Tabela 12. Efekty energetyczne i ekologiczne działań zrealizowanych w ramach programu poprawy stanu technicznego placówek oświatowych w latach 2005-2009¹⁴⁴

Lp.	Nazwa placówki	Nakłady finansowe [tys. zł]	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/ rok]
1	Szkoła Podstawowa nr 1 ul. 3 Maja	843 658,88	127,04	103,22
2	Szkoła Podstawowa nr 2 ul. Tuwima	734 251,82	94,32	76,64
3	Szkoła Podstawowa nr 6 ul. Chełmska	1 304 896,93	103,12	83,79
4	Szkoła Podstawowa nr 7 ul. Robotnicza	2 427 443,39	255,04	207,22
5	Szkoła Podstawowa nr 8 ul. Serbinowska	2 865 414,60	356,96	290,03
6	Szkoła Podstawowa nr 9 ul. Żwirki i Wigury	1 698 574,58	213,68	173,62
7	Szkoła Podstawowa nr 11 ul. Pomorska	642 088,17	225,92	183,56
8	Szkoła Podstawowa nr 12 ul. Długosza	1 535 862,23	205,60	167,05
9	Szkoła Podstawowa nr 14 ul. Mickiewicza	2 417 233,45	326,40	265,20
10	Szkoła Podstawowa nr 15 ul. Wykopaliskowa	961 290,58	154,82	125,79
11	Szkoła Podstawowa nr 16 ul. Fabryczna	2 579 307,89	164,16	133,38
12	Szkoła Podstawowa nr 17 ul. H Sawickiej	1 271 558,75	1032,16	838,63
13	Szkoła Podstawowa nr 18 ul. Podmiejska	3 664 304,99	906,16	736,26
14	Szkoła Podstawowa nr 23 ul. Sulisławicka	358 216,06	37,28	30,29
15	Zespół Szkół nr 11 ul. Budowlanych	1 951 466,89	171,00	138,94
16	Gimnazjum nr 1 ul. Tuwima	499 809,98	191,92	155,94
17	Gimnazjum nr 2 ul. Ciasna	2 142 627,68	254,08	206,44
18	Gimnazjum nr 4 ul. Polna	2 333 265,83	230,81	187,53
19	I LO ul. Grodzka	2 931 451,09	187,12	152,04
20	II LO ul. Szkolna	1 664 600,23	376,18	305,65
21	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 1 ul. Kościuszki	3 871 510,37	366,96	298,16
22	IV LO ul. Widok	1 579 945,05	216,39	175,82
23	V LO ul. Piskorzewie	1 977 347,67	216,72	176,09
24	Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 wraz z Centrum Kształcenia Praktycznego ul. Rzemieślnicza	5 956 055,28	760,80	618,15
25	Zespół Szkół Gastronomiczno- Hotelarskich ul. Wodna	2 309 464,12	462,24	375,57
26	Zespół Szkół Ekonomicznych ul. Legionów	1 791 383,08	209,04	169,85
27	Zespół Szkół Samochodowych ul. 3 Maja	708 378,44	333,52	270,99
28	Zespół Szkół Techniczno- Elektronicznych ul. Częstochowska	2 006 280,40	254,24	206,57

Zrealizowane działania w ramach programu poprawy stanu technicznego placówek oświatowych pozwoliły osiągnąć efekt energetyczny na poziomie 8 334 MWh/rok, co

¹⁴⁴

źródło: opracowanie własne na podstawie danych UM Kalisz

umożliwiło uzyskanie efektu ekologicznego w okolicach 6 852 Mg CO₂/rok i redukcję emisji dwutlenku węgla o 20% (tabela poniżej).

Tabela 13. Podsumowanie działań termomodernizacyjnych i modernizacyjnych w placówkach oświatowych dla 2010 r. i 2013 r.- koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna

Obszar	Rok	Efekt redukcji Mg CO ₂	Efekt redukcji energii finalnej [MWh]	Efekt redukcji emisji Mg CO ₂	Koszt [zł]
Placówki oświatowe w mieście Kalisz	2010	8 334	6 852	20%	55 025 688
	2013	8 822	9 226	21%	12 203 000

Zaplanowane dalsze inwestycje termomodernizacyjne i modernizacyjne w pozostałych placówkach oświatowych w Kaliszu, ujęte w harmonogramie rzeczowo-finansowym, pozwolą zredukować emisję dwutlenku węgla o 21%. W wyniku obecnie zrealizowanych inwestycji w ramach programu poprawy stanu technicznego placówek oświatowych koszt ogrzewania szkół w Kaliszu zmniejszył się o 1,2 mln zł, natomiast koszt bieżących remontów szkół o 2,0 mln zł¹⁴⁵.

Obszar Miasta Kalisza w granicach administracyjnych z 1957 r. objęty jest ochroną konserwatorską na podstawie wpisu do Rejestru Zabytków. Niezależnie od tego na układ urbanistyczny Miasta składa się wiele budynków indywidualnie wpisanych do wojewódzkiego rejestru zabytków lub objętych gminną ewidencją zabytków. Budynki te stanowią zarówno obiekty mieszkalne jak i obiekty użyteczności publicznej. Z uwagi na ochronę walorów estetycznych, nie przeprowadza się kompleksowej termomodernizacji takich budynków. Dla uzyskania prawidłowego, oszczędnego bilansu energetycznego tego typu obiektów konieczne jest wykonanie termorenowacji przegród wewnętrznych pomiędzy strefami ogrzewanymi a nieogrzewanymi np.: mieszkanie – klatka schodowa, mieszkanie – nieogrzewany strych czy też lokal użytkowy w parterze a nieogrzewana piwnica. Do przeprowadzenia kompleksowej termorenowacji budynków zabytkowych potrzebne są duże nakłady finansowe. Miasto posiada w swoim budżecie ograniczone środki na tego rodzaju inwestycje. Pomocne w tym wypadku mogą okazać się dofinansowania zarówno ze środków krajowych jak i unijnych.

2.6. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Obecnie w wielu miastach na terenie kraju obserwuje się zjawisko wymierania centrów miast, na których zaprzestano prowadzenia działalności gospodarczej. Pojawiają się budynki, które nie pełnią żadnej funkcji oraz przestrzenie publiczne, których potencjał nie jest w pełni wykorzystany. Postępuje degradacja fragmentów zabudowy (często o dużych walorach historycznych i architektonicznych), dekapitalizacja infrastruktury technicznej czy niedostępność transportowa. Degradacja przestrzeni skutkuje degradacją społeczną, a w konsekwencji wyludnieniem. Aby przeciwdziałać takiemu stanowi rzeczy podejmuje się działania rewitalizacyjne w miastach mające na celu przywrócenie do życia obszarów problemowych, obszarów zdegradowanych, obszarów, na których występują stany kryzysowe. Obecnie polskie samorządy wykorzystują instrument, jakim jest Lokalny Program Rewitalizacji do zaplanowania działań o charakterze kompleksowym. Program Rewitalizacji umożliwia delimitację obszarów kryzysowych, identyfikację problemów na tych obszarach i planowanie działań, które te problemy zniwelują.

Prowadzone przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju prace nad systemem wspierania rewitalizacji w miastach w Polsce, odwołują się do projektu ustawy o rewitalizacji przyjętej

¹⁴⁵ <http://www.kalisz.pl/pl/system/files/tresc/zwyklestrony/2013/03/kalisz-miasto-pieknychszkol/zalacznik/szkolyalbum2.pdf>

przez Sejm 25 lipca 2015 r. oraz Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 obowiązujących od 3 lipca 2015 r.

W wyżej wymienionych dokumentach szczególny nacisk położono na odpowiednie przygotowanie programów rewitalizacji, aby w kompleksowy i skoordynowany sposób łączyć sfery: gospodarczą, społeczną, infrastrukturalną oraz środowiskową, wyprowadzić obszary zdegradowane z zapaści i podnieść jakość życia mieszkańców w miastach.

Charakter Wytycznych jest ramowy, co oznacza, że instytucje zarządzające poszczególnymi programami operacyjnymi mogą opracować własne szczegółowe wytyczne w zakresie programów oraz procedur wyboru projektów rewitalizacyjnych, a ich adresatami są instytucje zarządzające regionalnymi i krajowymi programami operacyjnymi.

Priorytetem inwestycyjnym bezpośrednio związanym z rewitalizacją w ramach krajowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020 jest:

Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym,

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu, Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego, Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza oraz propagowania działań służących zmniejszaniu hałasu,

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych¹⁴⁶.

Ustawa o rewitalizacji ma na celu stworzenie ram prawnych dla rewitalizacji oraz zachęcenie JST do prowadzenia tego procesu poprzez zawarte w niej regulacje (kwestia dotycząca gminnych programów rewitalizacji GPR jako podstawowego narzędzia prowadzenia rewitalizacji, utworzenie Komitetu Rewitalizacji - forum opiniującego i doradczego). Według założeń opisywany proces nie będzie jedynie remontem, modernizacją czy odbudową, a kompleksowym, wielowymiarowym działaniem, którego głównym celem jest trwałe podniesienie jakości życia na obszarze zdegradowanym. Musi więc zawierać dopasowane do danego miejsca czynności aktywizacyjne, edukacyjne, kulturalne, integrujące lokalną społeczność.

2.6.1. Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Przemysłowych
Miasto Kalisz aktywnie włącza się w realizację działań rewitalizacyjnych, czego przejawem jest opracowywany *Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Przemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020* (ZPROMiP), który wyznacza obszary dysfunkcyjne w obrębie miasta oraz definiuje działania rewitalizacyjne do realizacji w granicach tych obszarów. W szczególności ZPROMiP ma na celu wykreowanie warunków do integracji przestrzenno – funkcjonalnej miasta, dążenie do budowania ładu przestrzennego, ekologicznego, ekonomicznego i społecznego, tym samym podniesienie atrakcyjności Miasta Kalisza dla mieszkańców, turystów i inwestorów. Plan został zaktualizowany w 2013 roku, co było

¹⁴⁶

https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/media/6107/Wytyczne_dot_rewitalizacji_zatwierdzone_3VII2015.pdf

podyktowane potrzebą wytyczenia kolejnych obszarów, na których należy podjąć działania rewitalizacyjne.

Wyodrębnione w Planie i jego aktualizacji obszary problemowe na terenie miasta Kalisza przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 14. Obszary dysfunkcyjne na terenie Miasta Kalisza¹⁴⁷

Obszar rewitalizowany	Zagospodarowanie obszaru	Obszary problemowe
Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza – przed aktualizacją		
Ulice Stawiszyńska – Warszawska	Obszar stanowi zwartą jednostkę przestrzenną położoną w centralnej części Miasta, w dzielnicy Śródmieście. Przeważającą część terenów zajmują tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Występują tereny zieleni miejskiej i tereny wód powierzchniowych śródlądowych.	<ul style="list-style-type: none"> • Dekapitalizacja zespołów zabudowy mieszkaniowej; • Słabe zainwestowanie terenu; • Utrata spójności przestrzennej obszaru.
Ulica Fabryczna	Obszar stanowi zwartą jednostkę przestrzenną położoną w dzielnicy Śródmieście. Przeważającą część terenów zajmują tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej. Występują tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej z towarzyszącymi usługami i tereny zabudowy usługowej.	<ul style="list-style-type: none"> • Dekapitalizacja zespołów zabudowy przemysłowej; • Dekapitalizacja zespołów zabudowy mieszkaniowej; • Brak „małej architektury”; • Niewykorzystany potencjał obszaru Miasta w centrum miasta.
Ulica Wojciecha Jabłkowskiego	Obszar stanowi zwartą jednostkę przestrzenną położoną w dzielnicy Śródmieście, w Strefie Centrum, A1 – Strefa pełnej ochrony. Przeważającą część terenów zajmują tereny zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej.	<ul style="list-style-type: none"> • Dekapitalizacja zespołów zabudowy mieszkaniowej; • Dekapitalizacja obiektów zabytkowych, • Brak dostępu do infrastruktury technicznej; • Brak „małej architektury”; • Niewykorzystany potencjał obszaru miasta w centrum miasta.
Ulica Żytnia	Obszar stanowi zwartą jednostkę przestrzenną położoną w północno - wschodniej części miasta. Przeważającą część terenów zajmują tereny nieużytkowane.	<ul style="list-style-type: none"> • Utrata spójności przestrzennej obszaru; • Niskie zainwestowanie terenu; • Niewykorzystany potencjał sportowo – rekreacyjny i turystyczny.
Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza – po aktualizacji		
Śródmieście	Przeważa stara zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna oraz usługowa, w ramach której	<ul style="list-style-type: none"> • Zły stan techniczny i niska efektywność energetyczna budynków mieszkalnych; • Chaotyczna struktura przestrzenna zabudowy;

¹⁴⁷

źródło: Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020

Obszar rewitalizowany	Zagospodarowanie obszaru	Obszary problemowe
	występują zabytki wpisane do Rejestru Zabytków lub Gminnej Ewidencji Zabytków. Znajdują się tutaj również tereny przestrzeni publicznej, zieleni niskiej oraz zieleni urządzonej.	<ul style="list-style-type: none"> Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych; Zły stan techniczny dróg i chodników; Postępująca degradacja zabudowy przemysłowej; Niezagospodarowane tereny i obiekty; Duże natężenie ruchu kołowego; Niewystarczająco zagospodarowane place.
Majkowska -- Złota	Obszar znajduje się w ścisłym centrum Kalisza. W jego granicach znajdują się zakłady produkcyjne, budynki mieszkalne, obiekty handlowo – usługowe oraz zabudowania przemysłowe. Wiele obiektów przemysłowych i mieszkalnych wpisanych jest do Rejestru Zabytków lub Gminnej Ewidencji Zabytków	<ul style="list-style-type: none"> Zły stan techniczny oraz niska efektywność energetyczna budynków mieszkalnych; Chaotyczna struktura przestrzenna zabudowy; Postępująca degradacja zabudowy przemysłowej; Zły stan techniczny dróg i chodników; Niezagospodarowane tereny i obiekty.
Wrocławska	Obszar znajduje się w południowo-zachodniej części miasta. Przeważa tutaj zabudowa związana z transportem, zarówno kolejowym jak i autobusowym. Na terenie znajdują się także obiekty produkcyjno – usługowe oraz budynki mieszkalne jednorodzinne. Część obiektów mieszkalnych i kolejowych została wpisana do Gminnej Ewidencji Zabytków.	<ul style="list-style-type: none"> Zły stan techniczny części zabudowy mieszkaniowej; Zły stan techniczny infrastruktury publicznej; Niezagospodarowane tereny; Zdegradowane obiekty techniczne PKP; Niedostateczna sieć oraz niskie parametry techniczne dróg wewnętrznych i dojazdowych.
Sulisławice	Obszar znajduje się na południu miasta. W jego granicach przeważa zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. Zlokalizowane są tu również: zespół dworsko folwarczny z parkiem oraz nieliczne obiekty handlowo – usługowe. Występują strefy ochrony konserwatorskiej.	<ul style="list-style-type: none"> Zły stan techniczny obiektów mieszkalnych; Emisja niska związana z użytkowaniem pieców węglowych; Niewystarczające zagospodarowanie terenów; Braki w infrastrukturze drogowej i technicznej;
Szczypiorno	Obszar znajduje się na południowym wschodzie miasta. Przeważają tutaj domy jednorodzinne, jednak na wschodzie obszaru zlokalizowane są firmy produkcyjno – usługowe, a na południu dworski park krajobrazowy. Wyznaczono rejon ochrony zwartych założeń przestrzennych bądź ich reliktywów wartościowych kulturowo.	<ul style="list-style-type: none"> Zły stan techniczny części obiektów mieszkalnych; Emisja niska związana z użytkowaniem pieców węglowych; Niewystarczające zagospodarowanie terenów; Niewykorzystany potencjał parku ; Braki w infrastrukturze drogowej i technicznej.

Głównym problemem w wyodrębnionych obszarach dysfunkcyjnych jest niska efektywność energetyczna budynków, powszechnie wykorzystujących pieców węglowe, co stanowi jedno z głównych źródeł niskiej emisji. Zjawisko to związane jest ze złym stanem technicznym budynków oraz degradacją zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej w mieście. Niska emisja pogłębia się również przez duże natężenie ruchu, zwłaszcza w centrum miasta poprzez zawłaszczanie przestrzeni przez parkujące auta. Brak zrównoważonego systemu komunikacji miejskiej potęguje ten problem. Postępująca dekapitalizacja zabudowy mieszkaniowej i przemysłowej, degradacja terenów zielonych, a ponadto wzrastający stopień zanieczyszczenia powietrza wiąże się bezpośrednio ze spadkiem liczby ludności zamieszkującej ten obszar. Elementem porządkującym przestrzeń miasta Kalisza w wyodrębnionych obszarach są zaplanowane działania rewitalizacyjne w *Zintegrowanym*

Planie Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza i jego aktualizacji, zmierzające do odtworzenia lub nadania analizowanym obszarom nowych funkcji użytkowych. Opis zaplanowanych działań rewitalizacyjnych na obszarach dysfunkcyjnych Kalisza, wpisujących się w cele gospodarki niskoemisyjnej, przedstawiono w tabeli poniżej. Tabela 15. Zaplanowane działania rewitalizacyjne na obszarach dysfunkcyjnych Miasta Kalisza¹⁴⁸

Obszar rewitalizowany	Działania rewitalizacyjne
Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza – przed aktualizacją	
Ulice Stawiszyńska – Warszawska	<ul style="list-style-type: none"> Brama wjazdowa do Kalisza od strony północnej - zagospodarowanie teren o pow. ok. 6.300 m².
Ulica Fabryczna	<ul style="list-style-type: none"> Zagospodarowanie terenów po byłej fabryce Flakowicza o pow. ok. 1.421 m² na tereny pofabryczne. Rozbudowa oraz zmiana sposobu użytkowania budynku wraz podłączeniem do sieci gazowej – Przekształcenie istniejących budynków, budowli i terenów z funkcji przemysłowej na inne funkcje nieprzemysłowe – zagospodarowanie terenu o pow. ok. 1.641 m²
Ulica Wojciecha Jabłkowskiego	<ul style="list-style-type: none"> Odtworzenie starej zabudowy mieszkaniowej - odnowienie terenu o pow. ok. 1,7ha; Rewitalizacja budynku mieszkalno - usługowego oraz kompleksu garaży - odnowienie budynku o pow. 673m².
Ulica Żytnia	<ul style="list-style-type: none"> Brak zaplanowanych działań rewitalizacyjnych w obszarze
Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza – po aktualizacji	
Śródmieście	<ul style="list-style-type: none"> Rewitalizacja Głównego Rynku w Kaliszu – przebudowa płyty placu, remont dachu oraz elewacji Ratusza ; Usprawnienie i reorganizacja ruchu drogowego w Śródmieściu poprzez zamknięciu Śródmieścia dla ruchu pojazdów i budowę parkingów wielopoziomowych wokół centrum; Adaptacja zabytkowego budynku „Koszary Godebskiego” na cele handlowo – usługowe; Nadanie nowych funkcji obiektom poprzemysłowym przy ul. Chopina 23 w Kaliszu; Remont części wspólnych oraz parteru o funkcji handlowo – usługowej Kamienicy przy ul. Franciszkańskiej 2; Zagospodarowanie kompleksu zabudowań po fabryce Calisia; Utworzenie deptaka spacerowego w ciągu ulic: Zamkowej, Kanonickiej oraz Śródmiejskiej; Usprawnienie i reorganizacja ruchu drogowego w Śródmieściu poprzez utworzeniu ciągów pieszo – jezdnych , remont lub przebudowę ulic znajdujących się w złym stanie technicznym, utworzenie wielopoziomowych parkingów buforowych;
Majkowska-Złota	<ul style="list-style-type: none"> Przebudowa budynku na terenie po Kaliskich Liniach Autobusowych przy ul. Majkowskiej; Usprawnienie i reorganizacja ruchu drogowego poprzez przebudowę skrzyżowania.
Wrocławska	<ul style="list-style-type: none"> Remont dworca kolejowego w Kaliszu; Budowa ścieżek pieszo – rowerowych.
Sulistawice	<ul style="list-style-type: none"> Budowa ścieżek pieszo - rowerowych łączących Kalisz z gminami ościennymi. Przebudowa i adaptacja budynku na terenie zespołu dworsko – folwarcznego w Sulistawicach do nowych funkcji
Szczypiorno	<ul style="list-style-type: none"> Budowa ścieżek pieszo - rowerowych łączących Kalisz z gminami ościennymi.

Realizacja wszelkich działań rewitalizacyjnych wiąże się z poniesieniem znacznych nakładów finansowych. Większość podmiotów biorących udział w rewitalizacji obszarów zdegradowanych Miasta Kalisza dysponuje niewystarczającą ilością środków własnych, które

148

źródło: Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020

mogą zostać przeznaczone na zrealizowanie inwestycji wyszczególnionych w tabeli powyżej. W związku z powyższym należy przeanalizować możliwości pozyskiwania zewnętrznych źródeł finansowania, zarówno zwrotnych, jak i bezzwrotnych. Inwestycje mogą być współfinansowane przy pomocy wielu dostępnych krajowych i zagranicznych funduszy, m.in.:

- bezzwrotne fundusze Unii Europejskiej (Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego oraz Europejski Fundusz Społeczny),
- instrument finansowy JESSICA (element polityki spójności UE realizowany wspólnie przez Komisję Europejską, Europejski Bank Inwestycyjny oraz Bank Rozwoju Rady Europy),
- Szwajcarsko – Polski Program Współpracy,
- Fundusz Poręczeń Unijnych,
- Norweski Mechanizm Finansowy i Mechanizm Finansowy EOG,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (Program Ochrona i przywracanie różnorodności biologicznej),

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu (priorytet B Ochrona powietrza, priorytet D Ochrona przyrody),

- Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020 (Działanie 4.4 Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego),
- Program Infrastruktura i Środowisko 2014-2020 (Działanie 8.1 Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury),
- Fundusze celowe Banku Gospodarstwa Krajowego (m.in.: Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych, Fundusz Termomodernizacji i Remontów),
- kredyty komercyjne (m.in. inwestycyjne, termomodernizacyjne, pomostowe),
- dotacje krajowe.

Miasto Kalisz podejmuje działania rewitalizacyjne, służące także ochronie powietrza, o czym świadczą realizowane lub zakończone inwestycje m.in. przebudowa skrzyżowania Złota - Stanczukowskiego, zakończony remont ulicy Wrocławskiej wraz z budową ścieżki rowerowej czy zakończony remont dachu oraz elewacji Ratusza. Działania rewitalizacyjne podejmowane są także przez innych inwestorów, o czym świadczy m.in. zakończona adaptacja zabytkowego budynku „Koszary Godebskiego” na cele handlowo – usługowe zrealizowana przez prywatnego inwestora, czy realizowany obecnie przez PKP z dużym rozmachem remont dworca kolejowego.

Kolejnym przejawem działań rewitalizacyjnych jest udział Miasta Kalisz w konkursie organizowanym przez Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju skierowanym do jednostek samorządu terytorialnego pod tytułem: „Modelowa rewitalizacja miast”. Konkurs przeznaczony jest dla gmin posiadających status miasta, planujących przedsięwzięcia rewitalizacyjne w procesie opracowywania programów rewitalizacji i modelowych, pilotażowych działań w zakresie rewitalizacji na obszarach miejskich. Według fiszki projektowej zgłoszonej do konkursu, omawiającej koncepcję proponowanego projektu „Kalisz – miasto dobrej atmosfery”, wiodącym obszarem tematycznym rewitalizacji będzie ochrona środowiska, w którym mieści się podtemat, szczególnie istotny dla PGN - opracowanie modelu realizacji prac modernizacyjnych wpływających na zwiększenie efektywności energetycznej budynków, w tym na redukcję zanieczyszczeń powietrza. Miasto Kalisz zakwalifikowało się do I etapu konkursu i znalazło się wśród 57 miast i gmin, które uzyskują nieodpłatnie wsparcie ekspertów z Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w przygotowaniu wniosku konkursowego.

Wartą odnotowania jest również inicjatywa Miasta Kalisza, mająca przyspieszyć rewitalizację Śródmieścia, przywracając mu funkcje handlowo – usługowe, powodując jednocześnie

znaczną poprawę jego walorów estetycznych. W zamian za remont i odnowienie elewacji kamienic, ich właściciele korzystać mogą ze zwolnień z podatku od nieruchomości¹⁴⁹.

¹⁴⁹

źródło: Zintegrowany Plan Rozwoju Obszarów Miejskich i Poprzemysłowych Miasta Kalisza do roku 2020

2.7. Cele strategiczne i szczegółowe

Celem Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza jest określenie, na podstawie analizy aktualnego stanu w zakresie zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych na obszarze Miasta, działań zmierzających do redukcji zużycia energii, zwiększenia wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych oraz ograniczenia emisji gazów cieplarnianych wraz z ekonomiczno-ekologiczną oceną ich efektywności. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej ma na celu również wzmacnianie działań na rzecz poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia poziomów dopuszczalnych substancji w powietrzu poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń.

Działania określone w Planie mają przede wszystkim na celu ograniczenie zanieczyszczeń do powietrza i poprawę jakości powietrza na terenie miasta Kalisza. Cel Planu Gospodarki

Celem Planu Gospodarki Niskoemisyjnej jest wytyczenie kierunków działań na rzecz poprawy jakości powietrza na terenie Miasta Kalisza

Niskoemisyjnej został zdefiniowany poniżej. Wskazanie kierunków działań na rzecz poprawy jakości powietrza ukierunkowane ma być również na redukcję gazów cieplarnianych, zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, redukcję energii finalnej, co powinno zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej. Cele szczegółowe Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza uwzględniają zapisy określone w pakiecie klimatyczno – energetycznym do roku 2020 tj.:

- redukcję emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenie udziału energii pochodzącej z źródeł odnawialnych,
- redukcję zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,
- a także poprawę jakości powietrza zgodnie z Programem ochrony powietrza.

PGN realizuje cele jakimi są:

- rozwój niskoemisyjnych źródeł energii,
- poprawa efektywności energetycznej,
- poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami,
- rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych,
- zapobieganie powstawaniu oraz poprawa efektywności gospodarowania odpadami,
- promocja nowych wzorców konsumpcji.

Osiągnięciu celu głównego sprzyjać będą cele szczegółowe. Mając powyższe na względzie wyróżnia się następujące cele strategiczne i szczegółowe niniejszego PGN, przedstawione poniżej (Tabela 18).

Miasto Kalisz posiada duże aspiracje do rozwoju zgodnie z założeniami polityki krajowej oraz unijnej, by dążyć do osiągnięcia statusu miasta atrakcyjnego dla lokalnego społeczeństwa oraz turystów.

Opracowania planu gospodarki niskoemisyjnej stanowi kontynuację zmian w zakresie poprawy jakości życia społeczeństwa i ochrony środowiska naturalnego.

Tabela 16. Cele strategiczne i szczegółowe dla miasta Kalisza

Cele strategiczne	Cele szczegółowe
Zmniejszenie wielkości emisji na terenie miasta oraz redukcja zanieczyszczeń do powietrza i tym samym poprawa jakości powietrza	1.1 Ograniczenie niskiej emisji ze źródeł komunalnych, w tym eliminowanie węgla jako paliwa w lokalnych kotłowniach i gospodarstwach domowych i zastępowanie go innymi, bardziej ekologicznymi nośnikami ciepła, prowadzące do redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza w tym gazów cieplarnianych oraz innych zanieczyszczeń m.in. pyłów PM10, PM 2,5 oraz B(a)P
	1.2 Rozwój komunikacji publicznej oraz wdrożenie energooszczędnych i niskoemisyjnych rozwiązań w transporcie publicznym i tym samym poprawa jakości powietrza, prowadzące do redukcji emisji zanieczyszczeń do powietrza w tym gazów cieplarnianych oraz innych zanieczyszczeń m.in. pyłów PM10, PM 2,5 oraz B(a)P
	1.3 Systematyczne zwiększanie ilości odbiorców ciepła- rozbudowa sieci ciepłej
	1.4 Zwiększenie świadomości wśród mieszkańców dotyczącej ich wpływu na lokalną gospodarkę energetyczną oraz jakość powietrza
	1.5 Usprawnienie systemu transportowego poprzez budowę i modernizację sieci dróg lokalnych, budowę ścieżek rowerowych, parkingów i ciągów pieszych
Zmniejszanie zapotrzebowania na energię finalną poprzez podniesienie efektywności energetycznej	2.1 Promocja i wdrażanie idei energooszczędnych oraz proekologicznych zachowań konsumenckich
	2.2 Termomodernizacja istniejących budynków oraz promocja energooszczędności w budownictwie
	2.3 Montaż/instalacja efektywnego energetycznie oświetlenia
	2.4. Wzrost efektywności produkcji i przesyłu energii

Cele strategiczne	Cele szczegółowe
Zwiększanie udziału odnawialnych źródeł energii	3.1 Wspieranie tworzenia i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych

3. Aspekty organizacyjne i finansowe

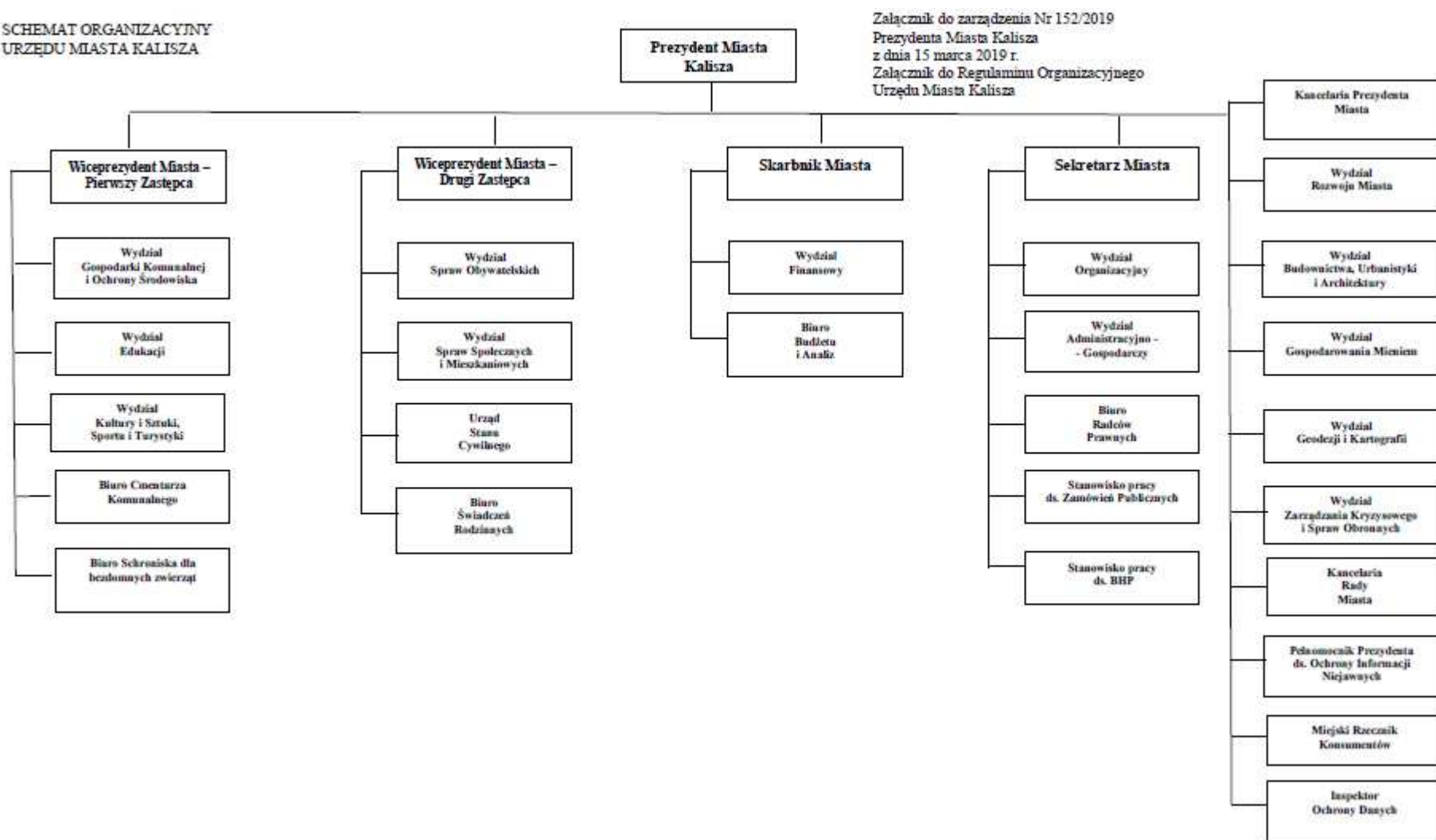
3.1. Aspekty organizacyjne

PGN realizował będzie Prezydent Miasta Kalisza, który sprawuje pieczę nad całością zadań realizowanych przez samorząd miejski. Prezydent wykonuje swoje funkcje przy pomocy podległych mu jednostek wg klasycznej teorii zarządzania. Także zarządzanie PGN składa się z klasycznych elementów tworzących cykl: planowania, organizacji pracy, realizacji oraz ewaluacji wyników. Dla sprawnej i efektywnej realizacji PGN niezbędne jest powołanie koordynatora ds. wdrażania PGN. Wśród głównych zadań koordynatora należy wymienić:

- aktualizacja dokumentu PGN (opracowanie zmian w dokumencie),
- zbieranie szczegółowych informacji związanych z raportowaniem realizacji prac PGN,
- realizacja zamierzeń zapisanych w harmonogramie zgodnie z terminami i budżetem,
- wykonania obliczeń efektów ekologicznych nowych planowanych działań,
- ścisła współpraca z komórkami organizacyjnymi lokalnej administracji odpowiadającymi m.in. za ochronę środowiska, planowanie przestrzenne, budżet miasta, administrację obiektów miejskich, transport itp.

Dlatego tak ważne jest wyznaczenie prawidłowej struktury w urzędzie odpowiadającej za realizację Planu. W szczególności chodzi o koordynację prac pomiędzy wydziałami i innymi komórkami organizacyjnymi oraz jednostkami zewnętrznymi. Poniżej przedstawiono komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Kaliszu, które odpowiedzialne są za szereg zagadnień związanych z niniejszym Planem.

SCHEMAT ORGANIZACYJNY
URZĘDU MIASTA KALISZA

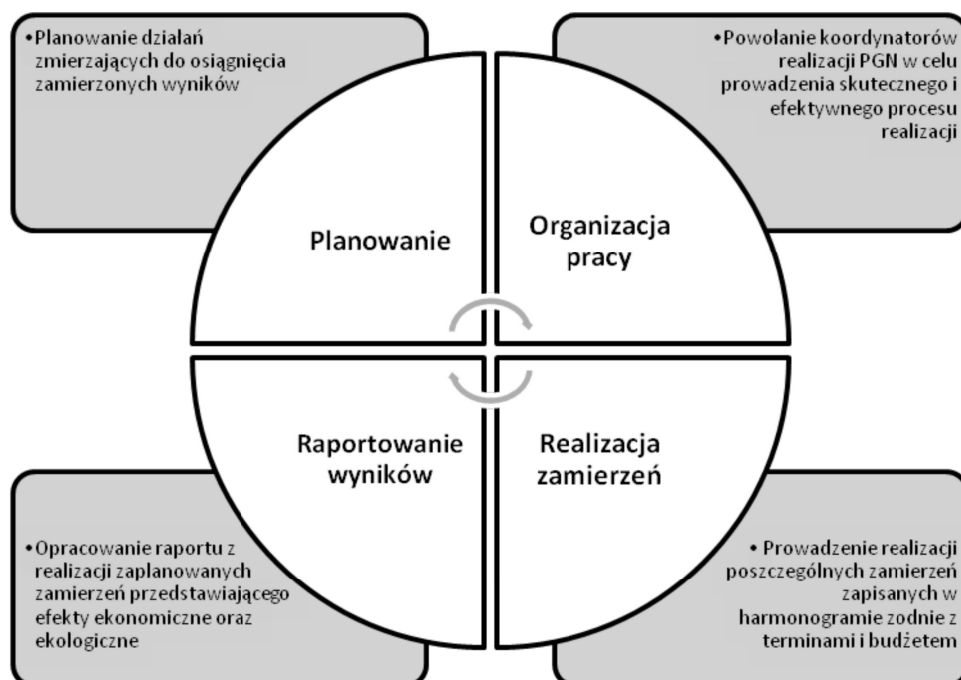

Rysunek 23. Komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Kaliszu, współpracujące przy realizacji PGN

Szczegółowo zadania organów administracji i podmiotów przedstawiono w harmonogramie rzeczowo – finansowym. Zostały one podzielone na poszczególne grupy:

- działania w zakresie energetyki,
- działania w zakresie budownictwa (w tym gospodarstwa domowe, budynki administracji publicznej itp.),
- działania w zakresie transportu,
- działania w zakresie edukacji,
- działania inne.

Proponuje się aby zarządzanie PGN odbywało się zgodnie z podstawowymi etapami procesu zarządzania, który składa się z następujących elementów:

Rysunek 24. Schemat zarządzania organizacją realizacji przedsięwzięć Planu Gospodarki Niskoemisyjnej¹⁵⁰

W procesie wdrażania PGN biorą udział następujące grupy podmiotów:

- podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu PGN (m.in.: podmioty podległe urzędowi miasta),
- podmioty realizujące zadania PGN (m.in. jednostki wyznaczone w harmonogramie do realizacji zadań),
- podmioty monitorujące przebieg realizacji i efekty PGN (m.in.: NFOŚiGW, koordynator PGN),
- społeczność miasta, odbierająca wyniki działań PGN (m.in. mieszkańcy, przedsiębiorcy, dostawcy ciepła, energii i gazu, spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe oraz administratorzy budynków mieszkalnych).

Wszyscy uczestnicy przyjmują pełną odpowiedzialność zarówno za sukcesy jak i porażki wynikające z wdrażania PGN. Dla wdrożenia i realizacji strategii określonej w niniejszym dokumencie niezbędne jest wprowadzenie „mapy wpływów” - procedur mających na celu określenie zasad współpracy i finansowania między wszystkimi jednostkami, tj. urzędami, instytucjami, organizacjami, podmiotami gospodarczymi i mieszkańcami. Współpraca powinna dotyczyć także struktur wewnętrznych w ramach Miasta, tzn. relacji pomiędzy poszczególnymi komórkami organizacyjnymi Urzędu i pozostałych jednostek miejskich.

¹⁵⁰

źródło: opracowanie własne

Wypracowane procedury powinny stopniowo stać się rutyną i podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami z różnych środowisk. Dzięki temu, proces planowania i zarządzania może stać się czytelny i przejrzysty dla ogółu społeczności. Niezbędne jest nawiązanie współpracy pomiędzy wszystkimi jednostkami uczestniczącymi we wdrażaniu PGN.

Monitoring efektów jest bardzo istotnym elementem procesu wdrażania PGN. Wskazane jest wykonywanie raportów w czasie wdrażania, z uwzględnieniem aktualizacji inwentaryzacji emisji. Należy jednak pamiętać, że tego typu inwentaryzacja wiąże się z dodatkowym wysiłkiem organizacyjnym oraz wysokim stopniem zaangażowania środków finansowych, dlatego też należy wyznaczyć odpowiedni harmonogram monitoringu efektów działań. Zasadnym jest, aby jednostka samorządu terytorialnego odpowiedzialna za realizację PGN, przedkładała Radzie Miejskiej raport przynajmniej co 4 lata. Powinien on zawierać:

- opis prowadzonych działań oraz inwentaryzację emisji w odniesieniu do przyjętego w Planie roku bazowego,
- informacje o stanie realizacji zadań oraz analizę po ich realizacji.

Sporządzanie raportu należy zacząć od zgromadzenia danych wejściowych (tj. dane z roku bazowego) koniecznych do sporządzenia dokładnej aktualizacji inwentaryzacji emisji.

Niezbędna jest współpraca tak jak w opracowywaniu niniejszego Planu ze zlokalizowanymi na obszarze Miasta Kalisza:

- przedsiębiorstwami energetycznym,
- zarządcami nieruchomości,
- firmami i instytucjami,
- przedsiębiorstwami produkcyjnymi,
- mieszkańcami,
- przedsiębiorstwami komunikacyjnymi.

Ponadto należałoby jeszcze prowadzić system monitoringu zużycia energii i paliw w obiektach bezpośrednio zarządzanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Należy wziąć pod uwagę kilka narzędzi możliwych do wykorzystania w tym zakresie:

- monitoring on-line,
- roczne raporty dla administratorów,
- benchmarking obiektów miejskich.

Należy pamiętać o tym, jak ważny jest odpowiedni dobór wskaźników monitoringu efektów poszczególnych działań. Wskaźniki wskazują jednocześnie jakie dane należy pozyskiwać podczas przygotowywania raportów.

Lista planowanych zadań opisanych w PGN dla Miasta Kalisza może być na bieżąco aktualizowana. Proponuje się następującą procedurę:

- Zadania zgłaszane do harmonogramu rzeczowo – finansowego przez jednostkę odpowiedzialną za jego realizację powinny zawierać:
 - nazwę zadania,
 - lata realizacji zadania,
 - szacunkowe nakłady finansowe,
 - szacunkowy efekt ekologiczny,
 - szacunkowy efekt energetyczny,
 - przewidywane źródło finansowania.
- Zakwalifikowanie przez jednostkę odpowiedzialną za realizację danego działania do PGN w ramach jednego z wymienionych już w PGN działań lub stwierdzenie konieczności utworzenia nowego działania ze względu na inną specyfikę planowanego zadania.
- W przypadku stwierdzenia konieczności utworzenia nowego działania można:

- uwzględnić zadania w kolejnej aktualizacji PGN (zakładana aktualizacja co dwa lata, np. w 2017 roku) jeśli jego realizacja będzie miała miejsce w następnych latach,
- zmiana do PGN (np. przed 2017 rokiem) jeśli realizacja przedsięwzięcia ma być prowadzona w latach 2015 – 2016 i ma znaczący wpływ na zmniejszenie emisji CO₂.
- W przypadku utworzenia nowego działania niezbędne jest określenie następujących wartości:
 - nakłady inwestycyjne,
 - roczna oszczędność energii w MWh (efekt energetyczny),
 - roczne zmniejszenie emisji CO₂ w Mg CO₂ (efekt ekologiczny).
- Nowe działanie należy wpisać do Wieloletniej Prognozy Finansowej.
- Po zakończeniu realizacji dodatkowo zaplanowanego zadania należy określić uzyskane rezultaty działania:
 - roczna oszczędność energii w MWh (efekt energetyczny),
 - roczne zmniejszenie emisji CO₂ w Mg CO₂ (efekt ekologiczny).

Zmiana dokumentu może przebiegać na dwa sposoby:

- istotne zmiany zapisów zawartych w harmonogramie rzeczowo-finansowym, (tj. nazwa zadania, usunięcie bądź dodanie zadania, terminy realizacji bądź koszty) zostaną zatwierdzone stosowną Uchwałą Rady Miasta, zmiany te nie będą wymagały konsultacji społecznych i środowiskowych.
- zmiany w pozostałej części dokumentu np. poprawki redakcyjne wprowadzone zostaną odpowiednim Zarządzeniem Prezydenta.

Aktualizacja PGN winna być przeprowadzana co dwa lata. Aktualizacja dokumentu wymagała będzie pełnej procedury, tj. przeprowadzenia aktualizacji bazy PGN, poddania zaktualizowanego PGN konsultacjom społecznym i środowiskowym z RDOŚ w Poznaniu i WPWIS w Poznaniu, przyjęcia uchwały Rady Miejskiej Kalisza.

3.2. Aspekty finansowe

Finansowanie działań przewidzianych w niniejszym Planie może być realizowane ze środków własnych miasta, a także ze wsparciem zewnętrznym, tj. możliwość dofinansowania działań z Programu Infrastruktura i Środowisko, Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego, Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jak i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu.

Poniżej przedstawiono analizę programów i funduszy na poziomie międzynarodowym, krajowym, i wojewódzkim, pod kątem możliwości uzyskania dofinansowania na działania realizowane w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. Wskazano rodzaje działań oraz grupy beneficjentów którzy mogą ubiegać się o dofinansowanie.

W najbliższych latach mogą pojawić się nowe programy, fundusze, etc. umożliwiające realizację części działań zaplanowanych w PGN, dlatego warto uzupełniać ten wykaz o nowe mechanizmy finansowe pojawiające się w kolejnych latach.

3.2.1. Źródła finansowania inwestycji na poziomie międzynarodowym

Program działań na rzecz środowiska i klimatu LIFE (2014-2020)

Podprogram LIFE na rzecz środowiska	Podprogram LIFE działania na rzecz klimatu
Budżet: 1 347 mln EUR	Budżet: 449,2 mln EUR

Tabela 17. Obszary realizacji Programu LIFE w latach 2014-2020¹⁵¹

środowisko i efektywne wykorzystanie zasobów, przyroda i różnorodność biologiczna, zarządzanie środowiskiem i informacja.	łagodzenie zmian klimatycznych – finansowane będą projekty z zakresu redukcji emisji gazów cieplarnianych, adaptacja do zmian klimatycznych – finansowane będą projekty z zakresu przystosowania się do zmian klimatycznych, zarządzanie i informacja w zakresie klimatu – finansowane będą działania z zakresu zwiększania świadomości, komunikacji, współpracy i rozpowszechniania informacji na temat łagodzenia zmian klimatu i działań adaptacyjnych.
---	--

Przykładowe działania¹⁵²:

- działania operacyjne organizacji pozarządowych zaangażowanych w ochronę i poprawę jakości środowiska na poziomie europejskim oraz w tworzenie i wdrażanie ustawodawstwa i polityki ochrony środowiska unii europejskiej,
- tworzenie i utrzymywanie sieci, baz danych i systemów komputerowych związanych bezpośrednio z wdrażaniem ustawodawstwa i polityki ochrony środowiska UE, w szczególności gdy działania te poprawiają publiczny dostęp do informacji o środowisku,
- analizy, badania, modelowanie i tworzenie scenariuszy,
- monitorowanie stanu siedlisk i gatunków, w tym monitorowanie lasów,
- pomoc w budowaniu potencjału instytucjonalnego,
- szkolenia, warsztaty i spotkania, w tym szkolenia podmiotów uczestniczących w inicjatywach dotyczących zapobiegania pożarom lasów,
- platformy nawiązywania kontaktów zawodowych i wymiany najlepszych praktyk,
- działania informacyjne i komunikacyjne, w tym kampanie na rzecz zwiększania świadomości społecznej, a w szczególności kampanie zwiększające świadomość społeczną na temat pożarów lasów,
- demonstracja innowacyjnych podejść, technologii, metod i instrumentów dotyczących kierunków polityki.

Program Współpracy EUROPA ŚRODKOWA 2020

Tabela 18. Wybrane działania, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Programu Współpracy Europa Środkowa 2020¹⁵³

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy, rodzaje działań	Beneficjenci
Oś II Współpraca w zakresie strategii niskoemisyjnych w Europie Środkowej PI 4c Wsparcie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym	2.1 Opracowanie i wdrażanie rozwiązań na rzecz zwiększenia efektywności energetycznej oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej <ul style="list-style-type: none"> • opracowanie, testowanie i wdrażanie polityk, strategii i rozwiązań służących zwiększeniu efektywności energetycznej infrastruktury publicznej, w tym budynków, a także stosowaniu w szerszym zakresie odnawialnych źródeł energii • opracowanie i testowanie innowacyjnych metod zarządzania w celu podnoszenia potencjału regionów w zakresie zwiększania efektywności energetycznej infrastruktury publicznej, w tym również budynków (np. kadra kierownicza sektora energetycznego) 	Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym oraz instytucje z nimi powiązane, regionalne agencje ds. rozwoju, dostawcy energii, instytucje i przedsiębiorstwa zarządzające energią, sektor budowlany, stowarzyszenia regionalne, regionalne agencje innowacji, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, uniwersytety, instytucje badawcze.

¹⁵¹ źródło: opracowanie własne¹⁵² <http://www.nfosisgw.gov.pl/srodki-zagraniczne/instrument-finansowy-life/co-powinienes-wiedziec-o-life/informacje-ogolne>¹⁵³ źródło: opracowanie własne

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy, rodzaje działań	Beneficjenci
	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i wdrażanie rozwiązań mających na celu stosowanie nowych technologii oszczędności energii, co w konsekwencji przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej infrastruktury publicznej, w tym również budynków • harmonizacja koncepcji, norm i systemów certyfikacji na szczeblu transnarodowym w celu zwiększenia efektywności energetycznej infrastruktury publicznej, w tym również budynków • wzmocnienie potencjału sektora publicznego do opracowywania i wdrażania innowacyjnych usług energetycznych, tworzenia zachęt i opracowania odpowiednich planów finansowych (np. umowy o poprawę efektywności energetycznej, modele PPP etc.) 	
<p>Oś II Współpraca w zakresie strategii niskoemisyjnych w Europie Środkowej</p> <p>PI 4e Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<p>2.2 Poprawa terytorialnych strategii energetycznych i polityk mających wpływ na łagodzenie skutków zmian klimatycznych</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowanie oraz wdrożenie zintegrowanych strategii i planów na szczeblu lokalnym/regionalnym celem lepszego wykorzystania wewnętrznych potencjałów korzystania z odnawialnych źródeł energii, a także zwiększenia efektywności energetycznej na szczeblu regionalnym • opracowanie i testowanie koncepcji i narzędzi służących wykorzystaniu wewnętrznych zasobów odnawialnych źródeł energii • opracowanie oraz wdrożenie strategii zarządzania mających na celu poprawę efektywności energetycznej zarówno w sektorze publicznym, jak i prywatnym (w szczególności MŚP) • opracowanie strategii i polityk, mających na celu ograniczenie zużycia energii (np. inteligentnych systemów pomiarowych, rozpowszechnianie inteligentnych aplikacji użytkowników, etc.) • opracowanie i testowanie rozwiązań na rzecz lepszych połączeń i koordynacji sieci energetycznych w celu integracji oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii <p>2.3 Poprawa zdolności do planowania mobilności na funkcjonalnych obszarach miejskich w celu obniżenia emisji CO₂</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowanie i wdrażanie zintegrowanych koncepcji i planów działania dotyczących mobilności celem redukcji emisji CO₂ • ustanowienie systemu zarządzania, stanowiącego podstawę do tworzenia zintegrowanej mobilności niskoemisyjnej w miejskich obszarach funkcjonalnych • opracowanie i testowanie koncepcji i strategii (w tym innowacyjnych modeli finansowych i inwestycyjnych) mających na celu ułatwienie wprowadzania nowych 	<p>Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, regionalne agencje ds. rozwoju, dostawców energii, instytucje zajmujące się zarządzaniem energią, przedsiębiorstwa w tym MŚP, operatorów transportu publicznego, stowarzyszenia regionalne, agencje innowacji, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, a także szkoły wyższe i instytucje badawcze.</p>

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy, rodzaje działań	Beneficjenci
	<p>technologii niskoemisyjnych w transporcie publicznym, w miejskich obszarach funkcjonalnych</p> <ul style="list-style-type: none"> opracowanie oraz wdrażanie usług i produktów promujących inteligentną niskoemisyjną mobilność w miejskich obszarach funkcjonalnych (np. usługi multimodalne etc.) 	
<p>Oś III Współpraca w zakresie zasobów naturalnych i kulturowych na rzecz trwałego wzrostu gospodarczego w Europie Środkowej</p> <p>PI 6c Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<p>3.1 Poprawa zintegrowanego zarządzania środowiskiem w celu ochrony i zrównoważonego wykorzystywania zasobów i dziedzictwa naturalnego</p> <ul style="list-style-type: none"> opracowywanie i wdrażanie zintegrowanych strategii i narzędzi na rzecz zrównoważonego zarządzania obszarami chronionymi lub szczególnie cennymi pod względem ekologicznym (np. bioróżnorodność, krajobrazy, ekosystemy etc.) opracowywanie oraz wdrażanie zintegrowanych strategii i narzędzi celem zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych na rzecz rozwoju regionalnego, co pozwoli uniknąć możliwych konfliktów między konkurującymi ze sobą rodzajami działalności (np. turystyka, transport, przemysł, rolnictwo, energia etc.) opracowywanie i testowanie innowacyjnych technologii i narzędzi ułatwiających wdrożenie skutecznego, zintegrowanego zarządzania środowiskowego (np. technologie rekultywacji, narzędzie monitorowania etc.) opracowywanie i testowanie rozwiązań mających na celu zwiększenie skuteczności zarządzania zasobami naturalnymi w instytucjach publicznych i przedsiębiorstwach (np. ograniczenie zużycia zasobów naturalnych, systemy o cyklu zamkniętym) – harmonizacja koncepcji i narzędzi zarządzania środowiskowego na szczeblu transnarodowym, w celu ograniczenia negatywnego wpływu zmian klimatu na środowisko (np. środki dostosowawcze) <p>3.2 Poprawa zdolności zrównoważonego wykorzystywania zasobów i dziedzictwa kulturowego</p> <ul style="list-style-type: none"> opracowywanie i wdrażanie strategii i polityk na rzecz waloryzacji dziedzictwa oraz zasobów kulturowych lub możliwości branży kultury i branży kreatywnej opracowywanie i wdrażanie zintegrowanych strategii i koncepcji rozwoju na szczeblu lokalnym/regionalnym, w oparciu o dziedzictwo kulturowe, w celu promowania zrównoważonego rozwoju gospodarczego i zatrudnienia (np. w sektorze turystyki) 	<p>Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, regionalne agencje ds. rozwoju, przedsiębiorstwa (w szczególności prowadzące działalność w branży kultury i branży kreatywnej, a także w sektorze ochrony środowiska), stowarzyszenia, regionalne agencje innowacji, grupy interesu, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, a także szkoły wyższe oraz instytucje badawcze.</p>

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy, rodzaje działań	Beneficjenci
	<ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i testowanie innowacyjnych narzędzi zarządzania w celu ochrony i zrównoważonego wykorzystania dziedzictwa i zasobów kulturowych (np. zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych) • ustanawianie i wzmacnianie współpracy transnarodowej pomiędzy właściwymi podmiotami w celu wspierania zrównoważonego wykorzystywania i promocji obiektów dziedzictwa kulturowego w Europie Środkowej. 	
<p>Oś III Współpraca w zakresie zasobów naturalnych i kulturowych na rzecz trwałego wzrostu gospodarczego w Europie Środkowej</p> <p>PI 6e Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojсковych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<p>3.3 Poprawa zarządzania środowiskowego na funkcjonalnych obszarach miejskich w celu polepszenia warunków życia</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i wdrażanie koncepcji i narzędzi (w tym innowacyjnych modeli finansowania i inwestycji), w celu zarządzania jakością środowiska i jego poprawy (powietrze, woda, odpady, gleba, klimat) na miejskich obszarach funkcjonalnych • poprawa zdolności w zakresie planowania i zarządzania środowiskiem miejskim (np. ustanowienie mechanizmu udziału społeczeństwa w procedurach planowania i w procesie podejmowania decyzji) • opracowywanie i wdrażanie zintegrowanych strategii, polityk oraz narzędzi w celu ograniczenia konfliktów między różnymi rodzajami działalności dotyczących użytkowania gruntów na miejskich obszarach funkcjonalnych (np. rozrastanie się miast, spadek liczby ludności oraz fragmentacja, rozpatrywane również z punktu widzenia skutków społecznych) • opracowywanie i wdrażanie zintegrowanych strategii i projektów pilotażowych w celu rekultywacji i rewitalizacji terenów przemysłowych • opracowywanie koncepcji i realizacja projektów pilotażowych w dziedzinie środowiska w celu wspierania rozwoju inteligentnych miast (np. zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych, technologie środowiskowe) 	<p>Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, regionalne agencje ds. rozwoju, przedsiębiorstwa, środowiska, właściciele i zarządców infrastruktury, stowarzyszenia, regionalne agencje innowacji, grupy interesu, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, szkoły wyższe i instytucje badawcze.</p>
<p>Oś IV Współpraca na rzecz poprawy powiązań transportowych Europy Środkowej</p> <p>PI 7b Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p>	<p>4.1 Poprawa planowania i koordynacji systemów regionalnego transportu pasażerskiego w celu utworzenia lepszych połączeń z krajowymi i europejskimi sieciami transportowymi</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i wdrażanie strategii (włącznie z innowacyjnymi modelami finansowania i inwestycji) mających na celu tworzenie połączeń między zrównoważonym transportem pasażerskim, w szczególności w regionach peryferyjnych, a siecią TEN-T oraz węzłami transportowymi pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia • opracowywanie i wdrażanie skoordynowanych strategii, narzędzi 	<p>Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, regionalne agencje ds. rozwoju, operatorów transportu, dostawców infrastruktury, stowarzyszenia regionalne, regionalne agencje innowacji, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, szkoły wyższe i instytucje badawcze.</p>

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Cel szczegółowy, rodzaje działań	Beneficjenci
	<p>i projektów pilotażowych w celu udoskonalenia regionalnych systemów transportowych, w szczególności w wymiarze transgranicznym np. połączenia dla osób dojeżdżających do pracy, interoperacyjność, etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie koncepcji i testowanie projektów pilotażowych na rzecz inteligentnej mobilności regionalnej (np. bilety multimodalne, narzędzia ICT, routing z połączeniem na żądanie – przekazywanie pakietów między sieciami przez łącza PPP (Point-to-Point Protocol), takie jak analogowe linie telefoniczne i sieć cyfrowa zintegrowanych usług) • opracowywanie skoordynowanych koncepcji, standardów oraz narzędzi do poprawy usług w zakresie mobilności, świadczonych w interesie publicznym (np. dla grup w niekorzystnej sytuacji, kurczących się regionów) 	
<p>Oś IV Współpraca na rzecz poprawy powiązań transportowych Europy Środkowej</p> <p>PI 7c Rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w tym śródlądowych dróg wodnych i transportu morskiego, portów, połączeń multimodalnych oraz infrastruktury portów lotniczych, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej</p>	<p>4.2 Poprawa koordynacji podmiotów transportu towarowego w celu upowszechnienia rozwiązań multimodalnych przyjaznych środowisku</p> <ul style="list-style-type: none"> • opracowywanie i wdrażanie strategii (w tym innowacyjnych modeli finansowania i inwestycji) mających na celu wzmocnienie modalności przyjaznych środowisku rozwiązań w zakresie systemów transportu towarowego (np. transport kolejowy, rzeczny lub morski) • opracowywanie i wdrażanie mechanizmów koordynacji i współpracy pomiędzy podmiotami multimodalnego transportu towarowego – opracowywanie i wdrażanie skoordynowanych koncepcji, narzędzi zarządzania oraz usług mających na celu zwiększenie udziału przyjaznej środowisku logistyki, poprzez optymalizację łańcuchów transportu towarowego (np. multimodalne, transnarodowe przepływy transportu towarowego) – opracowywanie i testowanie skoordynowanych strategii i koncepcji na rzecz nadania ekologicznego charakteru („greening”) ostatnich kilometrów transportu towarowego (np. planowanie logistyczne) 	<p>Beneficjentami są: władze publiczne na szczeblu lokalnym, regionalnym i krajowym, regionalne agencje ds. rozwoju, przedsiębiorstwa, operatorów multimodalnych centrów logistycznych, dostawców infrastruktury, stowarzyszenia transportowe, regionalne agencje innowacji, organizacje pozarządowe, instytucje finansujące, centra edukacyjne i szkoleniowe, a także szkoły wyższe oraz instytucje badawcze.</p>

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju

Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju (European Bank for Reconstruction and Development - EBRD) działa od 1991 roku, na podstawie Uchwały Rady Europejskiej z 1989 r. oraz Porozumienia z 1990 r. Siedzibą banku jest Londyn. Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju liczy 66 członków (są to: 64 państw, Europejski Bank Inwestycyjny Oraz Wspólnota Europejska).

Celem EBOiR jest promocja rozwoju sektora publicznego i prywatnego w państwach demokracji wielopartyjnej, pluralizmu, gospodarki rynkowej oraz wspieranie transformacji i zmian strukturalnych. Bank wspiera m.in. inwestycje w zakresie ochrony środowiska, a obszarem jego działania są m.in.: Rosja, Turcja, Polska, Ukraina, Rumunia, Bułgaria, Kazachstan, Mongolia.

Ocenę możliwości wykorzystania finansowania w ramach źródeł międzynarodowych, przedstawiono poniżej (w celu niniejszej oceny zastosowano metodę oznaczenia kolorami wg poniższej legendy):

Tabela 19. Ocena możliwości wykorzystania finansowania w ramach źródeł międzynarodowych

	Możliwość otrzymania finansowania	
	Brak możliwości otrzymania finansowania	
	Możliwość otrzymania finansowania, brak ustalonych terminów naborów	
Źródło finansowania		Możliwość Finansowania
Instrument Finansowy Life +		
<ul style="list-style-type: none">Możliwość otrzymania dofinansowania w zakresie kampanii informacyjnych i różnorodnych projektów pilotażowych pod kątem ochrony powietrza.		
<ul style="list-style-type: none">Możliwość zaciągnięcia kredytu na zadania związane z ochroną powietrza.		
Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju EBRD		
<ul style="list-style-type: none">Możliwość zaciągnięcia kredytu na zadania związane z ochroną powietrza.		
m Współpracy EUROPA ŚRODKOWA 2020		
<ul style="list-style-type: none">Możliwość otrzymania dofinansowania w zakresie wdrażania rozwiązań, strategii, polityk w ramach innowacji, gospodarki niskoemisyjnej, zasobów naturalnych i kulturalnych oraz transportu.		

3.2.2. Źródła finansowania inwestycji na poziomie krajowym

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014-2020

Ważnym źródłem finansowania zadań z zakresu ochrony środowiska, a zarazem ochrony powietrza w latach 2014 – 2020, będzie m.in. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko. POIiŚ będzie jednym z programów operacyjnych, stanowiący podstawowe narzędzie do finansowania, przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Główny cel programu wynika z jednego z trzech priorytetów Strategii Europa 2020¹⁵⁴ - wzrost zrównoważony rozumiany jako wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej, w której cele środowiskowe są realizowane działaniami na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.

W ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, finansowanie odbywa się w ramach 10 osi priorytetowych:

- I. OŚ PRIORYTETOWA: Zmniejszenie emisyjności gospodarki.
- II. OŚ PRIORYTETOWA: Ochrona środowiska, w tym adaptacja do zmian klimatu.
- III. OŚ PRIORYTETOWA: Rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego.
- IV. OŚ PRIORYTETOWA: Infrastruktura drogowa dla miast.
- V. OŚ PRIORYTETOWA: Rozwój transportu kolejowego.
- VI. OŚ PRIORYTETOWA: Rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach.
- VII. OŚ PRIORYTETOWA: Poprawa bezpieczeństwa energetycznego.
- VIII. OŚ PRIORYTETOWA: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury.
- IX. OŚ PRIORYTETOWA: Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia.
- X. OŚ PRIORYTETOWA: Pomoc techniczna.

Obszary wsparcia do realizacji zadań w ramach Planu Gospodarki Niskoemisyjnej z Programu Infrastruktura i Środowisko obejmują siedem osi priorytetowych opisanych poniżej.

Podstawowymi projektami wymienionymi w I osi priorytetowej odpowiedzialnej za zmniejszenie emisyjności gospodarki, są projekty związane z ochroną powietrza, tj.:

¹⁵⁴ Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu.

- wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych i w sektorze mieszkaniowym,
- promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu,
- promowanie wykorzystywania wysokosprawnej kogeneracji ciepła i energii elektrycznej w oparciu o zapotrzebowanie na ciepło użytkowe.

Podstawowymi projektami wymienionymi w II osi priorytetowej odpowiedzialnej za ochronę środowiska, w tym adaptację do zmian klimatu, są m.in.:

- podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu zanieczyszczenia powietrza

Podstawowymi projektami wymienianymi w III osi priorytetowej odpowiedzialnej za rozwój sieci drogowej TEN-T i transportu multimodalnego, są m.in.:

- rozwój drogowej i lotniczej sieci TEN-T,
- rozwój i usprawnianie przyjaznych środowisku (w tym o obniżonej emisji hałasu) i niskoemisyjnych systemów transportu, w celu promowania zrównoważonej mobilności regionalnej i lokalnej.

Podstawowymi projektami wymienianymi w IV osi priorytetowej odpowiedzialnej za infrastrukturę drogową dla miast, są m.in.:

- wspieranie multimodalnego jednolitego europejskiego obszaru transportu poprzez inwestycje w TEN-T,
- zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.

Podstawowymi projektami wymienianymi w V osi priorytetowej odpowiedzialnej za rozwój transportu kolejowego, są m.in.:

- wspieranie multimodalnego jednolitego europejskiego obszaru transportu kolejowego poprzez inwestycje w TEN-T,
- rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego wysokiej jakości oraz propagowanie działań służących zmniejszaniu hałasu.

Podstawowymi projektami wymienianymi w VI osi priorytetowej odpowiedzialnej za rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego w miastach, są m.in.:

- promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.

Podstawowymi projektami wymienianymi w VII osi priorytetowej odpowiedzialnej za poprawę bezpieczeństwa energetycznego, są m.in.:

- zwiększenie efektywności energetycznej i bezpieczeństwa dostaw poprzez rozwój inteligentnych systemów dystrybucji, magazynowania i przesyłu energii oraz poprzez integrację rozproszonego wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych.

Beneficjentami mogą być jednostki samorządu terytorialnego i ich związki, podmioty świadczące usługi publiczne, w ramach zadań własnych samorządów. Ministerstwo Środowiska, jako Instytucja Pośrednicząca dla Programu Operacyjnego Infrastruktura i

Środowisko, będzie ogłaszało nabory wniosków w trybie konkursowym o dofinansowanie z Funduszu Spójności projektów w ramach poszczególnych priorytetów.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej ustala podstawowe kierunki finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony powietrza atmosferycznego, a zarazem działań zmierzających do ograniczenia niskiej emisji. Dofinansowanie udzielane jest w formie dopłat, dotacji i pożyczek. Beneficjentami mogą być: samorządy, przedsiębiorcy, osoby fizyczne, państwowe jednostki budżetowe, uczelnie/instytucje naukowo – badawcze, organizacje pozarządowe, inne podmioty. Pomoc z ramienia NFOŚiGW określana jest rocznie i dzielona na poszczególne Programy.

Wolumen dostępnych środków przyczyni się do realizacji przedsięwzięć w obszarach:

- adaptacji do zmian klimatu i gospodarki wodnej;
- ochrony powietrza;
- ochrony wód;
- geologii, górnictwa i gospodarki o obiegu zamkniętym, w tym gospodarowania odpadami;
- różnorodności biologicznej.

Celami horyzontalnymi realizowanymi w każdym z wyżej wymienionych obszarów będą:

- poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych;
- pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- wdrażanie innowacji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii, gospodarki o obiegu zamkniętym (w tym ocen cyklu życia – ang. LCA),
- wspieranie uzasadnionej ekonomicznie niskoemisyjności gospodarki i społeczeństwa oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy, rozwoju nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobiegania powstawaniu lub ograniczenie emisji do środowiska;
- edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju;
- zrównoważone, efektywne korzystanie z zasobów, w tym z surowców pierwotnych.”

3.2.3. Źródła finansowania inwestycji na poziomie wojewódzkim

Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020

WRPO 2014 – 2020 realizuje wizję rozwoju regionu zawartą w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku, przyjętą przez Sejmik 17 grudnia 2012 r., i stanowi jeden z najistotniejszych instrumentów polityki regionalnej. Jest też instrumentem realizacji Umowy Partnerstwa – dokumentu określającego strategię interwencji funduszy europejskich w ramach trzech polityk unijnych:

- polityki spójności,
- wspólnej polityki rolnej,
- wspólnej polityki rybołówstwa

w Polsce w latach 2014 – 2020 i wykazuje z nią pełną zgodność.

Tabela 20. Wybrane działania, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020¹⁵⁵

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Rodzaje działań	Beneficjenci
OŚ 3. Energia	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa oraz rozbudowa instalacji służących do wytwarzania energii 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedsiębiorcy, • osoby prawne, w szczególności JST

¹⁵⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie RPO WW (Projekt zatwierdzony przez UE 12 grudnia 2014 r.)

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Rodzaje działań	Beneficjenci
3.1 Wytwarzanie i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	<p>pochodzącej ze źródeł odnawialnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowa, rozbudowa i modernizacja instalacji służących dystrybucji ciepła pochodzącego z OZE, • budowa, rozbudowa i modernizacja dystrybucyjnych sieci elektroenergetycznych umożliwiających przyłączenia jednostek wytwórczych energii z OZE do sieci, • budowa lub przebudowa jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła wykorzystujących OZE w wysokosprawnej kogeneracji 	<p>i ich związki, inne</p> <ul style="list-style-type: none"> • jednostki sektora finansów publicznych, spółki wodne, podmioty prawne kościołów i związków wyznaniowych, szkoły wyższe, organizacje pozarządowe, • państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, w tym państwowe jednostki budżetowe, • organizacje pozarządowe, stowarzyszenia i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, • podmioty działające w oparciu o umowę o partnerstwie publiczno – prywatnym, • podmioty wdrażające instrumenty finansowe.
OŚ 3. Energia 3.2 Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i mieszkaniowym	<ul style="list-style-type: none"> • Głęboka modernizacja energetyczna budynków oraz wymiana wyposażenia tych obiektów na energooszczędne, w tym modernizacja ich infrastruktury ciepłowniczej i energetycznej, podłączanie budynków do sieci ciepłowniczej, czy instalowanie instalacji OZE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Spółdzielnie mieszkaniowe oraz wspólnoty mieszkaniowe, • jednostki samorządy terytorialnego, ich związki oraz jednostki organizacyjne, • podmioty posiadające osobowość prawną, w tym podmioty świadczące usługi publiczne w ramach realizacji obowiązków własnych jednostek samorządu terytorialnego, • podmioty działające na podstawie umowy o partnerstwie publiczno - prywatnym, • podmioty wdrażające instrumenty finansowe.
OŚ 3. Energia 3.3 Wspieranie strategii niskoemisyjnych w tym mobilność miejska	<ul style="list-style-type: none"> • Zakup niskoemisyjnego taboru dla transportu publicznego oraz budowa/przebudowa infrastruktury transportu publicznego, • budowa i przebudowa infrastruktury miejskiej w celu ograniczania ruchu drogowego w centrach miast, • projekty z zakresu transportu zbiorowego wspierające integrację z transportem indywidualnym, • drogi dla rowerów łączące miasta i ich obszary funkcjonalne, • budowa, rozbudowa lub przebudowa sieci ciepłowniczych i chłodniczych; • montaż efektywnego energetycznie oświetlenia ulicznego, • działania informacyjno-promocyjne. 	<ul style="list-style-type: none"> • Przedsiębiorcy, • osoby prawne, w szczególności jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, podmioty wykonujące usługi publiczne na zlecenie gminy/powiatu grodzkiego/związku międzygminnego, organizacje pozarządowe, • państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, w tym państwowe jednostki budżetowe, • organizacje pozarządowe, stowarzyszenia i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, • podmioty działające na podstawie umowy o partnerstwie publiczno - prywatnym, • podmioty wdrażające instrumenty finansowe.
OŚ 4. Środowisko 4.5 Ochrona przyrody	<ul style="list-style-type: none"> • Przywracanie właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków, • ochrona in-situ i ex-situ zagrożonych gatunków i siedlisk przyrodniczych, • podnoszenie standardu bazy technicznej i wyposażenie 	<ul style="list-style-type: none"> • Podmioty posiadające osobowość prawną, • państwowe i samorządowe jednostki organizacyjne, w tym państwowe jednostki budżetowe, • organizacje pozarządowe, stowarzyszenia.

Oś priorytetowa/ Priorytet inwestycyjny	Rodzaje działań	Beneficjenci
	<ul style="list-style-type: none"> obszarów chronionych, opracowanie planów/programów ochrony dla obszarów chronionych, wsparcie centrów ochrony różnorodności biologicznej, wsparcie edukacji ekologicznej, wsparcie rozwoju publicznej infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej wykorzystującej walory środowiskowe, m.in. punkty i platformy widokowe, szlaki oraz ścieżki dydaktyczne, inwentaryzacja przyrodnicza gmin, kampanie informacyjno-promocyjne. 	
OŚ 5. Transport 5.1 Infrastruktura drogowa regionu	<ul style="list-style-type: none"> Budowa, przebudowa, modernizacja i rozbudowa dróg wojewódzkich oraz lokalnych, wraz z infrastrukturą towarzyszącą, w tym inwestycje na rzecz poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na tych drogach, budowa, przebudowa i modernizacja obiektów inżynierskich w ciągach dróg (obiekty mostowe, wiadukty, estakady, tunele drogowe i inne), wsparcie poprawy bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na drogach, systemy zarządzania ruchem, sygnalizacją świetlną i dźwiękową. 	<ul style="list-style-type: none"> Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, posiadające osobowość prawną.
OŚ 5. Transport 5.2 Transport kolejowy	<ul style="list-style-type: none"> Prace o charakterze modernizacyjnym, rehabilitacyjnym i rewitalizacyjnym na liniach kolejowych, a także ich rozbudowa oraz budowa nowych linii kolejowych, mających znaczenie dla systemu przewozów regionalnych w województwie, zakup i modernizacja jednostek taboru kolejowego dla regionalnych przewozów pasażerskich, budowa, modernizacja, rehabilitacja kolejowej infrastruktury dworcowej i przystanków kolejowych poza siecią TEN-T, budowa, rozbudowa, modernizacja infrastruktury do obsługi i serwisowania taboru. 	<ul style="list-style-type: none"> Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia, jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego, posiadające osobowość prawną, zarządzający infrastrukturą kolejową, podmioty wykonujące w imieniu samorządu województwa zadania z zakresu przewozów regionalnych.

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu WFOŚiGW w Poznaniu to regionalna instytucja finansów publicznych wspomagająca finansowo inwestorów w realizacji przedsięwzięć infrastrukturalnych w ochronie środowiska. WFOŚiGW wspiera również edukację ekologiczną, badania naukowe i wydawnictwa popularyzujące ochronę przyrody. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej udziela pomocy finansowej w formie pożyczek oraz dotacji zgodnie z wyznaczanymi priorytetami, kryteriami wyboru przedsięwzięć oraz planami działalności Funduszu. Fundusz może również:

- przekazywać środki państwowym jednostkom budżetowym,

- zawierać, za zgodą Rady Nadzorczej Funduszu, z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, bankami lub innymi organizacjami finansowymi polskimi lub zagranicznymi, umowy, porozumienia o finansowaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej,
- przyznawać nagrody za działalność na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej, na podstawie odrębnych regulaminów zatwierdzanych przez Zarząd Funduszu.

Nadrzędny priorytet WFOŚiGW stanowi wsparcie przedsięwzięć dofinansowywanych ze środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi, w tym zadań zgodnych z Narodową Strategią Spójności i jej dokumentami programowymi. WFOŚiGW w Poznaniu określił przedsięwzięcia priorytetowe na 2015 r., które przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 21 Działania, które mogą uzyskać dofinansowanie z WFOŚiGW w Poznaniu w 2015 r.¹⁵⁶

Prior ytet	Rodzaje działań
B Ochrona powietrza	<ul style="list-style-type: none"> – Ograniczenie niskiej emisji: w strefach i aglomeracjach dla których opracowano programy ochrony powietrza , na terenach zwartej zabudowy ośrodków miejskich, w obiektach zabytkowych i na terenach chronionych. – Zwiększenie wykorzystania energii z odnawialnych źródeł. – Wdrażanie kompleksowych programów w zakresie oszczędności energii.
E. Edukacja ekologiczna	<ul style="list-style-type: none"> – Rozwój ośrodków regionalnych służących realizacji programów edukacyjnych, tworzenie i rozwój ścieżek dydaktycznych, przyrodniczych i ekologicznych. – Upowszechnianie wśród społeczeństwa zachowań przyjaznych środowisku poprzez publikacje wydawane drukiem i w wersji elektronicznej, audycje radiowe lub telewizyjne. – Podnoszenie kwalifikacji specjalistów na szczeblu województwa w zakresie ochrony środowiska, w szczególności w odniesieniu do obszarów objętych priorytetami Ochrona wód i gospodarka wodna, Ochrona powietrza, Ochrona powierzchni ziemi i zagospodarowanie odpadów, Ochrona przyrody – Konkursy, olimpiady i inne imprezy upowszechniające wiedzę ekologiczną i przyrodniczą obejmujące znaczącą liczbę uczestników. – Seminaria, konferencje, warsztaty, szkolenia i sympozja z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej.
F. Inne zadania	<ul style="list-style-type: none"> – Wspomaganie realizacji zadań Państwowego Monitoringu Środowiska. – Realizacja przedsięwzięć związanych z zapobieganiem i likwidacją skutków klęsk żywiołowych i poważnych awarii istotnych w skali regionalnej. – Ekspertyzy wdrożeniowe oraz wymagane ustawowo plany i programy. – Wsparcie systemu kontroli wnoszenia przewidzianych ustawą opłat za korzystanie ze środowiska, w szczególności tworzenia baz danych podmiotów korzystających ze środowiska obowiązanych do ponoszenia opłat. – Badanie jakości wody kąpielisk wykonywane w ramach obowiązków nałożonych na organizatorów kąpielisk ustawą Prawo wodne.

¹⁵⁶

źródło: opracowanie własne

4. Wyniki inwentaryzacji emisji dwutlenku węgla dla roku bazowego 2013

4.1. Metodologia inwentaryzacji dla PGN

INWENTARYZACJA EMISJI DWUTLENKU WĘGLA (CO₂) – WYTYCZNE „JAK OPRACOWAĆ PLAN DZIAŁAŃ NA RZECZ ZRÓWNOWAŻONEJ ENERGII (SEAP)”¹⁵⁷

Celem bazowej inwentaryzacji emisji (BEI) jest określenie wielkości emisji z obszaru Miasta tak, aby możliwe było zaprojektowanie działań służących jej ograniczeniu przez władze administracji publicznej. Do przygotowania inwentaryzacji wykorzystano jako podstawę wytyczne Porozumienia Między Burmistrzami „How to fill In the Sustainable Energy Action Plan template?”. Wytyczne Porozumienia dają możliwość określania emisji wynikającą tylko i wyłącznie z finalnego zużycia energii in situ jak i w sposób bardziej pełny, poprzez zastosowanie oceny cyklu życia produktów i usług (tzw. LCA – Life Cycle Assessment). Podejście standardowe jest bardziej precyzyjne w wyznaczaniu wielkości emisji (mniejszy szacunkowy błąd) natomiast podejście LCA, pomimo swojej większej niedokładności daje pełniejszy obraz wielkości emisji, który uwzględnia również częściowe emisje wynikające z procesu wytwarzania i transportu (dostawy) danego produktu, usługi. Z tego też powodu w podejściu LCA energia elektryczna pochodząca z odnawialnych źródeł energii nie jest traktowana, jako bezemisyjne źródło energii.

Zasady ogólne

Rok bazowy - jest to rok, w stosunku do którego władze lokalne Miasta Kalisza będą się starały ograniczyć wielkość emisji CO₂ do roku 2020. Wytyczne Ministerstwa Środowiska odnośnie sposobu przygotowywania inwentaryzacji emisji na potrzeby Programów Ochrony Powietrza wskazują jako rok bazowy rok 1990, gdyż właśnie ten rok stanowi punkt wyjścia dla celów redukcyjnych przyjętych w pakiecie klimatyczno-energetycznym UE oraz w Protokole z Kioto. Jeżeli jednak władze lokalne miasta nie dysponują danymi umożliwiającymi sporządzenie inwentaryzacji emisji dla roku 1990, zgodnie z wytycznymi Poradnika SEAP, mogą wybrać inny, najbliższy mu rok, dla którego są w stanie zgromadzić pełne i wiarygodne dane. Dlatego dla potrzeb przeprowadzenia wiarygodnej inwentaryzacji emisji dwutlenku węgla w Mieście Kalisz- inwentaryzacja przeprowadzona została dla roku 2013, ponieważ od tego roku istnieje możliwość uzyskania wiarygodnych danych ze wszystkich jednostek podległych Miastu.

Zakres inwentaryzacji - inwentaryzacją objęte są wszystkie emisje gazów cieplarnianych wynikające ze zużycia energii finalnej na terenie Miasta Kalisza. Przez zużycie energii finalnej rozumie się zużycie: energii paliw kopalnych (na potrzeby gospodarczo-bytowe, transportowe i przemysłowe), ciepła sieciowego, energii elektrycznej, energii ze źródeł odnawialnych. Z inwentaryzacji wyłączony jest przemysł (także duże źródła spalania) objęty wspólnym systemem handlu uprawnieniami do emisji CO₂.

Zasięg terytorialny inwentaryzacji - w celu sporządzenia inwentaryzacji należy wyznaczyć jej granice, czyli określić, które źródła emisji włączyć do inwentaryzacji na terenie Miasta Kalisza. Definicja granic inwentaryzacji będzie miała wpływ na jej końcowy efekt, ponieważ określi, które źródła emisji będą w niej zawarte, a które z niej wyłączone.

Dla samorządu lokalnego Miasta Kalisz wyznaczono dwie granice:

- **granica organizacyjna** – obejmuje wszelkie działania będące w zasięgu bezpośredniej kontroli samorządu lokalnego. Tam gdzie kończy się granica organizacyjna samorządu (sektor publiczny) zaczyna się granica społeczeństwa (sektor prywatny). W przypadkach, gdy aktywności obu sektorów pokrywają się ze

¹⁵⁷ SEAP – jest dokumentem określającym główne działania, które samorząd lokalny podejmie, aby osiągnąć założony cel w zakresie redukcji emisji CO₂, ograniczenia zużycia energii

sobą, należy przyjąć zasadę proporcjonalności emisji zależnej od udziałów danego sektora w strukturze własnościowej danego podmiotu;

- **granica geopolityczna** – zawiera fizyczny obszar lub region miasta, będący we władaniu samorządu lokalnego.

Dodatkowo istotne są:

- **ramy czasowe** – miasto biorąc udział w projekcie powinno wyznaczyć ramy czasowe inwentaryzacji tak, aby dostosować je do lokalnych uwarunkowań. Inwentaryzacja powinna zawierać co najmniej rok bazowy, w stosunku do którego odniesiony będzie cel redukcji emisji. Dla Miasta Kalisz wyznaczono ramy czasowe inwentaryzacji na lata 2013-2025.

Granica organizacyjna – analiza aktywności samorządu

Analiza emisji związana z aktywnością samorządu lokalnego obejmuje emisje powstałe na skutek użytkowania wszystkich środków trwałych oraz mediów. Wszystkie emisje powstałe na skutek działalności samorządu lokalnego są uwzględniane, bez względu na to gdzie powstały. W niektórych przypadkach, w szczególności w kwestiach zużycia energii, emisja często występuje poza granicami geopolitycznymi samorządu lokalnego. Fizyczna lokalizacja źródła powstawania emisji, w większości przypadków, nie jest istotna przy podejmowaniu decyzji, które emisje uwzględnić w analizie.

Granica geopolityczna – analiza aktywności społeczeństwa

Analiza emisji związana z aktywnością społeczeństwa zawiera emisje związane z działalnością powstałą w granicach geopolitycznych samorządu lokalnego. Władze lokalne mają wpływ na aktywność społeczeństwa poprzez m.in. ustalanie prawa lokalnego, programy edukacyjne czy propagowanie wzorów zachowań społecznych. Mimo, że niektóre samorządy lokalne mogą mieć ograniczony wpływ na poziom emisji z poszczególnych działań, należy podjąć starania dokonania precyzyjnej analizy wszystkich działań, które skutkują emisją gazów cieplarnianych (GHG)¹⁵⁸ w celu uzyskania kompletnej wiedzy o emisjach z terenu miasta Kalisza.

Podczas inwentaryzacji wykorzystane zostały metodologie niezbędne dla uzyskania najlepszej jakości danych:

- **Metodologia „bottom-up”** polega na zbieraniu danych u źródła. Każda jednostka podlegająca inwentaryzacji podaje dane, które później agreguje się w taki sposób, aby dane były reprezentatywne dla większej populacji lub obszaru. Metodologia ta zwiększa prawdopodobieństwo popełnienia błędu przy analizie i obróbce danych oraz niepewność, czy cała docelowa populacja została ujęta w zestawieniu,
- **Metodologia „top-down”** polega na pozyskaniu zagregowanych danych dla większej jednostki obszaru lub populacji. Jakość danych jest wtedy generalnie lepsza, ponieważ jest mała ilość źródeł danych. Jeżeli zagregowane dane nie są reprezentatywne dla danego obszaru lub populacji, należy tak je przekształcić, aby jak najwierniej obrazowały zaistniałą sytuację. Głównym defektem tej metody jest mała rozdzielczość danych, która może ukryć trendy, mogące pojawić się przy większej rozdzielczości.

Inwentaryzację emisji zanieczyszczeń oraz CO₂ do atmosfery wykonano w oparciu o bilans energetyczny miasta Kalisza. W obliczeniach zużycia energii wykorzystano dane z „Założeń do planu zaopatrzenia miasta Kalisza w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe”.

Wykorzystano dane o zapotrzebowaniu na energię, ciepło i gaz w poszczególnych sektorach odbiorców. Bilans uzupełniono informacjami od przedsiębiorstw energetycznych funkcjonujących na terenie miasta oraz własnymi obliczeniami zużycia energii końcowej

¹⁵⁸

z ang. *greenhouse gas*

wśród odbiorców. W celu obliczenia emisji CO₂ w roku bazowym wyznaczono zużycie energii finalnej dla poszczególnych sektorów odbiorców na obszarze miasta Kalisza.

Wyróżniono następujące sektory odbiorców:

- sektor obiektów użyteczności publicznej,
- sektor handlowo-usługowy,
- sektor mieszkalnictwa,
- sektor przemysłu,
- oświetlenie uliczne,
- sektor transportu prywatnego i publicznego.

Jako nośniki zużywane na terenie miasta wyróżnia się:

- ciepło sieciowe,
- gaz ziemny,
- energię elektryczną,
- paliwa węglowe,
- drewno,
- olej opałowy,
- olej napędowy,
- benzyna,
- gaz LPG,
- energię odnawialną.

Wskaźniki emisji CO₂

Dla określenia wielkości emisji zostały przyjęte standardowe wskaźniki emisji. Wskaźniki te nie oddają pełnej wielkości emisji wynikającej z cyklu życia produktów i usług (metodologia LCA), charakteryzują się jednak większą dokładnością wyznaczenia emisji:

- dla paliw kopalnych (węgiel kamienny, brunatny i koks, olej opałowy oraz gaz ziemny) – zostały przyjęte wskaźniki emisji stosowane w europejskim systemie handlu uprawnieniami do emisji CO₂, zweryfikowane dla roku 2005;
- dla paliw płynnych stosowanych w transporcie (benzyna, olej napędowy) zostały zastosowane najnowsze wskaźniki emisji z raportu Krajowej Inwentaryzacji Emisji Gazów Ciepłarnianych; wskaźniki uwzględniają emisję CO₂, metanu (CH₄) oraz podtlenku azotu (N₂O);
- dla energii elektrycznej został przyjęty wskaźnik 0,812 Mg CO₂/MWh (reprezentatywny dla sektora energetyki zawodowej – oparty na węglu kamiennym i brunatnym, z niewielkim udziałem biomasy). Założono, że w kolejnych latach inwentaryzacji wskaźnik pozostanie niezmienny, pomimo wzrastającego w niewielkim stopniu udziału energii ze źródeł odnawialnych w energii elektrycznej sieciowej;
- dla ciepła sieciowego przyjęty został średni, referencyjny wskaźnik emisji (za KASHUE) 0,332 Mg CO₂/MWh ciepła sieciowego.

Wskaźniki emisji dla energii elektrycznej i ciepła, które zostały wykorzystane do inwentaryzacji przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 22. Porównanie wskaźników emisji (standardowy i LCA) dla elektryczności ze źródeł odnawialnych

Źródło energii	Standardowe wskaźniki emisji [MgCO ₂ /MWh _e]	Wskaźniki emisji LCA (ocena cyklu życia) [MgCO ₂ /MWh _e]
Panele fotowoltaiczne	0	0,020 – 0,050
Energia wiatru	0	0,007
Energia wód powierzchniowych	0	0,024

Emisje gazów cieplarnianych, innych niż CO₂, podawane są w przeliczeniu na ekwiwalent CO₂ według wytycznych IPCC¹⁵⁹.

¹⁵⁹ IPCC - Intergovernmental Panel on Climate Change (Międzyrządowy Zespół ds. Zmian Klimatu, w skrócie IPCC) – organizacja założona w 1988 przez dwie organizacje Narodów Zjednoczonych – Światową Organizację Meteorologiczną (WMO) oraz Program Środowiskowy Organizacji Narodów Zjednoczonych (UNEP) w celu oceny ryzyka związanego z wpływem człowieka na zmianę klimatu.”

Tabela 23. Wskaźniki emisji dla energii elektrycznej i ciepła sieciowego przyjęte do obliczeń emisji

Rodzaj wskaźnika	Rok	Wskaźnik emisji [MgCO ₂ /MWh]	Źródło
Energia elektryczna	2013	0,812	KOBIZE - Referencyjny wskaźnik jednostkowej emisyjności dwutlenku węgla przy produkcji energii elektrycznej do wyznaczania poziomu bazowego dla projektów II realizowanych w Polsce
	2025	0,812	
Ciepło sieciowe	2013	0,332	Obliczenia własne
	2025	0,332	Prognoza bazowa
Energia ze źródeł odnawialnych	2013-2025	0	-

Dla energii elektrycznej zaproponowano wskaźniki emisji podawane przez wytyczne Porozumienia (SEAP) dla Polski (rok 2013 i 2025 – dla prognozy bazowej). Ze względu na lokalny charakter produkcji i dostaw ciepła do miejskiej sieci. Wskaźniki emisji dla pozostałych paliw przyjęto zgodnie z wytycznymi, ich zestawienie znajduje się w kolejnej tabeli.

Tabela 24. Zestawienie wykorzystanych wskaźników emisji dla paliw

Rodzaj paliwa	Wartość opałowa	Wskaźnik emisji [MgCO ₂ /MWh]
Gaz Naturalny	36 MJ/m ³	0,202
Olej Opałowy	40,19 MJ/kg	0,276
Węgiel	18,9 MJ/kg	0,346
Benzyna	44,3 MJ/kg	0,2569
Olej napędowy (diesel)	43,0 MJ/kg	0,2677
LPG	47,3 MJ/kg	0,227

Metodologia obliczeń

Obliczenia wielkości emisji wykonano za pomocą arkuszy kalkulacyjnych. Do obliczeń wykorzystuje się podstawowy wzór obliczeniowy:

$$E_{CO_2} = C \times EF$$

gdzie:

E_{CO_2} – oznacza wielkość emisji CO₂ [Mg]

C – oznacza zużycie energii (elektrycznej, ciepła, paliwa) [MWh]

EF – oznacza wskaźnik emisji CO₂ [MgCO₂/MWh]

Ekwiwalent CO₂

Z gazów innych niż CO₂ w inwentaryzacji uwzględnić również można inne gazy cieplarniane (CH₄, N₂O, itd.). W wypadku konieczności przedstawienia wielkości emisji gazów cieplarnianych innych niż CO₂ zastosowano przeliczniki oparte na potencjale globalnego ocieplenia dla poszczególnych gazów, opracowanego przez IPCC.

Tabela 25. Globalny potencjał ocieplenia gazów cieplarnianych (wg Second Assessment Report)

Gaz Cieplarniany	Potencjał Globalnego Ocieplenia [100 lat, CO _{2eq}]
CO ₂ (dwutlenek węgla)	1
CH ₄ (metan)	21
N ₂ O (podtlenek azotu)	310

Gaz Ciepłarniany	Potencjał Globalnego Ocieplenia [100 lat, CO _{2eq}]
SF ₆ (heksafluoreksiarki)	23 900
PFC (perfluorowęglowodory)	8 700
HFC (heptafluoropropan)	140 -11700 (w zależności od gazu)

Źródła danych

Do opracowania emisji CO₂ konieczne było zebranie danych dotyczących nośników energii. Do tego celu wykorzystana została metodologia „top-down” oraz „bottom-up” – zaproponowano elektroniczne ankiety zamieszczone na serwerze wykonawcy, oddzielna dla każdego inwentaryzowanego sektora. Wielkości zużycia podano z zestawień znajdujących się w dyspozycji Urzędu Miasta, danych statystycznych GUS oraz dokumentów planistycznych Urzędu. Wśród wnioskowanych danych wymienić można m.in.:

- zużycia energii elektrycznej,
- zużycia ciepła sieciowego,
- zużycia paliw kopalnych (węgiel, gaz, olej opałowy i in.),
- zużycia paliw transportowych,
- ilość zużytej biomasy i produkcji energii ze źródeł odnawialnych,
- ilości lamp świetlnych i sygnalizacji,
- ilości taboru komunikacji publicznej, budynków, powierzchni, itd.

Z segmentu aktywności społeczeństwa wykonawca pozyskał dane dotyczące:

- zużycia energii elektrycznej w budynkach miejskich określonego na podstawie inwentaryzacji faktur za energię elektryczną we wszystkich jednostkach,
- zużycia ciepła sieciowego z sieci ciepłowniczej określonego na podstawie danych dotyczących ilości zużytego ciepła oszacowanego na podstawie faktur za dostawę energii i rozliczeń poszczególnych jednostek,
- gazu ziemnego w budynkach miejskich – zużycia określonego na podstawie inwentaryzacji faktur za gaz,
- paliwa płynnego – zużycia określonego na podstawie inwentaryzacji faktur za paliwo,
- zużycia paliw transportowych na podstawie inwentaryzacji faktur, ilości przejechanego dystansu, itd.

Segment aktywności społeczeństwa:

- energia elektryczna – zużycie energii elektrycznej określone na podstawie danych dostarczonych przez Operatora sieci, Urzędy Miast – przekazane dane zagregowano z podziałem na sektory (mieszkalnictwo, przemysł itd.) na podstawie dostępnych danych, przybliżonej charakterystyki innych Miast o porównywalnej wielkości, dla których wykonawca posiada dane,
- gaz ziemny - wartość zużycia gazu ziemnego określona na podstawie danych o ilości zużycia gazu w mieście Kaliszu, uzyskanych od Urzędu Miasta lub/i PGNiG S.A., Oddział Obrotu Gazem,
- olej opałowy, węgiel, drewno – wykonawca założył, że w sektorze mieszkalnictwa olej opałowy oraz węgiel (i drewno) stosuje się głównie do celów grzewczych. Z powodu napotykanymi trudnościami podczas opracowywania innych dokumentów strategicznych, w zgromadzeniu danych dotyczących ilości zużytego oleju oraz węgla z sektora mieszkalnictwa, wykorzystano dane z inwentaryzacji emisji wykonywanych przez wojewódzką bazę emisji,
- zużycie ciepła sieciowego – określono na podstawie danych udostępnionych przez Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o. w podziale na grupy odbiorców,
- zużycie paliw w transporcie – dane oszacowano na podstawie danych o natężeniu ruchu, które pozyskano z generalnego pomiaru ruchu na drogach krajowych i wojewódzkich – pomiarów prowadzonych przez Generalną Dyрекcję Dróg

Krajowych i Autostrad, Wielkopolski Zarząd Dróg Wojewódzkich oraz wskaźników przeliczeniowych,

- produkcja energii cieplnej z instalacji solarnych – ilość energii słonecznej pozyskano z danych z przeprowadzonej ankietyzacji. Przyjęte założenia

Dla celów opracowania inwentaryzacji zostały przyjęte również założenia:

- miasto jest i będzie importerm netto energii elektrycznej, w związku z czym, przyjęto wskaźnik emisji średni dla Polski, dla energii elektrycznej sieciowej,
- ze względu na trudności z pozyskaniem danych, w inwentaryzacji zostały pominięte dane wynikające ze zużycia oleju opałowego lub innych paliw - przyjęto, że nie ma to znaczącego wpływu na ostateczną wielkość emisji (jeśli udział paliwa stanowi poniżej 1% całkowitej emisji) z obszaru miasta,
- wykonawca przyjął, że emisje gazów cieplarnianych innych niż CO₂ z transportu (CH₄ i N₂O) mieści się w przedziale 1-3% całkowitej emisji z transportu, co ostatecznie przekłada się na mniej niż 0,5% całkowitej emisji z obszaru miasta i w związku z tym emisja z tych gazów została pominięta w inwentaryzacji,
- dla obliczenia emisji z transportu przyjęto natężenia ruchu, dla których zostały przeprowadzone pomiary,
- wykonawca założył kontynuację trendów gospodarczych zgodnie z prognozą PKB do roku 2025
- założono, że wielkości zużycia paliw i energii są zgodne z prognozą zawartą w Polityce Energetycznej Polski do roku 2030,
- kontynuowano obecne trendy demograficzne,
- natężenie ruchu, zgodnie z metodologią prognoz natężenia ruchu GDDKiA, do 2025 roku wzrośnie.

Inwentaryzacja emisji na podstawie wytycznych Ministerstwa Środowiska – „Wskazówki dla wojewódzkich inwentaryzacji emisji na potrzeby ocen bieżących i programów ochrony powietrza”

Zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Środowiska – „Wskazówki dla wojewódzkich inwentaryzacji emisji na potrzeby ocen bieżących i programów ochrony powietrza” model emisyjny podzielono na źródła emisji:

- powierzchniowe (źródła komunalno-bytowe),
- liniowe (źródła związane z transportem, drogi krajowe, wojewódzkie i lokalne, również emisja poza spaliniową i wtórna: ścieranie opon, okładzin hamulcowych, nawierzchni jezdni, unos z jezdni),
- punktowe (energetyka zawodowa, procesy technologiczne i inne jednostki organizacyjne).

Źródła emisji posiadają lokalizację przestrzenną oraz określoną emisję. Ze względu na brak znaczącego wpływu na stężenia substancji w powietrzu oraz brak szczegółowych danych, w inwentaryzacji nie zostały ujęte: emisja niezorganizowana z oczyszczalni ścieków, składowisk, lotnisk oraz stacji paliw.

Źródła emisji powierzchniowej

Powierzchniowe źródła emisji obejmują liczne źródła pochodzące z indywidualnych systemów grzewczych małej mocy. Wprowadzanie pyłów i gazów do powietrza następuje na niewielkiej wysokości, a zanieczyszczenia gromadzą się wokół miejsca powstawania, zwykle na obszarach zwartej zabudowy mieszkaniowej. Do tych źródeł zostały zakwalifikowane:

- małe kotłownie przydomowe,
- paleniska domowe (piece węglowe ceramiczne oraz węglowe trzony kuchenne),
- niewielkie kotłownie do 1 MW dostarczające ciepło do lokali usługowych lub warsztatów, czyli szeroko pojęty sektor bytowo-komunalny.

W celu scharakteryzowania źródeł powierzchniowych emisji na terenie miasta przeanalizowano przede wszystkim systemy ciepłownicze oraz systemy zasilania i wykorzystania gazu do celów grzewczych. Strukturę stosowania paliw w celach grzewczych określono na podstawie:

- danych statystycznych GUS określających zużycia energii cieplnej w jednostkach administracyjnych na poziomie miasta,
- danych statystycznych określających zużycie gazu do celów grzewczych na poziomie miasta,
- aktualnych planów zaopatrzenia w ciepło i paliwa gazowe.

Podstawowe dane wejściowe do oszacowania wielkości emisji zanieczyszczeń ze źródeł powierzchniowych, niezbędne do zgromadzenia, stanowiły:

- struktura paliw w pokryciu zapotrzebowania na ciepło (sieć ciepłownicza, węgiel kamienny, gaz ziemny, olej opałowy oraz drewno) (metoda inwentaryzacji bottom-up).

Wielkość emisji substancji do powietrza z wyznaczonego obszaru obliczono w oparciu o dane dot. zapotrzebowania na ciepło dla tego obszaru [GJ/rok] oraz struktury wykorzystania poszczególnych rodzajów paliw (węgiel kamienny, gaz ziemny, olej opałowy oraz drewno) w pokrywaniu tego zapotrzebowania. Wielkość zapotrzebowania na ciepło obliczono w oparciu o ilość ludności w mieście.

Emisja dla każdego paliwa i dla poszczególnych zanieczyszczeń została określona wg wzoru:

$$E = Z_c \times L \times w_E \times 10^{-6}$$

gdzie:

E - emisja zanieczyszczenia [Mg/rok]

w_E - wskaźnik emisji zróżnicowany dla zanieczyszczenia i paliwa [g/GJ]

Z_c - średnie zapotrzebowanie na ciepło [GJ/osobę×rok]

L - liczba ludności zamieszkującej na danym obszarze bilansowym [osoba]

Do obliczeń emisji ze źródeł powierzchniowych przyjęto wskaźniki emisji pochodzące z „The EMEP/EEA air pollutant emission inventory guidebook 2013”, średnie dla terenu Europy, dla poszczególnych rodzajów paliw. Wskaźniki te zestawiono w tabeli poniżej i stanowią one elementy tabeli atrybutów.

Tabela 26. Wartości wskaźników emisji dla różnych rodzajów paliw (źródło danych: EMEP/EEA 2013)

Substancja	Gaz ziemny	Węgiel kamienny	Drewno	Olej opałowy
SO ₂ [g/GJ]	0,3	900	11	70
NO ₂ [g/GJ]	51,0	110	80	51
PM10 [g/GJ]	1,2	404	760	1,9
PM2,5 [g/GJ]	1,2	398	740	1,9
B(a)P [g/GJ]	$5,6 \times 10^{-7}$	0,23	0,121	$8,0 \times 10^{-5}$
NMLZO [g/GJ]	1,9	484	600	0,69
NH ₃ [g/GJ]	0	0,3	70	0

Źródła emisji liniowej

W zakresie emisji ze źródeł liniowych poziom zanieczyszczenia powietrza jest zależny w największym stopniu od natężenia ruchu, udziału różnego rodzaju kategorii pojazdów na poszczególnych trasach komunikacyjnych.

W ramach inwentaryzacji emisji liniowej uwzględniona została emisja spalinowa oraz pozaspalinowa z następujących kategorii dróg:

- krajowych,
- autostrad,

- wojewódzkich,
- powiatowych,
- gminnych,
- lokalnych.

Przyczyną nadmiernej emisji zanieczyszczeń ze środków transportu jest również zły stan techniczny dróg i pojazdów oraz nieprawidłowa ich eksploatacja.

W inwentaryzacji wykonawca uwzględnił wpływ zanieczyszczeń (szczególnie dotyczy to pyłu zawieszonego) pochodzących z procesów zużycia opon, hamulców, a także ścierania nawierzchni dróg, które zalicza się do emisji pozaspalinowej. Dodatkowo uwzględniana została emisja wtórna (z unoszenia) pyłu z nawierzchni dróg. Jej wielkość zależna jest od stanu technicznego drogi, stopnia utwardzenia pobocza itp.

Określenie źródeł emisji liniowej:

- warstwa dróg została podzielona na odcinki charakteryzujące się jednoznacznie określonym natężeniem ruchu i wielkością emisji zanieczyszczeń,
- w przypadku dróg krajowych i wojewódzkich oraz autostrad poszczególne odcinki opisano, jako punkty emisyjne położone na początku, środku i końcu każdego odcinka. Dla każdego odcinka drogi obliczona została wielkość emisji substancji w oparciu o rzeczywiste natężenie ruchu, a w przypadku braku danych o natężeniu przyjęto szacunkowo dane według założeń,
- w przypadku dróg gminnych, powiatowych i lokalnych na zbiorze wszystkich odcinków zbudowano siatkę wielokątów o założonych parametrach. Emisja z dróg lokalnych, za pomocą narzędzi GIS, zlokalizowano w geometrycznych środkach wielokątów. Do danego oczka siatki zaliczano emisję z odcinka drogi, w zależności od długości danego odcinka w oczku siatki.

Wymienione wyżej operacje wykonane zostały przy użyciu narzędzi GIS, wspomaganych arkuszami kalkulacyjnymi.

Aby określić wielkość emisji z wyznaczonych odcinków dróg zgromadzono informację nt. wielkości natężenia ruchu w rozbiciu na poszczególne kategorie pojazdów emitujących substancje do powietrza (osobowe, dostawcze, ciężarowe, autobusy) [szt./rok].

Dane dotyczące natężenia ruchu dla dróg krajowych i wojewódzkich, podawane przez GDDKiA oraz Zarządy Dróg Wojewódzkich, określano, jako średni dobowy ruch pojazdów (SDR) w danym roku. Aby określić całkowity roczny ruch pojazdów [szt./rok] obliczone zostały roczne natężenia ruchu.

Wielkość emisji spalinowej obliczono na podstawie wskaźników emisji [$\text{g}/(\text{szt.} \times \text{km})$] opracowanych przez profesora Zdzisława Chłopka z Zakładu Transportu Samochodowego Politechniki Warszawskiej, uwzględniających zarówno rodzaj pojazdu jak i jego prędkość (średnią prędkość)¹⁶⁰.

Wielkość emisji pozaspalinowej, czyli emisji pochodzącej ze ścierania opon, hamulców i nawierzchni dróg, a także emisji wtórnej powodowanej unoszeniem pyłu z dróg przez poruszające się pojazdy obliczono na podstawie wskaźników emisji publikowanych w ogólnie dostępnych serwisach branżowych (np. baza wskaźników AP-42 prowadzona przez US-EPA¹⁶¹) oraz periodykach specjalistycznych.

W celu określenia wielkości emisji z dróg lokalnych (powiatowych i gminnych) zastosowana została analogiczna metodyka, jak dla dróg krajowych i wojewódzkich. Obliczenia zostały oparte na podstawie rzeczywistych natężeń ruchu, przy czym zaznaczyć należy, że w przypadku braku danych zostały wykonane założenia modelowe, ponieważ na wielu drogach

¹⁶⁰ http://www.mos.gov.pl/g2/big/2009_04/f9b542f616dbf46076cb38cdf23bf8f.pdf

¹⁶¹ US-EPA - The Environmental Protection Agency; Agencja Ochrony Środowiska - agencja federalna [Stanów Zjednoczonych](#) działająca w celu ochrony zdrowia ludzkiego oraz [środowiska naturalnego](#)

nie są prowadzone pomiary natężeń ruchu. Uproszczenia polegały na zamodelowaniu szacunkowego natężenia ruchu na odcinkach dróg lokalnych. Dane o emisji na drogach powiatowych i gminnych oparto na ulokowanych w przestrzeni wielokątach w oczkach siatki. Metodyka obliczania emisji spalinyowej oraz propozycja wskaźników emisji dla źródeł liniowych są zgodne ze „Wskazówkami dla wojewódzkich inwentaryzacji emisji na potrzeby ocen bieżących i programów ochrony powietrza”. Wskaźniki zestawiono w kolejnej tabeli. Tabela 27. Wskaźniki emisji z transportu samochodowego (ze źródeł liniowych) – emisja spalinyowa¹⁶²

Rodzaj transportu	Dwutlenek siarki	Dwutlenek azotu	Pył zawieszony PM _{2,5} = PM ₁₀	B(a)P	NMLZO
	[g/pojazd×km]	[g/pojazd×km]	[g/pojazd×km]	[g/pojazd×km]	[g/pojazd×km]
samochody osobowe	0,0350	0,678	0,0140	0,00000048	0,3256
dostawcze	0,1470	1,025	0,1293	0,00000048	0,2780
ciężarowe	0,4820	5,987	0,5580	0,00000090	1,5840
autobusy	0,7857	13,529	0,6110	0,00000090	1,0360

Metodykę obliczania emisji pozaspalinowej oraz propozycję wskaźników emisji oparto na wytycznych U.S. Environmental Protection Agency - EPA AP-42 13.2.1. Paved Roads oraz EMEP/EEA emission inventory guidebook 2013. Wskaźniki emisji pozaspalinowej z transportu oraz emisji wtórnej z unoszenia przedstawiono w kolejnej tabeli.

Tabela 28. Wskaźniki emisji pozaspalinowej z transportu samochodowego

Rodzaj emisji	PM ₁₀ [g/pojazd×km]	PM _{2,5} [g/pojazd×km]
emisja ze ścierania - pojazdy osobowe	0,0195	0,0107
emisja ze ścierania - pojazdy dostawcze	0,0272	0,0148
emisja ze ścierania - pojazdy ciężarowe	0,0950	0,0950
emisja ze ścierania - autobusy	0,0950	0,0540
emisja ze ścierania jezdni - pojazdy osobowe	0,0101	0,0055
emisja ze ścierania jezdni - pojazdy dostawcze	0,0101	0,0055
emisja ze ścierania jezdni - pojazdy ciężarowe/autobusy	0,0513	0,0277
emisja wtórna z unoszenia	0,1440	0,1440

Źródła emisji punktowej

W ramach inwentaryzacji zebrano dostępne dane na temat jednostek organizacyjnych wprowadzających substancje do powietrza, które zlokalizowane są na terenie Miasta Kalisza. Informacje zawarte w bazie dotyczą źródeł energetycznych i technologicznych.

Ze względu na znaczną ilość danych źródłowych, ulokowanych w różnych istniejących bazach danych, podstawowymi danymi w inwentaryzacji emisji punktowej są dane baz przygotowane na potrzeby programów ochrony powietrza, bazy opałowe oraz bazy prowadzone przez WIOŚ na potrzeby modelowania do rocznych ocen jakości powietrza.

Analiza wyników inwentaryzacji

Wyniki inwentaryzacji posłużyły do wyznaczenia linii bazowej i określenia spodziewanego trendu „podstawowego”. Trend podstawowy oznacza sytuację, w której nie będą prowadzone dodatkowe (inne niż dotychczasowe) działania w zakresie redukcji emisji CO₂.

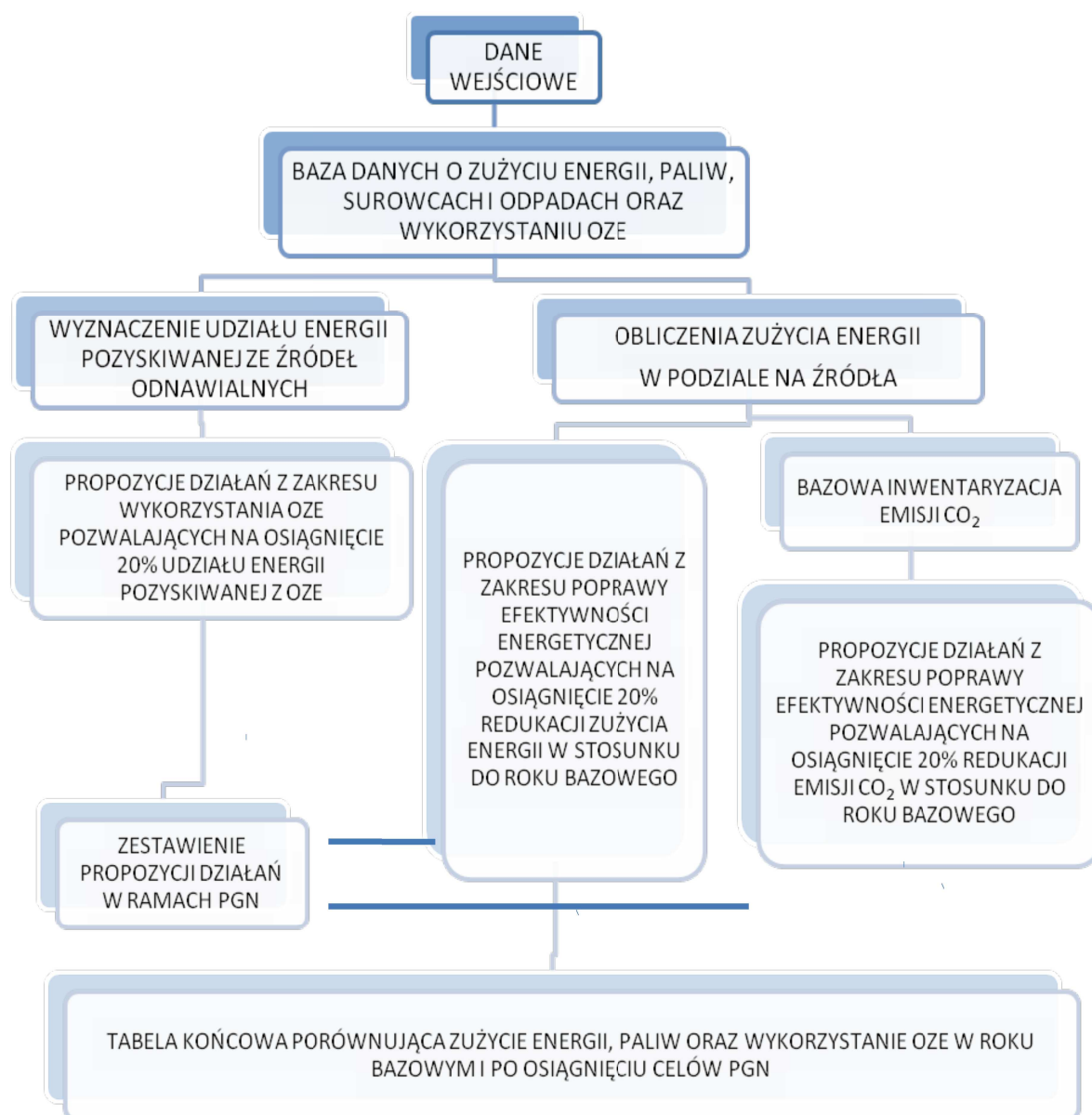
Trend podstawowy wyznaczono dla poszczególnych rodzajów źródeł tak, aby było możliwe rozróżnienie trendów przeciwstawnych, np.:

- trend wzrastający – emisja CO₂ z komunikacji indywidualnej – w związku z dynamicznym przyrostem ilości pojazdów,
- trend opadający – emisja CO₂ z kotłowni lokalnych – w związku z zastosowaniem nowych technologii (kotły, sieci preizolowane).

¹⁶²

źródło: Politechnika Warszawska

Na poniższym schemacie przedstawiono metodologię sporządzania bilansu energetycznego oraz emisji gazów cieplarnianych.

Rysunek 25. Metodologia sporządzania bilansu energetycznego oraz emisji gazów cieplarnianych¹⁶³

¹⁶³

źródło: opracowanie własne

4.2. Wyniki inwentaryzacji

4.2.1. Analiza głównych źródeł emisji CO₂

Oświetlenie uliczne

Kategoria uwzględnia latarnie uliczne jak i sygnalizację uliczną. W skład infrastruktury oświetleniowej Kalisza wchodzi następujące urządzenia¹⁶⁴:

- linie napowietrzne i kablowe – 361 209 m,
- punkty świetlne – 9732 sztuk,
- rozdzielnice – 237 sztuk.

W tym sektorze uwzględniono całkowitą ilość energii zużytą na potrzeby przestrzeni publicznej i sygnalizacji świetlnej. Zużycie energii elektrycznej na oświetlenie uliczne w mieście Kaliszu wynosi 7119,54 MWh/rok przy emisji CO₂ wynoszącej 5781,06 Mg/rok. W poniższej tabeli zamieszczono wyniki inwentaryzacji w obszarze oświetlenia ulicznego.

Tabela 29. Wyniki inwentaryzacji w obszarze oświetlenia ulicznego¹⁶⁵

Obszar	Liczba punktów świetlnych [szt.]	Zużycie energii elektrycznej [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	9 732	7 119,54	5 781,06

Budynki użyteczności publicznej będące własnością miasta

W tym sektorze uwzględniono budynki położone na terenie miasta, takie jak:

- budynki administracyjne urzędów na terenie miasta Kalisz,
- budynki należące do spółek z udziałem mienia miejskiego (budynki administracyjne, techniczne),
- przedszkola, szkoły, ośrodki szkolno-wychowawcze, domy pomocy społecznej, itp.

Zużycie nośników energii w mieście za rok 2013 określono na podstawie danych z ankietyzacji budynków użyteczności publicznej.

W poniższej tabeli zamieszczono informację nt. zużycia nośników energii w budynkach użyteczności publicznej w Mieście Kaliszu.

Tabela 30. Zużycie nośników energii w budynkach użyteczności publicznej w Kaliszu¹⁶⁶

Obszar	Zużycie nośników energii [MWh/rok]					
	Gaz ziemny	Olej opałowy	Drewno	Węgiel	Energia elektryczna	Ciepło sieciowe
Miasto Kalisz	21 768,38	257,72	20,28	119 834,19	12 117,33	22 128,18

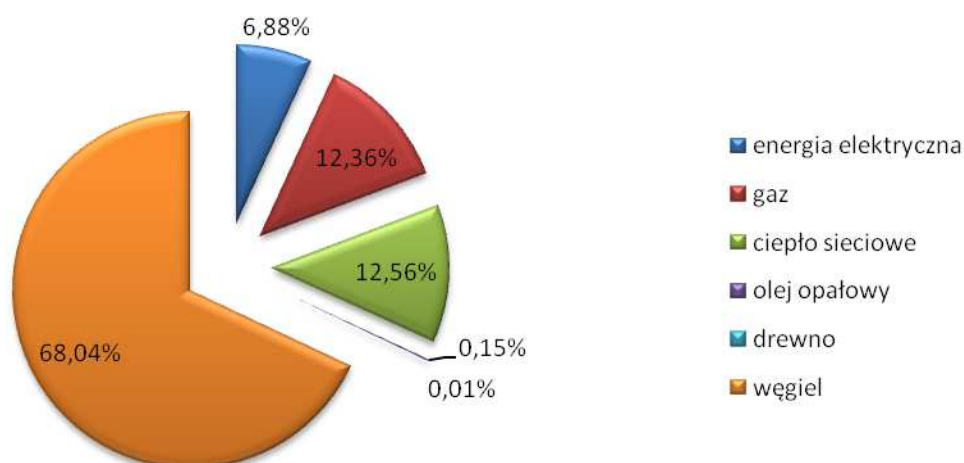
W obszarze budynków użyteczności publicznej największy udział w strukturze zużycia nośników energii ma węgiel kamienny – ok. 68%. Pozostałe nośniki posiadają następujący udział: gaz ziemny 12,36%, ciepło sieciowe 12,56%, energia elektryczna 6,88%, olej opałowy 0,15%, drewno 0,01%. Informację nt. struktury zużycia nośników energii w budynkach użyteczności publicznej w Kaliszu zobrazowano również za pomocą wykresu, umieszczonego poniżej.

¹⁶⁴ źródło: dane Spółki Oświetlenie Uliczne i Drogowe w Kaliszu

¹⁶⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez "Oświetlenie Uliczne i Drogowe" sp. z o.o. w Kaliszu

¹⁶⁶ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

Struktura zużycia nośników energii w budynkach użyteczności publicznej

Rysunek 26. Struktura zużycia nośników energii w budynkach użyteczności publicznej miasta Kalisza¹⁶⁷

W poniższej tabeli zamieszczono informację nt. zużycia energii i emisji CO₂ w budynkach użyteczności publicznej w mieście Kalisz. Łączne zużycie energii w tym sektorze wynosi 176 126,08 MWh/rok przy emisji CO₂ wynoszącej 63 116,80 Mg/rok.

Tabela 31. Zużycie energii i emisja CO₂ w budynkach użyteczności publicznej w Mieście Kalisz¹⁶⁸

Obszar	łączna ogrzewana powierzchnia [m ²]	Zużycie energii [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	439 995,77	176 126,08	63 116,80

Mieszkalnictwo

Zużycie energii w budynkach mieszkalnych określono za rok 2013 na podstawie danych GUS i danych z Planu zaopatrzenia w ciepło, energię i paliwa gazowe (w związku ze zmianą przepisów, informacje dotyczące sprzedaży energii elektrycznej przez sprzedawców energii są poufnymi danymi handlowymi). Łączne zużycie energii w sektorze mieszkalnictwa wynosi 427 560,19 MWh/rok przy emisji CO₂ wynoszącej 159 961,91 Mg/rok.

Poniższa tabela przedstawia informację nt. zużycia energii i emisji CO₂ w mieszkalnictwie w Mieście Kaliszu.

Tabela 32. Zużycie energii i emisja CO₂ w mieszkalnictwie¹⁶⁹

Obszar	Powierzchnia użytkowa mieszkań [m ²]	Zużycie energii [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	2 650 704,00	427 560,19	159 961,91

Zużycie energii i emisji CO₂ w sektorze mieszkalnictwa przypadająca na 1 mieszkańca miasta Kalisza przedstawia kolejna tabela.

¹⁶⁷ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

¹⁶⁸ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

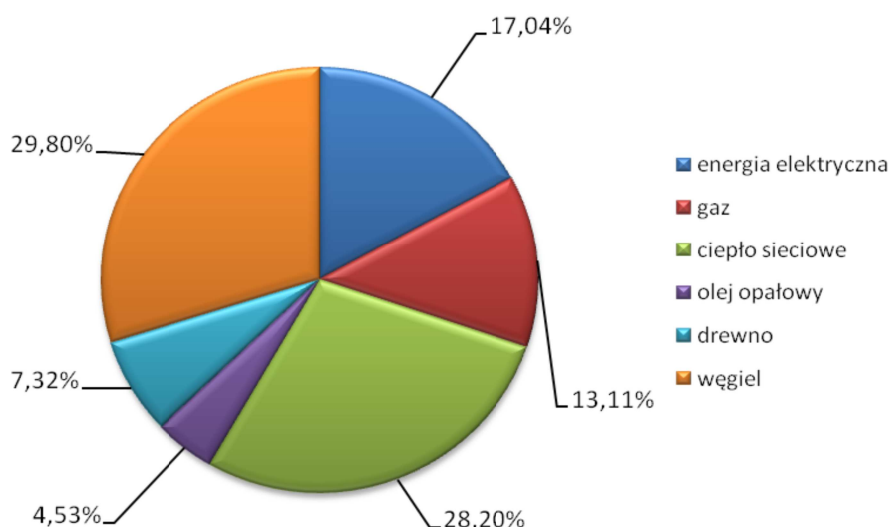
¹⁶⁹ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, danych Spółki Energa Ciepło Kaliskie

Tabela 33. Zużycie energii i emisja CO₂ na 1 mieszkańca w mieszkalnictwie w 2013 r.¹⁷⁰

Obszar	Ludność wg miejsca zamieszkania	Wskaźniki	
	osoba	[MgCO ₂ /mieszkańca]	[MWh/mieszkańca]
Miasto Kalisz	103 997	1,54	4,11

Niżej umiejscowiony rysunek przedstawia zużycie energii MWh/rok w sektorze mieszkalnictwa w zależności od nośnika energii.

Struktura zużycia nośników w sektorze mieszkalnictwa

Rysunek 27. Struktura zużycia nośników energii w sektorze mieszkalnictwa na terenie miasta Kalisza¹⁷¹

Największy udział w sektorze mieszkaniowym stanowi węgiel kamienny 29,70% i ciepło sieciowe 28,20%. Reszta nośników posiada udział na poziomie: energia elektryczna 17,04%, gaz ziemny 13,11%, drewno 7,32% i olej opałowy 4,53%.

Handel, usługi, przemysł

Odrębnymi gałęziami głównych źródeł emisji dwutlenku węgla na terenie Miasta Kalisza są inne sektory, w których skład wchodzi: handel, usługi i przemysł. W poniższej tabeli zamieszczono informację nt. zużycia energii cieplnej, elektrycznej w wyżej wymienionym sektorze. Przeprowadzona inwentaryzacja wykazała, że łączne zużycie energii w tym sektorze wynosi 367 135,79 MWh/rok, zaś roczna emisja CO₂ wynosi 190 421,47 Mg/rok.

Tabela 34. Zużycie energii w handlu, usługach i przemyśle¹⁷²

Obszar	Zużycie energii w usługach, handlu i przemyśle [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	367 135,79	190 421,47

Tabela poniżej demonstruje zużycie energii i emisji CO₂ w sektorze handel, usługi i przemysł przypadająca na 1 mieszkańca Miasta Kalisza.

¹⁷⁰ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, danych Spółki Energa Ciepło Kaliskie

¹⁷¹ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, danych Spółki Energa Ciepło Kaliskie

¹⁷² źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, danych Spółki Energa Ciepło Kaliskie

Tabela 35. Zużycie energii i emisja CO₂ na 1 mieszkańca w handlu, usługach i przemyśle¹⁷³

Obszar	Ludność wg miejsca zamieszkania	Wskaźniki	
	osoba	[MgCO ₂ /mieszkańca]	[MWh/mieszkańca]
Miasto Kalisz	103 997	1,83	3,53

Transport publiczny – flota samochodowa należąca do jednostek samorządowych i spółek miejskich

Duży udział w negatywnym oddziaływaniu na środowisko ma również spalanie paliw w silnikach spalinowych napędzających pojazdy mechaniczne. Oprócz dwutlenku węgla pojazdy silnikowe emitują także szkodliwe substancje jak dwutlenek siarki, pyły i alfa-pirobenzen. Liczba pojazdów na ulicach ulega ciągłemu wzrostowi przy jednoczesnej stopniowej poprawie istniejącej infrastruktury.

W poniższej tabeli zamieszczono informację nt. zużycia energii i emisji CO₂ z transportu publicznego ogółem oraz w przeliczeniu na 1 mieszkańca. W zakresie floty samochodowej, ze względu na różny charakter użytkowania pojazdów, uwzględniono cztery grupy pojazdów: pojazdy osobowe, dostawcze, ciężarowe i autobusy.

Tabela 36. Zużycie energii i emisja CO₂ w transporcie publicznym¹⁷⁴

Obszar	Zużycie energii w transporcie [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	29 183,09	7 848,85

Poniższa tabela odnosi się do zużycia energii i emisji CO₂ w sektorze transport publiczny przypadająca na 1 mieszkańca Miasta Kalisza.

Tabela 37. Zużycie energii i emisja CO₂ na 1 mieszkańca w transporcie¹⁷⁵

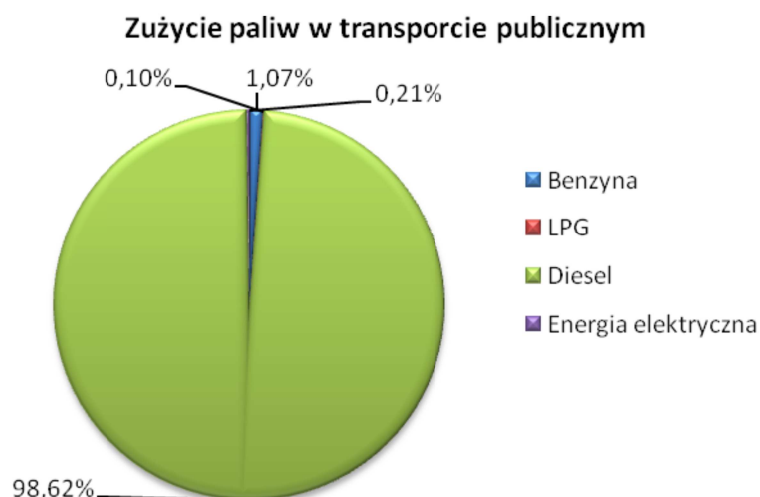
Obszar	Ludność wg miejsca zamieszkania	Wskaźniki	
	[liczba osób]	[MgCO ₂ /mieszkańca]	[MWh/mieszkańca]
Miasto Kalisz	103 997	0,08	0,28

Umieszczony poniżej wykres przedstawia zużycie paliw w MWh w transporcie publicznym.

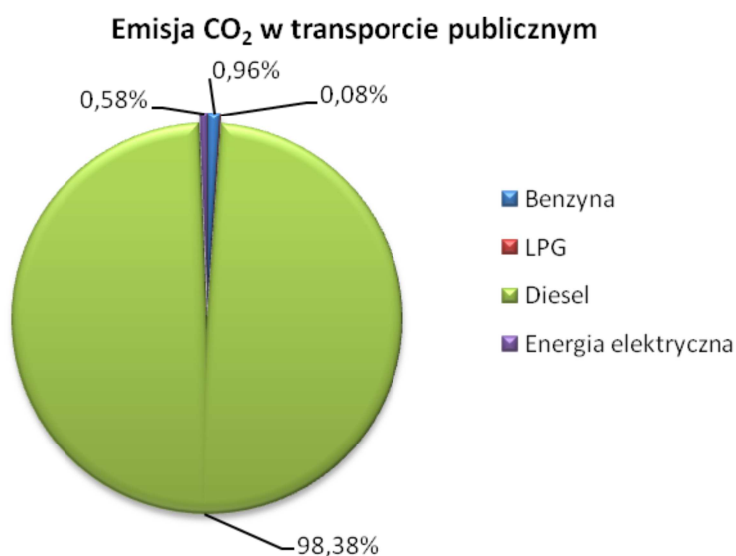
¹⁷³ źródło: opracowanie własne na podstawie, danych GUS, danych Spółki Energa Ciepło Kaliskie

¹⁷⁴ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

¹⁷⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

Rysunek 28. Struktura zużycia paliw w transporcie publicznym¹⁷⁶
 Największy udział w zużyciu paliw w transporcie stanowi olej napędowy powyżej 98%.
 Benzyna stanowi powyżej 1% zużycia paliw, a LPG i energia elektryczna posiadają znikomy udział łącznie nie przekraczający 1%.
 Poniższy wykres przedstawia strukturę emisji CO₂ w Mg/rok w transporcie publicznym.

Rysunek 29. Emisja CO₂ w transporcie publicznym¹⁷⁷
 Jak obrazuje wykres, dominujący udział w emisji CO₂ wśród paliw posiada olej napędowy 98,38%. Emisja CO₂ w przypadku benzyny, LPG i energii elektrycznej łącznie wynosi zaledwie 2%.

¹⁷⁶ źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankietyzacji

¹⁷⁷ źródło: opracowanie własne na podstawie danych z ankietyzacji

Transport prywatny

Drugim największym emitentem dwutlenku węgla jest sektor transportu prywatnego, w którym łączna wartość emisji wynosi blisko 111 372,34 MgCO₂/rok. Kolejna tabela przedstawia emisję dwutlenku węgla w analizowanym sektorze.

Tabela 38. Zużycie energii i emisja CO₂ w transporcie prywatnym¹⁷⁸

Obszar	Zużycie energii w transporcie [MWh/rok]	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Miasto Kalisz	432 320,68	111 372,34

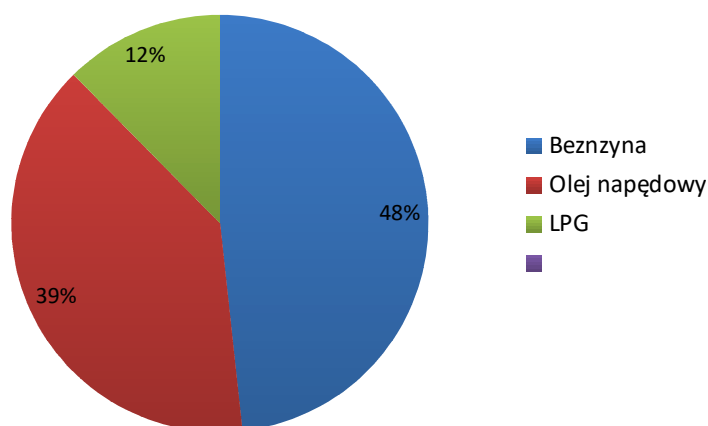
Poniższa tabela odnosi się do zużycia energii i emisji CO₂ w sektorze transportu prywatnego przypadająca na 1 mieszkańca Miasta Kalisz.

Tabela 39. Zużycie energii i emisja CO₂ na 1 mieszkańca w transporcie prywatnym¹⁷⁹

Obszar	Ludność wg miejsca zamieszkania	Wskaźniki	
	[liczba osób]	[MgCO ₂ /mieszkańca]	[MWh/mieszkańca]
Miasto Kalisz	103 997	1,07	4,16

Umieszczony poniżej wykres przedstawia zużycie paliw w MWh w transporcie prywatnym.

Zużycie paliw w transporcie prywatnym

Rysunek 30. Struktura zużycia paliw w transporcie prywatnym¹⁸⁰

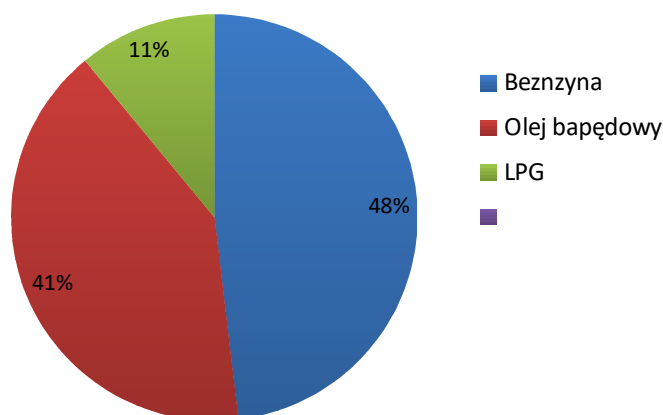
Największy udział w zużyciu paliw w transporcie prywatnym stanowi benzyna i olej napędowy, odpowiednio 48,27% i 39,35%. LPG posiada znikomy udział nieprzekraczający 13%.

Poniższy wykres przedstawia strukturę emisji CO₂ w Mg/rok w transporcie prywatnym.

¹⁷⁸ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

¹⁷⁹ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

¹⁸⁰ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

Emisja CO₂ w transporcie prywatnymRysunek 31. Emisja CO₂ w transporcie prywatnym¹⁸¹

Największy udział w emisji CO₂ w transporcie prywatnym stanowi benzyna powyżej 48% oraz olej napędowy ok. 41%. LPG posiada znikomy udział na poziomie ok. 11%.

Odnawialne Źródła Energii

Energią odnawialną nazywamy energię, której źródła same się odnawiają, nie ulegają wyczerpaniu. Odnawialne źródła energii (OZE) uznawane są za alternatywę dla tradycyjnych nieodnawialnych nośników energii. Zasoby tych źródeł uzupełniają się w naturalnych procesach, co pozwala traktować je, jako niewyczerpalne. W Mieście Kalisz wykorzystywanych jest niewiele odnawialnych źródeł energii. Niżej zamieszczona tabela przedstawia bilans energii pozyskanej z OZE na terenie Miasta Kalisza.

Tabela 40. Zużycie energii odnawialnej w Mieście Kalisz¹⁸²

Energia odnawialna			
Obszar	Kolektory słoneczne	Elektrownia wodna	Suma
	[MWh/rok]	[MWh/rok]	[MWh/rok]
Miasto Kalisz	479,03	270,00	749,03

Na podstawie powyższej tabeli łączne zużycie energii odnawialnej wynosi 749,03 MWh/rok. Na analizowanym terenie słabo rozwinięty jest system z odnawialnymi źródłami energii. Do stosowanych rodzajów odnawialnych źródeł energii w Kaliszu należą kolektory słoneczne. W mieście kolektory słoneczne znajdują się na terenie Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego (100 szt.), Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych S.A. (8 szt.) oraz Kaliskiego Przedsiębiorstwa Transportowego Sp. z o.o. (8 szt.), na budynkach Spółdzielni Mieszkaniowej Dobrzec przy ulicach: Armii Krajowej, Hanki Sawickiej, ks. St. Piotrowskiego oraz St. Wojciechowskiego. W mieście Kalisz rozwinięta jest także energia wodna. Mała elektrownia wodna znajduje się na jazie franciszkańskim.

Podsumowanie i wnioski

¹⁸¹ źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDDKiA

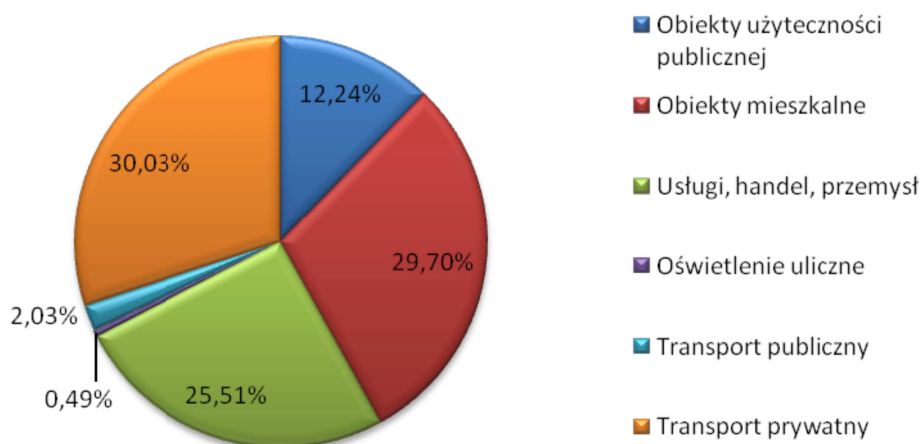
¹⁸² źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji

Tabela 41. Zużycie energii w poszczególnych sektorach w Mieście Kalisz¹⁸³

Obszar	Zużycie energii [MWh/rok]						
	Obiekty użyteczności publicznej	Obiekty mieszkalne	Usługi, handel, przemysł	Oświetlenie uliczne	Transport publiczny	Transport prywatny	Suma
Miasto Kalisz	176 126,08	427 560,19	367 135,79	7 119,54	29 183,09	432 320,68	1 439 445,37

Na kolejnym rysunku zamieszczono informację nt. struktury zużycia energii w poszczególnych sektorach.

Zużycie energii w poszczególnych sektorach

Rysunek 32. Struktura zużycia energii w poszczególnych sektorach miasta Kalisz¹⁸⁴

Największe zużycie energii obserwuje się w sektorze transportu prywatnego ok. 30% i mieszkalnictwa 29,7%. W sektorze handlu, usług i przemysłu zauważa się zużycie energii na zbliżonym poziomie odpowiednio 25,5%. W sektorze obiektów użyteczności publicznej zużycie kształtuje się na poziomie ok. 12,2% udziału w ogólnym zużyciu energii, natomiast transport publiczny i oświetlenie uliczne stanowią łącznie zaledwie 2,52%.

W poniższej tabeli zamieszczono informację nt. emisji CO₂ w poszczególnych sektorach Miasta Kalisz.

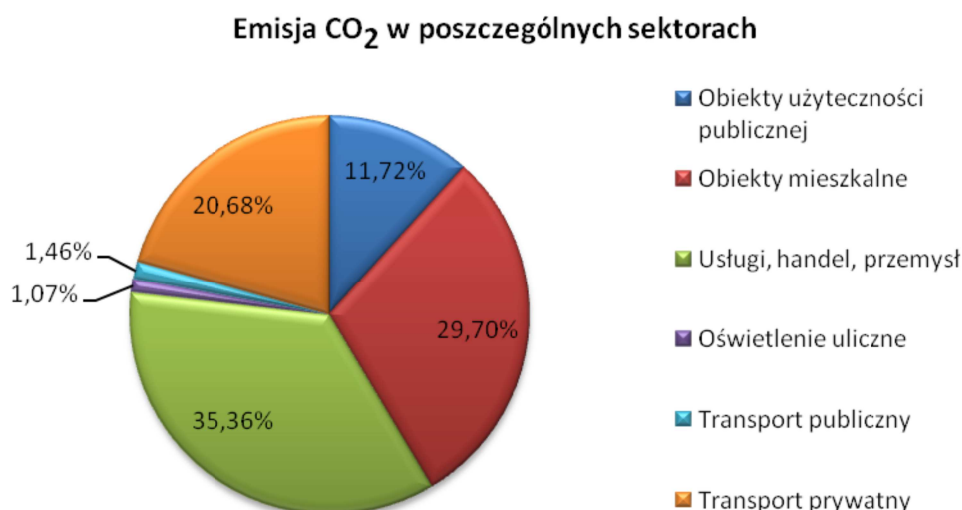
¹⁸³ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, danych GUS, Spółki Energa Ciepło Kaliskie, GDDKiA

¹⁸⁴ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, danych GUS, Spółki Energa Ciepło Kaliskie, GDDKiA

Tabela 42. Emisja CO₂ w poszczególnych sektorach Miasta Kalisza¹⁸⁵

Obszar	Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]						Suma
	Obiekty użyteczności publicznej	Obiekty mieszkalne	Usługi, handel, przemysł	Oświetlenie uliczne	Transport publiczny	Transport prywatny	
Miasto Kalisz	63 116,80	159 961,91	190 421,47	5 781,06	7 848,85	111 372,34	538 502,43

Strukturę emisji CO₂ w podziale na poszczególne sektory na terenie Miasta Kalisza obrazuje poniższy wykres.

Rysunek 33. Emisja CO₂ w poszczególnych sektorach na terenie Miasta Kalisz¹⁸⁶

Największy udział w emisji CO₂ obserwuje się w sektorze usług, handlu i przemysłu na poziomie 35,4% oraz obiektów mieszkalnych ok. 29,7% i transportu prywatnego 20,7%. Mniejszy udział w emisji CO₂ wykazuje sektor budynków użyteczności publicznej ok. 11,7%. Z kolei transport publiczny i oświetlenie uliczne kształtują się na znikomym poziomie emisji w zakresie 1-2%.

Analiza emisji gazów cieplarnianych z terenu Miasta Kalisza pozwala stwierdzić, że emisje w podziale na sektory zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego, wykazują bardzo zbliżony układ do emisji z innych rozwiniętych miast europejskich. Najważniejsze wnioski przedstawiają się następująco:

- największym źródłem emisji na terenie miasta jest sektor usług, handlu i przemysłu. W sektorze tym władze mają niedostrzegalny zakres działań w zakresie redukcji, jednak poprzez współpracę z przedsiębiorcami z terenu miasta można zredukować trend wzrostowy w tej grupie, ponieważ ma ona decydujący potencjał eliminacyjny, zwłaszcza poprzez ograniczenie energochłonności,
- mieszkalnictwo to drugi co do wielkości sektor emitujący znaczną ilość substancji zanieczyszczających powietrze atmosferyczne. Jest to również grupa, która ma duży potencjał redukcji emisji w zakresie ograniczania zużycia energii (elektrycznej i ciepłej) przez mieszkańców. Władze Miasta Kalisza mogą mieć istotny wpływ na podejmowane przez mieszkańców działania termomodernizacyjne i zmianę zachowań,

¹⁸⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, danych GUS, Spółki Energia Ciepło Kaliskie, GDDKiA

¹⁸⁶ źródło: opracowanie własne na podstawie ankietyzacji, danych GUS, Spółki Energia Ciepło Kaliskie, GDDKiA

- transport prywatny to kolejny sektor odgrywający znaczącą rolę na jakość powietrza atmosferycznego w mieście. Gałąź transportu charakteryzuje się dużą dynamiką wzrostu emisji, która będzie utrzymywać się w najbliższych latach.

Działania, jakie władze Miasta Kalisza powinny podjąć w celu ograniczenia wielkości emisji gazów cieplarnianych z analizowanego obszaru to przede wszystkim dokładna i przejrzysta strategia działania w ramach jednostek mienia miejskiego, bezwzględnie realizowana w najbliższych latach. W obszarze społeczeństwa docelowe staje się prowadzenie działań strategicznych – np. w zakresie polityki transportowej analizowanego obszaru funkcjonalnego oraz dogłębnie zakrojone kampanie edukacyjno – informacyjne. Również w ograniczonym prawnie zakresie przymusowe jest stworzenie narzędzi wspierających mieszkańców w zakresie termomodernizacji i promocji odnawialnych źródeł energii. Działania należy konsolidować w miejscach, gdzie występuje duży potencjał redukcji, przynoszący efekty i biorący pod uwagę element finansowy. Działania mają obowiązek przybierać efektywną formę zarówno pod względem ekologicznym, ekonomicznym oraz społecznym.

5. Działania dla osiągnięcia założonych celów

W ramach PGN zostały przeanalizowane uwarunkowania i możliwości redukcji zużycia energii, wraz z oceną ich efektywności ekologiczno-ekonomicznej. Na podstawie przeprowadzonej inwentaryzacji zidentyfikowano kluczowe obszary wysokiej emisji. Wyniki pozwoliły na określenie działań dla osiągnięcia założonych celów. Podstawą doboru działań w PGN są również możliwości budżetowe wynikające z Wieloletniej Prognozy Finansowej (WPF).

Mając na uwadze zmienność warunków otoczenia, a także fakt, iż każde z podejmowanych działań niesie ze sobą określone rezultaty i doświadczenia, niniejszy PGN może być systematycznie korygowany. Stąd też wykazane działania mają charakter kierunkowy i powinny zostać korygowane wraz ze zmianami w postępie technicznym, czy możliwościami finansowymi miasta Kalisza.

Zaplanowane w PGN działania / zadania dotyczą:

- działań niskoemisyjnych,
- efektywnego wykorzystania zasobów,
- poprawy efektywności energetycznej,
- wykorzystanie OZE,
- działań wpływających na zmiany postaw konsumpcyjnych użytkowników energii,
- działań nieinwestycyjnych.

W celu określenia podstawowych kierunków działań mających na celu przywrócenie standardów jakości powietrza na obszarze objętym PGN przyjęto następującą metodykę:

- zidentyfikowano główne przyczyny i źródła emisji CO₂,
- sformułowano główne przyczyny przekroczeń poziomów dopuszczalnych dla pyłów zawieszonych PM₁₀, PM_{2,5} oraz poziomu docelowego dla benzo(a)pirenu na terenie miasta Kalisza,
- w kolejnych rozdziałach dokonano ogólnej analizy działań przyczyniających się do poprawy jakości powietrza i ich efektów,
- dokonano wyboru możliwych kierunków działań niezbędnych do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych dla pyłu zawieszonego PM₁₀, pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu stężeń docelowego benzo(a)pirenu, po rozpatrzeniu uwarunkowań lokalnych, społeczno-ekonomicznych i możliwości technicznych,
- zaproponowano kierunki działań niezbędnych do ograniczenia emisji CO₂, kreowanych w polityce klimatycznej Unii Europejskiej, Polski (wzrost udziału OZE w ogólnym bilansie produkcji energii finalnej).

Przystępując do określenia programu działań naprawczych zmierzających do przywrócenia jakości powietrza wymaganej przepisami prawa na początku poddano badaniu działania wynikające z istniejących planów, programów, strategii, które będą realizowane niezależnie od niniejszego PGN. Uwzględniono również działania wskazane do realizacji w ramach obowiązującego programu ochrony powietrza.

W Programie ochrony powietrza dla strefy miasto Kalisz określono podstawowe kierunki i zakres działań niezbędnych do przywrócenia standardu jakości powietrza w zakresie pyłu zawieszonego PM10:

w zakresie ograniczania emisji powierzchniowej (niskiej, rozproszonej emisji komunalno – bytowej i technologicznej) – pierwotnej i wtórnej w zakresie aerozoli:

- rozbudowa centralnych systemów zaopatrywania w energię ciepłą,
- zmiana paliwa na inne o mniejszej zawartości popiołu lub zastosowanie energii elektrycznej, względnie indywidualnych źródeł energii odnawialnej,
- zmniejszanie zapotrzebowania na energię ciepłą poprzez ograniczanie strat ciepła – termomodernizacja budynków,
- ograniczanie emisji z niskich rozproszonych źródeł technologicznych,
- zmiana technologii i surowców stosowanych w rzemiośle, usługach i drobnej wytwórczości wpływająca na ograniczanie emisji pyłu PM10;

w zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej) – pierwotnej i wtórnej:

- całościowe zintegrowane planowanie rozwoju systemu transportu w mieście,
- zintegrowany system kierowania ruchem ulicznym,
- kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych,
- tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów,
- rozwój systemu transportu publicznego,
- polityka cenowa opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego,
- organizacja systemu bezpiecznych parkingów na obrzeżach miasta łącznie z systemem taniego transportu zbiorowego do centrum miasta (system Park & Ride),
- tworzenie systemu ścieżek rowerowych,
- tworzenie systemu płatnego parkowania w centrum miasta,
- wprowadzanie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich,
- intensyfikacja okresowego czyszczenia ulic (szczególnie w okresach bezdeszczowych),
- wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni,
- stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji;

w zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – energetyczne spalanie paliw:

- ograniczenie wielkości emisji pyłu zawieszonego PM10 poprzez optymalne sterowanie procesem spalania i podnoszenie sprawności procesu produkcji energii,
- zmiana paliwa na inne, o mniejszej zawartości popiołu,
- stosowanie technik gwarantujących zmniejszenie emisji substancji do powietrza,
- stosowanie technik odpylania spalin o dużej efektywności,
- stosowanie oprócz spalania paliw odnawialnych źródeł energii,
- zmniejszenie strat przesyłu energii,
- likwidacja źródeł emisji;

w zakresie ograniczania emisji z istotnych źródeł punktowych – źródła technologiczne:

- stosowanie efektywnych technik odpylania gazów odlotowych,
- zmiana technologii produkcji, w tym likwidacja źródeł o znaczącej emisji pyłu,
- zmiana profilu produkcji wpływająca na ograniczenie emisji pyłu;

w zakresie edukacji ekologicznej i reklamy:

- kształtowanie właściwych zachowań społecznych poprzez propagowanie konieczności oszczędzania energii cieplnej i elektrycznej oraz uświadamianie o szkodliwości spalania paliw niskiej jakości,

- prowadzenie akcji edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o szkodliwości spalania odpadów (śmieci) połączonych z wystawianiem mandatów za spalanie odpadów (śmieci), nakładanych przez policję lub straż miejską na terenie miasta,
- uświadamianie społeczeństwa o korzyściach płynących z użytkowania scentralizowanej sieci ciepłej, termomodernizacji i innych działań związanych z ograniczeniem emisji niskiej,
- promocja nowoczesnych, niskoemisyjnych źródeł ciepła,
- wspieranie przedsięwzięć polegających na reklamie oraz innych rodzajach promocji towaru i usług propagujących model konsumpcji zgodny z zasadami zrównoważonego rozwoju, w tym w zakresie ochrony powietrza.

w zakresie planowania przestrzennego:

Uwzględnianie w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego sposobów zabudowy i zagospodarowania terenu umożliwiających ograniczenie emisji pyłu PM10 poprzez działania polegające na:

- wprowadzaniu zieleni ochronnej i urządzonej oraz niekubaturowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych miasta (place, skwery),
- wprowadzaniu obszarów zielonych i wolnych od zabudowy celem lepszego przewietrzania miasta,
- ustalaniu sposobu zaopatrzenia w ciepło z zakazem używania paliw stałych w indywidualnych stałych źródłach ciepła w nowo planowanej zabudowie.

W ramach działań naprawczych mających na celu redukcję emisji substancji, zaproponowano, m.in.: wykorzystanie alternatywnych źródeł energii w postaci kolektorów słonecznych lub pomp ciepła, które stanowiłyby uzupełniające źródła pozyskiwania energii cieplnej.

W ramach działań systemowych zaproponowano działania edukacyjne oraz koordynacyjne dotyczące realizacji PGN.

W poniższej tabeli przedstawiono zakres kierunków działań i odpowiadających im celów.

Tabela 43. Zakres kierunków działań i odpowiadające im cele szczegółowe

Cele strategiczne	Cele szczegółowe	Kierunki działań
Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Wzrost produkcji energii ze źródeł odnawialnych	Ochrona środowiska naturalnego Miasta Kalisza poprzez instalację odnawialnych źródeł energii w budynkach mieszkalnych i użyteczności publicznej
Zwiększenie efektywności wykorzystania/wytwarzania energii oraz wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii	Wzrost efektywności produkcji i przesyłu energii	
	Poprawa efektywności energetycznej w sektorze publicznym i w sektorze budownictwa mieszkaniowego	
Zwiększenie wykorzystania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii wykorzystywanych na terenie miasta	Ochrona środowiska naturalnego Miasta Kalisza poprzez technologie energooszczędne i niskoemisyjne w zakładach przemysłowych oraz transporcie
Rozwój nowoczesnej gospodarki energetycznej	Wdrażanie niskoemisyjnych i energooszczędnych technologii, głównie w przemyśle, transporcie oraz sektorze komunalno-bytowym	
	Rozwój „zielonych przemysłów” i usług na rzecz wykorzystywania OZE	
Budowanie społeczeństwa obywatelskiego przyjaznego środowisku	Zwiększenie świadomości wśród mieszkańców dotyczącej ich wpływu na lokalną gospodarkę ekoenergetyczną oraz	Edukacja mieszkańców w zakresie: ograniczenia emisji, efektywności energetycznej oraz wykorzystania

Cele strategiczne	Cele szczegółowe	Kierunki działań
	jakość powietrza	odnawialnych źródeł energii

Termomodernizacja budynków

W zakresie ograniczenia emisji komunalno-bytowej nieodzowne jest także zmniejszenie zapotrzebowania na energię ciepłą przez redukcję strat ciepła w wyniku termomodernizacji budynków. Termomodernizacja budynków stanowi istotny segment ograniczania zanieczyszczeń pochodzących z ogrzewania zarówno indywidualnego jak i zbiorowego. Wynika to ze zwiększenia izolacyjności budynku, dzięki czemu spada poziom ciepła koniecznego do ogrzania budynku. W przypadku budynków ogrzewanych indywidualnie termomodernizacja bezpośrednio wpływa na redukcję emisji równomiernie do spadku zużycia ciepła.

Termomodernizacja realizowana jest w budynkach istniejących przy zaproponowaniu dalszych prac poprzez dokonanie w konstruktywnym stopniu:

- rozpoznania potrzeb użytkowników danego obiektu,
- stworzenia podstawowych założeń modernizacji biorących pod uwagę obowiązujące wymagania,
- uwierzytelnienia ekonomicznej opłacalności modernizacji,
- skomponowania szczegółowego planu modernizacji,
- doboru i zakupu materiałów, urządzeń, zespołów i nowych elementów obiektu, realizacji modernizacji obiektu i wszystkich przedsięwzięć.

Tabela 44. Ilościowe efekty wybranych przedsięwzięć termomodernizacyjnych¹⁸⁷

Sposób uzyskania oszczędności	Obniżenie zużycia ciepła
Wprowadzenie w węzle cieplnym automatyki i urządzeń sterujących	5 ÷ 15 %
Wprowadzenie hermetyzacji instalacji, przeprowadzenie regulacji hydraulicznej i zamontowanie zaworów w pomieszczeniach	10 ÷ 20 %
Wprowadzenie podzielników kosztów	10 %
Wprowadzenie ekranów (maty z folii aluminiowej) za grzejnikami	2 ÷ 3 %
Uszczelnienie drzwi i okien	3 ÷ 5 %
Wymiana okien na okna o niższym współczynniku przenikania ciepła	10 ÷ 15 %
Izolacja zewnętrznych przegród budowlanych	10 ÷ 15 %

Zmiana rozmiaru wyznacznika zapotrzebowania na ciepło spowodowana była w głównej mierze wdrożonymi zmianami przepisów i norm dotyczących poszanowania energii i ochrony cieplnej budynków w następnych latach. W poniższej tabeli przedstawiono analogicznie wprowadzane zmiany niektórych wymagań budowlanych.

Tabela 45. Zmiany w przepisach i normach budowlanych w odniesieniu do poziomu zużycia energii na ogrzewanie

Budynki budowlane	Przepis i data wprowadzenia	Wymagany współczynnik przenikania U dla ściany zewnętrznej [W/m ² K]	Przeciętne roczne zużycie na ogrzanie 1m ²	
			energii bezpośredniej [kWh]	energii pierwotnej [GJ]
Do 1966	W środkowej i wschodniej części Polski mur 2 cegły	1,16	240 ÷ 280	1,31 ÷ 1,61
	W zachodniej części Polski mur 1½ cegły	1,40	300 ÷ 350	1,76 ÷ 2,05

¹⁸⁷

źródło: Dr hab. inż. Jan Norwisz, dr inż. Aleksander D. Panek Poprawa efektywności użytkowania ciepła grzewczego elementem wdrażania zasad zrównoważonego rozwoju

Budynki budowlane	Przepis i data wprowadzenia	Wymagany współczynnik przenikania U dla ściany zewnętrznej [W/m^2K]	Przeciętne roczne zużycie na ogrzanie $1m^2$	
			energii bezpośredniej [kWh]	energii pierwotnej [GJ]
1967-85	PN-64/B-03404 od 1966 PN-74/B02020 od 1976	1,16	240 ÷ 280	1,31 ÷ 1,61
1986 - 92	PN-82/B02020 od 1983	0,75	160 ÷ 200	0,88 ÷ 1,17
1993- 96	PN-91/B02020 od 1992	0,55	120 ÷ 160	0,73 ÷ 0,88
1997-2013	PN-91/B02020	0,30	90 ÷ 120	0,56 ÷ 0,88
2014-2021	PN-EN ISO 6946:2008 Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej Dz.U. 2013 poz. 926	0,25 2014 r. 0,2 2021 r.	95 ÷ 120 2014 r. 65 ÷ 75 2021 r.	0,34 ÷ 0,43 0,23 ÷ 0,27

Efektywność energetyczna

Efektywność energetyczna jest to wielkość zużycia energii odniesiona do uzyskiwanej wielkości efektu użytkowego (źródło: Ministerstwo Gospodarki). Na terenie miasta Kalisza zidentyfikowano obszary w których istnieje potencjał do poprawy efektywności energetycznej, tj. obszar budownictwa, ogrzewania, transportu, infrastruktury drogowej, przemysłu czy oświetlenia. W analizie możliwości skupiono się na:

- termomodernizacji budynków jednostek podległych urzędowi oraz termomodernizacji części budynków mieszkalnych, zastosowaniu budownictwa pasywnego,
- optymalizacji oświetlenia ulic,
- wykorzystaniu instalacji fotowoltaicznych do produkcji prądu oraz uzyskania ciepłej wody,
- wykorzystaniu kolektorów słonecznych do uzyskania ciepłej wody,
- promocji oświetlenia energooszczędnego,
- wymianie oświetlenia na energooszczędne w budynkach jednostek podległych urzędowi,
- stopniowej modernizacji taboru autobusów komunikacji publicznej i floty pojazdów w Mieście Kaliszu,
- rozbudowie sieci przesyłowych ciepła,
- rozbudowie i modernizacji infrastruktury drogowej i ścieżek rowerowych.

Oświetlenie uliczne

Oświetlenie uliczne zużywa dużą ilość energii elektrycznej. W celu zmniejszenia energochłonności można dokonać wymiany opraw i starych lamp na takie, które umożliwią zastosowanie wysokoprężnych lamp sodowych lub nowoczesnych lamp LED. Lampy LED charakteryzujące się większą efektywnością na poziomie 80-95% oraz trwałością na poziomie 50 000 godzin¹⁸⁸, są nowoczesnym uzupełnieniem tradycyjnego oświetlenia na terenie miasta Kalisza. Na ulicach Kalisza zamontowanych jest ponad 90 lamp LED.

Wymiana źródeł światła na energooszczędne w budynkach jednostek miejskich

Zastąpienie tradycyjnych żarówek świetłówkami energooszczędnymi pozwala nie tylko na zredukowanie zużycia energii, ale także przyczynia się do obniżenia emisji CO₂ do powietrza. Czas świecenia nowoczesnych żarówek energooszczędnych kilkukrotnie przewyższa okres świecenia żarówek tradycyjnych, co pozwala obniżyć koszty eksploatacyjne. Poprawnie

¹⁸⁸ <http://www.e-instalacje.pl/a/5885,oswietlenie-led-wady-i-zalety>

zaprojektowane oświetlenie, sterowane czujnikami ruchu w pomieszczeniach gospodarczych, ciągach komunikacyjnych oraz lokalach rzadko użytkowanych może znacznie zmniejszyć zużycie energii na oświetlenie budynku. Należy zwrócić uwagę, że konieczne jest zapewnienie odpowiedniego strumienia świetlnego, zgodnie z obowiązującymi przepisami. W większości budynków jednostek miejskich na terenie miasta Kalisza świetlówki energooszczędne stanowią uzupełnienie oświetlenia tradycyjnego.

Transport

Potencjał ograniczenia ruchu w miastach jest trudny do zrealizowania – perspektywa rosnącego natężenia ruchu skutkować będzie raczej wzrostem emisji CO₂ w tym sektorze. Miasto Kalisz może jednakże aktywnie działać w obszarze ruchu lokalnego. W szczególności w zakresie:

- tworzenie stref ruchu pieszego w centrum, z którego całkowicie wyeliminowany zostanie ruch (parkowanie) prywatnych samochodów osobowych,
- rozbudowę parkingów na obszarach otaczających centrum,
- tworzenie sieci ścieżek rowerowych jako alternatywy dla motoryzacji indywidualnej,
- stworzenie warunków rozwoju dla transportu publicznego (dodatkowe przystanki autobusowe, wyposażenie infrastruktury komunikacji miejskiej w nowoczesne przystanki, posiadające elektroniczne urządzenia systemu monitorowania kursów autobusów, zintegrowany system taryfowo-biletowy,
- promowanie wśród mieszkańców zdrowego stylu życia, ograniczanie korzystania z samochodów, szersze wykorzystanie roweru.

Dodatkowo miasto może promować działania z zakresu:

- ECODRIVING – ekojazda,
- Carpooling - system podwozek sąsiedzkich,
- wykorzystania samochodów i pojazdów jednośladowych z napędem elektrycznym.

Korzyści wynikające z przeprowadzonych działań wpłyną na zmianę przyzwyczajeń kierowców na bardziej energooszczędne. Sposobów promocji tego typu zachowań jest wiele, np. broszury informacyjne, szkolenia dla kierowców, informacje w prasie lokalnej, kampanie informacyjne. Ekojazda oznacza sposób prowadzenia samochodu, który jest równocześnie ekologiczny i ekonomiczny. Ekologiczny - ponieważ zmniejsza negatywne oddziaływanie samochodu na środowisko naturalne, ekonomiczny - gdyż pozwala na realne oszczędności paliwa.

Odnawialne źródła energii

Na terenie zabudowanym, zwłaszcza w budownictwie, zarówno zbiorowym jak i indywidualnym, istnieją warunki do wykorzystania:

- paneli fotowoltaicznych,
- kolektorów słonecznych,
- pomp ciepła,
- biomasy (kotły biomasowe),
- wód geotermalnych.

Montaż Odnawialnych Źródeł Energii (OZE) na budynkach pozwala redukować emisję CO₂. Działania związane z wykorzystaniem OZE są działaniami fakultatywnymi. Ich realizacja uwarunkowana jest od pozyskania zewnętrznych form wsparcia.

Edukacja społeczności, przedsiębiorców

Korzyści wynikające z przeprowadzonych działań wpłyną na zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie możliwości wpływania na wysokość rachunków za energię elektryczną oraz zanieczyszczenie środowiska naturalnego, poszerzenie wiedzy na temat nowoczesnych energooszczędnych technologii oraz odnawialnych źródeł energii.

Korzyści wynikające z przeprowadzonych działań skierowanych do przedsiębiorców wpłyną na zwiększenie świadomości firm w zakresie oszczędnego gospodarowania energią, wspieranie działań proefektywnościowych przez podmioty, zaangażowanie sektora prywatnego w działania energooszczędne.

5.1. Długoterminowa strategia, cele i zobowiązania

Długoterminowa strategia miasta uwzględnia zapisy określone w pakiecie klimatyczno – energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcja emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenie udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcja zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,

a także poprawę jakości powietrza zgodnie z Programem Ochrony Powietrza dla strefy Miasto Kalisz w celu osiągnięcia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 oraz planem działań krótkoterminowych.

Ponadto, długoterminowa strategia miasta Kalisza uwzględnia zapisy określone w regionalnych dokumentach.

Wpisujące się w PGN cele i zobowiązania wynikające ze Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024 są następujące:

7. Cel główny: Kalisz – funkcjonalne miasto,

7.1 Cel strategiczny: Poprawa dostępności zewnętrznej i jakości infrastruktury transportowej,

7.2 Cel strategiczny: Poprawa jakości i kompleksowości transportu publicznego,

8. Cel główny: Kalisz – naturalna przestrzeń,

8.1 Cel strategiczny: Wzmocnienie systemu zachęt do zmiany systemów grzewczych na bardziej ekologiczne,

8.2 Cel strategiczny: Wspieranie efektywności energetycznej i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,

8.6 Cel strategiczny: Zwiększenie świadomości ekologicznej mieszkańców.

W ramach celów wspierane będą przede wszystkim przedsięwzięcia infrastrukturalne w zakresie polepszenia stanu dróg oraz ochrony powietrza, w szczególności na obszarach przekroczeń dopuszczalnych stężeń zanieczyszczeń. W kontekście ochrony powietrza szczególną uwagę należy zwrócić na efektywność energetyczną budynków mieszkalnych oraz użyteczności publicznej. Należy pamiętać o możliwości wykorzystywania odnawialnych źródeł energii dla produkcji energii elektrycznej i ciepłej.

Oczekiwania dotyczące przyszłego wizerunku Miasta w ramach Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Miasta Kalisza, jednocześnie wpisujące się w założenia PGN to: rozwój publicznego transportu zbiorowego zgodnie z postulatami zrównoważonego rozwoju. W zakresie infrastruktury transportowej zaproponowano ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne i warunki życia. Cele strategiczne i szczegółowe zostały opisane we wcześniejszym punkcie, natomiast zobowiązania w postaci realizacji zadań długoterminowych zostały określone w punkcie pn. Harmonogram rzeczowo – finansowy.

5.2. Krótco/średnioterminowe zadania

Krótko- i średnioterminowe zadania przedstawione są w punkcie 5.3 w postaci harmonogramu rzeczowo – finansowego zawierającego:

- opis zadania,
- przypisanie zadania do realizacji określonego celu,
- podmioty odpowiedzialne za realizację,
- termin realizacji,

- koszty wraz ze wskazaniem możliwych źródeł finansowania,
- określenie efektu ekologicznego oraz energetycznego.

5.3. Harmonogram rzeczowo-finansowy realizacji działań

Harmonogram rzeczowo – finansowy działań naprawczych dla Miasta Kalisza, opracowano w oparciu o diagnozę istniejącego stanu jakości powietrza oraz wyniki bazowej inwentaryzacji emisji CO₂. Zadania zostały zaplanowane dla sektorów, które podczas inwentaryzacji wykazały największe straty energetyczne oraz największą emisyjność. Czas realizacji zaplanowanych zadań obejmuje lata od roku 2015 do roku 2025. Wdrożenie zaproponowanych zadań, w perspektywie 2025 roku, powinno wpłynąć na ograniczenie zarówno emisji dwutlenku węgla, zużycia energii finalnej, emisji pyłu zawieszonego PM₁₀, jak również benzo(a)pirenu.

W poniższych tabelach przedstawiono harmonogram rzeczowo-finansowy szczegółowych działań, wskazując odpowiedzialnych za realizację, skalę działań, orientacyjne koszty, możliwe źródła ich finansowania. Harmonogram rzeczowo-finansowy zawiera także szacunkowe efekty ekologiczne z przewidywaną wielkością redukcji emisji substancji zanieczyszczających [MgCO₂/rok] w przypadku, gdy działania będą prowadziły do mierzalnego efektu. Zadania edukacyjne będą dawały efekt w perspektywie kolejnych lat, gdy nastąpi wzrost świadomości wśród mieszkańców. Ze względu na wysoki udział źródeł emisji powierzchniowej w stężeniach analizowanych zanieczyszczeń w obszarach przekroczeń, efekt redukcji emisji zostanie osiągnięty poprzez realizację zadań związanych ze zmianą sposobu ogrzewania mieszkań oraz termomodernizację budynków.

Harmonogram rzeczowo-finansowy stanowi indywidualną listę zadań Miasta Kalisz oraz innych interesariuszy, która nie jest zamknięta, którą należy aktualizować w trakcie realizacji Planu, tak aby w perspektywie kolejnych lat Miasto Kalisz mogło reagować na pojawiające się problemy i skutecznie zarządzać jakością powietrza poprawiając jednocześnie efektywność energetyczną i zapewniając rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Nowe działania należy wpisać do Wieloletniej Prognozy Finansowej. Harmonogram rzeczowo-finansowy zadań w ramach PGN dla Miasta Kalisza podzielono na dwa rodzaje. Harmonogram rzeczowo-finansowy I Miasta Kalisz (tabela 46) zawiera zadania, które zostały ujęte w Wieloletniej Prognozie Finansowej lub w budżecie Miasta Kalisza. W związku z powyższym przedsięwzięcia te mają zapewnione źródło finansowania w okresie ich realizacji. Harmonogram rzeczowo – finansowy II Miasta Kalisz (tabela 48) zawiera propozycję działań naprawczych priorytetowych segmentów Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza. Harmonogram ten zawiera także propozycje działań naprawczych interesariuszy. Zadania, za których realizację odpowiada Miasto Kalisz przedstawione w niniejszym harmonogramie w kolejnych latach realizacji PGN będą sukcesywnie, w miarę możliwości finansowych Miasta, wpisywane do Wieloletniej Prognozy Finansowej lub budżetu Miasta.

Tabela 46. Harmonogram rzeczowo – finansowy I Miasta Kalisza

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
1. Budynki użyteczności publicznej									
I – 1.1	Termomodernizacja budynku Urzędu Miasta Kalisza przy ul. Kościuszki 1a	Miasto Kalisz	2021-2022	Krótkoterminowe	1.510,383	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	130,76	67,80	Liczba m ² p.u.j
I -1.2	Termomodernizacja budynku Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego Nr 2 przy ulicy Kordeckiego 19 w Kaliszu	Miasto Kalisz	2021-2022	Krótkoterminowe	2.167,061	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	467,41	171,45	Liczba m ² p.u.
2. Ograniczenie emisjogenności transportu									
I-2.5	Budowa odcinka DK 25 od węzła drogowego w rejonie Al. Wojska Polskiego do ul. Poznańskiej w Kaliszu - Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz / MZDiK	2015-2025	krótkoterminowe	105 000	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	58	17	Liczba km dróg
I-2.6	Połączenie dróg krajowych na odcinku od ul. Godebskiego do ul. Łódzkiej - Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz / MZDiK	2015-2025	średnioterminowe	44 369	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	81	23	Liczba km dróg
I-2.7	Rozwój systemu komunikacji publicznej AKO – Kalisz, w tym przede wszystkim:								
I - 2.7.1	Budowa zintegrowanych centrów/węzłów przesiadkowych wraz z dodatkową infrastrukturą:								
I - 2.7.1. a	przy dworcu PKP	Miasto Kalisz / MZDiK	2016-2019	krótkoterminowe	17 000	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	460	118	Liczba wybudowanych węzłów przesiadkowych
I - 2.7.2	Zakup niskoemisyjnych autobusów:								
I -	Autobusy hybrydowe (min. 16 szt.)	Miasto Kalisz /	2016-	krótkoterminowe	27 560	Środki	1 120	320	Liczba sztuk

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
2.7.2.a		MZDiK	2019			zewnętrzne, środki własne Miasta			nowego taboru
I - 2.7.2.b	Autobusy spełniające normę EURO 6 (min. 14 szt.)	Miasto Kalisz / MZDiK / KLA Sp. z o. o.	2016-2019	krótkoterminowe	16 359	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta, środki własne KLA	980	280	Liczba sztuk nowego taboru
I - 2.7.3	Rozbudowa/modernizacja infrastruktury dla transportu publicznego, autobusowego, w tym m.in.:								
I - 2.7.3.c	Budowa systemu informacji pasażerskiej w tym montaż tablic elektronicznych (min. 13 szt.)	Miasto Kalisz / MZDiK	2017-2019	krótkoterminowe	1 200	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	6,2	5,2	Liczba opracowanych i uruchomionych tablic elektronicznych
I - 2.7.3.d	Zakup i montaż biletomatów zewnętrznych, stacjonarnych (min. 9 szt.)	Miasto Kalisz / MZDiK	2017-2019	krótkoterminowe	1 600	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1	0,8	Liczba opracowanych i uruchomionych biletomatów
I - 2.7.4	Rozbudowa systemu ścieżek/dróg rowerowych wraz z dodatkową infrastrukturą, w tym m.in.:								
I - 2.7.4.d	Budowa ciągu pieszo-rowerowego w ul. Godebskiego od ronda gen. Altera do granicy miasta - 0,760 km	Miasto Kalisz / MZDiK	2017-2019	krótkoterminowe	550	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	3,5	1	Liczba km ścieżek rowerowych
I - 2.7.5	Działania związane z promowaniem korzystania z komunikacji zbiorowej rowerowej lub ruchu pieszego	Miasto Kalisz / MZDiK	2016-2019	krótkoterminowe	500	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	7	2	Liczba osób uczestniczących w akcjach promocyjnych
3. Ograniczenie emisjogenności sektora oświetlenia ulicznego - brak zadań									

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
4. Ograniczenie energochłonności mieszkalnictwa indywidualnego i wielorodzinnego - brak zadań									
5. Ograniczenie energochłonności usług, handlu i przemysłu - brak działań									
6. Działania systemowe									
I-6.1	Prowadzenie i aktualizowanie bazy Planu Gospodarki Niskoemisyjnej – Realizacja działań naprawczych wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Miasto Kalisz	2015-2019	długoterminowe	40	środki własne Miasta	1,2	1	Ilość aktualizacji
7. Edukacja ekologiczna									
I-7.2	Akcje edukacyjne mające na celu uświadamianie społeczeństwa w zakresie dotyczącym Gospodarki Niskoemisyjnej - Realizacja działań naprawczych wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Miasto Kalisz	2015-2020	długoterminowe	50	środki zewnętrzne, organizacje i stowarzyszenia ekologiczne, środki własne Miasta	1	0,8	Przeprowadzenie kampanii promującej
I-7.3	Promowanie wykorzystania odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców - Realizacja działań naprawczych wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Miasto Kalisz	2015-2020	średnioterminowe	50	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1	0,8	Przeprowadzenie kampanii promującej

W poniższej tabeli zestawiono podsumowanie działań wpisanych do WPF dla poszczególnych sektorów.
Tabela 47. Podsumowanie działań wpisanych do Wieloletniej Prognozy Finansowej zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowym I Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna

Sektor	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Efekt redukcji energii finalnej [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Budynki użyteczności publicznej	3677,4	598,2	239,3
Ograniczenie emisyjności transportu	197779	2789,7	765
Działania systemowe	40	3	2,4
Edukacja ekologiczna	100	2,0	1,6
Podsumowanie	201596	3392,87	1008,3

W oparciu działania zawarte w harmonogramie rzeczowo – finansowym I zakłada się, że ich realizacja pozwoli na redukcję energii finalnej o 3392,87 MWh/rok oraz redukcję emisji CO₂ o 1008,3 MgCO₂/rok w stosunku do roku bazowego 2013. Łącznie koszty wszystkich działań zawartych w harmonogramie rzeczowo – finansowym I wyniosą 201 596 tys. zł.

Tabela 48. Harmonogram rzeczowo-finansowy II Miasta Kalisza

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
1. Ograniczenie energochłonności budynków miejskich i budynków użyteczności publicznej									
I-1.1	Termomodernizacja budynku pomocniczego Starostwa Powiatowego w Kaliszu (Pl. Św. Józefa 5)	Powiat Kaliski	2021-2022	Krótkoterminowe	500.000	Środki własne – budżet powiatu	90,72	18,60	Pow. użytkowa obiektu [m ²]
II-1.2	Zakup kolektorów słonecznych w budynku Towarzystwo Pomocy im. Św. Brata Alberta Koło Kaliskie przy ulicy Warszawska 93a w Kaliszu	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	3,2	2,6	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-1.3	Remont dachu wraz z wymianą pionów c.o. i grzejników oraz izolacja poziomych ścian piwnicznych w budynku II Liceum Ogólnokształcącym przy ulicy Szkolnej 5 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	504	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	76	62	Liczba m ² p.u.
II-1.4	Remont dachu i wymiana stolarki okiennej w budynku Szkoły Podstawowej 11 przy ulicy Pomorskiej 9 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	77	69	Liczba m ² p.u.
II-1.5	Wymiana drzwi wejściowych, docieplenie dachu, założenie okien dachowych w budynku Szkoły Podstawowej 23 przy ulicy Sulisławickiej 108-110 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	62	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	19	17	Liczba m ² p.u.
II-1.6	Wymiana instalacji elektrycznej w budynku Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego przy ulicy Przemysłowej 1 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	250	środki własne Miasta	1,4	1,2	Liczba kompletów wymienionych instalacji

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-1.7	Wymiana instalacji c-o w budynku Szkoły Podstawowej nr 2 przy ulica Tuwima 4 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	100	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	14	12	Liczba m ² p.u.
II-1.8	Zakup i instalacja modułu kogeneracyjnego w budynku Aquaparku Kalisz.	Aquapark Kalisz Sp. z o.o.	2015-2020	średnioterminowe	1 450	Środki zewnętrzne, środki własne	0	520	Nowy moduł kogeneracyjny
II-1.9	Zakup pompy ciepła dla budynku Aquaparku Kalisz	Aquapark Kalisz Sp. z o.o.	2015-2020	średnioterminowe	350	Środki zewnętrzne, środki własne	1504	1222	Zakupiona pompa ciepła
II-1.10	Termomodernizacja budynków mieszkalnych wielorodzinnych wraz z modernizacją systemu grzewczego w Kaliszu przy ul. Babina 13; ul. Gościńska 11; ul. Harcerska 15; ul. Hoża 1, 2-4, 3, 10-12; ul. Kopernika 21; ul. Kordeckiego 33; ul. Majkowska 6, 7; ul. Parczewskiego 5-6, 7, 8; ul. Podgórze 24; ul. Pułaskiego 47, 56; ul. Stawiszyńska 13; ul. Wrocławska 177-179, 188, 189, ul. Zagorzynek 32; ul. Złota 22, 37b, ul. Żwirki i Wigury 1	Miasto Kalisz/ Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych	2015-2020	średnioterminowe	9 200	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1225	996	Liczba m ² p.u.
II-1.11	Wymiana stolarki zewnętrznej w budynkach mieszkalnych MZBM przy ul. 25 Pułku Artylerii 1, Al. Woj. Polskiego 110, 130, 181, Al. Wolności 9a, 21, 27, ul. Asnyka 5, 28, 30, 41, ul. Babina 10, 11, 18; ul. B. Pobożnego 39, 43, 45;	Miasto Kalisz/ Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych	2015-2025	długoterminowe	898	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	410	377	Liczba wyremontowanych budynków

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	ul. B. Prusa 1-12, 13, 15; ul. Br. Niemojowskich 64a, ul. Browarna 3, 8; ul. Brzozowa 21, ul. Chodyńskiego 5, ul. Chopina 4, 12, 17; ul. Ciasna 4, 6, 8, 10, 11, 12, 14, 21; ul. Cmentarna 14, ul. Czarna Droga 15, ul. Czaszkowska 14, ul. Częstochowska 32, 40, 45, 85, 87, 177-179; ul. Długosza 3, 8; ul. Dobrzecka 5-7, 11, 12, 18, 20, 23, 47, 67; ul. Fabryczna 6-8, 7, 14, 16, ul. Garbarska 7; ul. Garncarska 9, 14, 18; ul. Gdyńska 6; Główny Rynek 13; ul. Gołębia 1, 3; ul. Górna 3, 4, 15; ul. Górnośląska 1, 9, 11, 12, 13, 14a, 18, 47, 76; ul. Grodzka 3, 5, 8, 10, 11, 12-14, 16; ul. Handlowa 8, 21, 26, 30; ul. Harcerska 10; ul. Jabłkowskiego 10, 15; ul. Kopernika 11; ul. Kościuszki 14; ul. Legionów 12, ul. Lipowa 11; ul. Lotnicza 2; ul. Łączna 3; ul. Łódzka 10; ul. Mazurska 1; ul. Mickiewicza 12; ul. Ogrodowa 17; ul. Piekarska 12; ul. Piskorzewska 8, 9; ul. Skarszewska 31; ul. Staszica 21; ul. Stawiszyńska 51; ul. Sukiennicza 5; ul. Śródmiejska 19; ul. Widok								

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	90; ul. Zamkowa 12; ul. Złota 15								
II-1.12	Remont dachu w budynku Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 przy ulicy Rzemieślniczej 6 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	142	115	Liczba m ² p.u.
II-1.13	Remont dachu w budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 1 przy ulicy Wykopalskiej 45 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	24	19	Liczba m ² p.u.
II-1.14	Termomodernizacja budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego nr 2 przy ulicy 25 Pułku Artylerii 4-10 w Kaliszu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	81	66	Liczba m ² p.u.
II-1.15	Termomodernizacja budynków Szpitala zlokalizowanych przy ul. Toruńskiej wraz z wymianą oświetlenia	Wojewódzki Szpital Zespolony	2016-2019	średnioterminowe	9 000	WRPO, środki własne	656	533	Liczba m ² p.u.
II-1.16	Wymiana i modernizacja kotłowni gazowej i układu c-o w budynku Urzędu Miejskiego w Kaliszu przy ul. Główny Rynek 20 poprzez wymianę dwóch kotłów gazowych, stalowych rur zasilania oraz 150 szt. grzejników żeliwnych na nowoczesne stalowe lub aluminiowe	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2017-2025	średnioterminowe	900	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	44	35	Liczba sztuk wymienionych/zmodernizowanych instalacji c.o.
II-1.16	Wymiana i modernizacja układu c.o. w budynku „A” Urzędu Miejskiego w Kaliszu przy ul. Kościuszki 1a poprzez wymianę stalowych rur zasilania oraz 130 szt. grzejników żeliwnych na	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2017-2025	średnioterminowe	800	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	32	26	Liczba sztuk wymienionych/zmodernizowanych instalacji c.o.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	nowoczesne stalowe lub aluminiowe								
II-1.17	Wymiana obecnego oświetlenia wewnętrznego pomieszczeń Urzędu Miejskiego na bardziej ekologiczne i energooszczędne typu LED	Miasto Kalisz/ Wydział Administracyjny o-Gospodarczy	2016-2019	średnioterminowe	70	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	131	106	Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia
II-1.18	Przebudowa i rozbudowa budynku Muzeum Okręgowego Ziemi Kaliskiej I etap(renowacja i wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji c.o., remont dachu, izolacja przeciwwilgociowa	Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej	2019-2020	krótkoterminowe	6820	Dotacja celowa UMWW oraz środki własne	195	158	Liczba m ² p.u.
II-1.19	Montaż kolektorów słonecznych na budynku Przedsiębiorstwa Usług Komunalnych	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych	2015-2020	średnioterminowe	wg kosztorysu	WRPO POLiŚ oraz inne fundusze zewnętrzne, środki własne Przedsiębiorstwa	2	1,5	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-1.20	Modernizacja energetyczna starej części budynków Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego UAM w Kaliszu przy ul. Nowy Świat 28-30	Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu	2016-2019	średnioterminowe	20 000	POLiŚ oraz inne fundusze unijne, środki własne UAM, środki własne Miasta	763	620	Liczba m ² p.u. Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia
II-1.21	Termomodernizacja budynków przedszkoli na terenie miasta - Poprawa stanu obiektów								
II-1.22.1	Niepubliczne Przedszkole Zielone Łąki, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 19a, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2016-2019	krótkoterminowe	1 532	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	199	61	Liczba m ² p.u.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-1.22.2	Niepubliczne Przedszkole „Calineczka”, al. Wojska Polskiego 30, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2015-2020	krótkoterminowe	1 556	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	377	115	Liczba m ² p.u.
II-1.22.3	Niepubliczne Przedszkole „Bajka”, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 3a, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2015-2020	krótkoterminowe	1 803	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	371	113	Liczba m ² p.u.
II-1.22.4	Niepubliczne Przedszkole „Miś Uszatek”, ul. Młynarska 20, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2015-2020	krótkoterminowe	1 015	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	172	52	Liczba m ² p.u.
II-1.22.5	Niepubliczne Przedszkole „Jacek i Agatka”, ul. Serbinowska 21, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2015-20	krótkoterminowe	1 012	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	118	55	Liczba m ² p.u.
II-1.22.6	Niepubliczne Przedszkole „Pluszaki”, ul. Asnyka 6a, 62-800 Kalisz	Miasto Kalisz	2015-2020	krótkoterminowe	1 094	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	99	30	Liczba m ² p.u.
II-1.23	Termomodernizacja obiektu OSRiR położonego przy ul. Łódzkiej 19-29 - Poprawa stanu obiektu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	średnioterminowe	10 000	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1412	340	Liczba m ² p.u.
II-1.24	Termomodernizacja obiektu Domu Pomocy Społecznej położonego przy ul. Winiarskiej 26 w Kaliszu - Poprawa stanu obiektu	Miasto Kalisz/ Wydział Rozwoju Miasta	2015-2025	średnioterminowe	4 000	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1642	332	Liczba m ² p.u.
2. Ograniczenie emisjogenności transportu									
II-2.1	Uwolnienie centrum miasta od ruchu samochodowego -	Miasto Kalisz	2016-2019	średnioterminowe	15 000	środki zewnętrzne,	4200	1200	Liczba miejsc postojowych

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	Budowa wielopoziomowych parkingów w pobliżu Centrum miasta w Kaliszu					środki własne Miasta			
II-2.2	Budowa odcinka drogi krajowej nr 25 - etap II (Kalisz - Kokanin)	Miasto Kalisz / MZDiK	2016-2027	średnioterminowe	355 000	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	127	36	Liczba km dróg
II-2.3	Przebudowa ul. Pokrzywnickiej	Miasto Kalisz / MZDiK	2015-2018	krótkoterminowe	5 500	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	23	7	Liczba km dróg
II-2.4	Rozbudowa ul. Szlak Bursztynowy, tj. budowa drugiej jezdni na odcinku Rondo Ptolemeusza - ul. Łódzka	Miasto Kalisz / MZDiK	2021-2024	średnioterminowe	25 000	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	24	7	Liczba km dróg
II-2.5	Rozbudowa drogi krajowej nr 25, tj. budowa drugiej jezdni w ciągu drogi krajowej nr 25 na odcinku od ronda Westerplatte do ul. Cypriana Godebskiego, wraz z przebudową połączenia z ul. Stawiszyńską	Miasto Kalisz/ MZDiK	2018-2025	średnioterminowe	55 000	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	89	26	Liczba km dróg
II-2.6	Budowa Zintegrowanego Systemu Zarządzania Ruchem Drogowym w Kaliszu - etap II (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Miasto Kalisz/ MZDiK	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	140	40	Ilość objętych skrzyżowań
II-2.7	Przebudowa węzła na drodze krajowej nr 25 w rejonie al. Wojska Polskiego wraz z budową drogi publicznej	Miasto Kalisz/ MZDiK	2015-2023	długoterminowe	25 000	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	58	17	Liczba km dróg

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	obsługującej tworzącą się strefę gospodarczą Dobrzec Zachód - część południowa								
II-2.8	Stosowanie w "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kalisza" oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego rozwiązań planistycznych uwzględniających ochronę powietrza, w tym: - budowę obwodnic, wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta, - budowę ścieżek rowerowych, które umożliwią korzystanie z alternatywnych sposobów komunikacji w mieście (zadanie wpisane do planu operacyjnego POŚ na lata 2015-2018)	Miasto Kalisz/ MZDiK	2015-2022	średnioterminowe	bd.	środki własne Miasta	1,2	1	Ilość uwzględnionych zapisów
II-2.9	Wymiana pojazdów na nowsze modele w normie spalania klasy EURO VI	Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych	2015-2020	średnioterminowe	wg kosztorysu	środki własne	4,2	1,2	Liczba szt. nowych pojazdów
II-2.10	Rozbudowa systemu ścieżek pieszo – rowerowych w celu powiązania komunikacyjnego miasta z gminami ościennymi (min. 18 km)	Miasto Kalisz / MZDiK	2016-2025	długoterminowe	19 150	Środki zewnętrzne, środki własne Miasta	126	36	Liczba km ścieżek rowerowych
II-2.12	Rozbudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 450 na odcinku od "Rogatki" do granicy miasta - rozbudowa ul. Nowy	Miasto Kalisz / MZDiK	2015-2025	długoterminowe	120 000	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	110	32	Liczba km dróg

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	Świat, ul. Częstochowskiej i ul. Rzymskiej wraz z przebudową wiaduktu kolejowego w ciągu ul. Częstochowskiej (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)								
II-2.13	Zakup 20 autobusów zeroemisyjnych wraz z niezbędną infrastrukturą do ich ładowania	MZDiK	2019-2028	długoterminowe	49 350	środki własne, środki zewnętrzne	1 400	400	Liczba szt. nowych pojazdów
II-2.14	Budowa połączenia drogowego ul. Ks. Jolanty z ul. Wrocławską w Kaliszu	MZDiK	b.d.	średnioterminowe	b.d.	środki własne, środki zewnętrzne	b.d.	b.d.	Liczba km dróg
3. Ograniczenie emisyjności sektora oświetlenia ulicznego									
II-3.1	Podniesienie efektywności energetycznej przez modernizację infrastruktury oświetlenia ulicznego w Kaliszu,	Oświetlenie Uliczne i Drogowe Sp. z o.o.	2016-2020	średnioterminowe	9 580	Środki zewnętrzne, środki własne spółki	1 448,7	1176,0	Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia
4. Ograniczenie energochłonności mieszkalnictwa indywidualnego i wielorodzinnego									
II-4.1	Podłączenie do sieci gazowej budynku przy ul. Zgodna 14 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Spółdzielnia Mieszkaniowa Kalimet	2023-2025	długoterminowe	100	WRPO, POLiŚ oraz inne fundusze zewnętrzne, środki własne wspólnot	54	53	Liczba sztuk zlikwidowanych kotłów węglowych
II-4.3	Zakup kolektorów słonecznych do budynku przy al. Wojska Polskiego 36, 42, 46	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2023-2025	długoterminowe	440	WRPO, POLiŚ oraz inne fundusze	17	14	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
						zewnętrzne, środki własne wspólnot			
II-4.4	Zakup kolektorów słonecznych do budynku przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 11a	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2023-2025	długoterminowe	80	WRPO, POLiŚ oraz inne fundusze zewnętrzne, środki własne wspólnot	15	12	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.5	Zakup kolektorów słonecznych do budynku przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 5	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2023-2025	długoterminowe	96	WRPO, POLiŚ oraz inne fundusze zewnętrzne, środki własne wspólnot	15	12	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.6	Montaż instalacji fotowoltaicznej 10 kWp przy ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 16, 21	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2015-2025	krótkoterminowe	65	kredyt	13	11	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.7	Montaż instalacji fotowoltaicznej 10 kWp przy ul. Podmiejskiej 32	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2019-2022	średnioterminowe	65	kredyt	13	11	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.8	Montaż instalacji fotowoltaicznej 5-6 kWp przy ul. Podmiejskiej 34	Spółdzielnia Mieszkaniowa Dobrzec	2015-2025	długoterminowe	39	kredyt	8	7	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.17	Docieplenie elwacji budynku przy ul. Czaszkowska 5, 3 Maja 14, Plac Kilińskiego 11, al. Wolności 6 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Spółdzielnia Mieszkaniowa Kalimet	2019-2022	średnioterminowe	640	środki własne wspólnot	80	65	Liczba m ² p.u.
II-4.18	Docieplenie ścian w budynkach	Spółdzielnia	2019-	średnioterminowe	2470	środki własne	240	195	Liczba m ² p.u.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	przy ul. Pułaskiego 22, Ciasna 13, 17, 19, Tuwima 4a, 3 Maja 5, 11, Górnośląska 24 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Mieszkaniowa Kalimet	2022			wspólnot, kredyt			
II-4.19	Docieplenie ścian i stropodachu w budynku przy ul. Pułaskiego 26	Spółdzielnia Mieszkaniowa Kalimet	2019-2022	średnioterminowe	250	środki własne wspólnot	39	32	Liczba m ² p.u.
II-4.20	Docieplenie ścian w budynku przy ul. al. Wolności 14, 3 Maja 20, Browarna 5, pl. Św. Józefa 2, 4, 6, Sukiennicza 1, Główny Rynek 1, Niecała 2, Parczewskiego 10, Bankowa 7, 9 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Spółdzielnia Mieszkaniowa Kalimet	2023-2025	długoterminowe	2550	środki własne wspólnot	206	168	Liczba m ² p.u.
II-4.23	Docieplenie budynku przy ul. Mickiewicza 18, Wał Staromiejski 12, Złota 37A, Złota 26-28, Nowy Świat 28-30 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	ZUW" Administrator" Sp.j.	2019-2022	średnioterminowe	14830	środki zewnętrzne, środki własne wspólnot	226	184	Liczba m ² p.u.
II-4.24	Docieplenie budynku przy ul. Ciasna 7-9, Złota 19, Babina 13A, Handlowa 28, Śródmiejska 35, ul. Główny Rynek 8 (dodatkowo wymiana CO Cmentarna 1-3), Górnośląska	ZUW" Administrator" Sp.j.	2019-2025	średnioterminowe	8600	środki zewnętrzne, środki własne wspólnot	120	98	Liczba m ² p.u.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	29-31-33 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)								
II-4.26	Zakup kolektorów słonecznych do budynków przy ul. Korczak 16, 24 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	ZUW" Administrator" Sp.j.	2019-2025	średnioterminowe	730	środki zewnętrzne, środki własne wspólnot	116	47	Liczba kolektorów słonecznych, w tym liczba m ² p.cz.
II-4.27	Zmiana sposobu ogrzewania węglowego na ekologiczne np. ogrzewanie elektryczne, olejowe, gazowe (zadanie wpisane do planu operacyjnego POŚ na lata 2015-2018)	Osoby fizyczne Osoby fizyczne za pośrednictwem Miasta Kalisza	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	10 764	10 764	Liczba sztuk zlikwidowanych kotłów węglowych
II-4.28	Montaż indywidualnych instalacji odnawialnych źródeł energii – kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne, kotły na biomasę, mikrowiatraki, źródła kogeneracyjne (zadanie wpisane do planu operacyjnego POŚ na lata 2015-2018)	Osoby fizyczne Osoby fizyczne za pośrednictwem Miasta Kalisza	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	1 325	1 076	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.1	Poprawa jakości powietrza poprzez zwiększenie udziału OZE w wytwarzaniu energii na terenie Miasta Kalisza	Miasto Kalisz/osoby fizyczne	2018-2020	średnioterminowe	7.992.512	Środki zewnętrzne z EFRR i Budżetu Państwa + środki własne Miasta		1 138,13	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-4.28.2	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Dobrzyńska 4	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	19	środki własne	6,42	5,218	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.3	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Jarzębinowa 27A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	16,9	środki własne	3	2,9	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.4	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Majkowska 18A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	30	środki własne	3,8	3,4	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.5	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Poznańska 54A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	20,168	środki własne - kredyt	3,8	3,085	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.6	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Partyzantów 16	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	17,893	środki własne	5	4,3	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.7	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Długa 35 A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	18,150	kredyt inwestycyjny	3,1	2,728	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.8	montaż rekuperatora ul. Złota 102	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	16,740	środki własne	3,9	1,048	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.9	montaż instalacji fotowoltaicznej i Rekuperatora ul. Św. Michała 51E	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	46,563	Kredyt Bankowy	7	5,921	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.10	montaż instalacji ul. Korczak 81 fotowoltaicznej	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	17	środki własne	3,36	2,72	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.11	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Połaniecka	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	20	środki własne	5,07	4,5	Liczba instalacji odnawialnych źródeł

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	3A								energii
II-4.28.12	montaż rekuperatora ul. Rzymska 89A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	13,82	środki własne	3,9	1,048	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.13	montaż instalacji fotowoltaicznej ul Piwonicka 28 C	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	22	środki własne	4,22	3,43	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii145
II-4.28.14	montaż instalacji fotowoltaicznej ul Zdrojowa 18	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	52,15	środki własne - kredyt	9	7,31	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.15	montaż instalacji fotowoltaicznej ul Spartańska 1	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	16,3	środki własne	5,04	4,09	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.16	montaż instalacji fotowoltaicznej ul Jaśminowa 2	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	21,7	środki własne - kredyt	3,6	2,98	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.17	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Wiśniowa 10	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	47	środki własne - kredyt	10,5	8,44	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.18	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Ułańska 13	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	137	środki własne - kredyt	31,5	25,57	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.19	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Wrocławska 12-14	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	215	środki własne - kredyt	50	42,6	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.20	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Brzaskwiniowa 7	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	55	Środki własne - kredyt	10	8,526	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-4.28.21	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Widok 74	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	30	Środki własne - kredyt	4,875	4,092	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.22	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Widok 74	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	19	Środki własne - kredyt	6,4	5,28	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.23	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Celtycka 41A	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	22	Środki własne - kredyt	7	4,97	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.24	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Smorawińskiego 28	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	51,5	Środki własne	9,75	7,924	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.25	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Czarna Droga 14	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	74	Środki własne - kredyt	12,25	9,15	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.26	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Wrocławska 77	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	135	Środki własne - kredyt	19,6	16,19	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.28.27	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Dobrzecka 72	Osoba fizyczna	2020	krótkoterminowe	123	rodki własne - kredyt	19,2	24,59	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-4.29	Wymiana stolarki okiennej i docieplenie ścian budynku przy ul. al. Wojska Polskiego 173, 3 Maja 2, 4	Spółdzielnia Mieszkaniowa Śródmieście	2015-2025	długoterminowe	1800	środki własne, kredyt	271	239	Liczba wyremontowanych budynków
II-4.30	Termomodernizacja budynków jednorodzinnych	Osoby fizyczne	2015-2023	długoterminowe	33 797	środki zewnętrzne, środki własne	10 603	8 615	Liczba m ² p.u.
II-4.31	Wykonanie otworu	Gmina Miasto	2021	krótkoterminowe	10 356	środki własne	obliczenia możliwe po		liczba odwiertów

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	poszukiwawczo-rozpoznawczego GT-1, w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza	Kalisz					odkryciu wód, określeniu ich parametrów oraz określeniu sposobu wykorzystania		
II-4.32	Podnoszenie efektywności energetycznej oraz wzrost produkcji energii z OZE	Urząd Miasta Kalisz	b.d.	długoterminowe	b.d.	środki własne, środki zewnętrzne	b.d.	b.d.	Liczba nowych instalacji OZE/ Liczba budynków poddanych działaniom termomodernizacyjnym
II-4.33	Poprawa efektywności energetycznej budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zlokalizowanych w Kaliszu przy ulicach: Zacisze 17, Szpilowskiego 15 i Winiarskiej 1-3 , wchodzących w skład zasobów Kaliskiego Towarzystwa Budownictwa Społecznego Spółka z o.o.	KTBS Spółka z o.o.	2018-2019	średnioterminowe	790 184,68	BGK	355	79	Liczba m ² p.u.
II-4.34	Remont budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zlokalizowanych w Kaliszu przy ulicach: Czaszkowska 7, Nowy Świat 15-17, Nowy Świat 16, Nowy Świat 16a, Nowy Świat 21, Pułaskiego 11, Zacisze 1, Zacisze 3, Zacisze 6-12, Ułańska 5, Ułańska 9, w celu dostosowania mieszkań do odbioru ciepłej wody użytkowej	Spółdzielnia Mieszkaniowa Budowlani	2019-2024	długoterminowe	2 000 000	fundusze własne mieszkańców, środki zewnętrzne	-	-	liczba sztuk zlikwidowanych gazowych podgrzewaczy c.w.u.: około 650 sztuk, zmiana ogrzewania wody z gazowego na ciepło systemowe Energa Ciepło Kaliskie Spółka z o.o.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
5. Ograniczenie energochłonności usług, handlu i przemysłu									
II-5.1	Rozbudowa sieci ciepłej od ul. Fabrycznej w kierunku ul. Śródmiejskiej i Kościuszki z założeniem likwidacji kotłowni gazowych przy ulicy Śródmiejskiej 35 oficyna i front oraz Kościuszki 6 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	1,2	7	Liczba km sieci
II-5.2	Modernizacja odpylania dla 4 kotłów węglowych typu WR-10 w Ciepłowni Rejonowej al. Wojska Polskiego 33 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o. Sp. z o.o.	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	b.d.	b.d.	Liczba zmodernizowanych kotłów
II-5.3	Rozbudowa sieci ciepłej od Al. Wojska Polskiego w kierunku Złotej, Ciasnej i Babina z założeniem likwidacji kotłowni gazowych przy ulicach Babina 6-7, i 13, Ciasnej 7-9, Złotej 19 (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	2,4	11	Liczba km sieci
II-5.4	Rozbudowa sieci ciepłej z rejonu ulic Ruminińskiego, Pułaskiego, Częstochowska w kierunku ulic Kadecka,	Energa Ciepło Kaliskie Sp. z o.o.	2015-2025	długoterminowe	wg kosztorysu	środki zewnętrzne, środki własne	0	35	Liczba km sieci

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	Łazienna, Kolegialna (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)								
II-5.6	Blok biomasowy o mocy elektrycznej 10MWe i mocy ciepłowniczej 18MWt złożony z kotła rusztowego i turbiny ciepłowniczo-kondensacyjnej	ENERGA Kogeneracja Sp. z o.o.	2015-2022	średnioterminowe	145500	środki zewnętrzne, środki własne	3600	7200	Liczba zainstalowanych bloków
II-5.7	Dwa agregaty kogeneracyjne o mocy elektrycznej około 10 MWe każdy	ENERGA Kogeneracja Sp. z o.o.	2015-2022	średnioterminowe	71500	środki zewnętrzne, środki własne	7200	14400	Liczba instalacji kogeneracyjnych
II-5.8	montaż instalacji fotowoltaicznej Al. Wojska Polskiego 2C	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	450	środki własne	100	85,260	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.9	montaż instalacji fotowoltaicznej Al. Wojska Polskiego 2C	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	450	środki własne	100	85,260	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.10	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Widok 53	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	200	kredyt inwestycyjny	30	25,578	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.11	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Niecała 6	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	200	kredyt inwestycyjny	50	37,323	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.12	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Łódzka 151	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	200	kredyt inwestycyjny	50	37,323	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.13	montaż instalacji fotowoltaicznej Wojska Polskiego 31	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	180	środki własne - kredyt	49	41,78	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.14	montaż instalacji	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	50	środki własne -	7,2	6,95	Liczba instalacji

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	fotowoltaicznej ul. Wrocławska 53/59					kredyt			odnawialnych źródeł energii
II-5.15	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Czeskowska 10	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	57,29	środki własne - kredyt	5	4,06	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.16	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Wrocławska 27	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	175	środki własne - kredyt	52	42,630	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.17	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Piwonicka 19	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	166	środki własne	41	33,763	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.18	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Wrocławska 13-17	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	200	środki własne - kredyt	37,722	28,857	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.19	montaż instalacji fotowoltaicznej Armii Krajowej 35	Firma/ Spółka 150	2020	krótkoterminowe	222	środki własne - kredyt	41,2	33,507	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.20	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Widok 49a	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	32,6	środki własne - kredyt	6,09	4,945	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.21	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Graniczna 3	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	51	środki własne - kredyt	9,2	7,929	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.22	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Majkowska 17	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	214,917	środki własne	51,744	40,933	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.23	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Bażancia 1A	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	176, 422	środki własne	49,362	41,77	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-5.24	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Częstochowska 14a	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	240	środki własne - kredyt	64	56	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.25	Modernizacja Kotłowni – Pompa Ciepła ul Dobrzecka 95	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	240	środki własne - kredyt	60	17,23	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.26	modernizacja PV rozbudowa ul Dobrzecka 95	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	43	środki własne - kredyt	6,5	3	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.27	montaż instalacji fotowoltaicznej ul M. Dąbrowskiej 3	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	66	środki własne	15	7,675	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.28	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Sosnowa 7a	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	55	środki własne - kredyt	10,5	8,52	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.29	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Łódzka 231	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	57	środki własne - kredyt	10,5	8,52	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.30	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Częstochowska 83	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	215	środki własne - kredyt	50	42,6	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.31	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Dobrzecka 77-81	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	123	środki własne - kredyt	37,135	40,40	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.32	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Kresowa 30	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	51	środki własne - kredyt	15,750	12,78	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.33	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Podmiejska 39	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	366	środki własne - kredyt	78	66,50	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
II-5.34	montaż instalacji wentylacji mechanicznej z rekuperatorem ul. Złota 36	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	70	środki własne - kredyt	13,338	6,870	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
II-5.35	montaż instalacji fotowoltaicznej ul. Elektryczna 8	Firma/ Spółka	2020	krótkoterminowe	274,757	środki własne - kredyt	67,55	57,68	Liczba instalacji odnawialnych źródeł energii
6. Działania systemowe									
II-6.1	Stosowanie zasad zrównoważonego rozwoju w Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego poprzez rekultywację, tworzenie nowych terenów zieleni (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	1,2	1	Ilość zrekultywowanych, nowych terenów zieleni
II-6.2	Uwzględnianie w zamówieniach publicznych problemów ochrony powietrza, poprzez: odpowiednie przygotowywanie specyfikacji zamówień publicznych, które uwzględniać będą potrzeby ochrony powietrza przed zanieczyszczeniem (np. preferowania w nowobudowanych budynkach ogrzewania z sieci ciepłej lub niskoemisyjnych źródeł ciepła), promowanie rozwiązań	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	1,2	1	Ilość zamówień publicznych

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	efektywnych energetycznie, promowanie OZE								
II-6.3	Uwzględnienie kryteriów energetycznych w planowaniu. Uwzględnienie kryteriów w zakresie planowania przestrzeni publicznej (planowania przestrzennego, planu rozwoju komunikacji miejskiej, planu rozwoju sieci ciepłowniczej), ścieżek rowerowych (realizacja ciągła w ramach powstających planów)	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	1,2	1	Ilość kryteriów
II-6.4	Powołanie koordynatora realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	600	środki własne Miasta	1,2	1	Ilość etatów
II-6.5	Prowadzenie i aktualizowanie bazy Planu Gospodarki Niskoemisyjnej (w perspektywie 2025 roku minimum co dwa lata)	Miasto Kalisz	2020-2025	długoterminowe	40	środki własne Miasta	1,2	1	Ilość aktualizacji
II-6.6	Wyznaczenie stref, gdzie można budować tylko budynki niskoemisyjne	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	2,4	2	Ilość wyznaczonych stref
II-6.7	Przy nowych projektach budowlanych dla mieszkalnictwa komunalnego, ustalenie kryteriów, które dadzą preferencje wykonawcom stosującym OZE	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	2,4	2	Ilość projektów
II-6.8	Przy przetargach, jeżeli to możliwe, określać niezbędne wymagania dotyczące	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	1,2	1	Ilość przetargów

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	wymogów efektywności energetycznej oraz OZE wynikające z przepisów obowiązującego prawa tj. Ustawy o efektywności energetycznej oraz Ustawy o wspieraniu termomodernizacji i remontów								
II-6.9	Stosowanie odpowiednich zapisów umożliwiających ograniczenie emisji pyłu PM10 w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dotyczące np. układu zabudowy zapewniającego przewietrzanie miasta, wprowadzania zieleni ochronnej, zagospodarowanie przestrzeni publicznej oraz ustalenie sposobu zaopatrzenia w ciepło tam, gdzie to możliwe oraz w zabudowie nowoplanowanej (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	nd.	nd.	1,2	1	Ilość zapisów
II-6.10	Utrzymanie systemu monitorowania realizacji działań Planu	Miasto Kalisz	2015-2025	długoterminowe	150	środki własne Miasta	1,2	1	Ilość systemów
7. Edukacja ekologiczna									
II-7.1	Akcje edukacyjne mające na celu uświadamianie społeczeństwa w zakresie	Miasto Kalisz	2021-2025	długoterminowe	50	środki zewnętrzne, organizacje i	1	0,8	Przeprowadzenie kampanii edukacyjnej

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Okres planowania działań	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Źródło finansowania	Efekt energetyczny (redukcji energii finalnej) [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 [Mg/rok]	Wskaźniki /mierniki monitorowania zadania
	dotyczącym Gospodarki Niskoemisyjnej - Realizacja działań naprawczych wynikających z Planu Gospodarki Niskoemisyjnej					stowarzyszenia ekologiczne, środki własne Miasta			
II-7.2	Promowanie wykorzystywania odnawialnych źródeł energii wśród mieszkańców i przedsiębiorców (zadanie wpisane do planu operacyjnego POŚ na lata 2015-2018)	Miasto Kalisz	2021-2025	długoterminowe	50	środki zewnętrzne, środki własne Miasta	1	0,8	Przeprowadzenie kampanii promującej

W poniższej tabeli przedstawiono podsumowanie dla działań naprawczych zawartych w Harmonogramie rzeczowo – finansowym II Miasta Kalisza.

Tabela 49. Podsumowanie działań naprawczych zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowego II Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna – do 2025 roku¹⁸⁹

Sektor	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]	Efekt redukcji energii finalnej [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
Ograniczenie energochłonności budynków użyteczności publicznej	62916	9880,32	6074,9
Ograniczenie emisjogenności transportu	669000	6 302,4	1 803,2
Ograniczenie emisjogenności sektora oświetlenia ulicznego	9 580	1 448,7	1176,0
Ograniczenie energochłonności mieszkalnictwa indywidualnego i wielorodzinnego	2876342,07	24731,28	21814,96
Ograniczenie energochłonności usług, handlu i przemysłu	221825,98	11849,14	22484,92,0
Działania systemowe	790	14,4	12,0
Edukacja ekologiczna	100	2,0	1,6
Podsumowanie	3840557,06	54228,24	53367,58

Realizacja działań, których zakończenie jest zaplanowane na lata 2015-2025, które zostały zawarte w harmonogramie rzeczowo – finansowym II, pozwoli na redukcję emisji dwutlenku węgla o 53367,58 MgCO₂/rok oraz na efekt redukcji energii finalnej względem roku bazowego o 54228,24 MWh/rok. Łączny koszt działań wyniesie 3840557,06 tys. zł.

Tabela 50. Podsumowanie działań naprawczych zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowego II Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna – do 2020 roku

Efekt redukcji energii finalnej [MWh/rok]	Efekt redukcji emisji CO ₂ [MgCO ₂ /rok]
47 500	43 590

Realizacja działań, których zakończenie jest zaplanowane na lata 2015-2020, które zostały zawarte w harmonogramie rzeczowo – finansowym II, pozwoli na redukcję emisji dwutlenku węgla o 43 950,0 MgCO₂/rok oraz na efekt redukcji energii finalnej względem roku bazowego o 47 500,0 MWh/rok.

6. Zagadnienia systemowe

6.1. Założenia ogólne do oszacowania przewidywanego efektu energetycznego i ekologicznego

Poniżej przedstawiona została metodyka obliczania efektu ekologicznego i energetycznego. Efekt energetyczny, jaki zostanie osiągnięty w wyniku realizacji poszczególnych działań wynika z ograniczonego zużycia poszczególnych nośników energii. Został on przedstawiony w przeliczeniu na energię finalną w megawatogodzinach. Efekt ekologiczny wynika bezpośrednio ze wspomnianego zmniejszenia zużycia energii w przeliczeniu na ilość ton dwutlenku węgla, jaka nie zostanie wyemitowana z danego źródła dzięki przeprowadzeniu planowanego zadania. Do obliczeń wykorzystywano dane zgromadzone w wyniku przeprowadzonej ankietyzacji, dane otrzymane od Urzędu Miasta oraz wyniki przeprowadzonej inwentaryzacji emisji dwutlenku węgla (rozdział 4).

Termomodernizacja budynków stanowi istotny segment ograniczania zanieczyszczeń pochodzących z ogrzewania zarówno indywidualnego jak i zbiorowego. Wynika to ze zwiększenia izolacyjności budynku, dzięki czemu spada poziom ciepła koniecznego do

¹⁸⁹

opracowanie własne na podstawie wszystkich działań naprawczych planu

ogrzania budynku. Termomodernizacja realizowana jest w budynkach istniejących przy zaproponowaniu dalszych prac poprzez dokonanie w konstruktywnym stopniu:

- rozpoznania potrzeb użytkowników danego obiektu,
- stworzenia podstawowych założeń modernizacji biorących pod uwagę obowiązujące wymagania,
- uwierzytelnienia ekonomicznej opłacalności modernizacji,
- skomponowania szczegółowego planu modernizacji,
- doboru i zakupu materiałów, urządzeń, zespołów i nowych elementów obiektu, realizacji modernizacji obiektu i wszystkich przedsięwzięć.

Przy wykonywaniu obliczeń dla wszelkiego rodzaju działań termomodernizacyjnych zarówno w sektorze budynków mieszkalnych jak i budynków użyteczności publicznej brano pod uwagę:

- zużycie na cele grzewcze: gazu, węgla lub ciepła sieciowego,
- obecny stan budynku w zakresie termomodernizacji (ocieplenie, jakość okien i drzwi zewnętrznych),
- sprawność obecnego źródła ciepła w stosunku do planowanego (po wymianie),
- średnie zużycie energii finalnej na jedno mieszkanie (na podstawie przeprowadzonego bilansu energetycznego miasta Kalisza),
- zakres planowanych prac i tym samym ich wpływ na zużycie energii.

Odnawialne źródła energii są uważane za jedne z najlepszych alternatyw dla tradycyjnych nieodnawialnych nośników energii. Zasoby odnawialnych źródeł energii uzupełniają się w procesach naturalnych. Pozyskiwanie energii z tych źródeł – w porównaniu do źródeł tradycyjnych – jest bardziej przyjazne środowisku naturalnemu, czyli jest bardziej ekologiczne, jednak mniej efektywne ekonomicznie.

Przy obliczeniach dla działań związanych z montażem instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii brano pod uwagę:

- liczbę poszczególnych instalacji OZE,
- powierzchnię kolektorów słonecznych założonej instalacji,
- uzysk słoneczny z jednego metra kwadratowego kolektora słonecznego,
- natężenie promieniowania słonecznego na danym obszarze,
- sprawność instalacji/ układu.

Oświetlenie uliczne stanowi duży udział w kosztach za energię elektryczną ponoszonych przez Miasto. W celu zmniejszenia energochłonności można przeprowadzić wymianę opraw i starych lamp na takie, które umożliwią zastosowanie wysokoprężnych lamp sodowych lub nowoczesnych lamp LED. Na koszty oraz zużycie energii w sektorze oświetlenia wpływ ma również oświetlenie wewnątrz budynków użyteczności publicznej. W przypadku zmiany oświetlenia na energooszczędne w budynkach brano pod uwagę oszczędność energii elektrycznej w wyniku bardzo prostych działań redukujących jej zużycie o 40%. Przy obliczaniu efektu ekologicznego z montażu oświetlenia energooszczędnego brano pod uwagę:

- moc jednostkową punktu oświetleniowego przed wymianą,
- moc jednostkową punktu oświetleniowego po wymianie,
- średni czas pracy w ciągu roku,
- ilość wymienianych punktów oświetleniowych w ciągu roku.

Dla planowanych inwestycji w sektorze transportu związanych z wymianą floty autobusowej przez KLA i pojazdów jednostek mienia miejskiego w Kaliszu obliczenia wykonano bazując na zmniejszonym zużyciu paliwa przez nowe pojazdy. Należy jednak pamiętać, że poza wspomnianym mierzalnym efektem działania te będą skutkowały również zwiększeniem atrakcyjności transportu zbiorowego. Może się to przełożyć na coraz większą liczbę osób, które zrezygnują z użytkowania transportu indywidualnego na rzecz komunikacji zbiorowej.

Dla inwestycji związanych z przebudową, budową i remontami odcinków dróg obliczenia wykonano na podstawie upłynnienia się ruchu w mieście i tym samym zmniejszonej emisji gazów cieplarnianych.

Dla zaplanowanych inwestycji w sektorze usług, handlu i przemysłu związanych z rozbudową sieci ciepłowniczej i gazowniczej obliczenia wykonano bazując na długości nowych odcinków sieci i liczbie powstających nowych przyłączy, liczbie zlikwidowanych pieców węglowych i tym samym zmniejszonej ilości zużycia paliw stałych. Dla inwestycji związanych z instalacją bloków biomasowych czy agregatów kogeneracyjnych obliczenia wykonano na podstawie danych o mocy instalacji, pracy w ciągu roku jak i różnicy w sprawności pomiędzy starą a nową instalacją.

W harmonogramie rzeczowo- finansowym znalazły się również działania, dla których nie obliczono efektów energetycznych i ekologicznych z uwagi na brak możliwości oszacowania ich wpływu. Są to wszelkie działania związane z edukacją ekologiczną, zwiększaniem atrakcyjności jazdy rowerem w mieście oraz poprawą komfortu użytkowania transportu publicznego. Można jednak założyć, że wspomniane działania w sposób pozytywny przyczynią się do kształtowania świadomości ekologicznej mieszkańców w zakresie oszczędzania energii oraz dbania o jakość powietrza.

W Mieście Kaliszu wśród planowanych inwestycji wymienić również można zastosowanie ogniw fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych oraz budowę bloku biomasowego połączonego z dwoma agregatami kogeneracyjnymi.

6.2. Możliwości finansowania zadań

Na podstawie analizy źródeł finansowania określono, dla poszczególnych zadań zawartych w harmonogramach rzeczowo-finansowych, możliwości pozyskania dodatkowych środków finansowych. W poniższej tabeli zestawiono opis możliwości finansowania pod kątem poszczególnych typów inwestycji realizowanych w ramach PGN dla Miasta Kalisza. Szczegółowy opis źródeł finansowania dotyczy zadań inwestycyjnych zawartych w harmonogramie rzeczowo-finansowym.

Tabela 51. Szczegółowy opis źródeł finansowania dla zadań inwestycyjnych wymienionych w harmonogramie rzeczowo-finansowym Planu¹⁹⁰

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	I-1.1, I-1.2.1, I-1.2.2, I-1.2.3, I-1.2.4, I-1.2.5, I-1.2.6, I-1.3.1, I-1.3.2, I-1.3.3, II-1.2, II-1.3, II-1.4, II-1.5, II-1.6, II-1.7, II-1.10, II-1.11, II-1.12, II-1.13, II-1.14, II-1.15, II-1.16, II-1.17, II-1.18, II-1.19, II-1.21, II-1.23, II-1.24.1, II-1.24.2, II-1.24.3, II-1.24.4, II-1.24.5, II-1.24.6, II-1.25, II-1.26	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POLiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		Bank Gospodarstwa Krajowego - Premia termomodernizacyjna	Kredyt	Wartość przyznawanej premii termomodernizacyjnej 20% wykorzystanego kredytu Minimalny wkład własny Inwestora 20% kosztów przedsięwzięcia w okresie 10 lat
		WFOŚiGW Poznań – priorytet B	Dotacja/pożyczka	Do 60% kosztów kwalifikowanych Pożyczka nie mniej niż 3% w skali roku na 10 lat Umorzenie pożyczki od 10% do 40%
Termomodernizacja budynków mieszkalnych	II-4.9, II-4.10, II-4.11, II-4.12, II-4.13, II-4.14, II-4.15, II-4.17, II-4.18, II-4.19, II-4.20, II-4.21, II-4.23, II-4.24, II-4.25, II-4.29, II-	WRPO – działanie 3.1	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POLiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych

¹⁹⁰

źródło: opracowanie własne

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
	4.30, II-4.32	Bank Gospodarstwa Krajowego - Premia termomodernizacyjna	Kredyt	Wartość przyznawanej premii termomodernizacyjnej 20% wykorzystanego kredytu Minimalny wkład własny Inwestora 20 % kosztów przedsięwzięcia w okresie 10 lat
		BOŚ Bank - EKO kredyt	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
Zakup i montaż instalacji OZE w budynkach użyteczności publicznej	II-1.1, II-1.8, II-1.9, II-1.22, II-4.31, II-4.32	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOŚ Bank – Kredyt z dobrą energią	Kredyt	Maksymalna kwota do 100% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
		WFOŚiGW Poznań – priorytet B	Dotacja/Pożyczka	Do 60% kosztów kwalifikowanych Pożyczka nie mniej niż 3% w skali roku na 10 lat Umorzenie pożyczki od 10% do 40%
Zakup i montaż instalacji OZE w budynkach mieszkalnych	II-4.3, II-4.4, II-4.5, II-4.6, II-4.7, II-4.8, II-4.26, II-4.28, II-4.31, II-4.32	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOŚ Bank – Kredyt z dobrą energią	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
		BOŚ Bank - EKO kredyt	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
Wymiana źródeł ogrzewania w budynkach mieszkalnych	II-4.22, II-4.27, II-4.32	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POLiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOŚ Bank - EKO kredyt	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
Wymiana oświetlenia na energooszczędne w budynkach użyteczności publicznej	II-1.20, II-1.23	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POLiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOŚ Bank - EKO kredyt	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
Wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędnego	II-3.1, II-3.1.1, II-3.1.2, II-3.1.3, II-3.1.4, II-3.1.5	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POLiŚ – oś priorytetowa VI działanie 6.1	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		SOWA - Program Priorytetowy dot. energooszczędnego oświetlenia ulicznego	Dotacja/pożyczka	Maksymalna kwota dotacji 15 mln zł, nie więcej niż 45% kosztów kwalifikowanych Maksymalna kwota pożyczki 18,3 mln zł, nie więcej niż 55% kosztów kwalifikowanych Okres finansowania 10 lat

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
				Oprocentowanie – WIBOR 3M minus 150 pkt. bazowych (w skali roku) ale nie mniej niż 3%
		WFOŚiGW Poznań – priorytet B	Dotacja/pożyczka	Do 60% kosztów kwalifikowanych Pożyczka nie mniej niż 3% w skali roku na 10 lat Umorzenie pożyczki od 10% do 40%
Podłączenie budynków mieszkalnych do sieci ciepłowniczej	II-4.2, II-4.16	WRPO – działanie 3.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.5	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
Podłączenie budynków mieszkalnych do sieci gazowniczej	II-4.1, II-5.5	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOŚ Bank - EKO kredyt	Kredyt	Maksymalna kwota do 90% kosztu netto inwestycji Okres kredytowania do 20 lat
Rozbudowa sieci ciepłej	II-5.1, II-5.3, II-5.4	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.5	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
Budowa, przebudowa, modernizacja dróg wraz z budową, przebudową obiektów inżynierskich	I-2.1, I-2.2, I-2.3, I-2.4, I-2.5, I-2.6, II-2.2, II-2.3, II-2.4, II-2.5, II-2.6, II-2.7, II-2.8, II-2.9, II-2.10, II-2.11, II-2.12, II-2.14	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa IV działanie 4.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
Działania dla oszczędności energii w sektorze przedsiębiorstw, handlu	II-5.2, II-5.6, II-5.7, II-4.31	WRPO – działanie	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
i usług		POIiŚ – oś priorytetowa I działanie 1.2	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		BOCIAN – Rozproszone, odnawialne źródła energii	Pożyczka	Do 85% kosztów kwalifikowanych, nie mniej niż 2% w skali roku na 15 lat
		Inwestycje energooszczędne w małych i średnich przedsiębiorstwach	Dotacja na częściowe spłaty kapitału kredytów bankowych	10-15% spłaty kapitału kredytu bankowego
		BOŚ Bank - Kredyt Energia na Plus	Dotacja/pożyczka	Dotacja z NFOŚiGW do 100% kosztów Dopłata do kredytu do 15% kosztów kwalifikowanych Okres kredytowania 10 lat
Rozwój i modernizacja systemu transportu publicznego	I-2.7, I-2.7.1, I-2.7.1.a, I-2.7.1.b, I-2.7.2, I-2.7.2.a, I-2.7.2.b, I-2.7.3, I-2.7.3.a, I-2.7.3.b, I-2.7.3.c, I-2.7.3.d, I-2.7.3.e, I-2.7.4, I-2.7.4.a, I-2.7.4.b, I-2.7.4.c, I-2.7.4.d, I-2.7.5, II-2.13	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa VI działanie 6.1	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		Niskoemisyjny transport miejski - PROJEKT	Pożyczka	Dofinansowanie w formie pożyczki do 90% kosztów kwalifikowanych. Oprocentowanie pożyczki nie mniej niż 2 % w skali roku .
Budowa i przebudowa parkingów	II-2.1	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa IV działanie 6.1	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
Działania edukacyjne	I-7.1, I-7.2, I-7.3, II-7.1, II-7.2	WRPO – działanie 3.3	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		POIiŚ – oś priorytetowa II działanie 2.4	Dotacja	Do 85% kosztów kwalifikowanych
		Edukacja ekologiczna	Dotacja/pożyczka	Dotacja do 100% kosztów kwalifikowanych

Typ zadania	Numer zadania z harmonogramu rzeczowo-finansowego	Rodzaj dofinansowania	Sposób dofinansowania	Wysokość dofinansowania
				Pożyczka nie może stanowić więcej niż 100% kosztów kwalifikowanych pomniejszonych o wnioskowaną kwotę dotacji
		LIFE – Program działań na rzecz środowiska i klimatu	Dotacja	Do 60% kosztów kwalifikowanych Współfinansowanie z NFOŚiGW: dofinansowanie w formie dotacji do 30% kosztów kwalifikowanych

*wyłącznie jako element towarzyszący przebudowie lub likwidacji źródła ciepła opalanego paliwem stałym

**wyłącznie jako element towarzyszący pracom termoizolacyjnym budynku

6.3. System realizacji PGN

6.3.1. Analiza ryzyk realizacji Planu

W niniejszym rozdziale wykorzystano jedną z najpopularniejszych, a zarazem najskuteczniejszych metod analitycznych stosowanych we wszystkich obszarach Planowania strategicznego - analizę SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats). Analiza SWOT jest podstawą do zidentyfikowania i sformułowania podstawowych problemów i zagadnień strategicznych. Jest ona efektywną metodą identyfikacji słabych i silnych stron miasta Kalisza oraz badania szans i zagrożeń, jakie przed nią stoją w ramach realizacji zadań wynikających z PGN.

Tabela 52. Analiza SWOT Miasta Kalisza¹⁹¹

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Pozytywny wizerunek miasta Kalisza w zakresie gospodarki niskoemisyjnej	Stosunkowo wolny rozwój OZE
Dostępność funduszy unijnych ukierunkowanych na opracowanie i wdrożenie pro-ekologicznych oraz energooszczędnych rozwiązań w zakresie infrastruktury i gospodarki	Zanieczyszczenia powietrza spowodowane wykorzystywaniem nieekologicznych paliw do ogrzewania mieszkań
Korzystne warunki klimatyczne dla rozwoju energetyki wiatrowej	Ograniczone możliwości wykorzystania energetyki wiatrowej na terenie miasta Kalisza ze względu na ochronę konserwatorską
Występowanie rzeki na terenie miasta	Niska świadomość ekologiczna społeczeństwa
Istnienie infrastruktury kolejowej	Dominacja przestarzałego systemu grzewczego
Połączenia autobusowe i kolejowe	Niezadawalający stan techniczny dróg
Otwartość miasta na współpracę	Konieczność bieżących napraw i budowy nowych nawierzchni
	Brak stacji kolejowej pociągów pośpiesznych na linii o znaczeniu krajowym
	Brak ekologicznych, przydomowych kotłowni – bardzo mała liczba instalacji grzewczych działających w oparciu o olej opałowy i gaz
SZANSE	ZAGROŻENIA
Możliwość pozyskania funduszy unijnych na inwestycje związane z gospodarką niskoemisyjną	Konkurencja w zakresie pozyskiwania funduszy unijnych
Opracowany plan gospodarki niskoemisyjnej oraz zaplanowane działania przyczynią się do poprawy stanu środowiska i jakości życia mieszkańców na terenie miasta Kalisza	Zbyt wysokie koszty ogrzewania ekologicznymi nośnikami energii
Moda na proekologiczne zachowania i rosnące zainteresowanie kontaktem z naturą mieszkańców	Wysokie ceny paliw energetycznych
Poprawa jakości powietrza poprzez redukcję emisji zanieczyszczeń (m.in. pyłów, dwutlenku siarki oraz tlenków azotu)	
Zwiększanie wykorzystania energii odnawialnej	Duże zagęszczenie źródeł niskiej emisji
Zmniejszenia zużycia energii i materiałów	Wykorzystanie pieców/ kotłów o małej sprawności
Wprowadzanie proekologicznych innowacji technologicznych	Spalanie paliwa o złej i niskiej jakości
Działania edukacyjne zwiększające świadomość	Spalanie odpadów komunalnych w paleniskach

¹⁹¹

źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów strategicznych

ekologiczną mieszkańców	domowych
Wspieranie transformacji w kierunku gospodarki niskoemisyjnej we wszystkich sektorach	Coraz większy ruch na drogach powoduje większe zanieczyszczenia powietrza
	Uciążliwość komunikacji kołowej
	Wzrastający ruch pojazdów
Regulacje prawne (na poziomie UE) wymuszające stosowanie alternatywnych źródeł energii	Niski poziom świadomości ekologicznej mieszkańców
Rozwój technologii pozwalających na budowę Małych Elektrowni Wodnych niskospadowych i ultraniskospadowych	
Większa dbałość o ochronę środowiska naturalnego	

6.3.2. Sposób monitorowania i raportowania efektów realizacji celów projektu

W związku z szerokim spektrum obszarów, które ujmowane są w PGN, bardzo istotny jest monitoring efektów realizacji działań zawartych w harmonogramie. Jednocześnie monitoring staje się istotnym elementem procesu wdrażania PGN. W związku z powyższym, wskazane jest opracowanie tzw. „Raportów z realizacji PGN”, które będą uwzględniały aktualizację inwentaryzacji emisji.

Plan działań ma funkcjonować poprzez stworzenie i utrzymanie systemu organizacyjnego dla realizacji działań Planu Gospodarki Niskoemisyjnej. W ramach tego systemu proponuje się powołanie koordynatora, **osoby odpowiedzialnej za koordynację realizacji działań ujętych w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza.**

Harmonogramy rzeczowo-finansowe stanowią indywidualną listę zadań dla Miasta (lista nie jest zamknięta), którą należy weryfikować i aktualizować w trakcie realizacji Planu, tak aby w perspektywie kolejnych lat Miasto mogło reagować na pojawiające się problemy i skutecznie zarządzać jakością powietrza poprawiając jednocześnie efektywność energetyczną i zapewniając rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Osobą odpowiedzialną za aktualizację harmonogramów będzie koordynator PGN Kalisz.

Wychodząc poza cele na rok 2020, polityka władz Miasta ma być ukierunkowana na osiągnięcie w dłuższej perspektywie (rok 2030 i kolejne lata do 2050 roku):

- wpływu działań Miasta na redukcję emisji gazów cieplarnianych,
- maksymalnej termomodernizacji sektora mieszkaniowego,
- maksymalnego wykorzystania technicznego potencjału energii odnawialnej na terenie miasta,
- zapewnienia jak największego udziału dostaw niskoemisyjnego ciepła sieciowego do jak największej liczby odbiorców (przy maksymalnym ograniczeniu indywidualnych źródeł ciepła opartych na paliwach stałych),
- zapewnienia bezpieczeństwa dostaw ciepła i energii elektrycznej.

PROPONOWANE WSKAŹNIKI MONITOROWANIA REALIZACJI PGN

Ocena skuteczności wdrożenia PGN wymaga zaplanowania odpowiedniej koncepcji jego ewaluacji. Monitorowanie postępów wynikających z działań wdrożeniowych stanowi z jednej strony podstawę dla ewentualnych działań korygujących lub aktualizujących zaproponowane rozwiązania, z drugiej zaś umożliwia całościową ocenę planu w kategoriach sukcesu lub porażki.

W warstwie metodycznej, monitoring i ewaluacja powinny być prowadzone z wykorzystaniem ograniczonego zbioru wskaźników umożliwiających szybki pomiar stopnia realizacji priorytetów i celów strategicznych, przy uwzględnieniu dostępności danych statystycznych. Mając na uwadze powyższe, dobór wskaźników monitoringu (M) i ewaluacji (E) został dokonany w oparciu o następujące kryteria:

- wewnętrzne – odnoszące się do poszukiwania wskaźników monitoringu i ewaluacji, które w sposób syntetyczny, a zarazem całościowy opisują stopień realizacji poszczególnych priorytetów i celów,
- zewnętrzne – odnoszące się do wykorzystania w procesie monitoringu popularnych wskaźników ewaluacji proponowanych przez Wytyczne SEAP.

Założenia dla konstrukcji systemu monitorowania PGN odnoszą się do zbioru elementów umożliwiających pomiar, kontrolę, interpretację efektów realizowanych działań oraz uaktualnienia dokumentu. Obejmują one:

- roczne raporty – odnoszące się do postępów prac oraz obejmujące swym zasięgiem zagadnienia oceny okresowej przy wykorzystaniu zaproponowanych wskaźników monitoringu i ewaluacji,
- system gromadzenia, przetwarzania i analizy informacji związanych z efektami PGN, bazujący na wartościach zaproponowanych wskaźników monitoringu i ewaluacji. Postuluje się wykorzystanie elektronicznych form gromadzenia i przetwarzania danych.

W ramach PGN Kalisz stworzona została baza danych PGN w formie aplikacji internetowej, która:

- umożliwia pełny, a zarazem przejrzysty podgląd danych - oraz w zakresie przydzielonym każdemu użytkownikowi ich edycję (np. dostęp do danych - edycja, dostęp do całości - wgląd);
- uwzględnia możliwość wprowadzenia i raportowania danych niezbędnych do przygotowywania wniosków o finansowanie dla działań przewidzianych w PGN;
- zawiera moduł służący monitorowaniu realizowanych działań - efekty działań będą monitorowane na podstawie danych wprowadzanych na bieżąco przez użytkowników;
- umożliwia dynamiczne raportowanie:
 - danych podstawowych,
 - danych wynikowych - wielkości emisji, zestawień kosztów, podsumowań itp. (zależnie od ustalonego szczegółowego zakresu bazy),
 - stanu realizacji działań,
 - danych podstawowych i wynikowych do programu MS Excel (zbiorcze tabele przeznaczone do dalszej analizy i obróbki danych – wszystkie dane, bądź wybrane zakresy),
 - licznika wielkości emisji i zużycia energii na terenie Miasta Kalisza (na podstawie danych zawartych w bazie),
 - informacji pozwalających na ocenę gospodarki energią i surowcami na obszarze Kalisza;
- umożliwia wizualizację danych w postaci mapy (kartogramu, kartodiagramu, możliwości naniesienia każdego obiektu z bazy);
- umożliwia eksportowanie danych i struktury Bazy Danych w pliku SQL.

Biorąc pod uwagę kompleksowość działań zaproponowanych w PGN, a także wieloaspektowość jej efektów, istotnym dodatkowym elementem monitoringu i ewaluacji jest badanie opinii społeczności lokalnej. Proponuje się, aby badaniami zostały objęte także podmioty gospodarcze i organizacje pozarządowe działające w mieście. Zakłada się, że badania winny odbywać się w odstępach dwuletnich (2017, 2019, 2021). Ich celem powinna być ocena PGN dokonywana przez mieszkańców i wskazanie niezbędnego zakresu jej uaktualnienia na poziomie priorytetów, celów strategicznych i przedsięwzięć. W poniższej tabeli zaprezentowano wskaźniki proponowane do wykorzystania w celu prowadzenia monitoringu wdrażania PGN.

Tabela 53. Wskaźniki, które można wykorzystać w celu monitorowania wdrażania PGN¹⁹²

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
Wszystkie sektory	Poziom dopuszczalny pyłu PM10	Zadania związane ze zmniejszeniem emisji pyłu PM10, PM2,5 i benzo(a)piranu	1	WIOŚ	↓
	Poziom dopuszczalny pyłu PM 2,5				
	Poziom docelowy bezno(a)pirenu				
Budownictwo	Procent gospodarstw domowych w klasie energetycznej A/B/C	Zadania związane z zwiększeniem dostępności klas energetycznych A, B, C dla mieszkańców. Rozbudowa i przebudowa sieci energetycznych	2	Urząd Miejski, krajowa/regionalna agencja energetyczna itp.	↑
	Całkowite zużycie energii w budynkach publicznych	Zadania związane ze zmniejszeniem zużycia energii w tym termomodernizacja, wymiana ogrzewania oraz oświetlenia	1	Urząd Miejski	↓
	Całkowita powierzchnia zainstalowanych kolektorów słonecznych	Zadania związane ze zwiększeniem wykorzystania energii z OZE - kolektory słoneczne	3	Urząd Miejski, administratorzy obiektów, badania ankietowe	↑
	Całkowite zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych*	Zadania związane ze zmniejszeniem zużycia energii w tym termomodernizacja, wymiana ogrzewania oraz oświetlenia	2	Badanie ankietowe, GUS	↓
	Całkowite zużycie gazu w gospodarstwach domowych*	Zadania związane z zwiększeniem zużycia gazu w tym nowe podłączenia do sieci gazowej	2	Badanie ankietowe, GUS	↓
	% zrealizowanego projektu	Zazwyczaj projekt o dużym nakładzie finansowym (więcej niż 100000zł), projekt w którym wykonuje się wiele różnych zadań	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba budynków poddanych modernizacji/termomodernizacji, w tym liczb m ² p.u.	Modernizacja/termomodernizacja energetyczna kilku budynków	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba budynków zaprojektowanych zgodnie z zasadami ekoprojektowania, w tym liczb m ² p.u.	Realizacja nowych i modernizacja budynków i obiektów budowlanych zaprojektowanych zgodnie z zasadami ekoprojektowania	2	Badanie ankietowe	↑

¹⁹²

źródło: opracowanie własne

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
		(minimalizacji zapotrzebowania na energię)			
	Liczba budynków, w których wprowadzono system kontroli zużycia energii	Wprowadzenie automatycznego systemu kontroli zużycia energii	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba kolektorów słonecznych i paneli fotowoltaicznych, w tym liczba m ² p.cz.	Montaż instalacji kolektorów słonecznych, paneli fotowoltaicznych w celu pozyskania energii elektrycznej z promieniowania słonecznego, wymiana i modernizacja instalacji oświetlenia wewnętrznego	3	Badanie ankietowe	↑
	Liczba m ² p.u.	Termomodernizacja/modernizacja pojedynczego budynku	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba m ² p.u.	Docieplenie ścian, stropów, fundamentów, wymiana instalacji c.o. i cwu, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej w pojedynczym budynku	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba m ² p.u.	Adaptacja budynku	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba nowych instalacji fotowoltaicznych, w tym liczba m ² p.cz.	Wykorzystanie istniejących budynków do zainstalowania na nich ogniw fotowoltaicznych	3	Badanie ankietowe	↑
	Liczba obiektów poddanych rewitalizacji (w tym liczba m ² p.u.)	Rewitalizacja obiektów/elementów w infrastruktury	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba budynków, w których wprowadzono monitoring	Monitoring zużycia energii w budynkach	2	Badanie ankietowe, GUS	↑
	Liczba sztuk czujników ruchu	Wprowadzenie do budynków oświetlenia sterowanego czujnikami ruchu	3	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk instalacji niskoemisyjnych	Wymiana źródeł indywidualnych na niskoemisyjne	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk instalacji niskoemisyjnych	Wprowadzanie niskoemisyjnych	2	Badanie ankietowe	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
		źródeł energii			
	Liczba sztuk lokali podłączonych do sieci	Podłączenie do sieci ciepłej budynków	2	Badanie ankietowe, GUS	↑
	Liczba sztuk nowych systemów ogrzewania	Zmiana systemów ogrzewania na bardziej efektywne ekologicznie i energetycznie	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia	Modernizacja oświetlenia/wymiana żarówek	1	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia LED	Modernizacja oświetlenia/wymiana tradycyjnych źródeł oświetlenia na LED	1	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk urządzeń poddanych modernizacji energetycznej	Modernizacja energetyczna urządzeń	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk wymienionych kotłów opalanych paliwem stałym na opalane gazem, olejem opałowym oraz urządzenia wykorzystujące OZE	Modernizacja źródeł ciepła w budynkach mieszkalnych poprzez wymianę kotłów opalanych paliwem stałym na kotły opalane gazem, olejem opałowym lub wykorzystujących odnawialne źródła energii oraz ograniczenie zużycia paliwa stałego poprzez instalacje OZE (kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne)	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk kotłów węglowych	Wymiana ogrzewania węglowego	2	Badanie ankietowe	↑
	Liczba sztuk kotłów węglowych	Likwidacja/wymiana kotłów węglowych	2	Badanie ankietowe	↓
	Opracowanie i prowadzenie bazy danych	Prowadzenie bazy danych dla mieszkańców dopłat oraz kredytów, które można wykorzystać na cele termomodernizacyjne, OZE lub efektywności energetycznej.	3	Urząd Miejski	Nie dotyczy
	Opracowanie systemu dofinansowania, wielkość pozyskanego dofinansowania	Dofinansowanie montażu kolektorów słonecznych/modyfikacji źródeł ciepła/podłączenie do sieci ciepłowniczej lub kanalizacyjnej // Mechanizmy	3	Urząd Miejski	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
		wsparcia dla mieszkańców poprzez dofinansowanie...			
	Pozyskanie funduszy oraz opracowanie systemu dopłat	Pozyskanie funduszy oraz opracowanie systemu dopłat w ramach wybranych dziedzin	3	Urząd Miejski	Nie dotyczy
Energetyka	Ilość energii elektrycznej wytwarzanej przez lokalne instalacje	Budowa/rozbudowa lokalnych instalacji zasilających w energię elektryczną	2	Administratorzy obiektów	↑
	% zrealizowanego projektu	Projekt o dużym nakładzie finansowym (więcej niż 100 000 zł) dotyczący zmian w zakresie energetyki	2	Administratorzy obiektów	Nie dotyczy
	Liczba farm wiatrowych oraz farm fotowoltaicznych	Budowa farm wiatrowych oraz farm fotowoltaicznych	3	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba instalacji OZE, w tym liczba m ² p.cz. paneli fotowoltaicznych	Rozwój i zastosowanie OZE	3	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba km ciepłociągu	Termomodernizacja/modernizacja ciepłociągów	3	Dostawcy ciepła	↑
	Liczba km gazociągu	Budowa/rozbudowa gazociągu / gazyfikacja gminy	3	Dostawcy gazu	↑
	Liczba km sieci	Rozwój/rozbudowa/modernizacja/wymiana/budowa/przystosowanie sieci /gazyfikacja gminy	3	Dostawcy gazu	↑
	Liczba nowych instalacji fotowoltaicznych, w tym m ² p.cz.	Zainstalowanie ogniw fotowoltaicznych	3	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba sztuk energooszczędnych urządzeń	Wykorzystanie energooszczędnych urządzeń	2	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba sztuk indywidualnych węzłów cieplnych	Budowa indywidualnych węzłów cieplnych	2	Dostawcy ciepła	↑
	Liczba sztuk instalacji niskoemisyjnych	Instalacje niskoemisyjne	3	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba sztuk mikroinstalacji OZE, w tym liczba m ² p.cz. paneli fotowoltaicznych	Zakup i montaż mikroinstalacji odnawialnych źródeł energii	3	Administratorzy obiektów	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
	Liczba sztuk nowych źródeł oświetlenia	Wymiana/ wprowadzenie/zakup żarówek/źródeł oświetlenia	2	Administratorzy obiektów	↑
	Liczba sztuk zmodernizowanych systemów produkcji ciepła	Modernizacja/rozwój systemów produkcji ciepła (zastosowanie paliw ekologicznych)	2	Dostawcy ciepła	↑
Transport	Liczba pasażerów korzystających z transportu komunikacji publicznej w ciągu roku	Rozwój transportu publicznego	1	Przedsiębiorstwo transportu publicznego - monitoringiem objętnie reprezentatywne linie autobusowe,	↑
	Liczba km ścieżek/tras rowerowych	Budowa dróg rowerowych /wydzielenie pasów dla rowerów /rozbudowa bazy infrastrukturalnej transportu rowerowego/system tras rowerowych	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba km ciągów pieszych	Wykonanie/ poprawa/budowa ciągów pieszych/budowa chodników	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Całkowite zużycie energii przez pojazdy wchodzące w skład taboru komunikacji miejskiej	Liczba pojazdów w taborze miejskim	1	Rachunki od dostawców paliw – dane dotyczące zużycia poszczególnych mediów i należy przeliczyć na zużycie energii	↓
	Całkowite zużycie energii odnawialnej przez pojazdy wchodzące w skład taboru komunikacji publicznej	Wykorzystanie energii z OZE w taborze publicznym	1	Rachunki od dostawców biopaliw - dane dotyczące zużycia poszczególnych mediów i należy przeliczyć na zużycie energii	↓
	Procent ludności zamieszkującej nie dalej niż 400 m od przystanków autobusowych	Dostępność przystanków autobusowych dla lokalnej ludności	3	Badanie przeprowadzone dla wybranych obszarów miasta	↑
	Średnia długość korków ulicznych w km	Natężenie ruchu w mieście	2	Analiza płynności ruchu na określonych obszarach	↓
	Ilość paliw i biopaliw sprzedanych na	Natężenie ruchu w mieście	1	Wybrane stacje benzynowe	↓

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
	wybranych, reprezentatywnych stacjach benzynowych, w tonach			zlokalizowane na terenie gminy	
	Liczba km ciągów pieszych i ścieżek rowerowych wyposażonych w nową infrastrukturę	Wypożyczenie ciągów pieszych i ścieżek rowerowych w niezbędną infrastrukturę oraz małą architekturę	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba km dróg	Remont/rozbudowa/modernizacja/budowa/poprawa stanu technicznego dróg /usprawnienie systemu komunikacji	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba km dróg pieszych i rowerowych	Inwestycje w system ruchu niezmotywowanego (pieszego i rowerowego)	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba km ulicy	Modernizacja/utwardzenie ulicy	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba km utwardzonych dróg	Poprawa stanu technicznego dróg, utwardzenie dróg lub poboczy	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba sztuk parkingów dla rowerów	Budowa miejsc postojowych/parkingów dla rowerów (przy obiektach publicznych)	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba stacji wypożyczalni rowerów	Stworzenie wypożyczalni rowerów w kilku newralgicznych punktach miasta	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Liczba sztuk energooszczędnego oświetlenia drogowego	Budowa energooszczędnego oświetlenia drogowego	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba sztuk lamp solarnych	Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii do oświetlenia	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba sztuk nowego taboru	Zakup taboru autobusowego /Wymiana taboru autobusowego	1	Przedsiębiorstwo transportu publicznego	↑
	Liczba sztuk nowych bagażników na rowery	Wprowadzenie bagażników na rowery w autobusach KLA	1	Przedsiębiorstwo transportu publicznego	↑
	Liczba sztuk nowych samochodów	Wymiana floty samochodowej w Urzędzie Miasta oraz	1	Urząd Miejski	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
		Jednostkach organizacyjnych na samochody zasilane LPG, energią elektryczną			
	Liczba sztuk pojazdów	Zakup pojazdów spełniających najnowsze wymagania norm Euro	1	Przedsiębiorstwo transportu publicznego	↑
	Zintegrowanie rozkładów jazdy	Integracja rozkładów jazdy	2	Przedsiębiorstwo transportu publicznego	↑
	Liczba wybudowanych sygnalizacji świetlnych włączonych do ITS miasta	Rozbudowa ITS	1	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
Oświetlenie uliczne	Liczba sztuk nowych lamp LED	Modernizacja oświetlenia ulicznego - budowa nowych punktów świetlnych w Mieście lampy LED	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba sztuk nowych, energooszczędnych źródeł oświetlenia	Modernizacja oświetlenia ulicznego - wymiana starych opraw oraz żarówek na energooszczędne	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba sztuk nowych lamp sodowych	Modernizacja oświetlenia ulicznego - wymiana starych opraw oraz żarówek na wysokoprężne lampy sodowe	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba sztuk paneli fotowoltaicznych, w tym liczba m ² p.cz.	Zastosowanie paneli fotowoltaicznych do zasilania oświetlenia ulicznego i przystankowego	1	Oświetlenie uliczne	↑
	Liczba nowych obiektów i instalacji demonstracyjnych	Budowa obiektów i instalacji demonstracyjnych w celu popularyzowania rozwiązań ekologicznych	1	Urząd Miejski	↑
Edukacja ekologiczna	Liczba osób poddanych szkoleniu	Szkolenie / Program szkoleń / Przeprowadzenie szkoleń	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba osób poddanych szkoleniu	Prowadzenie akcji promocyjno-edukacyjnych	2	Urząd Miejski	↑
	Przeprowadzenie kampanii	Prowadzenie działań wspierających na rzecz przekonania mieszkańców do uczestnictwa w	2	Urząd Miejski	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
		różnego rodzaju wydarzeniach poświęconych efektywności energetycznej/wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii			
	Przeprowadzenie kampanii informacyjnej/promocyjnej/społecznej	Przeprowadzenie kampanii	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba zrealizowanych kampanii	Przeprowadzenie kilku kampanii	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba mieszkańców uczestniczących w różnego rodzaju wydarzeniach poświęconych efektywności energetycznej/wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii	Organizacja wydarzeń poświęconych efektywności energetycznej/wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii	1	Urząd Miejski i stowarzyszenia konsumenckie	↑
Inne	Etat lub część etatu	Powołanie koordynatora realizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej	1	Urząd Miejski	↑
	Etat lub część etatu	Utrzymanie systemu monitorowania realizacji działań Planu	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba planów zagospodarowania przestrzennego zawierających zapisy dotyczące promocji ekoprojektowania i efektywności energetycznej	Wprowadzanie przy aktualizacji planów zagospodarowania przestrzennego zapisów promujących ekoprojektowanie i efektywność energetyczną	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba projektów dofinansowania działań z zakresu efektywności energetycznej, wykorzystania OZE	Zarządzanie projektami dofinansowania działań z zakresu efektywności energetycznej, wykorzystania OZE w ramach dostępnych programów wspierających	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba projektów dofinansowania działań z zakresu efektywności energetycznej, wykorzystania OZE	Wspieranie rozproszonych, odnawialnych źródeł energii	2	Urząd Miejski	↑

Sektor	Wskaźnik	Ogólny typ działań	Poziom trudności pozyskania danych	Źródło danych	Pozytywny trend
	Liczba sztuk nasadzonych drzew	Nasadzenia drzew wzdłuż dróg (gminnych, powiatowych)	2	Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji	↑
	Wprowadzona procedura uwzględniająca produkty i usługi efektywne energetycznie	Promowanie w zapisach i dokumentach gminy produktów i usług efektywnych energetycznie	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba zamówień publicznych uwzględniających produkty i usługi efektywne energetycznie	Promowanie w zamówieniach publicznych produktów i usług efektywnych energetycznie	2	Urząd Miejski	↑
	Opracowanie dokumentu/procedury zakupów	Stosowanie/ Przyjęcie zasad zrównoważonego rozwoju przy zakupach	2	Urząd Miejski	↑
	Opracowanie instrukcji zawierającej kryteria dające preferencje wykonawcom stosującym OZE	Przy nowych projektach budowlanych dla mieszkalnictwa komunalnego, ustalenie kryteriów, które dadzą preferencje wykonawcom stosującym OZE	2	Urząd Miejski	↑
	Wprowadzone zapisy w dokumentach planistycznych promujące ekoprojektowanie i efektywność energetyczną	Wprowadzanie przy opracowywaniu i aktualizacji dokumentów planistycznych zapisów promujących ekoprojektowanie i efektywność energetyczną	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba przedsiębiorstw świadczących usługi związane z energią i efektywnością energetyczną, firmy działające na rynku energii odnawialnej	Rozwój firm świadczących usługi związane z energią i efektywnością energetyczną	2	Badania ankietowe, GUS	↑
	Wielkość zatrudnienia w przedsiębiorstwach, ich obroty.	Rozwój firm świadczących usługi związane z energią i efektywnością energetyczną	2	Urząd Miejski	↑
	Liczba odwiertów geotermalnych	Energia geotermalna	1	Urząd Miejski	↑

Monitorowanie można zdefiniować jako systematyczne i ciągle zbieranie, analizowanie i wykorzystywanie informacji dla celów kontroli zarządzania i podejmowania decyzji.

Monitorowanie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza stanowi integralną część codziennego zarządzania. Jego celem jest dostarczenie informacji, na podstawie której osoby zarządzające projektem mogą wskazać na problemy związane z wdrażaniem projektu oraz je rozwiązywać, jak również ocenić postęp w stosunku do pierwotnych planów.

Plan i charakterystyka systemu monitorowania PGN obejmuje pięć kroków:

- Analiza celów PGN
- Przegląd procedur wdrażania
- Przegląd wskaźników
- Zaprojektowanie formatu raportów
- Przygotowanie planu wdrażania systemu monitorowania.

Ważne jest, by potrzeby informacyjne zostały powiązane z różnymi poziomami struktury zarządzania realizacją PGN w mieście Kaliszu. W rzeczywistości, poziom szczegółowości i częstotliwość składania raportów będą różne w zależności od poziomu zarządzania. Poprzez dokonanie przeglądu procedur wdrażania w porozumieniu z personelem instytucji partnerskich (np. NFOŚiGW, WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego itp.), można dokładnie określić role, funkcje i zakres odpowiedzialności jak również wprowadzić wyraźne powiązanie pomiędzy potrzebami informacyjnymi a poziomami zarządzania.

Podstawowymi problemami przy wyborze wskaźników do PGN dla Miasta Kalisza są:

- szeroki wachlarz zadań, który skutkuje koniecznością uwzględnienia wielu wskaźników,
- w przypadku zadań złożonych pojawił się problem opracowania kompleksowych wskaźników,
- w przypadku oceny wskaźników w kolejnych latach może pojawić się problem koncentracji na wskaźnikach postępu realizacji zadania.

Zaproponowane w PGN wskaźniki są przykładowe, nie ma obowiązku wykorzystywania ich wszystkich. W trakcie realizacji PGN mogą one podlegać dalszym korektom lub modyfikacjom, które mogą wynikać z wymagań instytucji partnerskich lub też będą miały na celu dostosowanie ich do potrzeb i doświadczeń wynikających z zarządzania realizacją PGN.

MONITOROWANIE I RAPORTOWANIE EFEKTÓW REALIZACJI PLANU

We wdrażaniu Planu istotna jest systematyczna kontrola przebiegu tego procesu oraz ocena stopnia realizacji wyznaczonych w nim zadań, przy jednoczesnej ocenie stanu środowiska oraz kontroli przestrzegania prawa ochrony środowiska. Niezbędne jest opracowanie systemu monitorowania, który umożliwi dokonywanie ocen procesu wdrażania i ewentualne wprowadzanie korekt rodzajów i skali działań naprawczych.

Poniżej przedstawiono rodzaje informacji proponowanych do kontroli i dokumentacji realizacji Planu wraz z projektem monitorowania skuteczności realizacji działań naprawczych.

Prezydent Miasta Kalisza, korzystający z pomocy finansowej NFOŚiGW, zobowiązany jest do sporządzania sprawozdań z realizacji działań naprawczych – co cztery lata.

Sprawozdania sporządzane będą przez koordynatora PGN z ramienia miasta. Przybliżony wzór sprawozdań z realizacji Planu (wraz z objaśnieniami) został przedstawiony w kolejnych tabelach. Zestawiono w nich m.in. średnie wskaźniki efektu ekologicznego działań w zakresie ograniczania emisji z obszaru zabudowy. Sprawozdanie z realizacji Planu w zakresie działań związanych z redukcją emisji powinno obejmować wszystkie działania ujęte w harmonogramach rzeczowo – finansowych. W sprawozdaniach z realizacji Planu należy przedstawić koszty podjętych działań, a także wskazać źródła ich finansowania.

Zaproponowany tryb monitorowania jest spójny w zakresie i sposobie przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza ze sprawozdawczością związaną z realizacją naprawczych Programów ochrony powietrza.

Tabela 54. Wzór w zakresie informacji ogólnych odnośnie jednostki przekazującej sprawozdanie z Planu¹⁹³

Informacje ogólne na temat sprawozdania z realizacji Planu		
Lp.	Zawartość	Opis
1	Rok sprawozdawczy	
2	Województwo	
3	Gmina / powiat	
4	Nazwa osoby przygotowującej sprawozdanie/osoba koordynująca realizację PGN w gminie	
5	Nazwa urzędu przedstawiającego sprawozdanie	
6	Adres pocztowy urzędu przedstawiającego sprawozdanie	
7	Nazwisko osoby do kontaktu	
8	Numer służbowego telefonu osoby do kontaktu	
9	Numer służbowego faksu osoby do kontaktu	
10	Służbowy adres e-mail osoby do kontaktu	
11	Uwagi	

Tabela 55. Wzór w zakresie działań związanych z redukcją emisji i podwyższeniem efektywności energetycznej w sektorze budynków administracji publicznej, mieszkalnictwa publicznego, indywidualnego, usług, handlu i przemysłu¹⁹⁴

Zestawienie działań naprawczych		
lp.	Zawartość	Opis
1	nazwa działania naprawczego	<i>podać nazwę zadania zgodnie z harmonogramem</i>
2	krótki opis prowadzonych działań	<i>krótko opisać rodzaj prowadzonych działań inwestycyjnych lub modernizacyjnych i ich wpływ na wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza</i>
3	obszar, lokalizacja	<i>podać dokładny adres, nazwę gminy, gdzie zostało przeprowadzone działanie naprawcze;</i>
4	termin zastosowania działania	<i>podać datę rozpoczęcia i zakończenia działania</i>
5	skala czasowa osiągnięcia redukcji stężenia	<i>podać określenie skali czasowej działań naprawczych:</i> – krótkoterminowe, (około jednego roku) – średniookresowe (do 3 lat), – długoterminowe (powyżej 3 lat)
6	kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	<i>podać kategorię, sektor emisji poddanych działaniom naprawczym:</i> – transport, – przemysł (w tym wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej), – źródła związane z handlem i mieszkalnictwem, – inne (powinno zostać objaśnione w pozycji „uwagi”)
informacje szczegółowe:		
7	liczba zlikwidowanych tradycyjnych pieców węglowych i powierzchnia użytkowa lokali [m ²]	<i>podać liczbę zlikwidowanych starych kotłów węglowych lub pieców kaflowych oraz na jakiej powierzchni użytkowej [m²] zlikwidowano stare źródła na paliwo stałe</i>
8	moc cieplna [MW]	<i>w przypadku likwidacji kilku źródeł podać sumaryczną moc cieplną</i>
9	w tym wymienione na następujące: sieć cieplna, pompy ciepła, ogrzewanie: elektryczne, gazowe lub olejowe	<i>podać we właściwym wierszu powierzchnię użytkową lokalu lub budynku, w którym dokonano zmiany sposobu ogrzewania</i>

¹⁹³ źródło: opracowanie własne¹⁹⁴ źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 roku w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z 2012 r. poz. 1034)

Zestawienie działań naprawczych			
lp.	Zawartość		Opis
	źródła: powierzchnia użytkowa lokalu [m ²]	węglowe z automatycznym zasilaniem; kotły na pellety zasilane automatycznie	
		inne	
10	alternatywne lub odnawialne źródło ciepła [m ²]		podać powierzchnię użytkową lokalu lub budynku, w którym zastosowano alternatywne lub odnawialne źródła energii cieplnej, nazwę odnawialnego źródła, liczbę odnawialnych źródeł, w oddzielnym wierszu moc źródeł wyrażoną w [MW] oraz [MWh]
11	udział zużytej energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych w stosunku do całkowitego zużycia energii		Podać procentowy udział zużycia energii ze źródeł odnawialnych w stosunku do całości zużytej energii [%]
12	wzrost produkcji energii z OZE		Podać procentowy wzrost produkcji energii z odnawialnych źródeł energii odniesiony do roku bazowego [%]
13	modernizacja oświetlenia w budynkach		Podać liczbę wymienionych źródeł, moc przed i po zainstalowaniu [W]
14	termomodernizacja - powierzchnia użytkowa lokalu [m ²]		podać powierzchnię użytkową lokalu lub budynku, w którym dokonano termomodernizacji
15	sposób przeprowadzenia termomodernizacji		opisać jaki był jej zakres termomodernizacji: - docieplenie ścian - docieplenie dachu - wymiana okien
16	osiągnięty efekt ekologiczny – redukcja emisji CO ₂ [Mg/rok]		podać efekt ekologiczny (czyli jakie zanieczyszczenia zostały zredukowane oraz wielkość redukcji ich emisji) w rozbiciu na poszczególne działania osobno dla wymiany urządzeń grzewczych i dla termomodernizacji wykorzystując wskaźniki efektu ekologicznego
17	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej w stosunku do roku bazowego – redukcja zużycia [MWh/rok]		podać poziom redukcji zużycia energii finalnej (czyli o ile spadło zużycie energii) w rozbiciu na poszczególne działania osobno dla wymiany urządzeń grzewczych i dla termomodernizacji
18	poniesione koszty łącznie [zł]		podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania
19	sposób finansowania		wskazać źródła finansowania działania, uwzględniając uzyskane dofinansowanie wraz z podaniem źródła dofinansowania
20	wielkość dofinansowania		podać wielkości dofinansowania
21	uwagi		

Tabela 56. Wzór w zakresie działań związanych z redukcją w innych sektorach¹⁹⁵

Zestawienie działań naprawczych		
lp.	zawartość	opis
1	nazwa działania naprawczego	podać nazwę zadania zgodnie z harmonogramem
2	krótki opis prowadzonych działań	krótko opisać rodzaj prowadzonych działań inwestycyjnych lub modernizacyjnych i ich wpływ na wielkość emisji zanieczyszczeń do powietrza
3	obszar, lokalizacja	podać dokładny adres, nazwę gminy, gdzie zostało przeprowadzone działanie naprawcze;
4	termin zastosowania działania	podać datę rozpoczęcia i zakończenia działania

¹⁹⁵ źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 roku w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z 2012 r. poz. 1034)

Zestawienie działań naprawczych		
lp.	zawartość	opis
5	skala czasowa osiągnięcia redukcji stężenia	<p>podać określenie skali czasowej działań naprawczych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – krótkoterminowe (około jednego roku) – średniookresowe (do 3 lat), – długoterminowe (powyżej 3 lat)
6	kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	<p>podać kategorię źródeł emisji poddanych działaniom naprawczym:</p> <ul style="list-style-type: none"> – transport, – przemysł (w tym wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej), – źródła związane z handlem i mieszkalnictwem, – inne (powinno zostać objaśnione w pozycji „uwagi”)
informacje szczegółowe:		
7	budowa nowych odcinków dróg [km]	w zależności od prowadzonych prac podać w odpowiednim wierszu liczbę km wybudowanych dróg lub poddanych utwardzeniu lub wyremontowanych
8	długość utwardzonych ulic i odcinków dróg [km]	
9	remonty nawierzchni ulic i dróg [km]	
10	prowadzone prace mokrego czyszczenia ulic i odcinków dróg	liczba [km]
		częstotliwość [ilość/rok]
11	osiągnięty efekt ekologiczny – redukcja emisji pyłu [Mg/rok]	podać liczbę km dróg w mieście poddanych regularnym zabiegom czyszczenia nawierzchni na mokro
12	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej w stosunku do roku bazowego – redukcja zużycia [MWh/rok]	podać częstotliwość przeprowadzanych zabiegów czyszczenia dróg (np. raz na tydzień, raz na miesiąc itp.)
13	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej (czyli o ile spadło zużycie energii) w rozbiciu na poszczególne działania osobno dla wymiany urządzeń grzewczych i dla termomodernizacji	Na podstawie wytycznych POP „• Aktualizacja Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu PM10, PM 2,5 oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów (Uchwała IX/165/19),”
14	poniesione koszty łącznie [zł]	podać poziom redukcji zużycia energii finalnej (czyli o ile spadło zużycie energii) w rozbiciu na poszczególne działania osobno dla wymiany urządzeń grzewczych i dla termomodernizacji
informacje szczegółowe:		
15	budowa nowych odcinków sieci ciepłowniczych, gazowniczych, innych [km]	podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania
16	modernizacja odcinków sieci ciepłowniczych, gazowniczych, innych [km]	w zależności od prowadzonych prac podać w odpowiednim wierszu liczbę km wybudowanych
17	wymiana odcinków sieci ciepłowniczych, gazowniczych, innych [km], wymiana przyłączy, etc.	w zależności od prowadzonych prac podać w odpowiednim wierszu liczbę km poddanych modernizacji
18	Inne działania mające na celu poprawę efektywności energetycznej sieci przesyłowych	w zależności od prowadzonych prac podać w odpowiednim wierszu liczbę km wybudowanych lub poddanych modernizacji
19	osiągnięty efekt ekologiczny redukcja [Mg/rok]	w zależności od prowadzonych prac podać w odpowiednim wierszu dane adekwatne do prowadzonych działań
20	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej w stosunku do roku bazowego – redukcja zużycia [MWh/rok]	
21	poniesione koszty łącznie [zł/rok]	podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania
informacje szczegółowe:		
22	modernizacja Taboru KLA i innych przewoźników oraz wymiana floty samochodowej	podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania
23	osiągnięty efekt ekologiczny redukcja [Mg/rok]	w zależności od prowadzonych działań podać liczbę [szt.] wymienionej floty, taboru
24	osiągnięty efekt ekologiczny redukcja [Mg/rok]	podać % oszczędność paliwa w ciągu roku w stosunku do wymienionej floty, zużycie paliwa przed i po wymianie

Zestawienie działań naprawczych		
lp.	zawartość	opis
23	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej w stosunku do roku bazowego – redukcja zużycia [MWh/rok]	
24	poniesione koszty łącznie [zł/rok]	<i>podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania</i>
	informacje szczegółowe:	
25	wymiana starych opraw oraz żarówek na wysokosprawne oświetlenie ledowe lub inne niskoemisyjne wraz z regulacją w sektorze oświetlenia publicznego	<i>Podać liczbę wymian, moc oprawy, żarówkę przed i po wymianie, zakładane efekty oszczędności energii [MWh]</i>
26	osiągnięty efekt ekologiczny – redukcja [Mg/rok]	
27	osiągnięty poziom redukcji zużycia energii finalnej w stosunku do roku bazowego – redukcja zużycia [MWh/rok]	
28	poniesione koszty łącznie [zł/rok]	<i>podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania</i>
	Informacje ogólne	
29	sposób finansowania	<i>wskazać źródła finansowania działania, uwzględniając uzyskane dofinansowanie wraz z podaniem źródła dofinansowania</i>
30	wielkość dofinansowania [zł]	<i>podać wielkości dofinansowania</i>
31	uwagi	

Tabela 57. Wzór w zakresie pozostałych działań ujętych w harmonogramie rzeczowo-finansowym¹⁹⁶

Zestawienie działań naprawczych		
lp.	zawartość	opis
1	nazwa działania naprawczego	<i>podać nazwę zadania zgodnie z harmonogramem</i>
2	krótki opis prowadzonych działań	<i>krótko opisać rodzaj prowadzonych działań w ramach realizacji konkretnego zadania wskazanego w harmonogramie</i>
3	obszar, lokalizacja	<i>podać nazwę gminy, miejsce lokalizacji działań;</i>
4	termin zastosowania działania	<i>podać datę rozpoczęcia i zakończenia działania</i>
5	skala czasowa osiągnięcia redukcji stężenia	<i>podać określenie skali czasowej działań naprawczych:</i> – krótkoterminowe (do jednego roku), – średniookresowe (do 3 lat), – długoterminowe (powyżej 3 lat)
6	kategoria źródeł emisji, której dotyczy działanie naprawcze	<i>podać kategorię źródeł emisji poddanych działaniom naprawczym:</i> – transport, – przemysł (w tym wytwarzanie ciepła i energii elektrycznej), – rolnictwo, – źródła związane z handlem i mieszkalnictwem, – inne (powinno zostać objaśnione w pozycji „uwagi”)
7	wskaźnik ilościowy realizacji działania naprawczego	<i>podać jaka ilość działań była zakładana w planach Gminy (np. wymiana 10 autobusów, przeprowadzenie 10 kontroli) oraz ile udało się zrealizować</i>
8	poniesione koszty łącznie [zł]	<i>podać koszty sumaryczne poniesione na realizację zadania</i>
9	sposób finansowania	<i>wskazać źródła finansowania działania, uwzględniając uzyskane dofinansowanie wraz z podaniem źródła dofinansowania</i>
10	wielkość dofinansowania [zł]	<i>podać wielkości dofinansowania</i>
11	uwagi	

¹⁹⁶ źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 10 września 2012 roku w sprawie zakresu i sposobu przekazywania informacji dotyczących zanieczyszczenia powietrza (Dz. U. z 2012 r. poz. 1034)

Tabela 58. Uśrednione wskaźniki efektu ekologicznego działań naprawczych dla Miasta Kalisza, w sektorze budynków: administracji publicznej, mieszkalnictwa, usług, handlu i przemysłu¹⁹⁷

lp.	Działania naprawcze (redukcja niskiej emisji poprzez)	Wskaźnik efektu ekologicznego [kg/m ² ×rok]			
		PM10	PM2,5	B(a)P	CO _{2e}
1	podłączenie do sieci ciepłej	375,67	370,00	0,2138	88 176,42
2	wymiana ogrzewania węglowego na elektryczne	375,67	370,00	0,2138	88 176,42
3	wymiana starych kotłów węglowych na nowe zasilane ręcznie	22,41	35,33	0	18 267,44
4	wymiana starych kotłów węglowych na nowe zasilane automatycznie	152,56	165,48	0,0748	27 168,75
5	wymiana kotłów węglowych na kotły na biomasę zasilane ręcznie	-270,43	-276,1	0,0188	88 176,42
6	wymiana kotłów węglowych na kotły na biomasę zasilane automatycznie	152,56	146,89	0,1208	88 176,42
7	wymiana kotłów węglowych na kotły na pellety zasilane automatycznie	305,02	299,35	0,1678	88 176,42
8	wymiana ogrzewania węglowego na gazowe	375,21	369,54	0,2138	36 283,88
9	wymiana ogrzewania węglowego na olejowe	372,23	366,56	0,1938	16 975,24
10	wymiana ogrzewania węglowego na pompę ciepła	375,67	370,00	0,2138	88 176,42
11	zastosowanie kolektorów słonecznych	28,93	28,49	0,0168	6789,58
12	termomodernizacja	112,70	111,00	0,0638	26 452,92

Proces monitorowania obejmuje efekty w zakresie rozwoju gospodarki niskoemisyjnej na terenie Miasta, w tym dotyczące redukcji emisji, zarówno w krótkim, jak i w długim horyzoncie czasowym. Monitorowanie odnosi się również do oceny stopnia realizacji celów określonych w PGN, co jest związane także z zobowiązaniami krajowymi oraz międzynarodowymi zarówno w ramach UE jak i w skali globalnej. Proces monitorowania pozwoli ocenić czy harmonogram działań jak i sam dokument PGN wymaga modyfikacji, tak aby stopień realizacji celów był jak najwyższy i umożliwiał elastyczne prowadzenie polityki gospodarczej.

Ocena skuteczności wdrożenia PGN wymaga zaplanowania odpowiedniej koncepcji jego ewaluacji. Monitorowanie postępów wynikających z działań wdrożeniowych stanowi z jednej strony podstawę dla ewentualnych działań korygujących lub aktualizujących zaproponowane rozwiązania, z drugiej zaś umożliwia całościową ocenę planu w kategoriach sukcesu lub porażki.

W procesie monitorowania wdrażania PGN ważne jest regularne agregowanie danych, co umożliwiają elektroniczne bazy danych. Jeden z najważniejszych problemów w skutecznej realizacji PGN może stanowić niespójność danych pochodzących z różnych źródeł oraz brak jednej metodyki zbierania danych. Brak systematycznego monitoringu wskaźników i realizacji zadań wyznaczonych w harmonogramie może prowadzić do braku kontroli nad realizacją PGN. Efektem ewaluacji będzie ocena, czy działania są w rzeczywistości na tyle skuteczne na ile zakładano i czy nie jest wymagana modyfikacja Planu. Jeżeli działania nie będą przynosiły zakładanych rezultatów konieczna będzie aktualizacja PGN.

¹⁹⁷

źródło: opracowanie własne

W wyniku ewaluacji realizacji zadań, corocznie z dniem zakończenia roku kalendarzowego, ocenie podlegać powinien harmonogram-rzeczowo finansowy realizacji zadań, celem oceny jego aktualności. Efektem oceny będzie lista zadań zrealizowanych, wycofanych oraz dodanych do realizacji.

7. Prognoza redukcji emisji CO₂ i zużycia energii finalnej

7.1. Wyniki inwentaryzacji – prognoza na 2020 r.

Podstawę do sporządzenia wyników inwentaryzacji na rok 2020 – prognozy – stanowią założenia rozwoju społeczno – gospodarczego, gdyż ich przyjęcie spowoduje określoną potrzebę rozwoju infrastruktury energetycznej Miasta.

Na dynamikę rozwoju Miasta Kalisz wpływają m.in.:

- zmiany demograficzne,
- rozwój i zmiany sektora obiektów mieszkalnych,
- rozwój i zmiany sektora obiektów użyteczności publicznej,
- rozwój i zmiany sektora usługi, handel, przemysł,
- rozwiązania komunikacyjne w mieście oraz ruch tranzytowy.

Na potrzeby opracowania prognozy redukcji emisji CO₂ i zużycia energii finalnej do roku 2020 przyjęto następujące założenia::

- Brak wyraźnego wzrostu zainteresowania inwestycjami na terenie Miasta,
- Spadek liczby ludności na obszarze Miasta,
- Przyrost nowych powierzchni mieszkalnych w wyniku zasiedlania terenów rozwojowych,
- Działania termomodernizacyjne będą prowadzone w sposób ciągły, w zakresie dostosowanym do możliwości finansowych mieszkańców,
- Wzrost liczby pojazdów na terenie Miasta,
- Spadek liczby zarejestrowanych podmiotów działalności gospodarczej,
- Spadek zużycia gazu w gospodarstwach domowych,
- Spadek zużycia energii elektrycznej o niskim napięciu.

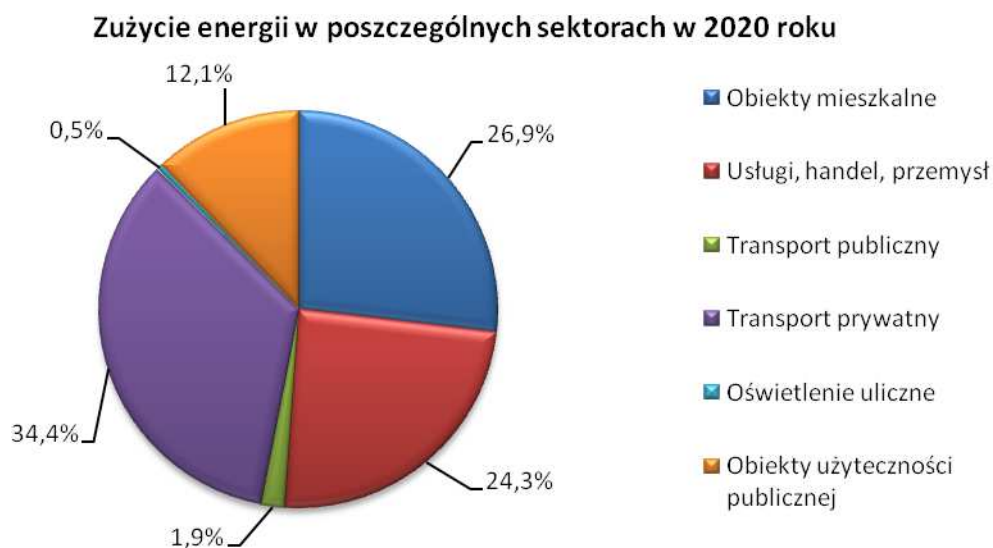
Według zakładanej prognozy łączne zużycie energii w Mieście Kalisz w roku 2020 wzrośnie o 1,38%, do wartości 1 459 263,71 MWh. W poniższej tabeli przedstawiono zużycie energii w podziale na poszczególne sektory odbiorców.

Tabela 59. Zużycie energii końcowej w poszczególnych sektorach odbiorców w roku 2020¹⁹⁸

Zużycie energii [MWh/rok]						
Obiekty użyteczności publicznej	Obiekty mieszkalne	Usługi, handel, przemysł	Oświetlenie uliczne	Transport publiczny	Transport prywatny	Suma
176 126,08	391 882,70	354 149,67	7 119,54	28 172,54	501 813,19	1 459 263,71

¹⁹⁸

źródło: opracowanie własne

Rysunek 34. Udział poszczególnych sektorów odbiorców w całkowitym zużyciu energii końcowej w roku 2020¹⁹⁹

Grupą charakteryzującą się największym zużyciem energii pozostanie sektor transportu prywatnego z udziałem 34,4%. Sektor mieszkalnictwa będzie zużywał 26,9%, a sektor usług, handlu i przemysłu 24,3%, sektor obiektów użyteczności publicznej z kolei 12,1%, oraz niespełna 1,9% transport publiczny i 0,5% sektor oświetlenia publicznego.

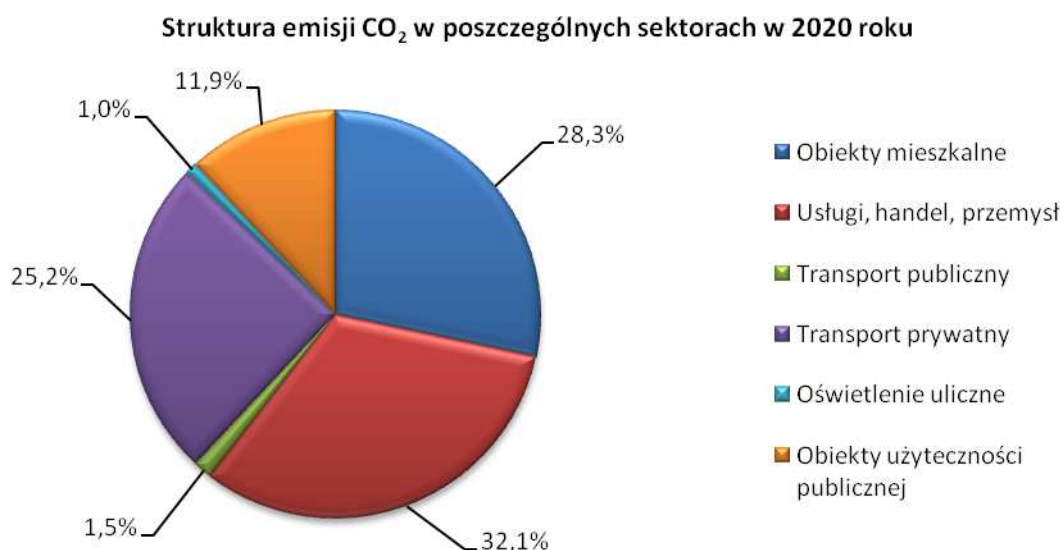
Na podstawie prognozowanego zużycia energii w 2020 roku w Mieście Kalisz wykonano również prognozę emisji CO₂. Jak przewiduje scenariusz emisja CO₂ związana z użytkowaniem energii zmniejszy się o 4,74% do poziomu 512 964,68 MgCO₂/rok. Wielkość emisji CO₂ oraz jej strukturę wg sektorów odbiorców energii przedstawiono w kolejnej tabeli oraz na wykresie.

Tabela 60. Emisja CO₂ związana z wykorzystaniem energii w poszczególnych sektorach odbiorców w roku 2020²⁰⁰

Emisja CO ₂ [MgCO ₂ /rok]						
Obiekty użyteczności publicznej	Obiekty mieszkalne	Usługi, handel, przemysł	Oświetlenie uliczne	Transport publiczny	Transport prywatny	Suma
60 959,60	145 275,97	164 806,07	5 071,32	7 577,06	129 274,66	512 964,68

¹⁹⁹ źródło: opracowanie własne

²⁰⁰ źródło: opracowanie własne

Rysunek 35. Udział poszczególnych sektorów odbiorców w całkowitej emisji CO₂ w roku 2020²⁰¹

Prognozuje się, że grupą odbiorców energii o największym udziale emisji CO₂ będzie sektor usług, handlu i przemysłu – 32,1%, następnie sektor obiektów mieszkalnych 28,3%, oraz sektor transportu prywatnego 25,2%. Emisja CO₂ wynikająca z wykorzystywania energii w sektorze obiektów użyteczności publicznej będzie stanowić 11,9% emisji całkowitej, natomiast sektor oświetlenia ulicznego i transportu publicznego stanowić będą łącznie zaledwie 2,5%.

7.2. Wyniki inwentaryzacji – podsumowanie

Przewiduje się, że w latach 2013 – 2020 wielkość zużycia energii końcowej na terenie Miasta wzrośnie o 1,38%. Będzie to wynikać z tego, że działania racjonalizujące zużycie energii realizowane zgodnie z przyjętym scenariuszem przez samorząd lokalny oraz prywatnych użytkowników energii nie będą rekompensować zwiększone zużycie energii wynikające z przyjętego rozwoju Miasta. Największy spadek zużycia energii dotyczy grupy obiektów użyteczności publicznej, która ma stanowić przykład dla społeczeństwa i dawać pozytywne wzorce do naśladowania dla działań związanych z wdrażaniem gospodarki niskoemisyjnej na terenie Miasta. Warto odnotować także zmniejszenie zużycia energii w sektorze obiektów mieszkalnych i transporcie publicznym. Wzrost zużycia energii został zaprognozowany w sektorze transportu prywatnego o 16,07%.

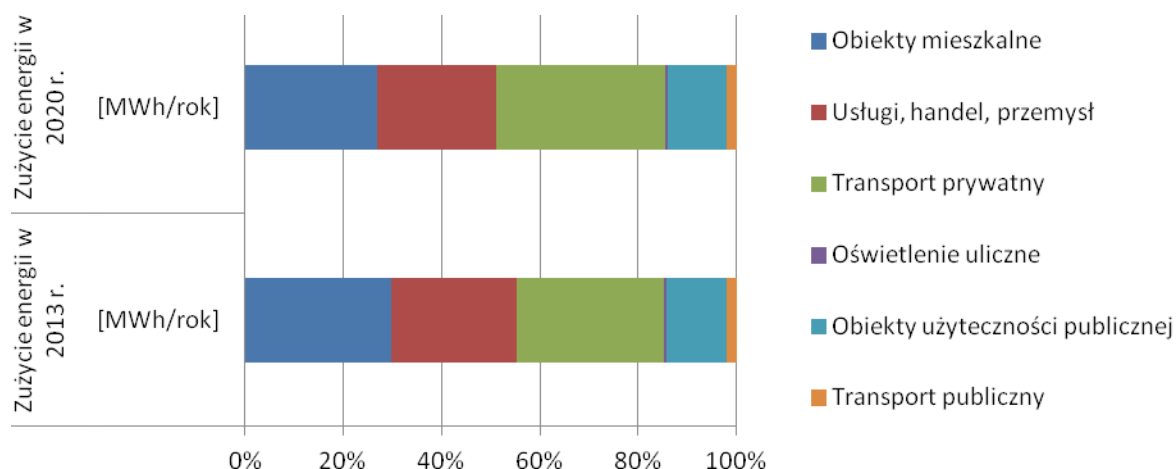
Tabela 61. Porównanie zużycia energii końcowej w poszczególnych sektorach odbiorców w latach 2013 i 2020²⁰²

Sektor	Zużycie energii w 2013 r.	Zużycie energii w 2020 r.	Zmiana względem 2013 r.
	[MWh/rok]	[MWh/rok]	[%]
Obiekty użyteczności publicznej	176 126,08	176 126,08	0,00%
Obiekty mieszkalne	427 560,19	391 882,70	-8,34%
Usługi, handel, przemysł	367 135,79	354 149,67	-3,54%
Oświetlenie uliczne	7 119,54	7 119,54	0,00%
Transport publiczny	29 183,09	28 172,54	-3,46%
Transport prywatny	432 320,68	501 813,19	16,07%
SUMA	1 439 445,37	1 459 263,71	1,38%

²⁰¹ źródło: opracowanie własne

²⁰² źródło: opracowanie własne

Na poniższym rysunku przedstawiono udziały poszczególnych sektorów w zużyciu energii końcowej w latach 2013 i 2020.

Rysunek 36. Porównanie poszczególnych sektorów w emisji CO₂ związanej ze zużyciem energii w latach 2013 i 2020²⁰³

Jak pokazują poniższe dane zmniejszenie emisji CO₂ do roku 2020 wyniesie o 4,74%. Mając na uwadze ograniczony wpływ Miasta na zewnętrznych odbiorców energii, należy prowadzić równoległe do zaplanowanych przedsięwzięć także akcje edukacyjne i promocyjne dla szeroko pojętej gospodarki niskoemisyjnej, mogące także stanowić wymierną korzyść dla środowiska. Największe zmniejszenie emisji CO₂ zostało zaprognozowane w sektorze usług, handlu, przemysłu o 13,95% i oświetlenia ulicznego o 12,28%. Wzrost emisji został zaprognozowany tylko w sektorze transportu prywatnego (16,07%).

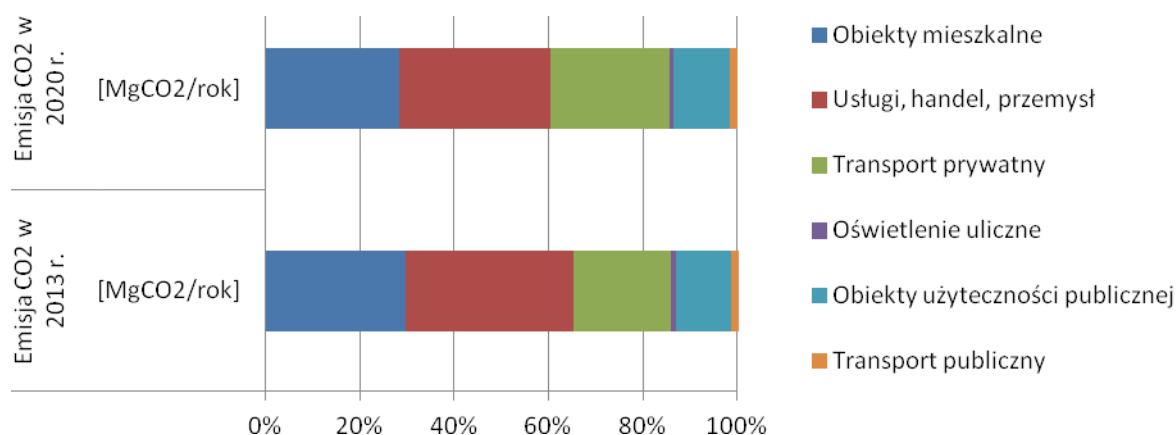
Tabela 62. Porównanie emisji CO₂ związanej ze zużyciem energii w poszczególnych sektorach odbiorców w latach 2013 i 2020²⁰⁴

Sektor	Emisja CO ₂ w 2013 r.	Emisja CO ₂ w 2020 r.	Zmiana względem 2013 r.
	[MgCO ₂ /rok]	[MgCO ₂ /rok]	[%]
Obiekty użyteczności publicznej	63 116,80	60 959,60	-3,53%
Obiekty mieszkalne	159 961,91	145 275,97	-9,43%
Usługi, handel, przemysł	190 421,47	164 806,07	-13,95%
Oświetlenie uliczne	5 781,06	5 071,32	-12,28%
Transport publiczny	7 848,85	7 577,06	-3,46%
Transport prywatny	111 372,34	129 274,66	16,07%
SUMA	538 502,43	512 964,68	-4,74%

Na poniższym rysunku przedstawiono udziały poszczególnych sektorów w emisji CO₂ związanej ze zużyciem energii w latach 2013 i 2020.

²⁰³ źródło: opracowanie własne

²⁰⁴ źródło: opracowanie własne

Rysunek 37. Porównanie poszczególnych sektorów w emisji CO₂ związanej ze zużyciem energii w latach 2013 i 2020²⁰⁵

7.3. Efekt energetyczny i ekologiczny

W oparciu o prognozę oraz zaplanowane w PGN działania zakłada się, że na obszarze Miasta Kalisz:

- Wzrośnie zużycie energii w 2020 roku wg scenariusza BAU o **1,38%** względem roku bazowego 2013,
- Zmniejszy się zużycie energii w 2020 roku o **1,92%** względem roku bazowego 2013 (wg scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów energetycznych z zaplanowanych działań),
- Zmniejszy się zużycie energii w 2020 roku o **3,26%** względem roku 2020 (wg scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów energetycznych z zaplanowanych działań).

Tabela 63. Podsumowanie prognozy zużycia energii do roku 2020²⁰⁶

	[MWh/rok]
Zużycie energii w 2020 r.	1 459 263,71
Przewidywany sumaryczny efekt energetyczny zaplanowanych działań w PGN (redukcja względem prognozy na 2020 r.)	47 499,77
Przewidywane zużycie energii finalnej w 2020 r. po uwzględnieniu efektów energetycznych z zaplanowanych działań	1 411 763,94
Zużycie energii finalnej w roku bazowym 2013	1 439 445,37

Również w oparciu o prognozę oraz zaplanowane w PGN działania zakłada się, że na obszarze Miasta Kalisz:

- Zmniejszy się emisja CO₂ w 2020 (wg scenariusza BAU) o **4,74%** względem roku bazowego 2013,
- Zmniejszy się emisja CO₂ w 2020 roku o **12,84%** względem roku bazowego 2013 (wg scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów ekologicznych z zaplanowanych działań),
- Zmniejszy się emisja CO₂ w 2020 roku o **8,50%** względem roku 2020 (wg scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów ekologicznych z zaplanowanych działań).

²⁰⁵ źródło: opracowanie własne

²⁰⁶ źródło: opracowanie własne

Tabela 64 Podsumowanie prognozy emisji CO₂ do roku 2020²⁰⁷

	[MgCO ₂ /rok]
Emisja CO ₂ w 2020 r.	512 964,68
Przewidywany sumaryczny efekt ekologiczny zaplanowanych działań w PGN (redukcja względem prognozy na 2020 r.)	43 589,60
Przewidywana emisja CO ₂ w 2020 r. po uwzględnieniu efektów ekologicznych z zaplanowanych działań	469 375,08
Emisja CO ₂ w roku bazowym 2013	538 502,43

Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

Produkcja energii na terenie Miasta Kalisz z odnawialnych źródeł w roku bazowym wyniosła 749,03 MWh/rok. Udział energii pochodzącej z OZE w roku bazowym wyniósł 0,05%. W harmonogramie rzeczowo – finansowym zaplanowano działania wprowadzające nowe instalacje OZE do roku 2020. Przewidują one wzrost produkcji energii z OZE o 11 836,00 MWh/rok. W przypadku realizacji tych działań produkcja energii z odnawialnych źródeł będzie stanowić 0,86% prognozowanego zużycia energii w 2020 roku.

Podsumowanie

Tabela 65 Podsumowanie działań przewidzianych do realizacji do roku 2020 oraz prognozy redukcji zużycia energii i emisji CO₂ do roku 2020

Wskaźnik redukcji zużycia energii finalnej [MWh/rok]	Cel redukcji zużycia energii finalnej względem roku bazowego 2013 ²⁰⁸ [%]	Wskaźnik redukcji emisji CO ₂ [MgCO ₂ /rok]	Cel redukcji emisji CO ₂ względem roku bazowego 2013 ²⁰⁹ [%]	Wskaźnik wzrostu produkcji energii z OZE na podstawie zaplanowanych działań [MWh/rok]	Cel zwiększenia udziału energii pochodzącej z OZE [%]
47 499,77	1,94	469 375,08	12,84	11 836,00	0,81

8. Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Podstawę prawną do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowią Dyrektywa nr 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 27 czerwca 2001 r. w sprawie oceny wpływu niektórych planów i programów na środowisko (Dz. Urz. WE L 197 z 21.7.2001, str. 30 — 37) oraz ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r., poz. 2081) – zwana dalej „ustawą”.

Zgodnie z art. 55 ust. 3 ww. ustawy do przyjętego dokumentu załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

²⁰⁷ źródło: opracowanie własne

²⁰⁸ według scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów energetycznych z zaplanowanych działań

²⁰⁹ według scenariusza BAU oraz po uwzględnieniu efektów ekologicznych z zaplanowanych działań

- ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko;
- opinie właściwych organów (Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu);
- zgłoszone uwagi i wnioski;
- wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone;
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko był projekt Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza.

1. Ramowy przebieg strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przebiegało w trzech etapach:

- uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko,
- sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko,
- uzyskanie wymaganych opinii oraz zapewnienie udziału społeczeństwa w opiniowaniu.

2. Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie

Prezydent Miasta Kalisza pismem nr WRI.062.8.9.2014 z dnia 4 maja 2015 r. wystąpił do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu o odstąpienie od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko lub uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości prognozy w przypadku braku odstąpienia. O wymagane uzgodnienie zakresu i stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie Prezydent Kalisza wystąpił także do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu pismem nr WRI.062.8.9.2014 z dnia 4 maja 2015 r.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu stwierdził konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu PGN oraz uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy wskazując także dodatkowe wytyczne, które prognoza winna w szczególności określać, analizować i oceniać (pismo znak: WOO-III.410.282.2015.JM.2 z dnia 30.07.2015 r.).

Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Poznaniu wydał opinię, w której odstąpił od przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu dokumentu (pismo nr DN-NS.9012.743.2015 z dnia 5 czerwca 2015 r.).

3. Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko

Do przygotowania prognozy oddziaływania na środowisko przystąpiono po opracowaniu projektu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza. Prognoza została opracowana zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy zgodnie ze szczegółowym zakresem uzgodnionym z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Poznaniu w piśmie nr WOO-III.410.282.2015.JM.2.

4. Uzyskanie wymaganych opinii

O wymaganą opinię dotyczącą projektu PGN oraz prognozy oddziaływania na środowisko organ opracowujący dokument wystąpił do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WRI.062.8.9.2014 z dnia 28.08.2015 r., a do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu pismem nr WRI.062.8.9.2014 z dnia 28.08.2015 r.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WOO-III.410.570.2015.MM.1 z dnia 01.10.2015 r. zaopiniował projekt PGN wraz z Prognozą.

Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny w Poznaniu w opinii z dnia 30.09.2015 r. przesłanej pismem DN-NS.9012.1313.2015 pod względem wymagań higienicznych i zdrowotnych zaopiniował pozytywnie projekt przedstawionego PGN. W przedmiotowej opinii Wojewódzki Inspektor Sanitarny nie wniósł uwag.

5. Zapewnienie udziału społeczeństwa w opiniowaniu

Informacja o przystąpieniu do opracowania projektu PGN ukazała się obwieszczeniem Prezydenta Miasta Kalisza. Zostało ono umieszczone w zwyczajowy sposób w następujących miejscach:

- na tablicy ogłoszeń Urzędu Miasta Kalisza przy ul. Główny Rynek 20 oraz na 4 tablicach ogłoszeniowych w budynku przy ul. Kościuszki 1A (od dnia 31.08.2015 r. do dnia 21.09.2015 r.),
- na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miasta Kalisza (od dnia 31.08.2015 r. do dnia 21.09.2015 r.),
- w prasie – w wydaniu „Życia Kalisza” nr 34 z dnia 26.08.2015 r.
- na stronie internetowej PGN pod adresem: <http://pgnkalisz.pl>.
Zainteresowani mogli zapoznać się z ww. dokumentami:
- w Urzędzie Miejskim w Kaliszu, w Wydziale Rozbudowy i Inwestycji, ul. Kościuszki 1a,
- na stronie internetowej Biuletynu Informacji Publicznej Urzędu Miejskiego w Kaliszu pod adresem <http://bip.kalisz.pl>,
- na stronie internetowej PGN pod adresem: <http://pgnkalisz.pl>.

Organ opracowujący dokument wyznaczył termin na składanie uwag i wniosków, tj. od dnia 31.08.2015 r.

do dnia 21.09.2015 r., wskazując jednocześnie miejsce i formę ich wnoszenia:

- pocztą tradycyjną na adres: Urząd Miejski w Kaliszu – Wydział Rozbudowy i Inwestycji, ul. Kościuszki 1a, 62-800 Kalisz oraz na adres Wykonawcy, tj. ATMOTERM S.A., ul. Łangowskiego 4, 45-031 Opole, fax. (77)44 26 695,
- ustnie do protokołu w Urzędzie Miejskim w Kaliszu – Wydział Rozbudowy i Inwestycji, ul. Kościuszki 1a, pok. nr 414 (VI piętro), w godzinach 7.30-15.30,

w formie elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym na adres e-mail Wykonawcy: pgnkalisz@atmoterm.pl.

6. Wnioski z przebiegu postępowania w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

6.1. Ustalenia zawarte w Prognozie Oddziaływania na Środowisko

W prognozie przedstawiono informacje o zawartości Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza, przedstawiono i oceniono bieżący stan jakości środowiska w mieście oraz zbadano zgodność PGN z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

W ramach analiz stanu środowiska i dostępnych opracowań, zidentyfikowano najważniejsze problemy, do rozwiązania których przyczyni się projektowany PGN lub, na które może oddziaływać w poszczególnych dziedzinach środowiska.

W ramach prognozy dokonano analizy i oceny oddziaływań działań przewidzianych do realizacji

w ramach PGN na środowisko. Oceną objęto przede wszystkim takie elementy środowiska jak: ludzie, zwierzęta, rośliny, różnorodność biologiczna, woda, powietrze, powierzchnia ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne i zabytki. Oddziaływania przedstawiono w formie matrycy pozwalającej na łatwą identyfikację aspektów środowiskowych. Dla zadań, dla których prognozuje się ewentualne niewielkie negatywne oddziaływania zaproponowano działania minimalizujące i kompensujące.

Ocenia się, że realizacja projektu PGN, jako całość będzie pozytywnie oddziaływać na środowisko i sprzyjać rozwiązaniu wielu problemów dotyczących poprawy stanu środowiska, niemniej jednak niektóre obszary wsparcia wpływać mogą negatywnie w niewielkim stopniu oraz krótkim czasie na poszczególne elementy środowiska. Szczegółowe wnioski w tym zakresie przedstawione są w odpowiednich rozdziałach prognozy.

6.2. Zgłoszone uwagi i wnioski

W ramach procedury opiniowania projektu PGN wraz z prognozą Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wniósł uwagi. Wpłynęło łącznie 12 uwag: 5 uwag do dokumentu Planu i 7 uwag do prognozy. Wszystkie uwagi zostały uwzględnione, a szczegółowa ich treść znajduje się osobnym dokumencie pt.: *Podsumowanie Strategicznej Oceny Oddziaływania Na Środowisko Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza*. W ramach procesu konsultacji społecznych, wpłynęły uwagi i wnioski do projektu PGN. łącznie wpłynęło 30 uwag do dokumentu PGN. Uwzględniono 29 uwag, a 1 nie została uwzględniona z podaniem przyczyny jej nieuwzględnienia. Szczegółowa ich treść znajduje się w dokumencie *Podsumowanie Strategicznej Oceny Oddziaływania Na Środowisko Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza*.

Spis tabel

Tabela 1. Stacje pomiarowe na terenie miasta Kalisza.....	40
Tabela 2. Dopuszczalne normy jakości powietrza – kryterium ochrony zdrowia.....	41
Tabela 3. Klasy stref w mieście Kalisz w latach 2014-2017 - kryteria dla ochrony zdrowia.....	42
Tabela 4. Długość sieci elektroenergetycznej na terenie Miasta Kalisza.....	45
Tabela 5. Liczba odbiorców i zużycie energii elektrycznej w podziale na poszczególne grupy taryfowe.....	45
Tabela 6. Ilość energii elektrycznej dostarczonej do odbiorców w latach 2010 – 2013 roku w podziale na poszczególne grupy taryfowe.....	45
Tabela 7. Lista projektów inwestycyjnych związanych z modernizacją sieci.....	47
Tabela 8. Dane dotyczące ilości sprzedanego ciepła w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku (rok bazowy PGN).....	48
Tabela 9. Dane dotyczące ilości mocy zamówionej w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku.....	49
Tabela 10. Liczba odbiorców gazu ziemnego w poszczególnych grupach odbiorców na terenie Miasta Kalisza w latach 2010-2013 roku.....	52
Tabela 11. Zużycie gazu przez odbiorców gazu ziemnego w poszczególnych grupach odbiorców w Kaliszu w latach 2010 - 2013 roku.....	52
Tabela 12. Efekty energetyczne i ekologiczne działań zrealizowanych w ramach programu poprawy stanu technicznego placówek oświatowych w latach 2005-2009.....	67
Tabela 13. Podsumowanie działań termomodernizacyjnych i modernizacyjnych w placówkach oświatowych dla 2010 r. i 2013 r.- koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna.....	68
Tabela 14. Obszary dysfunkcyjne na terenie Miasta Kalisza.....	70
Tabela 15. Zaplanowane działania rewitalizacyjne na obszarach dysfunkcyjnych Miasta Kalisza.....	72

Tabela 16. Cele strategiczne i szczegółowe dla miasta Kalisza.....	75
Tabela 17. Obszary realizacji Programu LIFE w latach 2014-2020.....	80
Tabela 18. Wybrane działania, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Programu Współpracy Europa Środkowa 2020.....	81
Tabela 19. Ocena możliwości wykorzystania finansowania w ramach źródeł międzynarodowych.....	85
Tabela 20. Wybrane działania, które mogą uzyskać dofinansowanie w ramach Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego 2014-2020.....	88
Tabela 21. Działania, które mogą uzyskać dofinansowanie z WFOŚiGW w Poznaniu w 2015 r.....	90
Tabela 22. Porównanie wskaźników emisji (standardowy i LCA) dla elektryczności ze źródeł odnawialnych.....	94
Tabela 23. Wskaźniki emisji dla energii elektrycznej i ciepła sieciowego przyjęte do obliczeń emisji.....	95
Tabela 24. Zestawienie wykorzystanych wskaźników emisji dla paliw.....	95
Tabela 25. Globalny potencjał ocieplenia gazów cieplarnianych (wg Second Assessment Report).....	95
Tabela 26. Wartości wskaźników emisji dla różnych rodzajów paliw (źródło danych: EMEP/EEA 2013).....	98
Tabela 27. Wskaźniki emisji z transportu samochodowego (ze źródeł liniowych) – emisja spalinowa.....	99
Tabela 28. Wskaźniki emisji pozaspalinowej z transportu samochodowego.....	100
Tabela 29. Wyniki inwentaryzacji w obszarze oświetlenia ulicznego.....	102
Tabela 30. Zużycie nośników energii w budynkach użyteczności publicznej w Kaliszu.....	102
Tabela 31. Zużycie energii i emisja CO ₂ w budynkach użyteczności publicznej w Mieście Kalisz.....	103
Tabela 32. Zużycie energii i emisja CO ₂ w mieszkalnictwie.....	103
Tabela 33. Zużycie energii i emisja CO ₂ na 1 mieszkańca w mieszkalnictwie w 2013 r.....	104
Tabela 34. Zużycie energii w handlu, usługach i przemyśle.....	104
Tabela 35. Zużycie energii i emisja CO ₂ na 1 mieszkańca w handlu, usługach i przemyśle.....	105
Tabela 36. Zużycie energii i emisja CO ₂ w transporcie publicznym.....	105
Tabela 37. Zużycie energii i emisja CO ₂ na 1 mieszkańca w transporcie.....	105
Tabela 38. Zużycie energii i emisja CO ₂ w transporcie prywatnym.....	107
Tabela 39. Zużycie energii i emisja CO ₂ na 1 mieszkańca w transporcie prywatnym.....	107
Tabela 40. Zużycie energii odnawialnej w Mieście Kalisz.....	108
Tabela 41. Zużycie energii w poszczególnych sektorach w Mieście Kalisz.....	109
Tabela 42. Emisja CO ₂ w poszczególnych sektorach Miasta Kalisza.....	110
Tabela 43. Zakres kierunków działań i odpowiadające im cele szczegółowe.....	113
Tabela 44. Ilościowe efekty wybranych przedsięwzięć termomodernizacyjnych.....	114
Tabela 45. Zmiany w przepisach i normach budowlanych w odniesieniu do poziomu zużycia energii na ogrzewanie.....	114
Tabela 46. Harmonogram rzeczowo – finansowy I Miasta Kalisza.....	118
Tabela 47. Podsumowanie działań wpisanych do Wieloletniej Prognozy Finansowej zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowym I Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna.....	121
Tabela 48. Harmonogram rzeczowo-finansowy II Miasta Kalisza.....	122
Tabela 49. Podsumowanie działań naprawczych zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowego II Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna – do 2025 roku.....	140
Tabela 50. Podsumowanie działań naprawczych zawartych w Harmonogramie rzeczowo-finansowego II Miasta Kalisza - koszty, efekt ekologiczny, efektywność energetyczna – do 2020 roku.....	140
Tabela 51. Szczegółowy opis źródeł finansowania dla zadań inwestycyjnych wymienionych w harmonogramie rzeczowo-finansowym Planu.....	143
Tabela 52. Analiza SWOT Miasta Kalisza.....	149
Tabela 53. Wskaźniki, które można wykorzystać w celu monitorowania wdrażania PGN.....	151
Tabela 54. Wzór w zakresie informacji ogólnych odnośnie jednostki przekazującej sprawozdanie z Planu.....	161
Tabela 55. Wzór w zakresie działań związanych z redukcją emisji i podwyższeniem efektywności energetycznej w sektorze budynków administracji publicznej, mieszkalnictwa publicznego, indywidualnego, usług, handlu i przemysłu.....	162
Tabela 56. Wzór w zakresie działań związanych z redukcją w innych sektorach.....	163
Tabela 57. Wzór w zakresie pozostałych działań ujętych w harmonogramie rzeczowo-finansowym.....	165
Tabela 58. Uśrednione wskaźniki efektu ekologicznego działań naprawczych dla Miasta Kalisza, w sektorze budynków: administracji publicznej, mieszkalnictwa, usług, handlu i przemysłu.....	165
Tabela 59. Zużycie energii końcowej w poszczególnych sektorach odbiorców w roku 2020.....	167
Tabela 60. Emisja CO ₂ związana z wykorzystaniem energii w poszczególnych sektorach odbiorców w roku 2020.....	168

Tabela 61. Porównanie zużycia energii końcowej w poszczególnych sektorach odbiorców w latach 2013 i 2020.....	169
Tabela 62. Porównanie emisji CO ₂ związanej ze zużyciem energii w poszczególnych sektorach odbiorców w latach 2013 i 2020.....	170
Tabela 63. Podsumowanie prognozy zużycia energii do roku 2020.....	171
Tabela 64 Podsumowanie prognozy emisji CO ₂ do roku 2020.....	172
Tabela 65 Podsumowanie działań przewidzianych do realizacji do roku 2020 oraz prognozy redukcji zużycia energii i emisji CO ₂ do roku 2020.....	172

Spis rysunków

Rysunek 1. Procentowy udział poszczególnych sektorów w emisji ekwiwalentu dwutlenku węgla na terenie Miasta Kalisza.....	11
Rysunek 2. Ogólny schemat opracowania PGN.....	13
Rysunek 3. Powiązanie strategii Europa 2020 z innymi dokumentami.....	20
Rysunek 4. Schemat analiz problemów badawczych.....	20
Rysunek 5. Redukcje emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych sektorach.....	21
Rysunek 6. Powiązanie dokumentów strategicznych Polski i UE.....	24
Rysunek 7. Lokalizacja miasta Kalisza na tle Województwa Wielkopolskiego.....	38
Rysunek 8. Strefy dla celów oceny jakości powietrza w województwie wielkopolskim.....	40
Rysunek 9. Zasięg terytorialny spółek zajmujących się dystrybucją energii elektrycznej.....	44
Rysunek 10. Dynamika ilości energii elektrycznej dostarczonej odbiorcom w latach 2010 – 2013.....	46
Rysunek 11. Struktura ilości energii elektrycznej dostarczonej do odbiorców w 2013 roku.....	46
Rysunek 12. Struktura sprzedaży ciepła sieciowego w całkowitym zużyciu w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku.....	49
Rysunek 13. Struktura ilości mocy zamówionej w całkowitej ilości w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku.....	50
Rysunek 14. Schemat funkcjonowania oddziałów PSG w Polsce.....	51
Rysunek 15. Struktura zużycia gazu ziemnego w całkowitym zużyciu w poszczególnych grupach odbiorców w 2013 roku.....	53
Rysunek 16. Dynamika zmian zużycia gazu ziemnego w latach 2010 -2013 w mieście Kalisz.....	53
Rysunek 17. Strefy energetyczne wiatru na obszarze Polski.....	54
Rysunek 18. Położenie Kalisza na tle województwa wielkopolskiego.....	60
Rysunek 19. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej według rejestru REGON w latach 2010-2013.....	61
Rysunek 20. Rodzaj działalności podmiotów gospodarczych w Kaliszu według sekcji PKD 2007, stan z roku 2013.....	62
Rysunek 21. Liczba budynków mieszkalnych w Kaliszu w latach 2010-2013.....	63
Rysunek 22. Mapa Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej.....	64
Rysunek 23. Komórki organizacyjne Urzędu Miejskiego w Kaliszu, współpracujące przy realizacji PGN.....	77
Rysunek 24. Schemat zarządzania organizacją realizacji przedsięwzięć Planu Gospodarki Niskoemisyjnej.....	78
Rysunek 25. Metodologia sporządzania bilansu energetycznego oraz emisji gazów cieplarnianych.....	101
Rysunek 26. Struktura zużycia nośników energii w budynkach użyteczności publicznej miasta Kalisza.....	103
Rysunek 27. Struktura zużycia nośników energii w sektorze mieszkalnictwa na terenie miasta Kalisza.....	104
Rysunek 28. Struktura zużycia paliw w transporcie publicznym.....	106
Rysunek 29. Emisja CO ₂ w transporcie publicznym.....	106
Rysunek 30. Struktura zużycia paliw w transporcie prywatnym.....	107
Rysunek 31. Emisja CO ₂ w transporcie prywatnym.....	108
Rysunek 32. Struktura zużycia energii w poszczególnych sektorach miasta Kalisz.....	109
Rysunek 33. Emisja CO ₂ w poszczególnych sektorach na terenie Miasta Kalisz.....	110
Rysunek 34. Udział poszczególnych sektorów odbiorców w całkowitym zużyciu energii końcowej w roku 2020.....	168
Rysunek 35. Udział poszczególnych sektorów odbiorców w całkowitej emisji CO ₂ w roku 2020.....	169
Rysunek 36. Porównanie poszczególnych sektorów w emisji CO ₂ związanej ze zużyciem energii w latach 2013 i 2020.....	170
Rysunek 37. Porównanie poszczególnych sektorów w emisji CO ₂ związanej ze zużyciem energii w latach 2013 i 2020.....	171

<u>Rysunek 38 Podsumowanie działań przewidzianych do realizacji do roku 2020 oraz prognozy redukcji zużycia energii i emisji CO₂ do roku 2020.....</u>	<u>172</u>
---	------------

**Załącznik Nr 1 - UZUPEŁNIENIE PLANU GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA
MIASTA KALISZA O ELEMENTY PLANU ZRÓWNOWAŻONEJ
MOBILNOŚCI MIEJSKIEJ**

UZUPEŁNIENIE PLANU GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA MIASTA KALISZA O ELEMENTY PLANU ZRÓWNOWAŻONEJ MOBILNOŚCI MIEJSKIEJ

Niniejszy dokument stanowi Załącznik nr 1 do
„Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”

Reda – Kalisz, kwiecień – maj 2016 r.

Spis treści

Spis treści.....	2
1. Wstęp.....	3
2. Powiązanie z dokumentami szczebla europejskiego i krajowego.....	4
2.1. Dokumenty szczebla europejskiego.....	4
2.2. Dokumenty szczebla krajowego.....	9
3. Powiązanie z dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego, subregionalnego i lokalnego.....	14
4. Partycypacja społeczna w zakresie planowania zrównoważonej mobilności miejskiej.....	27
5. Diagnoza stanu mobilności zrównoważonej w Kaliszu.....	29
5.1. Zagospodarowanie przestrzenne.....	29
5.2. Polityka parkingowa jako element zarządzania mobilnością.....	31
5.3. Identyfikacja źródeł ruchu na terenie Kalisza.....	32
5.4. Transport kolejowy.....	37
5.5. Przewozy ładunków transportem kolejowym.....	40
5.6. Transport drogowy pasażerski.....	42
5.7. Infrastruktura drogowa i logistyka miejska.....	55
5.8. Badania i pomiary ruchu.....	56
5.9. System komunikacji rowerowej.....	62
5.10. Bezpieczeństwo ruchu drogowego.....	65
5.11. Mobilność sektora edukacji.....	68
6. Samoocena wg schematu ADVANCE.....	73
6.1. Ocena obszaru misji.....	74
6.2. Ocena obszaru działań.....	75
7. Analiza SWOT.....	77
8. Scenariusze rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej.....	79
9. Wizja zrównoważonej mobilności miejskiej w Kaliszu.....	83
10. Określenie celów strategicznych i szczegółowych oraz planu działań.....	86
11. Monitoring realizacji.....	93
Spis tabel.....	95
Spis rysunków.....	96

1. Wstęp

Dynamiczny rozwój miast i zmiany w stylu życia mieszkańców, skutkują nieustannym wzrostem ich potrzeb transportowych. Wraz ze zmianą zachowań transportowych wzrasta liczba pojazdów na ulicach, czego skutkiem jest kongestia, wzrost liczby wypadków, emisji spalin i hałasu, a w konsekwencji – obniżenie jakości życia. W związku z tym, zrównoważone podejście do zagadnień mobilności i planowania transportu w miastach, staje się coraz bardziej popularne we wszystkich krajach UE.

Działania takie wspiera Komisja Europejska, która już w 2009 r. przedstawiła plan działania na rzecz mobilności w miastach i odtąd nieustannie zachęca władze państw Unii Europejskiej do równoważenia transportu w miastach. Najbardziej aktualnym przejawem tych działań jest oficjalny komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów z dnia 17 grudnia 2013 r. Jego celem jest jeszcze większe wsparcie miast europejskich w podejmowaniu przez nie przedsięwzięć związanych z transportem, aby mogły one jeszcze skuteczniej realizować unijną politykę konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności. Jeden z załączników komunikatu koncentruje się właśnie na aktywnie promowanych przez Komisję Europejską Planach Zrównoważonej Mobilności Miejskiej, dając wskazówki, zgodnie z którymi powinny być one opracowywane.

W nawiązaniu do tych wskazówek, a także z uwzględnieniem wytycznych Komisji Europejskiej, zawartych w dokumencie pn. „Wytyczne. Opracowanie i wdrażanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej¹”, opracowany został niniejszy rozdział, stanowiący uzupełnienie Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza.

Główną ideą planowania zrównoważonej mobilności miejskiej jest dążenie do stworzenia zrównoważonego systemu transportu miejskiego – poprzez realizację takich celów, jak m.in.: zwiększenie bezpieczeństwa transportu, redukcja negatywnego wpływu transportu na środowisko, poprawa skuteczności i efektywności transportu osób i towarów, poprawa atrakcyjności i jakości obszaru miejskiego, czy poprawa dostępności usług transportowych dla mieszkańców. Planowanie mobilności swoim zasięgiem obejmuje wszystkie rodzaje i formy transportu w mieście, zarówno transport publiczny jak prywatny, pasażerski i towarowy, zmotoryzowany i niezmotoryzowany.

1 F. Wefering, S. Rupprecht, S. Bührmann, S. Böhrer-Baedeker (Rupprecht Consult – Forschung und Beratung GmbH): Wytyczne. Opracowywanie i wdrażanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej 2013. Wersja polska z marca 2014

2. Powiązanie z dokumentami szczebla europejskiego i krajowego

2.1. Dokumenty szczebla europejskiego

Wpływ transportu na środowisko.

Strategia Wspólnoty dla zrównoważonej mobilności

W Zielonej Księdze „Wpływ transportu na środowisko. Strategia Wspólnoty dla zrównoważonej mobilności” opublikowanej w 1992 r., Komisja Europejska zwróciła m.in. uwagę na negatywną rolę transportu w postępującej degradacji środowiska na obszarach zurbanizowanych. Już wtedy dostrzeżono potencjał trakcji elektrycznej w miejskich przewozach pasażerskich i towarowych, wskazując na możliwości obniżenia emisji spalin i hałasu oraz uniezależnienia się od dostaw ropy naftowej.

European Transport Policy for 2010: Time to Decide

Biała Księga „European Transport Policy for 2010: Time to Decide” określiła ambitne cele dla europejskiego sektora transportu. Wyznaczonych celów, które odnoszą się do mobilności miejskiej, w dużej mierze nie udało się zrealizować – m.in. ograniczenia emisji CO₂ i zmniejszenia roli samochodów osobowych na obszarach zurbanizowanych².

Utrzymać Europę w Ruchu

Dokument „Keep Europe Moving” (2006) stanowił przegląd dotychczasowych efektów europejskiej polityki transportowej, w którym wzięto pod uwagę zmiany o charakterze strategicznym, takie jak rozszerzenie Unii Europejskiej, przyspieszenie procesów globalizacyjnych, międzynarodową współpracę w związku ze zmianami klimatycznymi oraz wzrost cen paliw i energii.

W kierunku nowej kultury mobilności w mieście

Zielona Księga Komisji Europejskiej „W kierunku nowej kultury mobilności w mieście”, opublikowana w 2007 r., zdefiniowała wyzwania transportowe stojące przed miastami Europy, wskazując na optymalizację wykorzystania różnorodnych środków transportu wraz ze stworzeniem efektywnych i trwałych modeli współpracy z różnymi rodzajami transportu indywidualnego (samochód, motocykl, rower, przemieszczenia piesze)³. Przyjęciem tego dokumentu Komisja Europejska rozpoczęła nową fazę dyskusji, której finalnym etapem było

2 W. Rydzkowski: Trolejbus a zrównoważona polityka transportowa. Referat wygłoszony na konferencji „Trolejbus w nowoczesnym mieście”, Gdynia 21-22.03. 2013.

w 2009 r. opublikowanie „Planu Działań dla Mobilności Miejskiej” (Action Plan on Urban Mobility). W Zielonej Księdze zwrócono uwagę na fakt, że choć mobilność miejska ma charakter lokalny, to skutki braku działań w tym obszarze mogą mieć wymiar europejski, a nawet globalny.

Plan Działań dla Mobilności Miejskiej

„Plan Działań” (2009) zawierał program działania wspierający mobilność w miastach zgodną z zasadami zrównoważonego rozwoju – objął zestaw kompleksowych działań, które powinny wpisywać się w plany zrównoważonej mobilności miejskiej.

Zrównoważona Przyszłość Transportu

W komunikacie „Zrównoważona Przyszłość Transportu” („A Sustainable Future for Transport”), opublikowanym w 2009 r., Komisja Europejska dostrzegła potrzebę zdefiniowania ogólnej strategii mobilności, która stanowiłaby ważny element kolejnej Białej Księgi dla transportu. W dokumencie tym zwrócono również uwagę na konieczność rozdzielenia wzrostu gospodarczego i wzrostu emisji gazów cieplarnianych.

Strategia „Europa 2020”⁴

Strategia „Europa 2020” jest dziesięcioletnią strategią Unii Europejskiej na rzecz wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Jednym z celów dla całej UE do osiągnięcia do 2020 r., jest „zmiana klimatu i zrównoważone wykorzystanie energii”. Strategia zawiera również siedem tzw. inicjatyw przewodnich, w oparciu o które UE i władze państw członkowskich będą nawzajem uzupełniać swoje działania w kluczowych dla strategii obszarach. W każdym z tych obszarów wszystkie państwa członkowskie wyznaczyły z kolei własne cele krajowe. Jednym z priorytetów Strategii jest zrównoważony rozwój, polegający m.in. na:

- budowaniu bardziej konkurencyjnej gospodarki niskoemisyjnej – korzystającej z zasobów w sposób racjonalny i oszczędny;
- ochronie środowiska naturalnego – poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i zapobieganie utracie bioróżnorodności;
- pomoc społeczeństwu w dokonywaniu świadomych wyborów.

Strategia koncentruje się na pięciu dalekosiężnych celach w dziedzinie zatrudnienia, innowacyjności, edukacji, walki z ubóstwem oraz w zakresie klimatu i energii. Cel trzeci dotyczy zmian klimatu i zrównoważonego wykorzystania energii poprzez:

3 M. Wołek: Sustainable urban mobility plan as an instrument of urban transport policy. „Logistyka” 2014 nr 4.

4 http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm

- ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20 proc. w stosunku do poziomu z 1990 r. (lub nawet o 30 proc., jeśli warunki będą sprzyjające);
- 20 procentowy udział energii ze źródeł odnawialnych;
- wzrost efektywności energetycznej o 20 proc.

„Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu...”

Zagadnienia transportu w miastach zostały uwypuklone w Białej Księdze pt. „Plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu...” (2011), w której pojawia się postulat konieczności integrowania m.in. transportu i planowania przestrzennego w ramach planów mobilności miejskiej, co stanowi jeden z fundamentów planowania zrównoważonej mobilności miejskiej.

W wykazie inicjatyw Białej Księgi, w części 2.3. pt. „Zintegrowana mobilność w miastach”, wskazuje się na plany mobilności miejskiej – w postaci następujących zaleceń⁵:

- ustanowienie procedur i mechanizmów wsparcia finansowego na szczeblu europejskim – w celu przygotowania audytów mobilności miejskiej oraz planów mobilności miejskiej, a także ustanowienie tabeli wyników w zakresie mobilności miejskiej w Europie opartej o wspólne cele; analiza możliwości wprowadzenia obowiązkowego rozwiązania dla miast pewnej wielkości zgodnie z normami krajowymi opartymi o wytyczne UE;
- powiązanie Funduszu Rozwoju Regionalnego i Funduszu Spójności z miastami i regionami, które przedłożyły aktualne, niezależnie zweryfikowane certyfikaty z audytu mobilności miejskiej i zrównoważonego rozwoju;
- analiza możliwości stworzenia europejskich ram wsparcia stopniowego wdrażania planów mobilności miejskiej w miastach Europy;
- zintegrowana mobilność miejska w ramach ewentualnego partnerstwa innowacji „Inteligentne Miasta”;
- zachęcanie dużych przedsiębiorstw do opracowania planów zarządzania mobilnością.

Pakiet mobilności miejskiej

Pakiet mobilności miejskiej, przyjęty w grudniu 2013 r., stanowił wyraz wsparcia dla miast w zakresie podejmowania wyzwań związanych z mobilnością w miastach. Zwrócono w nim uwagę na konieczność koordynacji działań na szczeblu państw członkowskich i regionów. W odniesieniu do planów zrównoważonej mobilności miejskiej, w dokumencie tym stwierdza się m.in., że „Komisja aktywnie promuje koncepcję wieloletnich planów mobilności

⁵ Biała Księga – plan utworzenia jednolitego europejskiego obszaru transportu – dążenie do osiągnięcia konkurencyjnego i zasobooszczędnego systemu transportu. COM(2011) 144, Bruksela 2011, s. 29-30.

w miastach zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju”⁶. Podkreślono znaczenie kompleksowego ujmowania zagadnień mobilności, wpisanej w szerszy kontekst strategii rozwoju, obejmującej zagadnienia: transportu, zagospodarowania przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska, polityki społecznej i zdrowia, bezpieczeństwa i rozwoju gospodarczego.

Planowanie mobilności powinno dotyczyć funkcjonalnego obszaru miejskiego i zakładać włączenie działań z zakresu mobilności w szerszej zakrojonej strategię ich rozwoju⁷. Ponadto, wskazane zostały „szczególne” obszary wymagające koordynacji działań sektora publicznego i prywatnego. Są nimi⁸:

- logistyka miejska;
- inteligentne regulacje dotyczące dostępu do miast i systemy opłat drogowych;
- skoordynowane stosowanie miejskich inteligentnych systemów transportowych;
- bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach.

Wspólne dążenie do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach

Załącznik pt. „Koncepcja dotycząca planów mobilności w miastach zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju” do Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pn. „Wspólne dążenie do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach” określa ramy merytoryczne i strukturę planu zrównoważonej mobilności miejskiej. W szczególności taki plan powinien obejmować:

- transport publiczny;
- transport niezmotoryzowany;
- intermodalność (rozumianą jako ściślejszą integrację różnych rodzajów transportu);
- bezpieczeństwo ruchu drogowego w miastach;
- transport drogowy (upłynnianie i spowalnianie ruchu wraz z optymalizacją użytkowania istniejącej infrastruktury drogowej);
- logistykę miejską;
- zarządzanie mobilnością (działania sprzyjające przechodzeniu na bardziej zrównoważone wzorce mobilności);

⁶ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wspólne dążenie do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach”. Bruksela, dnia 17.12.2013 r. COM(2013) 913 final, s. 4.

⁷ T. Dyr: Konkurencyjna i zasobooszczędna mobilność w miastach. „Autobusy” 2015, nr 1-2, s. 52.

⁸ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Wspólne dążenie...”, wyd. cyt., s. 5-9.

- inteligentne systemy transportowe⁹.

Przyjęcie i wdrożenie planu zrównoważonej mobilności miejskiej powinno zatem przyczynić się do transformacji systemu transportowego miasta, którego cechami będą¹⁰:

- dostępność i spełnianie podstawowych potrzeb wszystkich użytkowników w zakresie mobilności;
- równowaga i wysoki stopień zaspokojenia różnego rodzaju zapotrzebowania na mobilność i usługi transportowe mieszkańców, przedsiębiorstw i sektora przemysłowego;
- wyznaczanie kierunku wyważonego rozwoju i lepszej integracji różnych rodzajów transportu;
- spełnienie wymogów dotyczących zrównoważonego rozwoju, mających na celu zrównoważenie potrzeb związanych z gospodarką, sprawiedliwością społeczną, ochroną zdrowia i jakością środowiska;
- optymalizacja wydajności i opłacalności;
- lepsze zagospodarowanie przestrzeni miejskiej oraz najlepsze wykorzystanie istniejącej infrastruktury transportowej i usług świadczonych w zakresie transportu;
- zwiększanie atrakcyjności środowiska miejskiego, podniesienie jakości życia i poziomu zdrowia publicznego;
- wzrost bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- ograniczenie zanieczyszczenia powietrza i hałasu, emisji gazów cieplarnianych i zużycia energii;
- lepsze ogólne funkcjonowanie transeuropejskiej sieci transportowej i całego europejskiego systemu transportu.

2.2.

Dokumenty szczebla krajowego

Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025

Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025¹¹ uznaje za podstawowy cel znaczącą poprawę jakości systemu transportowego i jego rozbudowę – zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Równoważenie mobilności na obszarach miejskich wskazano jako istotny element polityki transportowej państwa. Za podstawę procesu równoważenia mobilności

⁹ Koncepcja dotycząca planów mobilności w miastach zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju – Załącznik do Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pn. „Wspólne dążenie do osiągnięcia konkurencyjnej i zasobooszczędnej mobilności w miastach”. Bruksela, 17.12.2013 COM (2013) 913 final. Annex 1.

¹⁰ Koncepcja dotycząca planów mobilności w miastach zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju”, op. cit., s. 3.

¹¹ Polityka Transportowa Państwa na lata 2006-2025, Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa 2005.

uznaje się wzrost konkurencyjności i jakości transportu zbiorowego, ze specjalnym uwzględnieniem transportu kolejowego w układach regionalnych i metropolitalnych.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020:

Regiony, Miasta, Obszary wiejskie

„Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie”¹² w swoich zamierzeniach strategicznych dąży to tego, aby w 2020 r. polskie regiony były konkurencyjne i innowacyjne, spójne oraz efektywne i bezpieczne w wymiarze ekologicznym. W kontekście miast nacisk położono m.in. na restrukturyzację obszarów miejskich, rozwój i uzupełnianie funkcji metropolitalnych oraz wspomaganie procesów urbanizacyjnych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Zapisy „Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030” precyzują działania równoważenia mobilności miejskiej – poprzez przedsięwzięcia z zakresu polityki przestrzennej.

W odniesieniu do obszarów metropolitalnych takimi działaniami są głównie:

- tworzenie multimodalnych systemów transportowych;
- wdrażanie systemów zarządzania ruchem;
- zintegrowane planowanie przestrzenne obszarów funkcjonalnych miast.

W dokumencie wskazano na konieczność wdrażania zintegrowanych rozwiązań dotyczących multimodalnego transportu zbiorowego, obejmującego różne środki transportu i elementy infrastruktury: kolej aglomeracyjną, tramwaje, autobusy, system kierowania ruchem, parkingi w systemie „parkuj i jedź”, komunikację rowerową i pieszą (łańcuch ekomobilności lub bezpieczne trasy rowerowe i piesze oraz systemy wypożyczania i przechowywania rowerów). W części pt. „Zrównoważona mobilność”, duże znaczenie położono m.in. na partycypację społeczną¹³.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030.

Trzecia fala nowoczesności

„Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności”¹⁴ wyznacza dziewięć celów strategicznych, których osiągnięcie pozwoli zrealizować sformuło-

12 Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Rada Ministrów, Warszawa 2010, Monitor Polski z 2011r., Nr 36, poz. 75.

13 Uchwała Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r. w sprawie przyjęcia Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Warszawa 2011, s. 236

14 *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju, Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności*, Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, Warszawa 2013, Dz. U. z 2009 r., Nr 84, poz. 712, z późn. zm.

waną w dokumencie wizję rozwoju kraju, ukierunkowaną na stworzenie konkurencyjnej i innowacyjnej gospodarki do 2030 r. W grupie celów strategicznych znajdują się także odniesienia do problematyki rozwoju systemu transportowego, takie jak cel nr 9 – „zwiększenie dostępności terytorialnej poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego”.

W ramach omawianego celu strategicznego wyznaczono m.in. kierunek interwencji – w postaci „udroźnienia obszarów miejskich i metropolitalnych”, który uwzględnia problematykę zrównoważonej mobilności miejskiej i obejmuje następujące rodzaje działań:

- modyfikację układu drogowego miast, w szczególności: budowę obwodnic dużych ośrodków miejskich, ukierunkowanie zmian na kwestie bezpieczeństwa ruchu drogowego, w tym na działania na rzecz uspokojenia ruchu na drogach przechodzących przez miasta i małe miejscowości;
- wykorzystanie innowacyjnych metod zarządzania ruchem i sterowania ruchem w miastach;
- uwzględnienie w dokumentach planistycznych obszarów zarezerwowanych dla rozwoju systemu transportowego;
- poprawę płynności ruchu drogowego – poprzez wspieranie rozwoju alternatywnych dla transportu samochodowego form przemieszczania się, szczególnie poprzez rozwój transportu zbiorowego, integrację systemów taryfowych oraz podnoszenie jakości oferty transportu publicznego.

Powyższe działania winny być skoordynowane, w szczególności z wykorzystaniem inteligentnych systemów transportowych.

Strategia Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030)

Głównym celem „Strategii Rozwoju Transportu do 2020 r. (z perspektywą do 2030)”¹⁵ jest zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego. W związku z tym, główne cele strategii koncentrują się na:

- integracji systemu transportowego;
- usprawnieniu funkcjonowania rynków i podniesienia efektywności systemów przewozowych.

W zakresie równoważenia mobilności miejskiej, w dokumencie wskazano następujące działania:

¹⁵ Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku (z perspektywą 2030 roku), Ministerstwo Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej, Warszawa 2013, Monitor Polski z 2013, poz. 75.

- rozwijanie i integrowanie systemów transportu publicznego – poprzez tworzenie multimodalnych węzłów przesiadkowych, transportu kołowego i kolejowego, w celu poprawy wadliwej mobilności przestrzennej na poziomie lokalnym i regionalnym;
- upowszechnianie nowych form mobilności – poprzez: wydzielanie obszarów zamieszkania bez dostępu do samochodów, promowanie wspólnego podróżowania oraz ruchu rowerowego i pieszego, a także propagowanie rozwiązań ograniczających popyt na transport indywidualny.

Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020

„Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020”¹⁶ stanowi kontynuację programu Gambit 2005. Zagadnienia bezpośrednio powiązane ze zrównoważoną mobilnością miejską sprowadzają się w nim do kształtowania bezpiecznych zachowań uczestników ruchu drogowego i ich ochrony oraz rozwoju systemów zarządzania bezpieczeństwem infrastruktury drogowej.

Umowa Partnerstwa

Umowa Partnerstwa w części diagnostycznej wskazuje, że „problemy w obszarze transportu miejskiego wynikają w znacznej mierze z braku spójnej strategii wykorzystania potencjału rozwoju sieci komunikacji miejskiej i rozproszenia kompetencji w zakresie realizacji inwestycji i organizacji ruchu poszczególnych rodzajów transportu, utrudniającego spójne i efektywne zarządzanie systemem komunikacji miejskiej”.

W dalszej części dokumentu można przeczytać, że: „problemy potęgują również duże różnice w sytuacji poszczególnych miast, związane z brakiem zintegrowanej przestrzennej i funkcjonalnej oferty transportu w miastach, z niskim wykorzystaniem technologii informatycznych w komunikacji oraz zbyt słabo rozwiniętą infrastrukturą miejską – przyjazną użytkownikom niezmotoryzowanym, czego konsekwencją jest rosnące zatłoczenie ulic ruchem indywidualnym wpływające na obniżenie prędkości przejazdów. Prowadzi to do powiększania się kosztów transportu towarów i osób, postępującej degradacji infrastruktury drogowej i negatywnie wpływa na stan środowiska poprzez emisję zanieczyszczeń do atmosfery i do gleby, zdrowie mieszkańców oraz komfort życia w miastach”¹⁷.

16 Narodowy Program Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego 2013-2020, Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, Warszawa 2013.

17 Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym kierunki interwencji Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa w latach 2014-2020.

Umowa Partnerstwa¹⁸ w jednym z priorytetów interwencji wskazuje na rozwój niskoemisyjnego transportu zbiorowego i innych przyjaznych środowisku form mobilności miejskiej¹⁹. W związku z powyższym, możliwość współfinansowania inwestycji ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, została powiązana z przygotowaniem przez samorządy dokumentów, zawierających odniesienia do kwestii równoważenia systemów transportu w miastach. Dokumenty te powinny w bardziej kompleksowy sposób uwzględniać zagadnienia zbiorowego transportu pasażerskiego, transportu niezmotoryzowanego, intermodalności, transportu drogowego, zarządzania mobilnością, wykorzystania inteligentnych systemów transportowych, logistyki miejskiej, bezpieczeństwa ruchu drogowego w miastach, wdrażania nowych wzorców użytkowania oraz promocji ekologicznie czystych i energooszczędnych pojazdów.

Krajowa Polityka Miejska 2023

Strategicznym celem „Krajowej Polityki Miejskiej 2023” jest wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy, a także poprawienie jakości życia mieszkańców. Jednym z dziesięciu wątków tematycznych dokumentu jest transport miejski, a jednym z wyzwań – „dążenie do zrównoważonej mobilności miejskiej, a zwłaszcza preferowanie transportu ekologicznego (zbiorowego, rowerowego, ruchu pieszego)”.

Znaczenie transportu miejskiego dla realizacji celów zawartych w „Krajowej Polityce Miejskiej” jest doniosłe – szczególnie silne powiązania występują z celem nr 2: „Miasto zwarte i zrównoważone” oraz (w średnim stopniu) z celami „Miasto sprawne”, „Miasto spójne” i „Miasto konkurencyjne”²⁰.

Dokument diagnozuje gwałtowny wzrost motoryzacji jako zasadnicze wyzwanie dla przestrzeni miejskiej, któremu towarzyszy spadek roli transportu zbiorowego. „Realizacje inwestycji, w tym współfinansowanych ze środków UE, osłabiają tempo tego spadku. Problemem jest jednak brak integracji poszczególnych jego elementów, nienadążanie za zmieniającymi się potrzebami w zakresie kierunków i częstotliwości odbywanych podróży”²¹.

Zasadniczym celem działań władz samorządowych powinno być zatem osiągnięcie zrównoważonej mobilności w obszarze funkcjonalnym, rozumianej jako „odbywanie podróży

18 Umowa Partnerstwa jest dokumentem określającym kierunki interwencji Polityki Spójności, Wspólnej Polityki Rolnej i Wspólnej Polityki Rybołówstwa w latach 2014-2020. Jednym z instrumentów realizacji Umowy Partnerstwa są Regionalne Programy Operacyjne.

19 Programowanie perspektywy finansowej 2014-2020 – Umowa Partnerstwa. Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju, Warszawa, 23 maja 2014 r., s. 105.

20 Krajowa Polityka Miejska 2023, Warszawa październik 2015, s. 15.

21 Ibidem, s. 40.

w takiej ilości i o takiej długości, jak wynika to z zaspokajania potrzeb życiowych podróżujących z racjonalnym wykorzystaniem poszczególnych podsystemów transportu miejskiego²². W tym celu priorytet nadano inwestycjom w system transportu publicznego, postulując konieczność integracji różnych podsystemów transportu (np. poprzez organizację multimodalnych węzłów przesiadkowych, zapewnienie łatwego dostępu do przystanków, integracji taryfowej i rozkładowej, budowę systemów „parkuj i jedź”).

Szczególne znaczenie przypisano w zakresie integracji transportowi kolejowemu, który daje szansę na przyciągnięcie znacznych potoków pasażerów. Atrakcyjność transportu miejskiego powinna być traktowana w sposób kompleksowy i obejmować taryfy i ich elastyczności, czas i wygodę podróży, niezawodność środka transportu, kompletność i aktualność informacji pasażerskiej, dogodność przesiadek, powiązania pomiędzy różnymi środkami transportu i bezpieczeństwo – w pojeździe, na przystanku i w drodze do niego.

Duże znaczenie przypisano również komunikacji rowerowej, która dzięki rozwojowi infrastruktury może stanowić alternatywę dla samochodu osobowego, szczególnie na obszarach o rozproszonej zabudowie. „Krajowa Polityka Miejska” postuluje także uwzględnianie potrzeb pieszych, m.in. w postaci skracania do minimum dróg dojścia, instalowania udogodnień i niwelowania barier, synchronizacji sygnalizacji świetlnej itp. Dokument zakłada, że: „ruch pieszcy musi być traktowany jako równoprawny sposób przemieszczania się²³”. Dla mniejszych ośrodków miejskich zaleca się uspokojenie ruchu w ich obszarach centralnych i wyprowadzenie ruchu tranzytowego poza obszar centralny.

²² Ibidem, s. 41.

²³ Krajowa Polityka Miejska 2023, op. cit., s. 48.

3. Powiązanie z dokumentami strategicznymi szczebla regionalnego, subregionalnego i lokalnego

W „Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2020 roku”²⁴ uchwalonej w 2012 r., Miasto Kalisz wraz z Ostrowem Wielkopolskim określone zostały jako „dwubiegunowy układ miejski o znaczeniu ponadregionalnym”. W hierarchii sieci osadniczej Wielkopolski, ośrodek regionalny „Kalisz – Ostrów Wielkopolski” znajduje się za metropolią poznańską oraz przed ośrodkami subregionalnymi, takimi jak: Konin, Leszno, Piła i Gniezno.

Za cel generalny strategii przyjęto: „efektywne wykorzystanie potencjałów rozwojowych na rzecz wzrostu konkurencyjności województwa, służące poprawie jakości życia mieszkańców w warunkach zrównoważonego rozwoju”. Realizację celu generalnego planuje się poprzez realizację 9 celów strategicznych.

Wymienione cele strategiczne są następujące:

- 1) poprawa dostępności i spójności komunikacyjnej regionu;
- 2) poprawa stanu środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami;
- 3) lepsze zarządzanie energią;
- 4) zwiększanie konkurencyjności metropolii poznańskiej i innych ośrodków wzrostu w województwie;
- 5) zwiększenie spójności województwa;
- 6) wzmocnienie potencjału gospodarczego regionu;
- 7) wzrost kompetencji mieszkańców i zatrudnienia;
- 8) zwiększanie zasobów oraz wyrównywanie potencjałów społecznych województwa;
- 9) wzrost bezpieczeństwa i sprawności zarządzania regionem.

Zwrócić uwagę należy przede wszystkim na:

- cel operacyjny nr 1.1. – „zwiększenie spójności sieci drogowej” – zakładający konieczność zapewnienia spójności i rozwoju sieci drogowej, ze szczególnym uwzględnieniem kierunku północ-południe oraz w układach stolica regionu – ośrodek regionalny „Kalisz – Ostrów Wielkopolski”, pozostałe ośrodki subregionalne oraz ośrodek regionalny „Kalisz – Ostrów Wielkopolski”, pozostałe ośrodki subregionalne – otoczenie ośrodków;
- cel operacyjny nr 4.2. – „wzmocnienie biegunów wzrostu w subregionach” – zakładający konieczność szczególnego wsparcia ośrodka regionalnego „Kalisz – Ostrów Wielkopolski” oraz pozostałych ośrodków regionalnych; za wsparcie posłużyć ma zwiększenie dostępno-

²⁴ Uchwała NR XXIX/559/12 z dnia 17 grudnia 2012 roku, w sprawie: uchwalenia zaktualizowanej „Strategii rozwoju województwa wielkopolskiego do 2020 roku. Wielkopolska 2020”. Sejmik Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2012.

ści do stolicy regionu oraz powiązań infrastrukturalnych, gospodarczych i społecznych – zwraca się również uwagę na istotną pozycję Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej jako krajowego ośrodka wzrostu, tworzącego swój własny potencjał na obszarze między Poznaniem, Wrocławiem, Łodzią i Śląskiem (Aglomeracja Kalisko-Ostrowska odznacza się również na tle ośrodków subregionalnych dużo niższym oddziaływaniem ze strony Poznańskiego Obszaru Metropolitalnego).

W „**Wielkopolskim Regionalnym Programie Operacyjnym na lata 2014-2020**”²⁵ w ramach Osi Priorytetowej 3 „Energia”, „Działanie 3.3. Wspieranie strategii niskoemisyjnych w tym mobilność miejska”, zakłada się promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich obszarów rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu. Za cel szczegółowy uznano zwiększone wykorzystanie transportu zbiorowego ze względu na fakt, że zwiększająca się emisja do powietrza zanieczyszczeń ze środków transportu jest jednym z głównych problemów dotyczących w sposób szczególny obszarów miast w Wielkopolsce. Głównym efektem realizowanego Priorytetu Inwestycyjnego, przez wsparcie niskoemisyjnego transportu miejskiego, będzie wzrost liczby osób korzystających z tego rodzaju transportu, a także ograniczenie emisji zanieczyszczeń, co przyczyni się to do poprawy stanu środowiska. Ograniczenie ruchu drogowego w centrach miast (co przyczyni się w efekcie do ograniczenia emisji zanieczyszczeń do atmosfery) będzie realizowane poprzez takie działania jak budowa i przebudowa miejskiej infrastruktury komunikacyjnej, realizacja projektów wspierających integrację transportu zbiorowego z indywidualnym (np. budowa parkingów "park&ride" i "bike&ride", centrów przesiadkowych), budowa ścieżek rowerowych, budowa systemów sterowania ruchem, itp. W dokumencie podkreślono również przeciwdziałanie ograniczaniu swobody ruchu osobom niepełnosprawnym poprzez likwidację barier architektonicznych. Inwestycjom w infrastrukturę czy tabor transportu publicznego powinien towarzyszyć szeroki wachlarz działań inwestycyjnych i „miękkich” zapewniających, że transport zbiorowy oraz niezmotoryzowany będzie wybierany częściej niż samochód jako podstawowy środek przemieszczania się w obrębie aglomeracji.

Na oś priorytetową 3 – „Energia”, przeznaczono 353 mln EUR jako wkład ze środków unijnych. Działania powiązane z wspieraniem niskoemisyjnej mobilności miejskiej w ramach „Osi priorytetowej nr 3” obejmuje Działanie 3.3 pn. „Wspieranie strategii niskoemisyjnych w tym mobilność miejska”.

25 Uchwała Nr 176/2015 z dnia 27 stycznia 2015 r. w sprawie przyjęcia Wielkopolskiego Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020, Zarząd Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2015.

Za priorytet inwestycyjny w działaniu nr 3.3. przyjęto „promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich obszarów rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu”. W strukturze Działania 3.3 wyodrębniono 4 poddziałania, mianowicie:

- 3.3.1. Inwestycje w obszarze transportu miejskiego;
- 3.3.2. Inwestycje w sieci ciepłownicze i chłodnicze;
- 3.3.3. Wspieranie strategii niskoemisyjnych w tym mobilność miejska w ramach ZIT dla MOF Poznania;
- 3.3.4. Wspieranie strategii niskoemisyjnych w tym mobilność miejska w ramach ZIT dla rozwoju AKO.

Z punktu widzenia Kalisza aplikowanie w zakresie projektów dotyczących mobilności możliwe jest tylko w poddziałaniach 3.3.1 i 3.3.4.

Na oś priorytetową nr 5 – „Transport”, przeznaczono 414 mln EUR jako wkład ze środków unijnych. Działania powiązane z problematyką publicznego transportu zbiorowego oraz z mobilnością mieszkańców podejmowane w ramach „Osi Priorytetowej nr 5” podzielono na dwa działania: nr 5.1. – „infrastruktura drogowa regionu” oraz nr 5.2. – „transport kolejowy”.

Działanie nr 5.1. – „infrastruktura drogowa regionu” zawiera w sobie cztery poddziałania:

- 5.1.1 – „wzmocnienie regionalnego układu powiązań drogowych (drogi wojewódzkie, będące w zarządzie Samorządu Województwa Wielkopolskiego)”;
- 5.1.2 – „wzmocnienie regionalnego układu powiązań drogowych (drogi powiatowe i gminne)”;
- 5.1.3 – „Infrastruktura drogowa regionu w ramach ZIT dla MOF Poznania”;
- 5.1.4. – „Infrastruktura drogowa regionu w ramach ZIT dla rozwoju AKO”.

Za priorytet inwestycyjny w działaniu nr 5.1. przyjęto „zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi”.

Działanie nr 5.2. – „transport kolejowy” zawiera w sobie dwa poddziałania:

- 5.2.1 – „modernizacja regionalnego układu kolejowego oraz poprawa stanu infrastruktury dworcowej”;
- 5.2.2 – „tabor kolejowy dla regionalnych przewozów pasażerskich”, którego realizacja nastąpić ma poprzez zakup lub modernizację taboru.

„Regionalna Strategia Rozwoju Transportu dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2020”²⁶ za generalny cel przyjmuje: „rozwój infrastruktury transportowej w celu zaspokojenia potrzeb komunikacyjnych ludności a także stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarczemu regionu poprzez podnoszenie jego atrakcyjności inwestycyjnej i umożliwienie włączenia Wielkopolski w system współpracy międzyregionalnej oraz międzynarodowej”.

Generalny cel strategii osiągnięty ma być poprzez cztery cele strategiczne:

- nr I – Integracja sieci transportowej wielkopolski z siecią transportową krajową i międzynarodową;
- nr II – Zwiększenie dostępności komunikacyjnej, jakości infrastruktury i bezpieczeństwa ruchu dla potrzeb ludności i podmiotów gospodarczych;
- nr III – Usprawnienie transportu publicznego województwa dla podniesienia konkurencyjności regionu;
- nr IV – Stworzenie sprawnego systemu zarządzania transportem publicznym w województwie.

„Plan Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego”²⁷ w rozdziale 8.2. – „planowane rozwiązania transportowe” zawiera szereg działań dotyczących problematyki transportowej.

Podrozdział 8.2.1.1. – „integracja infrastrukturalna” zakłada taki poziom integracji, który umożliwi jak najbardziej dogodne przesiadanie się między środkami transportu, zarówno zbiorowego, jak i indywidualnego. Rolę zintegrowanego węzła przesiadkowego mają pełnić m.in. dworce kolejowe w Kaliszu i w Ostrowie Wlkp., których udostępnienie przewiduje się wszystkim operatorom i przewoźnikom transportu zbiorowego.

Nowo projektowane Zintegrowane Węzły Przesiadkowe spełniać powinny następujące standardy:

- czas przejścia między platformami przystankowymi, między którymi planowane są przesiadki nie powinien przekraczać 3 minut;
- zalecana odległość między platformami (liczona po drodze przejścia) na węźle przesiadkowym nie powinna przekraczać 100 m, przy dopuszczalnym wydłużeniu o 50% w przypadku stosowania rozwiązań likwidujących bariery architektoniczne;
- wybrane węzły powinny wyposażone być w parkingi typu „parkuj i jedź”.

²⁶ Regionalna Strategia Rozwoju Transportu dla Województwa Wielkopolskiego na lata 2007-2020.

²⁷ Uchwała nr XI/307/15 z dnia 26 października 2015 r. w sprawie Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego, Sejmiku Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2015.

Podrozdział 8.2.1.2. – „integracja informacyjna” zakłada dążenie do zapewnienia jednolitego systemu informacji w województwie, który składać ma się z:

- unifikacji standardu urządzeń przystankowych;
- wyeksponowania znaków rozpoznawczych na pojazdach wykorzystywanych w przewozach o charakterze użyteczności publicznej;
- bezpłatnego planera podróży – uwzględniającego zarówno przewozy kolejowe, jak i autobusowe, dostępnego poprzez stronę internetową oraz poprzez najpopularniejsze systemy mobilne (Android, iOS, Windows Phone).

Podrozdział 8.2.1.3. – „integracja taryfowa” zakłada działania na rzecz zintegrowania taryf, za które przyjmuje się:

- możliwość zakupu biletu w obrębie wszystkich stacji kolejowych oraz węzłów przesiadkowych;
- wprowadzenie ujednoliconego, spójnego systemu płatności za usługi przewozowe użyteczności publicznej;
- możliwość uiszczania odpłatności za usługi przewozowe użyteczności publicznej drogą elektroniczną (karty zbliżeniowe, aplikacje na urządzenia mobilne itp.);
- wprowadzenie wspólnej zintegrowanej taryfy za korzystanie z przejazdów na liniach o charakterze użyteczności publicznej (zarówno kolejowych, jak i autobusowych);
- wprowadzenie biletu elektronicznego i jego zintegrowanie z kartą PEKA, bądź rozszerzenie zakresu funkcjonowania karty PEKA o całe województwo wielkopolskie;
- możliwość wspólnych promocji opłat za przejazdy w całym województwie;
- system lojalnościowy.

Podrozdział 8.2.1.4. – „integracja instytucjonalna” zakłada utworzenie jednostki odpowiedzialnej za organizowanie publicznego transportu zbiorowego oraz integrację działań różnych przewoźników.

Podrozdział 8.2.2. – „planowane zmiany w infrastrukturze transportowej” zawiera w sobie dwie części: „8.2.2.1. – „planowane zmiany w sieci drogowej” oraz „8.2.2.2. – „planowane zmiany w sieci kolejowej”.

Część 8.2.2.1. – „planowane zmiany w sieci drogowej” jako inwestycje drogowe istotne z punktu widzenia modelu prognostycznego określa te, które powstają w ciągach autostrad, dróg ekspresowych, krajowych oraz wojewódzkich. W modelu prognostycznym uwzględniono inwestycje w drogi przechodzące przez Kalisz bądź istotne dla tego miasta.

Część 8.2.2.2. – „planowane zmiany w sieci kolejowej” zakłada jako istotne dla modelu prognostycznego takie inwestycje kolejowe, które podnoszą prędkość na poszczególnych li-

niach kolejowych, na których realizowane są przewozy pasażerskie (w tym dotyczące również Miasta Kalisza).

Podrozdział 8.2.3. – „planowany układ linii publicznego transportu zbiorowego” za nadrzędny cel stawia planowanie docelowego układu linii publicznego transportu zbiorowego oraz ich częstotliwości w taki sposób, aby zapewniały połączenia między tymi powiatami, gdzie prognozuje się znaczące potoki podróżnych.

Podrozdział 8.3. – „dostępność komunikacyjna” zawiera analizę więźby ruchu. Według tej analizy, większość podróży skoncentrowana jest wokół większych ośrodków miejskich, takich jak: Poznań, Konin, Kalisz, Ostrów Wlkp., Leszno i Piła. Planowany układ linii publicznego transportu zbiorowego zapewnia dostępność na poziomie 1-2 godzin w głównych kierunkach ciążenia.

„Prognoza oddziaływania na środowisko „Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego”²⁸ za cel stawia sobie ustalenie, czy zapisy projektu Planu Transportowego Województwa Wielkopolskiego nie naruszają zasad prawidłowego funkcjonowania środowiska przyrodniczego.

Dokument ten, w podrozdziale 3.4.4. pokazuje, jak duże znaczenie dla stanu jakości powietrza w województwie ma emisja substancji pochodzących ze środków transportu samochodowego, łącznie z emisją pozaspalinową i wtórną a także emisją z ogrzewania budynków indywidualnych.

W podrozdziale 3.4.5. – „zagrożenie klimatu akustycznego” stwierdza się, że większość konfliktów akustycznych spowodowana jest oddziaływaniem źródeł hałasu komunikacyjnego, a zwłaszcza hałasu drogowego. W celu ograniczania hałasu na obszarach, w których przekroczone zostały dopuszczalne normy, wprowadza się programy ochrony środowiska przed hałasem.

Na obszarze Wielkopolski obowiązują trzy programy ochrony środowiska przed hałasem – dla miast Poznania, Kalisza i Leszna. Miasta Kalisz i Poznań zobligowane są także do posiadania map akustycznych.

W prognozie sformułowano problemy środowiskowe dotyczące Kalisza – istotne z punktu widzenia Planu Transportowego Województwa Wielkopolskiego. Należą do nich:

- brak spójnego, ciągłego przestrzennie systemu przyrodniczych obszarów prawnie chronionych;
- szybsze, niż przeciętnie w kraju, tempo przyrostu terenów zabudowanych oraz wyłączania gruntów z produkcji rolnej i leśnej;

²⁸ Prognoza oddziaływania na środowisko „Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego dla Województwa Wielkopolskiego”.

- występowanie obszarów zagrożonych negatywnym oddziaływaniem hałasu, a w szczególności hałasu drogowego i kolejowego, ze szczególną koncentracją problemów m.in. w Kaliszu.

W odniesieniu do miasta Kalisza w prognozie podkreśla się także:

- położenie w kluczowym paśmie kulturowym województwa – na Szlaku Piastowskim;
- uzyskanie przez strefę miasto Kalisz – klasy C w 2013 roku dla poziomu dopuszczalnego pyłu PM_{2,5}.

„Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO)”²⁹ zakłada cztery priorytety działań, a mianowicie:

- wspieranie przedsiębiorczości, zatrudnienia oraz aktywności zawodowej;
- promocję strategii niskoemisyjnych;
- wykształcone społeczeństwo;
- nowoczesną infrastrukturę służącą rozwojowi.

W ramach osi priorytetowej 2 – „promocja strategii niskoemisyjnych” za cel priorytetu przyjęto „poprawę stanu środowiska na obszarze AKO, wspieranie efektywności energetycznej i promowanie strategii niskoemisyjnych poprzez wdrażanie proekologicznych przedsięwzięć na terenie Aglomeracji oraz rozwój zrównoważonego systemu transportu publicznego AKO.”

Cel ten ma być osiągnięty m.in. poprzez działanie 2.1. – „niskoemisyjny system transportu publicznego”. Dla tego działania jako priorytet inwestycyjny przyjęto „promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich obszarów rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.”

W ramach osi priorytetowej 4 – „nowoczesna infrastruktura służąca rozwojowi” za cel priorytetu postawiono „przywracanie funkcji społeczno-gospodarczych zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich AKO oraz stworzenie na terenie Aglomeracji nowoczesnej infrastruktury, w tym komunikacyjno-informacyjnej poprzez poprawę dostępu i jakości usług publicznych na całym obszarze funkcjonalnym, rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej, infrastruktury drogowej oraz instytucji kultury i ochrona dziedzictwa narodowego.”

W odniesieniu do tematyki transportowej cel ten będzie realizowany poprzez działanie 4.5. – „rozbudowa infrastruktury drogowej” – priorytet inwestycyjny „zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.”

²⁹ Uchwały Nr 1/2016 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 17 lutego 2016 roku, Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

Infrastruktura transportowa AKO wykazuje duże potrzeby inwestycyjne, związane ze stanem obiektów technicznych, parametrami i stanem nawierzchni dróg, czy brakami sieci ścieżek rowerowych (bardzo mała ich gęstość). Z punktu widzenia miasta Kalisza, największą rolę odgrywają drogi krajowe nr 12 i 25.

Jako mankament układu drogowego Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej określa się fakt, że drogi krajowe i wojewódzkie są przeważnie jednojezdniowe, a stan nawierzchni tych dróg jest przeciętny.

W podrozdziale 4.3.7. – „transport kolejowy” wskazano na Ostrów Wielkopolski jako główny węzeł kolejowy AKO (2 000 osób obsługiwanych w dobie dnia roboczego). Drugim dworcem, pod względem liczby obsługiwanych osób, jest dworzec w Kaliszu (657 osób obsługiwanych w dobie dnia roboczego). Przez dworzec w Kaliszu wykonywanych jest 20 przejazdów pociągów pasażerskich dziennie, przez Kalisz prowadzi jedna linia kolejowa – nr 14.

W podrozdziale 4.3.8. – „transport autobusowy” wskazuje się na konieczność dalszej wymiany pojazdów ze względu na konieczność zapewnienia dostępności środków komunikacji miejskiej dla osób o ograniczonych możliwościach poruszania się, a także ze względu na czynniki środowiskowe. Planowana jest także budowa zintegrowanego centrum przesiadkowego wykorzystującego oba dworce – kolejowy i autobusowy – dla obsługi pasażerów.

Na terenie AKO znajdują się 21 przystanków spełniających choć w części funkcje przesiadkowe (węzłów przesiadkowych) oraz 526 przystanków. Zauważa się również konieczność budowy centrów przesiadkowych w Kaliszu i Ostrowie Wielkopolskim oraz modernizacji istniejących przystanków. Za korzystne rozwiązanie uważa się wprowadzenia systemów „Park & Ride” oraz „Kiss & Ride”.

Według podrozdziału 4.3.10. – „parkingi i strefy płatnego parkowania”, w Kaliszu rozlokowanych jest 2 495 miejsc przeznaczonych do parkowania. Większość z nich znajduje się w zatokach przy jezdni i bezpośrednio na jezdni. W większości są to przestrzenie parkingowe niepodzielone na stanowiska. Na obszarze AKO odnotowuje się duży udział parkowania na chodniku, a tym samym ograniczania przestrzeni dla pieszych oraz parkowania w sposób niekontrolowany.

Za istotne uważa się ukierunkowanie polityki transportowej na:

- uporządkowanie parkowania w rejonie śródmiejskim – w zakresie wydzielenia, oznakowania stanowisk oraz weryfikacji dotychczasowego sposobu wyznaczania miejsc do parkowania;
- wprowadzenie ograniczeń przestrzeni parkingowej w centrum;
- zmniejszenie liczby stanowisk postojowych w centrach małych miast – poprzez wydzielenie części rynków tylko dla pieszych;

- wyznaczenie na terenach wiejskich uporządkowanych, oznakowanych parkingów w bezpiecznej lokalizacji w stosunku do jezdni;
- budowę parkingów „Park&Go” w bliskim sąsiedztwie centrum.

Za konieczne dla sprawnego funkcjonowania systemu zrównoważonego transportu uznano także utworzenie systemu informacji parkingowej do dynamicznego przekazywania informacji o liczbie wolnych miejsc na najważniejszych parkingach.

W podrozdziale 4.3.11. – „koncepcja transportu publicznego w dokumentach programowych”, za główny dokument przedstawiający wizję funkcjonowania transportu wewnątrz Aglomeracji – z uwzględnieniem zbiorowego transportu publicznego – wskazuje się „Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”.

W dokumencie pn. **„Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”**³⁰ przedstawiono podstawowe cele i kierunki rozwoju zrównoważonego rozwoju transportu na terenie AKO.

Za główne cele przyjęto :

- zapewnienie sprawności funkcjonowania Aglomeracji przy rosnącym poziomie motoryzacji, w tym łagodzenie funkcjonalnych uciążliwości (ograniczona dostępność, zatłoczenie dróg, trudności parkingowe);
- poprawę jakości transportu zbiorowego;
- stworzenie warunków dla rozwoju ruchu rowerowego, poprawa warunków ruchu pieszego;
- wprowadzenie polityki parkingowej;
- poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- łagodzenie nierównomierności w obsłudze transportowej obszarów miejskich i wiejskich oraz różnych grup mieszkańców (zwłaszcza osób niepełnosprawnych);
- dostępność transportu publicznego dla osób niepełnosprawnych (infrastruktura przystankowa, dworce, środki transportu);
- ograniczenie uciążliwości transportu dla mieszkańców i negatywnego wpływu na środowisko naturalne;
- wykorzystanie ITS w celu zapewnienia informacji pasażerskiej oraz informacji dla kierowców, dostępności miejsc do parkowania i zapewnienia priorytetów dla transportu zbiorowego w sygnalizacji świetlnej;
- stymulowanie rozwoju gospodarczego AKO;
- utrzymanie lub przywracanie ład przestrzennego;
- poprawę dostępności obiektów użyteczności publicznej.

³⁰ Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, op. cit.

„Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Kaliskiego”³¹ jako cel stawia sobie „zaplanowanie oferty publicznego transportu zbiorowego tak, aby spełniała ona oczekiwania mieszkańców powiatu kaliskiego – przy zachowaniu odpowiedniego standardu jakości oraz wydajności systemu transportowego.” Aby cel ten został osiągnięty, przyjęto następujące kierunki rozwoju publicznego transportu zbiorowego:

- współpraca w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej;
- zintegrowanie sieci transportowej powiatu z przewozami wojewódzkimi;
- zintegrowanie systemu informacji dla pasażerów;
- rozbudowa infrastruktury towarzyszącej przystankom;
- rozbudowa oferty przewozowej wynikająca z podjęcia współpracy z gminami;
- zapewnienie możliwości odbywania podróży z przesiadkami;
- wydawanie kieszonkowych rozkładów jazdy.

Według **„Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego Miasta Kalisza”³²**, wizja rozwoju publicznego transportu zbiorowego organizowanego przez miasto zakłada, że komunikacja miejska ze względu na jakość, dostępność oraz efektywność funkcjonowania, będzie realną alternatywą dla transportu indywidualnego. Celem dokumentu jest zaplanowanie publicznego transportu zbiorowego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. W procesie rozwoju transportu uwzględniane będą oczekiwania społeczne mieszkańców Kalisza, promowane będą rozwiązania przyjazne dla środowiska naturalnego, jak również wdrażane będą nowoczesne rozwiązania zachęcające i ułatwiające podróż komunikacją zbiorową.

Cele szczegółowe planu są następujące:

- poprawa dostępności transportowej i jakości transportu – przy uwzględnieniu m.in. potrzeb osób niepełnosprawnych i osób o ograniczonej zdolności ruchowej;
- poprawa efektywności funkcjonowania systemu transportowego;
- integracja systemu transportowego w zakresie usług przewozowych oraz potrzeb wynikających z kierunków polityki państwa, w niezbędnym zakresie dotyczącym linii komunikacyjnych w międzywojewódzkich i międzynarodowych przewozach pasażerskich;
- wspieranie konkurencyjności gospodarki obszaru;
- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego;
- ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko naturalne i warunki życia.

31 Uchwała nr XVII/238/2016 Rady Powiatu Kaliskiego z dnia 23 marca 2016r. w sprawie przyjęcia Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Powiatu Kaliskiego, Kalisz 2016.

32 Uchwała Nr XXXIX/527/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 26 września 2013 r. w sprawie przyjęcia Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Kalisza. Kalisz 2013.

Według planu, głównymi ciągami komunikacyjnymi w Kaliszu, obsługiwanyymi przez komunikację miejską, są ulice: Łódzka, Poznańska, Częstochowska, Wrocławska, Warszawska, Górnośląska i Legionów.

„Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008-2020 wraz z Programem Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008-2013”³³ za cel strategiczny uznaje „zapewnienie wewnątrzmięskiej i okołomiejskiej sprawności i spójności systemu transportowego Kalisza, przy rosnącym poziomie motoryzacji, w celu poprawy jego sprawności, warunków życia mieszkańców oraz poprawy bezpieczeństwa ruchu i ograniczeniu negatywnego wpływu transportu na środowisko.”

Realizacja celu strategicznego przebiegać ma za pomocą sześciu celów operacyjnych:

1. Odciążenie systemu transportowego miasta poprzez eliminację ruchu tranzytowego i uaktywnienie alternatywnych gałęzi transportu odciążających motoryzację indywidualną.
2. Poprawa jakości transportu zbiorowego poprzez dalsze doskonalenie pod względem ilościowym i jakościowym oferty transportu publicznego autobusowego i poprzez poszerzanie jego zasięgu, zwiększenie dostępności i częstotliwości połączeń, w celu zapewnienia zrównoważonego dostępu do komunikacji miejskiej dla mieszkańców wszystkich dzielnic miasta.
3. Poprawa spójności i sprawności systemu transportowego w Kaliszu.
4. Poprawa spójności i sprawności systemu transportowego wewnątrz jednorodnych pod względem transportowym obszarów i osiedli mieszkaniowych.
5. Poprawa sprawności i spójności systemu transportowego w strefie okołomiejskiej Kalisza.
6. Poprawa dostępności do systemu transportowego dla osób niepełnosprawnych – poprzez przyjęcie jako obowiązującego standardu zakupów taboru komunikacji publicznej dostosowanego do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz poprzez dostosowanie istniejących, planowanych i projektowanych dróg, ulic, sygnalizacji i systemu informacji do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Strategia zawiera również podstawowe zadania inwestycyjne – z podziałem na „zadania dotyczące infrastruktury transportowej poza granicami Kalisza” oraz „zadania dotyczące infrastruktury transportowej w Kaliszu”.

W **„Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024”³⁴** w części trzeciej określono wizję rozwoju miasta Kalisza – jako „otwarte miasto o wysokiej jakości życia jego mieszkańców i dynamicznie rozwijającej się, nowoczesnej gospodarce”. Cele strategiczne po-

33 Strategia Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008-2020 wraz z Programem Rozwoju Transportu w Kaliszu na lata 2008-2013.

34 Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024 r. Uchwała XLIX/651/2014 z dnia 26 czerwca 2014 roku, Rada Miejska Kalisza, Kalisz 2014.

wiązane z problematyką publicznego transportu zbiorowego oraz z mobilnością mieszkańców, to:

- cel nr 5 – „synergia aglomeracji”, zawierający cele operacyjne: 5.1., 5.2. oraz 5.6., w skład których wchodzi działania związane z tematyką transportową;
- cel nr 7 – „Kalisz – funkcjonalne miasto”, zakładający, że „Kalisz stanie się miastem skutecznym w planowaniu i realizacji ambitnych przedsięwzięć infrastrukturalnych porządkujących tkankę miejską”; w celu strategicznym nr 7 zakłada się realizację dwóch celów operacyjnych powiązanych z problematyką publicznego transportu zbiorowego oraz z mobilnością mieszkańców.

W strategii stwierdza się, że Kalisz – pomimo centralnego usytuowania – znajduje się poza głównymi szlakami komunikacyjnymi kraju. Połączenia drogowe realizowane są dwiema drogami krajowymi, trzema drogami wojewódzkimi i dwiema drogami powiatowymi oraz drogami gminnymi. Dostępność drogową Kalisza ocenia się jako niezadowalającą.

Przez Kalisz prowadzi linia kolejowa nr 14 o znaczeniu państwowym. Jej stan techniczny oceniany jest jednak jako niezadowalający, tym samym nie jest ona w pełni wykorzystywana.

Według **„Planu działań krótkoterminowych w zakresie B(a)P dla strefy miasto Kalisz”**³⁵ emisja komunikacyjna ma znikomy udział w ogólnej emisji w strefie miasto Kalisz. Plan działań krótkoterminowych w zakresie B(a)P dla strefy miasto Kalisz nie określa więc sposobu organizacji, ograniczeń lub zakazów ruchu pojazdów i innych urządzeń napędzanych silnikami spalinowymi.

„Program ochrony powietrza w zakresie pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów”³⁶ zawiera podrozdział nr 3.2.8 – „działania kierunkowe zmierzające do przywrócenia standardów jakości powietrza”.

Wśród działań, które należy podjąć z obszaru problemowego w zakresie komunikacji miejskiej, w dokumencie wskazuje się:

- a) w zakresie ograniczania emisji liniowej (komunikacyjnej):
 - kontynuację modernizacji taboru komunikacji miejskiej;
 - wprowadzenie nowych niskoemisyjnych paliw i technologii, szczególnie w systemie transportu publicznego i służb miejskich;

35 Plan działań krótkoterminowych w zakresie benzo(a)pirenu dla strefy miasto Kalisz. Uchwała nr V/125/15 z dnia 30 marca 2015 r., Sejmik Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2015.

36 Uchwała XI/317/15 z dnia 26 października 2015 r. w sprawie określenia „Programu ochrony powietrza w zakresie pyłu PM₁₀, PM_{2,5} oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów”, Sejmik Województwa Wielkopolskiego, Poznań 2015.

- szkolenia kierowców i pracowników obsługi maszyn – dotyczące zmniejszenia emisji poprzez odpowiednie użytkowanie pojazdów;
- stosowanie zachęt finansowych do wymiany pojazdów na bardziej przyjazne środowisku;
- kierowanie ruchu tranzytowego z ominięciem miasta lub jego części centralnych;
- tworzenie stref z zakazem ruchu samochodów;
- rozwój i zwiększanie efektywności systemu transportu publicznego;
- politykę cenową opłat za przejazdy i zsynchronizowanie rozkładów jazdy transportu zbiorowego zachęcające do korzystania z systemu transportu zbiorowego;
- rozwój systemu ścieżek rowerowych wraz z infrastrukturą rowerową;
- rozwój/modernizację systemu płatnego parkowania w centrum miasta;
- intensyfikację okresowego czyszczenia ulic (szczególnie w okresach bezdeszczowych);
- wprowadzenie ograniczeń prędkości na drogach o pyłacej nawierzchni;
- stosowanie przy modernizacji dróg i parkingów materiałów i technologii gwarantujących ograniczenie emisji pyłu podczas eksploatacji;
- uprzywilejowanie ruchu pieszego w centrum miasta;

b) w zakresie planowania przestrzennego:

- modernizowanie układu komunikacyjnego celem przeniesienia ruchu poza ścisłe centrum miast;
- reorganizację układu komunikacyjnego oraz wprowadzenie stref zamkniętych dla ruchu samochodowego w ścisłym centrum miast;
- zapewnienie obsługi transportem zbiorowym na etapie tworzenia planów miejscowych i wydawania decyzji o warunkach zabudowy;
- zalecenie stosowania wzdłuż ciągów komunikacyjnych pasów zieleni w pasach drogowych (z roślin o dużych zdolnościach fitomediacyjnych);
- zalecenie stosowania ekranów akustycznych pochłaniających typu „zielona ściana” – zamiast najczęściej stosowanych ekranów odbijających.

4. Partycypacja społeczna w zakresie planowania zrównoważonej mobilności miejskiej

Utworzenie listy interesariuszy – w celu usystematyzowania współpracy – wynika z istoty planowania zrównoważonej mobilności miejskiej. W opracowanie takiej listy od samego początku powinny zostać włączone różne podmioty funkcjonujące na terenie miasta.

W związku z rolą, jaką poszczególni interesariusze odgrywają w poszczególnych fazach przygotowania i opracowania dokumentów związanych z planowaniem zrównoważonej mobilności miejskiej, dokonano ich podziału na:

- głównych interesariuszy – którzy w bezpośredni sposób odczuwają skutki wdrażanych rozwiązań (ogół mieszkańców, pewne grupy społeczne bądź zawodowe, dzielnice lub części miasta, sektory gospodarcze czy konkretne organizacje);
- kluczowych aktorów – którzy posiadają odpowiednie narzędzia władzy (prezydent, rada miasta i inne jednostki władzy publicznej), zasoby finansowe, wiedzę i kompetencje (administracja publiczna, uczelnie, jednostki badawczo-rozwojowe) w dziedzinie transportu i branż pokrewnych (m.in. zagospodarowanie przestrzenne, edukacja, ochrona zdrowia i opieka społeczna, turystyka);
- pośredników – którzy zaangażowani są we wdrażanie instrumentów polityki transportowej (przewoźnicy, zarządy transportu miejskiego, dróg i zieleni, Policja, inne jednostki administracji publicznej), inne podmioty ważne ze względu na zakres i skalę prowadzonej działalności transportowej (przewoźnicy towarowi, przedsiębiorstwa przemysłowe), przedstawiciele grup interesu (stowarzyszenia, izby) oraz podmioty informujące o zagadnieniach transportowych (władze, przewoźnicy, lokalne media).

Aby jak najlepiej oddać zróżnicowanie podmiotów istotnych dla kształtowania zrównoważonej mobilności w Kaliszu, podzielono je na cztery grupy, tj.:

- jednostki administracji publicznej (w tym podmioty rynku transportu publicznego);
- organizacje pozarządowe;
- szkoły podstawowe i gimnazja;
- szkoły ponadgimnazjalne.

Dodatkowy podział sektora edukacji wynika z faktu, że do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczają uczniowie spoza Kalisza, których charakteryzują odmienne zachowania transportowe i którzy są bardziej wrażliwi na zmiany podaży usług transportu międzygminnego.

Zaangażowanie interesariuszy zaliczonych do pierwszej grupy rozpoczęło się w momencie przystąpienia do uzupełnienia Planu Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie planu zrównoważonej mobilności miejskiej. Podczas spotkań dokonano aktualizacji diagnozy, dys-

kutowano nad wizją, celami i planem działań. Ponadto, interesariusze dokonali samooceny wg metodyki ADVANCE, która stanowiła istotny wkład w część diagnostyczną i pozwoliła na uporządkowanie priorytetów działań.

W trakcie prac nad uzupełnieniem Planu Gospodarki Niskoemisyjnej wykorzystano dane wtórne – zebrane podczas badań realizowanych w związku z opracowywaniem innych dokumentów strategicznych lub też będące efektem aktywności organizacji pozarządowych, działających na rzecz rozwoju komunikacji rowerowej i pieszej w Kaliszu (tabela 1).

Tab. 1. Badania marketingowe jako forma konsultacji społecznych w Kaliszu

Badana populacja	Zakres badania	Organizator badania	Metoda	Liczebność	Rok
Mieszkańcy Kalisza	Podstawowe potrzeby mieszkańców w zakresie infrastruktury i usług miejskich oraz ogólna ocena jakości życia w mieście	Wykonawca opracowania „Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024 r.”	Wywiad bezpośredni	500	2013
Przedstawiciele gmin AKO	Potrzeby transportowe, zebranie opinii dotyczących obecnego funkcjonowania systemu transportowego	Wykonawca opracowania „Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”	Ankieta	24 jednostki samorządu terytorialnego	2015
Pasażerowie i mieszkańcy gmin AKO	Więźba ruchu i zebranie opinii dotyczących obecnego funkcjonowania systemu transportowego AKO	Wykonawca opracowania „Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”	Ankieta elektroniczna, CAWI, CATI	1097	2015
Uczniowie szkół gimnazjalnych	Sposoby docierania do szkoły przez uczniów wybranych szkół gimnazjalnych	Stowarzyszenie Rowerem do Nowoczesności	Ankieta	801	2014
Uczniowie kaliskich szkół średnich	Auto czy rower? Co się bardziej opłaca mnie i mojej społeczności?	I Liceum Ogólnokształcące im. A. Asnyka w Kaliszu, Stowarzyszenie Rowerem do Nowoczesności	Ankieta	138	2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów wewnętrznych udostępnionych przez MZDiK w Kaliszu, kwiecień 2016 r.

5. Diagnoza stanu mobilności zrównoważonej w Kaliszu

5.1.

Zagospodarowanie przestrzenne

Kalisz jest średniej wielkości jednostką osadniczą, o spójnym układzie przestrzennym, która posiada bogaty zasób dóbr materialnych i przyrodniczych. Jednocześnie, Kalisz jest istotnym miastem województwa wielkopolskiego i wspólnie z Ostrowem Wielkopolskim oraz sąsiednimi gminami, tworzy ośrodek funkcjonalny o znaczeniu ponadregionalnym.

Zgodnie z zapisami Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego³⁷, miasto rozwija się w powiązaniu funkcjonalno-przestrzennym z Ostrowem Wielkopolskim, co daje podstawy do tworzenia się układu bipolarnego. Wpływ na rozwój miasta ma także stosunkowo bliskie sąsiedztwo autostrady A2. Obecnie, pilnego uporządkowania wymaga centrum miasta, które jest obciążone ruchem z i do miasta oraz ruchem tranzytowym, szczególnie z kierunku zachodniego i północnego.

Miasto rozwijało się i rozwijać będzie po obydwu stronach Prosny, wokół ukształtowanego już centrum.

Generalną zasadą w zagospodarowaniu przestrzennym Kalisza powinna być ochrona wartości przyrodniczych miasta oraz ich odpowiednie eksponowanie i udostępnianie – w celach poznawczych i rekreacyjnych. System przyrodniczy miasta powinien być traktowany jako nienaruszalny element struktury przestrzennej.

Biorąc powyższe uwarunkowania pod uwagę, studium identyfikuje następujące problemy rozwoju systemu transportowego:

- rozwój systemu transportowego nie nadąża za wzrastającymi potrzebami komunikacyjnymi, związanymi z powstawaniem nowych generatorów ruchu;
- istnieje niewystarczająca ilość tras drogowych umożliwiających wyprowadzenie ruchu tranzytowego ze śródmieścia miasta;
- przeciążony wewnętrzny układ ulic, szczególnie w śródmieściu;
- stan techniczny układu komunikacyjnego wymagający modernizacji, korekty i podniesienia parametrów jakościowych;
- słabo rozwinięty system parkingowy w mieście, potrzeba uwzględnienia miejsc dla pojazdów oznaczonych plaketką inwalidy;
- istnieje deficyt infrastruktury rowerowej – przy jej projektowaniu i wykonaniu należy uwzględnić możliwość wykorzystania dróg rowerowych jako ciągów komunikacyjnych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich.

³⁷ Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kalisza, zmiana studium, Instytut Rozwoju Miast, Kalisz wrzesień 2009, załącznik nr 1 do Uchwały Nr XXXVIII/543/2009 Rady Miasta Kalisza z dnia 3 września 2009 r.s.8-31.

Za szybkim wzrostem motoryzacji i przemian strukturalno–przestrzennych nie nadąża w sposób wystarczający rozbudowa sieci ulic, co doprowadziło do przeciążenia układu ulicznego, zwłaszcza w rejonie śródmieścia.

Analiza studium wykazuje konieczność modernizacji i rozwoju systemu transportowego, dążenia do ograniczenia uciążliwości powodowanych przez ruch samochodowy, ale też poprawy stanu jakości sanitarnej powietrza. W mieście występuje silne zanieczyszczenie transportowe, ponadnormatywne zanieczyszczenie powietrza atmosferycznego pyłem zawieszonym PM10 i hałas komunikacyjny.

W studium zarysowana jest próba poszukiwania kompromisu między potrzebą wyeksponowania i ochrony walorów przyrodniczych miasta i zabytków z jednej strony, a rosnącym natężeniem ruchu drogowego z drugiej.

Gęstość zaludnienia oraz zwartość zabudowy są przesłankami dla wspierania rozwoju przemieszczeń pieszych i rowerowych. Za rozwojem tych form przemieszczania się przemawiają uwarunkowania ekologiczne, wartości kulturowe i ogólna koncepcja dogęszczania zabudowy.

W kolejnych zapisach studium stwierdza, że Kalisz:

- funkcjonuje w otoczeniu korytarza ekologicznego Prosny, co wpływa na konieczność ochrony terenów otwartych miasta, predysponuje je do pełnienia funkcji przyrodniczych, rekreacji i wypoczynku oraz wentylacji miasta;
- powinien zachować i należyte eksponować wartości kulturowe – największe znaczenie przypisuje się historycznemu układowi przestrzennemu miasta, który stanowić powinien w dalszym ciągu rdzeń układu miejskiego, a działania powinny zostać nakierowane na integrację struktury przestrzennej miasta – poprzez odpowiednie kształtowanie przestrzeni publicznych, zapewniając zintegrowanie nowych zespołów zabudowy z historycznym centrum;
- powinien konsekwentnie stosować politykę dogęszczania i koncentracji zabudowy dla wszystkich terenów występowania zabudowy mieszkaniowej – tak jednorodzinnej, jak i wielorodzinnej.

Pozostałe uwarunkowania, istotne dla budowy systemu mobilności miasta, a wynikające ze studium, to:

- w zakresie komunikacji kolejowej – stwierdzenie, że przez Kalisz przebiega regionalna linia kolejowa AGTC, w relacji: Ostrów Wielkopolski – Łódź, która zabezpiecza możliwości połączeń miasta w skali międzyregionalnej i międzynarodowej, wymagająca stałej modernizacji w zakresie taboru i infrastruktury kolejowej;

- w zakresie komunikacji publicznej – ustalenie, że rekomendowany docelowy układ drogowy Kalisza umożliwi dobranie odpowiedniej, efektywnej marszrutyzacji linii autobusowych, przy założeniu obsługiwanie tych linii nowoczesnym taborom;
- w zakresie systemu komunikacji rowerowej – stwierdzenie, że na terenie miasta, poza istniejącymi ciągami, brak jest odpowiedniego układu ścieżek rowerowych, tworzących spójny system, a miejsca szczególnie predysponowane do prowadzenia ciągów rowerowych, to śródmieście miasta oraz ciągi umożliwiające wyjazdy w kierunku terenów rekreacyjnych tj. do miejscowości Szałe i Gołuchów;
- w zakresie infrastruktury parkingowej – zidentyfikowanie problemu brakujących miejsc parkingowych i wskazanie zapewnienia rotacji w korzystaniu z usług parkingowych oraz zwiększenia bilansu miejsc parkingowych.
- w zakresie ruchu pieszego – wskazanie na centrum miasta jako kluczowy obszar interwencji (powinno być ono tzw. strefą „uspokojenia ruchu samochodowego”), w którym dominować będzie ruch pieszcy; konieczna jest stała modernizacja układów drogowych i skrzyżowań, pod względem bezpieczeństwa pieszych i osób niepełnosprawnych.

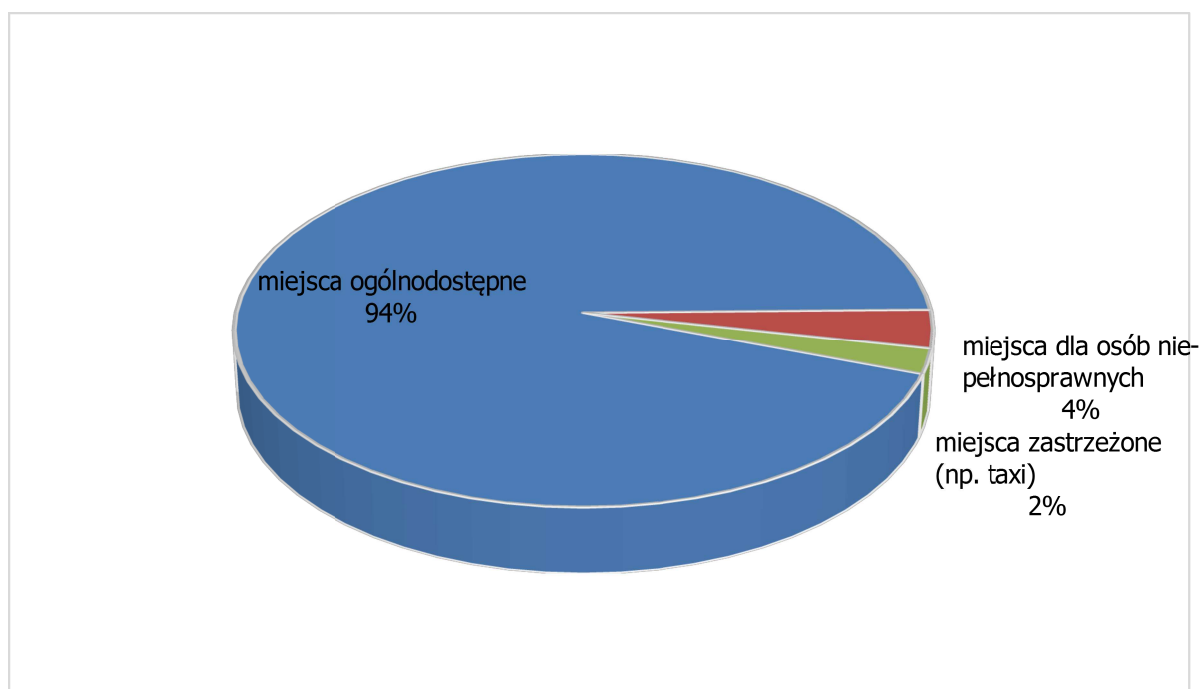
Zgodnie ze studium, w obszarach centralnych miasta należy wskazać priorytet (inwestycyjny i ruchu) dla transportu zbiorowego, który charakteryzuje się najwyższą efektywnością wykorzystania przestrzeni miejskiej. W obszarach o niskiej gęstości celów podróży, należy natomiast zapewnić swobodę korzystania z samochodu indywidualnego – w sposób nienaruszający równowagi środowiskowej.

5.2. Polityka parkingowa jako element zarządzania mobilnością

Zarządzanie parkowaniem (ustalenie cen, zezwolenia, ograniczenia) realizowane w celu ograniczenia podaży miejsc parkingowych oraz/lub obsługi takiej ograniczonej podaży i zmniejszenia liczby osób podróżujących do obiektu samochodem zaliczane jest do działań z zakresu zarządzania mobilnością³⁸.

Strefa płatnego parkowania w Kaliszu obejmuje centralną część miasta. Składa się na nią 1 747 miejsc parkingowych, z których 3,5% stanowią miejsca przeznaczone dla osób niepełnosprawnych. Połowa miejsc parkingowych znajdująca się w strefie płatnego parkowania zlokalizowana jest na jezdni, jedna trzecia – w zatoczkach parkingowych, a ok 16% (270 miejsc) – na chodniku. Strukturę miejsc parkingowych w strefie płatnego parkowania w Kaliszu przedstawiono na rysunku 1.

38 Zarządzanie mobilnością: definicja zarządzania mobilnością oraz kategoryzacja środków zarządzania mobilnością zatwierdzona przez konsorcjum MAX i EPOMM. Witryna internetowa: http://www.epomm.eu/old_website/docs/mmttools/MMDefinition/MMDefinition_PL.pdf

Rys. 1. Struktura miejsc parkingowych w strefie płatnego parkowania w Kaliszu – kwiecień 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MZDiK.

5.3. Identyfikacja źródeł ruchu na terenie Kalisza

Wśród ważniejszych obiektów, stanowiących generatory przewozów na obszarze miasta Kalisza, należy wymienić jednostki edukacji, jednostki administracji publicznej, centra handlowe, obiekty kulturalne, ośrodki zdrowia oraz przedsiębiorstwa. Generatory te zostały wymienione w tabeli 2. Część z tych instytucji ma zasięg ponadlokalny – powiatowy lub regionalny.

Tab. 2. Źródła ruchu w Kaliszu

Obiekt	Adres
Szkoły podstawowe	
Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Konstytucji 3 Maja	ul. 3 Maja 16
Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Jana Pawła II	ul. Tuwima 4
Szkoła Podstawowa Nr 5 dla Dzieci Słabo Słyszących i Niesłyszących	ul. Kordeckiego 19
Szkoła Podstawowa Nr 6 im. Henryka Sienkiewicza	ul. Chełmska 18
Szkoła Podstawowa Nr 7 im. Adama Mickiewicza	ul. Robotnicza 5

Obiekt	Adres
Szkoła Podstawowa Nr 8 im. Bohaterów Westerplatte	ul. Serbinowska 22
Szkoła Podstawowa Nr 9 im. 25 Dywizji Piechoty Ziemi Kaliskiej	ul. Żwirki i Wigury 13
Szkoła Podstawowa Nr 10 im. Marii Konopnickiej	ul. Karpacka 3
Szkoła Podstawowa Nr 11 im. Wojciecha Bogusławskiego	ul. Pomorska 7
Szkoła Podstawowa Nr 12 im. Księcia Bolesława Pobożnego	ul. Długosza 14
Szkoła Podstawowa Nr 13	ul. Kordeckiego 34
Szkoła Podstawowa Nr 14 im. Władysława Broniewskiego	ul. Mickiewicza 11
Szkoła Podstawowa Nr 15 im. Szarych Szeregów	ul. Wykopaliskowa 45
Szkoła Podstawowa Nr 16 im. Powstańców Wielkopolskich	ul. Fabryczna 13-15
Szkoła Podstawowa Nr 17 im. dra Bronisława Koszutskiego	ul. Hanki Sawickiej 3b
Szkoła Podstawowa Nr 18 im. Janusza Kusocińskiego	ul. Podmiejska 9a
Szkoła Podstawowa Nr 19 Specjalna	ul. Budowlanych 2
Szkoła Podstawowa Nr 20 (przy szpitalu)	ul. Toruńska 7
Szkoła Podstawowa Nr 21 im. Legionów Józefa Piłsudskiego	ul. 25 Pułku Artylerii 4-8
Szkoła Podstawowa Nr 22 im. Józefa Piłsudskiego	ul. św. Michała 1
Szkoła Podstawowa Nr 23 im. Eligiusza Kor-Walcza	ul. Sulisławicka 108-110
Niepubliczna Szkoła Podstawowa Sióstr Nazaretanek	ul. Harcerska 1
Gimnazja	
Gimnazjum Nr 1 im. Prymasa Tysiąclecia	ul. Tuwima 4
Gimnazjum Nr 2 im. Juliusza Słowackiego	ul. Ciasna 17
Gimnazjum Nr 3 im. Polskich Noblistów	ul. Teatralna 3
Gimnazjum Nr 4 im. Marii Dąbrowskiej	ul. Polna 17
Gimnazjum Specjalne Nr 5 dla Dzieci Słabo Słyszących i Niesłyszących im. Pułku Głuchoniemych AK	ul. Kordeckiego 19
Gimnazjum Nr 7 im. Marii Konopnickiej	ul. Karpacka 3
Gimnazjum Nr 9 im. Jana Pawła II	ul. Sawickiej 22-24
Gimnazjum Nr 10 im. Janusza Kusocińskiego	ul. Podmiejska 9a
Gimnazjum Specjalne w Zespole Szkół Nr 11	ul. Budowlanych 2
Gimnazjum Nr 12 przy Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym im. Ludwika Perzyny	ul. Poznańska 79
Gimnazjum dla Dorosłych w Zespole Szkół	ul. Wąska 13
Niepubliczne Gimnazjum Sióstr Nazaretanek	ul. Harcerska 1
Niepubliczne Gimnazjum Kaliskiego Stowarzyszenia Oświatowego „Edukator”	ul. Mickiewicza 11

Obiekt	Adres
Niepubliczne Gimnazjum Specjalne im. św. Józefa	ul. Poznańska 26
Szkoły ponadgimnazjalne	
I Liceum Ogólnokształcące im. Adama Asnyka	ul. Grodzka 1
II Liceum Ogólnokształcące im. Tadeusza Kościuszki	ul. Szkolna 5
III Liceum Ogólnokształcące im. Mikołaja Kopernika	ul. Kościuszki 10
IV Liceum Ogólnokształcące im. Ignacego Jana Paderewskiego	ul. Widok 96
V Liceum Ogólnokształcące im. Jana III Sobieskiego	ul. Piskorzewie 6
V Liceum Profilowane Specjalne dla Młodzieży Słabo Słyszącej i Niesłyszącej	ul. Kordeckiego 19
VII Liceum Ogólnokształcące – Szkoła Mistrzostwa Sportowego	ul. Sawickiej 22-24
Liceum Ogólnokształcące Sióstr Nazaretanek	ul. Harcerska 1
Liceum Ogólnokształcące im. św. Jana Bosko	ul. Łódzka 10
Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 (Technikum Budowy Fortepianów im. Gustawa Arnolda Fibigera, Technikum Budowlano-Elektryczne im. Kazimierza III Wielkiego, Liceum Plastyczne im. Tadeusza Kulisiewicza)	ul. Rzemieśnicza 6
Zespół Szkół Zawodowych im. Zesłańców Sybiru	ul. Wąska 13
Zespół Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich im. Janka Bytnara	ul. Wodna 11/13
Zespół Szkół Techniczno-Elektronicznych	ul. Częstochowska 99/105
Zespół Szkół Samochodowych im. Stanisława Staszica	ul. 3 Maja 18
Zespół Szkół Ekonomicznych	ul. Legionów 6
Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy Nr 1 im. Janusza Korczaka	ul. Kordeckiego 17a
Technikum Specjalne Nr 5 dla Młodzieży Słabo Słyszącej i Niesłyszącej im. plutonu Głuchoniemych AK	ul. Kordeckiego 19
Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego	ul. Handlowa 9
Państwowa Szkoła Muzyczna I i II stopnia	pl. Jana Pawła II 9
Szkolnictwo wyższe	
Uniwersytet im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu	ul. Nowy Świat 28-30
Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego w Kaliszu	ul. Nowy Świat 4
Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki – Wydział Ekonomii w Kaliszu	ul. Widok 96A
Administracja i przedsiębiorstwa użyteczności publicznej	

Obiekt	Adres
Urząd Miejski	ul. Główny Rynek 20, ul. Kościuszki 1a
Starostwo Powiatowe	pl. św. Józefa 5
Wielkopolski Urząd Wojewódzki Delegatura w Kaliszu	ul. Kolegialna 4
Pierwszy Urząd Skarbowy	ul. Wrocławska 12
Sąd Okręgowy	Al. Wolności 13
Drugi Urząd Skarbowy	ul. Targowa 1
Powiatowy Urząd Pracy	ul. Staszica 47a
Zakład Ubezpieczeń Społecznych Inspektorat w Kaliszu	ul. Konopnickiej 31
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	ul. Obywatelska 4, ul. Graniczna 1
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie	pl. św. Józefa 5
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Nr 1	ul. Sawickiej 3b
Komenda Miejska Policji	ul. Jasna 1-3
Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej	ul. Nowy Świat 40-42
Straż Miejska	ul. Krótka 5-7
Narodowy Fundusz Zdrowia, Delegatura w Kaliszu	ul. Kolegialna 4
Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych	ul. Dobrzecka 18
Kaliskie Linie Autobusowe	ul. Wrocławska 30-38
Dworzec Kolejowy	ul. Dworcowa 1
Dworzec Autobusowy	ul. Podmiejska 2a
Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji	ul. Nowy Świat 2a
Wielkopolski Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych	al. Wojska Polskiego 185/191
Handel	
Galeria „Kalisz”	ul. Poznańska 121-131
Galeria „Tęcza”	ul. 3 Maja 1
Galeria „Amber”	ul. Górnośląska 82
Targowisko „Pod Tęczą”	ul. Nowy Rynek 1
Kultura	
Filharmonia Kaliska	al. Wolności 2
Galeria Sztuki im. Jana Tarasina	pl. św. Józefa 5
Miejska Biblioteka Publiczna	ul. Łazienna 6
Ośrodek Kultury Plastycznej „Wieża Ciśnień”	ul. Górnośląska 66a
Centrum Informacji Turystycznej	ul. Zamkowa
Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego	plac Bogusławskiego 1

Obiekt	Adres
Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej	ul. Kościuszki 12
Centrum Kultury i Sztuki w Kaliszu	Ul. Łazienna 6
Ochrona zdrowia	
Wojewódzki Szpital Zespolony im. Ludwika Perzyny	ul. Toruńska 7, ul. Poznańska 79
„Kalmedica”	ul. Częstochowska 71-75
Kaliska Agencja Medyczna „Medix”	Ul. Majkowska 13a
Przedsiębiorstwa	
WSK PZL – Kalisz	ul. Częstochowska 140
Meyer Tool Poland	ul. Inwestorska 7
Vac Aero Kalisz	ul. Elektryczna 8
Pratt & Whitney Kalisz	ul. Elektryczna 4a
Teknequip Kalisz	ul. Paderewskiego 34
PPHU Metalplast	ul. Niecała 6
FPH PAULA	ul. Łódzka 145A
Jutrzenka Colian	ul. Majkowska 32
PST Ost Sped Sp. z o.o.	Powstańców Wielkopolskich 1

Źródło: opracowanie własne.

W najbliższym czasie nie przewiduje się istotnych zmian w lokalizacji obiektów będących generatorami przewozów – mających wpływ na zmiany popytu w publicznym transporcie zbiorowym.

5.4.

Transport kolejowy

Kalisz, to stacja na linii kolejowej nr 14 Łódź Kaliska – Tuplice (odcinek Zduńska Wola – Stary Staw). Linia kolejowa nr 14 jest niemal w całości dwutorowa i ma długość 388 km. Na odcinku Łódź Kaliska – Durzyn (Krotoszyn) linia jest zelektryfikowana. Na większości odcinków części zelektryfikowanej, prędkość maksymalna wynosi 100-120 km/h dla pociągów pasażerskich i 60-70 km/h – dla pociągów towarowych.

Stacja Kalisz posiada dwa perony. Peron nr 1 znajduje się bezpośrednio przy budynku dworca i obsługuje pociągi w kierunku Ostrowa Wielkopolskiego. Przy peronie nr 2 zatrzymują się pociągi w kierunku Sieradza. Ponadto, na stacji znajduje się grupa torów towarowych. Na terenie miasta znajdują się także dwa przystanki kolejowe – Kalisz Szczypiorno i Kalisz Winiary.

W ruchu regionalnym Kalisz posiada połączenia z Poznaniem, Wrocławiem i Kępem – przez Ostrów Wielkopolski – oraz z Łodzią.

Czas przejazdu do Łodzi i Wrocławia jest znacznie krótszy, a liczba połączeń podobna lub większa. Problem ten wynika z braku połączeń międzyregionalnych i przyspieszonych regionalnych. Infrastruktura kolejowa na odcinku Kalisz – Ostrów Wielkopolski – Poznań pozwala na kursowanie pociągów z prędkością maksymalną 100-120 km/h. Dodatkowym atutem jest łącznica, umożliwiającą kursowanie pociągów między Kaliszem a Poznaniem bez konieczności czasochłonnej zmiany kierunku jazdy w Ostrowie Wielkopolskim.

Tab. 3. Oferta kolejowych przewoźników pasażerskich w Kaliszu

Stacje pośrednie / docelowe	Przewoźnik	Liczba połączeń	Najkrótszy czas przejazdu do stacji docelowej pociągiem bezpośrednim
Białystok [przez: Łódź, Warszawa]	PKP Intercity S.A.	2	6h 1'
Lublin [przez: Łódź, Warszawa]	PKP Intercity S.A.	1	5h 48'
Warszawa [przez Łódź]	PKP Intercity S.A.	4	3h 30'
Wrocław [przez: Ostrów Wielkopolski]	PKP Intercity S.A., Przew. Regionalne	5	1h 56'
Ostrów Wielkopolski	PKP Intercity S.A., Przew. Regionalne	14	19'
Poznań [przez: Ostrów Wielkopolski]	Przew. Regionalne	5	2h 15'
Kępno [przez: Ostrów Wielkopolski]	Przew. Regionalne	2	1h 17'
Łódź	PKP Intercity S.A., Przew. Regionalne	14	1h 56'

Źródło: opracowanie własne na podstawie <http://rozklad.plk-sa.pl/>, dostęp: 30.04.2016 r.

Linia kolejowa nr 272 Poznań Główny – Kluczbork jest obecnie objęta pracami rewitalizacyjnymi, które mają na celu przywrócenie pierwotnej prędkości maksymalnej dla pociągów pasażerskich na poziomie 120 km/h. Aktualnie, pociągi regionalne – choć wykorzystują tę prędkość maksymalną – to ze względu na częste postoje na stacjach i przystankach, mają długi czas przejazdu, wynoszący średnio około 150 minut. Najprostszym rozwiązaniem byłoby w tym przypadku uruchomienie pociągów przyspieszonych, które zatrzymywałyby się tylko na najważniejszych stacjach i przystankach. Ewentualne połączenia dalekobieżne w relacji

Poznań – Łódź przez Kalisz pozwoliłyby również na skrócenie czasu przejazdu między Kaliszem a stolicą województwa i poprawę komfortu podróży.

W weekendy i podczas sezonu, jedna para pociągów IC pomiędzy Warszawą a Wrocławiem, jest wydłużana do Jeleniej Góry.

Natężenie ruchu pociągów pasażerskich przez Kalisz w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r., zaprezentowano w tabeli 4.

Tab. 4. Średniodobowa liczba pociągów pasażerskich w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz

Kategoria pociągów pasażerskich	Rok		
	2005	2010	2015
Linia kolejowa nr 14 na odcinku Stary Staw – Ostrów Wielkopolski			
EI (ekspresowe)	0,00	0,00	0,00
M (międzywojewódzkie)	9,29	9,58	19,35
R (regionalne)	11,29	11,42	1,30
A (autobusy szynowe)	0,00	0,00	0,00
Pozostałe	4,14	0,12	0,20
Razem	24,72	21,12	20,85

Źródło: opracowanie własne na podstawie systemów PKP PLK S.A.

5.5.

Przewozy ładunków transportem kolejowym

Natężenie ruchu pociągów towarowych przez Kalisz jest umiarkowane. Linia kolejowa nr 14 jest jedynie uzupełniającym korytarzem przewozu ładunków, ale stanowi istotny element systemu logistyki miejskiej Kalisza i województwa wielkopolskiego.

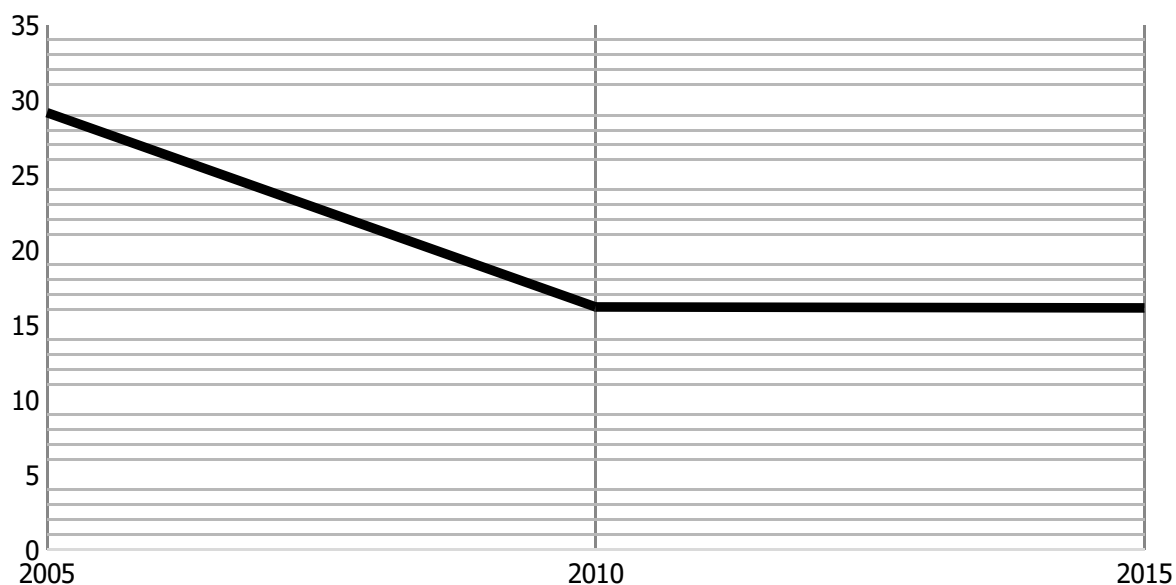
Na podstawie danych, otrzymanych od zarządcy infrastruktury kolejowej, utworzono zestawienie liczby pociągów towarowych kursujących przez Kalisz w 2005 r., 2010 r. i w 2015 r. Średniodobową liczbę pociągów towarowych kursujących przez Kalisz w analizowanych latach przedstawiono w tabeli 5. Na przestrzeni badanych lat ruch ten zmalał, co zaprezentowano na rysunku 3.

Przyczyną spadku przewozów towarowych był ogólny spadek przewozów transportem kolejowym. Obecnie dobową liczbą pociągów ustabilizowała się i wynosi około 16, z czego większość przypada na pociągi przewożące ładunki masowe.

Tab. 5. Średniodobowa liczba pociągów towarowych w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz

Kategoria pociągów towarowych	Rok		
	2005	2010	2015
Linia kolejowa nr 14 na odcinku Stary Staw – Ostrów Wielkopolski			
TC, TD	0,14	0,05	0,09
TP, TA, TB	3,86	0,39	0,08
TL, TN, TR	1,71	0,95	0,26
TM, TG	15,57	11,93	11,07
TK	2,43	1,25	0,92
Pozostałe	5,43	1,61	3,69
Razem	29,14	16,18	16,11

Źródło: opracowanie własne na podstawie systemów PKP PLK S.A.

Rys. 3. Średniodobowa liczba pociągów towarowych w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz

Źródło: opracowanie własne na podstawie systemów PKP PLK S.A.

5.6.

Transport drogowy pasażerski

W Kaliszu funkcjonuje komunikacja miejska, organizowana za pośrednictwem Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Kaliszu. Przewozy realizowane są przez operatora będące-

go podmiotem wewnętrznym – Kaliskie Linie Autobusowe Sp. z o.o. (spółka ze 100% udziałem miasta Kalisz). Zasady realizacji przewozów reguluje umowa nr UA/6/WKE/2010 z dnia 8 listopada 2010 r. KLA Sp. z o.o. otrzymuje rekompensatę za wykonywanie przedmiotu umowy.

Wg stanu na 30 kwietnia 2016 r., kaliska komunikacja miejska obejmuje 26 linii autobusowych. Sieć linii obsługuje miasto, a także sąsiednie gminy, z którymi podpisano porozumienia: Godziesze, Gołuchów, Nowe Skalmierzyce i Opatówek oraz miasto Ostrów Wielkopolski.

Do Kalisza dojeżdżają także dwie linie komunikacji miejskiej organizowanej przez miasto Ostrów Wielkopolski, a obsługiwane przez operatora Miejski Zakład Komunikacji S.A. w Ostrowie Wielkopolskim.

Wykaz linii autobusowych komunikacji miejskiej w Kaliszu – wraz z ich podstawowymi parametrami – zamieszczony został w tabeli 6, a schematyczny przebieg tras – na rysunku 4.

Tab. 6. Linie komunikacji miejskiej w Kaliszu – stan na 30 kwietnia 2016 r.

Nr linii	Trasa	Liczba kursów		
		dni robocze	soboty	niedziele i święta
Linie KLA Sp. z o.o.				
1	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – Łódzka – Winiary Fabryka – WINIARY OSIEDLE	40	22	36
1A	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – Łódzka – Winiary Osiedle – Winiary – Zduny – Dróżnik – Hellena – OPATÓWEK	48	32	16
1B	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – Łódzka – Winiary Osiedle – Winiary – Zduny – Tłokinia Kościelna – Rożdżały – Tłokinia Wielka – Nowa Tłokinia – OPATÓWEK	18	6	8
2	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Złoty Róg – pl. Jana Pawła II – 3 Maja – Nowy Rynek – Chopina – Harcerska – Poznańska – Nowy Szpital – Cmentarz Komunalny – KAMPUS PWSZ	42	20	20
3A	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Częstochowska – Ks. Jolanty – Piwonice – SZAŁE PĘTLA	28	14	14

Nr linii	Trasa	Liczba kursów		
		dni robocze	soboty	niedziele i święta
3B	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Częstochowska – Ks. Jolanty – Piwonice – Starożytna – Wolica Las – Borek – Wolica Szpital – Wolica – CHEŁMCE	26	14	14
3C	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Częstochowska – Ks. Jolanty – Piwonice – SKR – Rzymska – SULISŁAWICE	32	14	14
3D	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Częstochowska – Ks. Jolanty – Piwonice – SKR – Rzymska – Sulisławice – ŻYDÓW	26	-	-
6	ELEKTRYCZNA PRATT & WHITNEY – WSK – Częstochowska – Budowlanych – Polna – Legionów – Górnośląska – Podmiejska (Serbinowska) – Stańczukowskiego – Poznańska – Harcerska – Chopina – Nowy Rynek / Parczewskiego – Toruńska – Skarszewska / Kapłana – Warszawska – PÓLKO	37	16	14
7	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Częstochowska – Trasa Bursztynowa – Spółdzielcza – Tatrzańska – Budowlanych – Częstochowska – Ks. Jolanty – Rzymska – SULISŁAWICE	4	-	-
8	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Wojska Polskiego – Długosza – Złota – POŁO / BAŻANCIA	8	-	-
9	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Dworzec PKP – Grunwaldzka – Tatrzańska – Spółdzielcza – Trasa Bursztynowa – Łódzka – Winiary Fabryka – WINIARY OSIEDLE	12	-	-
10	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Harcerska – Poznańska – Chopina – Parczewskiego / Nowy Rynek – pl. Jana Pawła II – Łódzka – WINIARY FABRYKA (linia nocna)	9	9	9
12	F-KA DOMÓW – Podmiejska – Górnośląska – Legionów- Bankowa – pl. Św. Józefa – 3 Maja – Nowy Rynek – Chopina – Harcerska – Poznańska – CMENTARZ KOMUNALNY	16	12	14
12K	F-KA DOMÓW – Podmiejska – Górnośląska – Legionów- Bankowa – pl. Jana Pawła II – 3 Maja – Nowy Rynek – Chopina – Harcerska – Poznańska – Nowy Szpital – Cmentarz Komunalny – Kampus PWSZ – KOŚCIELNA WIEŚ	48	22	18

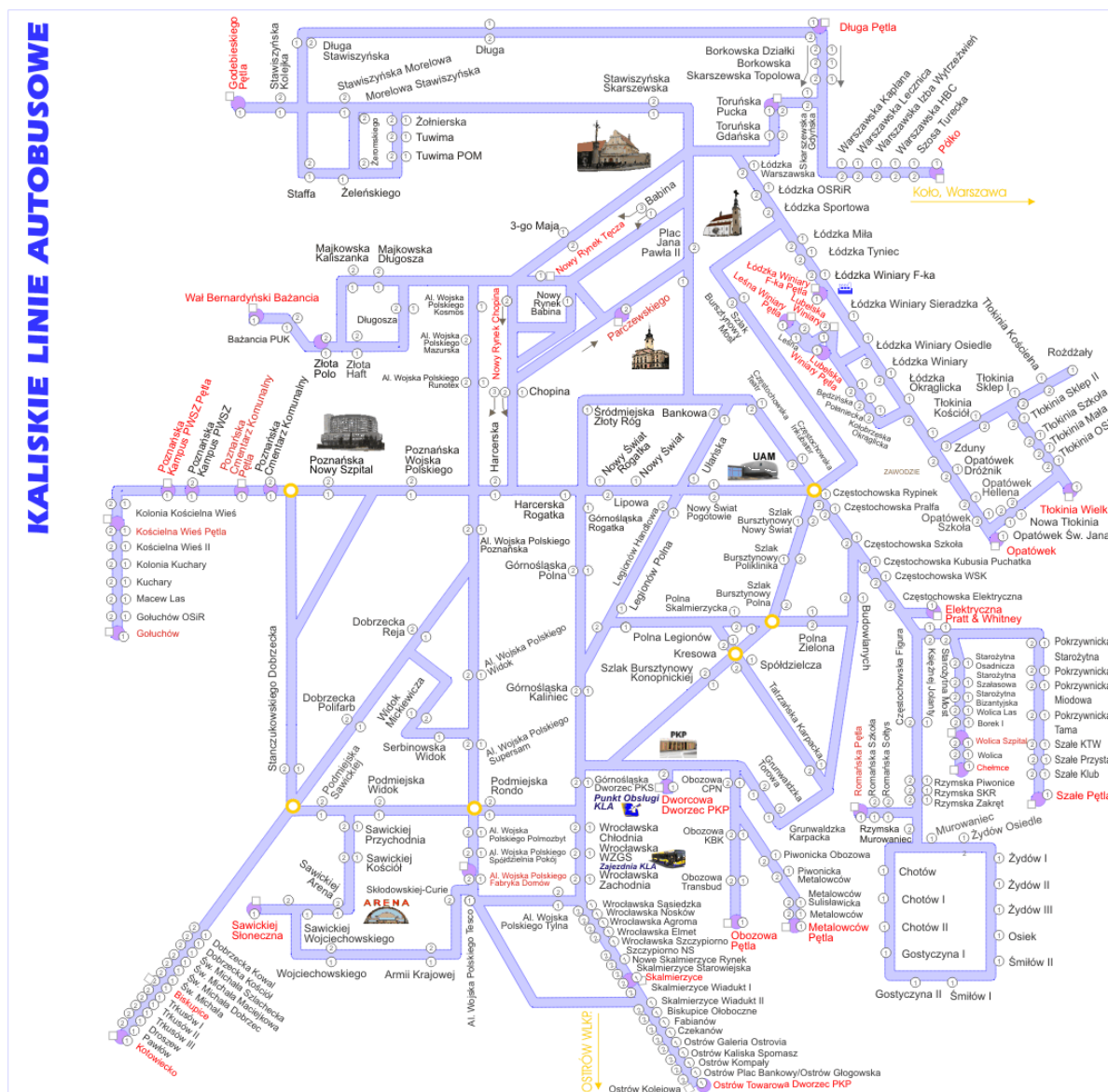
Nr linii	Trasa	Liczba kursów		
		dni robocze	soboty	niedziele i święta
15	SKALMIERZYCE – Szczypiorno – Nosków – Wrocławska – Górnośląska – Legionów – Bankowa – pl. Kilińskiego – Stawiszyńska – Żołnierska – Staffa / Szymanowskiego – DŁUGA PĘTLA / Nowy Rynek – Majkowska – Długosza – Polo – BAŻANCIA	25	-	-
16	OBOZOWA PĘTLA – (Metalowców) – Grunwaldzka – Tatrzańska – Spółdzielcza – Kresowa – Legionów – Nowy Świat – Chopina – Nowy Rynek – Długosza – Złota – BAŻANCIA	41	20	15
17	KOTOWIECKO – Droszew – Trkusów – Biskupice – Dobrzec – Dobrzecka – Wojska Polskiego – Harcerska – Chopina – NOWY RYNEK	12	-	-
18	H. SAWICKIEJ – Armii Krajowej – Wojska Polskiego – Wrocławska – Górnośląska – Legionów – Bankowa – pl. Św. Józefa – Stawiszyńska – Tuwima – Staffa – GODEBSKIEGO	20	-	-
19	H. SAWICKIEJ – Armii Krajowej – Wojska Polskiego – Górnośląska – Legionów – Bankowa – pl. Jana Pawła II – Stawiszyńska – Tuwima – GODEBSKIEGO	37	29	27
19E	OSTRÓW WLKP. – Czekanów – Fabianów – Biskupice – Skalmierzyce – Szczypiorno – Nosków – Wrocławska – Wojska Polskiego – Górnośląska – Rogatka – Parczewskiego – TORUŃSKA	32	12	12
22	GODEBSKIEGO – Stawiszyńska – Babina – Wojska Polskiego – Armii Krajowej – H. Sawickiej – Wojska Polskiego – Parczewskiego – Stawiszyńska – GODEBSKIEGO	34	18	-
E	OSTRÓW WLKP. – Wojska Polskiego – Górnośląska – Rogatka – Parczewskiego – TORUŃSKA (linia ekspresowa)	10	-	-
S1	H. SAWICKIEJ – Podmiejska – Górnośląska – Legionów- Bankowa – pl. Jana Pawła II – Łódzka – Kołobrzaska – Połaniecka – Będzińska – Lubelska – WINIARY OSIEDLE	61	41	41
S2	KAMPUS PWSZ – Poznańska – Harcerska – Lipowa – Nowy Świat – Trasa Bursztynowa – Łódzka – Kołobrzaska – Połaniecka – Będzińska – Lubelska – WINIARY OSIEDLE	18	12	12
S3	KAMPUS PWSZ – Poznańska – Harcerska – Lipowa – Nowy Świat – pl. Jana Pawła II – Stawiszyńska – Tuwima – Staffa – Długa – DŁUGA PĘTLA	15	12	12
Linie MZK S.A. w Ostrowie Wielkopolskim				

Nr linii	Trasa	Liczba kursów		
		dni robocze	soboty	niedziele i święta
M	KALISZ TORUŃSKA – Babina – Chopina – Górnośląska – Wojska Polskiego – Wrocławska – Nosków – Wrocławska – Szczypiorno – Nowe Skalmierzyce – Skalmierzyce – Kaliska – Ociąż – Fabianów – Czekanów – Witosza – Kaliska – Kompały – Wrocławska – Sienkiewicza – Wojska Polskiego – Krotoszyńska – Poznańska – OSTRÓW WLKP. LOTNICZA	34	12	12
M-E	KALISZ TORUŃSKA – Babina – Górnośląska – Wojska Polskiego – Ociąż – Czekanów – Kaliska – Kompały – Wrocławska – Kolejowa – OSTRÓW WLKP. DW. PKP (linia przyspieszona)	10	-	-

Źródło: dane Miejskiego Zarządu Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

W kaliskiej komunikacji miejskiej obowiązuje taryfa jednolita w granicach miasta oraz taryfa strefowa na trasach poza jego granicami.

Przy przejazdach w granicach miasta Kalisza przejazd jednorazowy kosztuje 2,70 zł. Dostępne są bilety okresowe: ważne od poniedziałku do piątku (tygodniowy za 27 zł i miesięczny za 108 zł) oraz ważne przez cały tydzień (tygodniowy za 32,40 zł, miesięczny za 129,60 zł i kwartalny za 324 zł). Oprócz tego, oferowany jest bilet jednorazowy rodzinny w cenie 6 zł (uprawnia do przejazdu dwóch osób dorosłych z maksymalnie trojgiem dzieci w wieku do 16 lat lub jednej osoby dorosłej z maksymalnie pięciorgiem dzieci w wieku do 16 lat) oraz bilet weekendowy – w cenie 12 zł (ważny dla dwóch osób w sobotę i niedzielę).

Rys. 4. Schemat linii komunikacyjnych kaliskiej komunikacji miejskiej – stan na 30 kwietnia 2016 r.

Źródło: Kaliskie Linie Autobusowe sp. z o.o.

Na terenie miast i gmin sąsiadujących z Kaliszem, w których funkcjonuje kaliska komunikacja miejska w ramach zawartych porozumień międzygminnych (za wyjątkiem linii Kalisz – Ostrów Wielkopolski), obowiązuje taryfa strefowa – odległościowa. Strefy taryfowe obejmują zakresy: 0-5, 5-10, 10-15, 15-20, 20-25 i 25-30 km. Przejazd jednorazowy kosztuje od 3,60 zł do 7,20 zł. Bilety okresowe dostępne są w kilku rodzajach:

- ważne na 1 linii (w wariantach od poniedziałku do piątku oraz całotygodniowym);
- ważne na 1 linii oraz na całym obszarze Kalisza (również w wariantach od poniedziałku do piątku oraz całotygodniowym).

Bilety tygodniowe kosztują w zależności od wariantu od 27 do 89 zł, bilety miesięczne – od 104 do 382 zł, a kwartalne (tylko w wariantcie całotygodniowym) – od 328 do 955 zł.

Odrębne zasady taryfowe obowiązują na trasie: Kalisz – Ostrów Wielkopolski, na której taryfa opłat przewiduje trzy strefy – podmiejską I i II oraz całą trasę Kalisz – Ostrów Wielkopolski. Bilety występują w takich samych wariantach, jak w pozostałej części taryfy. Dla całej trasy przejazd jednorazowy kosztuje 6,40 zł, bilet tygodniowy – od 44 do 68 zł, bilet miesięczny – od 168 do 290 zł, a bilet kwartalny – 530 lub 725 zł.

W kaliskiej komunikacji miejskiej funkcjonuje system wnoszenia opłat za pomocą karty elektronicznej. Może ona służyć zarówno jako nośnik biletów jednorazowych, jak i okresowych. W przypadku opłat za przejazdy jednorazowe, są one obniżone w stosunku do standardowego cennika. Przykładowo, przejazd w granicach miasta kosztuje 2,50 zł (zamiast 2,70 zł). Na liniach podmiejskich przejazdy opłacone z karty elektronicznej są tańsze o 40 gr dla biletu normalnego od papierowych. Wszystkie bilety występują również w wersji ulgowej – z ulgą w wymiarze 50% ceny normalnej.

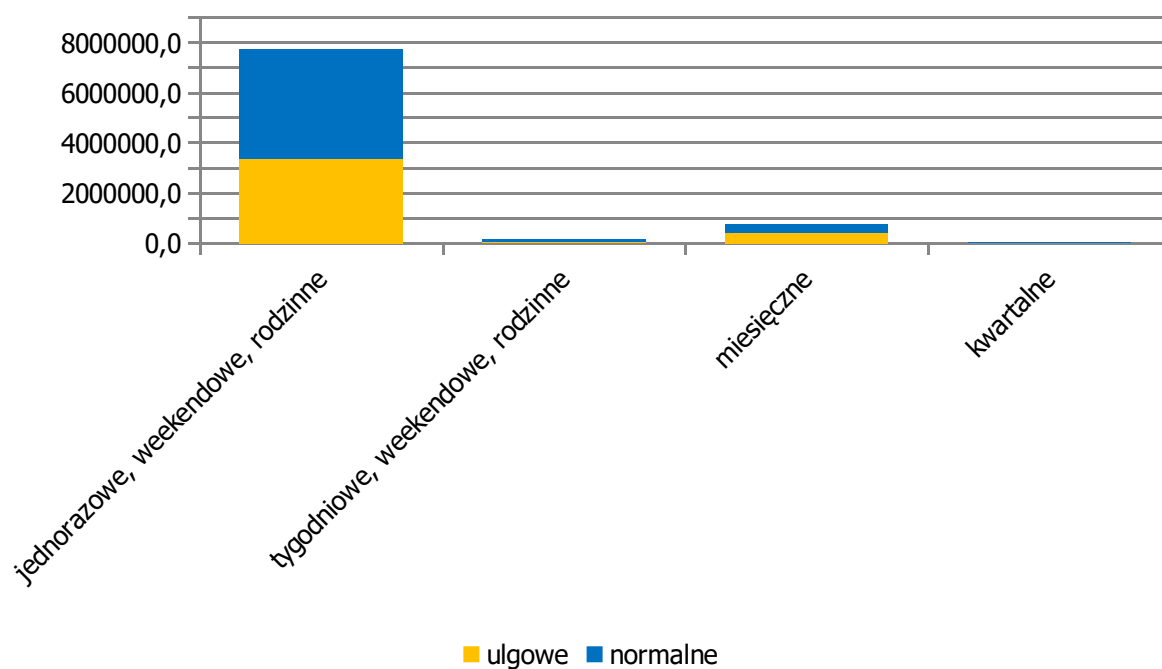
Na liniach KLA Sp. z o.o. łączących Kalisz z Ostrowem Wielkopolskim (19E i E) honorowane są bilety okresowe MZK Ostrów Wielkopolski.

W 2015 r. sprzedaż biletów w kaliskiej komunikacji miejskiej osiągnęła wartość 8,7 mln zł. W wolumenie sprzedaży aż 88% przypadło na bilety jednorazowe, resztę stanowiły bilety krótko- i długookresowe. Bilety ulgowe stanowiły 45% sprzedaży.

Zdecydowana większość biletów (75%) obejmowała strefę miejską, pozostałe 25% to bilety podmiejskie (z czego tylko 3% – na trasie do Ostrowa Wielkopolskiego). W segmencie biletów miesięcznych udział biletów miejskich i podmiejskich był podobny – oznacza to, że aż jedna czwarta stałych pasażerów kaliskiej komunikacji miejskiej podróżuje z przekraczaniem granic gmin.

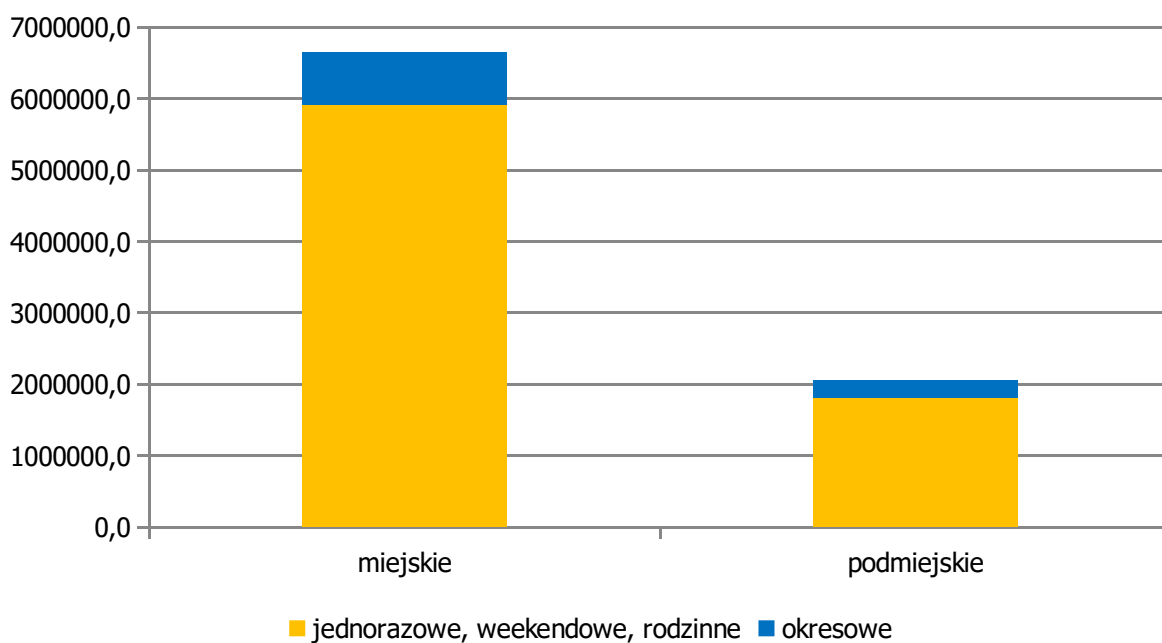
Bilety jednorazowe pasażerowie nabywali głównie u kierowców (52%), a w dalszej kolejności – w formie papierowej w zewnętrznych punktach sprzedaży (31%). Kartę elektroniczną do opłacania przejazdów okazjonalnych wykorzystywało 17% pasażerów. Zakup biletów za pomocą specjalnych aplikacji na telefony komórkowe (moBilet) sięgał zaledwie 0,3% ogółu sprzedaży. Bilety okresowe można nabyć tylko w formie zapisu na karcie elektronicznej.

Na kolejnych wykresach (rysunki 5-7) przedstawiono porównanie wartości sprzedanych biletów w 2015 r. – wg rodzaju, zasięgu i sposobu dystrybucji.

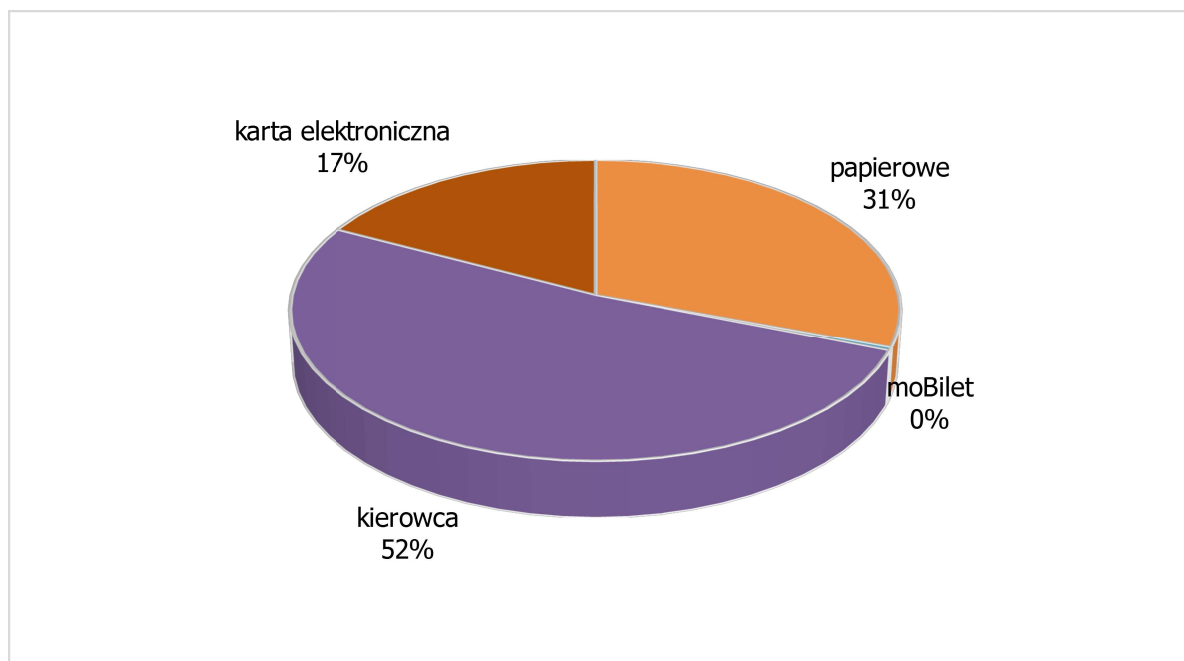
Rys. 5. Sprzedaż biletów Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg rodzajów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

Rys. 6. Sprzedaż biletów Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg zasięgu

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

Rys. 7. Struktura sprzedaży biletów jednorazowych Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg sposobu dystrybucji i wartości sprzedanych biletów

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

Wg stanu na 30 kwietnia 2016 r., Kaliskie Linie Autobusowe Sp. z o.o. posiadały 62 autobusy użytkowane w komunikacji miejskiej, z czego w ruchu znajdowało się:

- 51 pojazdów w dni powszednie nauki szkolnej;
- 50 pojazdów w dni powszednie w okresie ferii i wakacji;
- 25 pojazdów w soboty;
- 24 pojazdy w dni świąteczne.

Zestawienie taboru KLA Sp. z o.o. wraz z podstawowymi danymi, zaprezentowano w tabeli 7.

Tab. 7. Wykaz autobusów KLA Sp. z o.o. – stan na 30 kwietnia 2016 r.

Nr inw.	Nr rej.	Marka i typ	Rok produkcji	Liczba miejsc		Norma Euro
				ogółem	siedzących	
100	KPC 2077	Volvo B10BLE	1996	97	36	2
101	PK 47065	Volvo B10L	1998	61	35	2
102	PK 47069	Volvo B10L	1998	61	35	2
103	PK 47068	Volvo B10L	1998	61	35	2
104	PK 47066	Volvo B10L	1998	61	35	2

Nr inw.	Nr rej.	Marka i typ	Rok produkcji	Liczba miejsc		Norma Euro
				ogółem	siedzących	
105	PK 47067	Volvo B10L	1998	61	35	2
106	PK 60958	Volvo B10L	1999	73	36	2
107	PK 60932	Volvo B10L	1999	73	36	2
108	KPV 1492	Volvo B10L	1999	108	35	2
109	KPV 1494	Volvo B10L	1999	109	36	2
110	KPV 1495	Volvo B10L	1999	72	36	2
111	PK 65825	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
112	PK 65826	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
113	PK 66049	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
114	PK 66893	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
115	PK 65893	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
117	PK 65838	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
118	PK 65867	Volvo 7000 R7C6	2000	109	36	2
119	PK 59712	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
120	PK 59532	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
121	PK 60051	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
122	PK 59608	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
123	PK 59637	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
124	PK 59607	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
125	PK 60103	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
126	PK 60104	Volvo SN12 B10L	1997	85	31	2
127	PK 74113	Volvo SN12 B10L	1999	89	32	2
128	PK 74092	Volvo SN12 B10L	1998	89	32	2
129	PK 74068	Volvo SN12 B10L	1998	89	32	2
130	PK 83813	Volvo 7700	2006	97	30	5
206	PK 47292	Scania N113CLL	1996	68	33	2
207	PK 47242	Scania N113CLL	1996	68	33	2
208	PK 47279	Scania N113CLL	1996	68	33	2
209	PK 47241	Scania N113CLL	1996	68	33	2
211	PK 82415	Scania OmniLink	2001	80	35	3
212	PK 82502	Scania OmniLink	2001	80	35	3
213	PK 82417	Scania OmniLink	2001	80	35	3

Nr inw.	Nr rej.	Marka i typ	Rok produkcji	Liczba miejsc		Norma Euro
				ogółem	siedzących	
214	PK 82564	Scania OmniLink	2001	80	35	3
215	PK 82501	Scania OmniLink	2001	80	35	3
216	PK 86523	Scania OmniLink	2002	78	34	3
217	PK 86522	Scania OmniLink	2002	80	35	3
400	PK 77201	Solaris Urbino 12	2010	95	29	5
401	PK 77202	Solaris Urbino 12	2010	95	29	5
402	PK 77203	Solaris Urbino 12	2010	95	29	5
403	PK 77204	Solaris Urbino 12	2010	95	29	5
404	PK 77205	Solaris Urbino 12	2010	95	29	5
405	PK 85101	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
406	PK 85102	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
407	PK 85103	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
408	PK 85104	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
409	PK 85105	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
410	PK 85106	Solaris Urbino 12	2011	89	30	5
411	PK 0714C	Solaris Urbino 10	2013	72	20	5
412	PK 0715C	Solaris Urbino 10	2013	72	20	5
413	PO 9R130	Solaris Urbino 10	2004	87	19	3
414	PO 9R191	Solaris Urbino 10	2004	87	19	3
600	PK 85109	Iveco Kapena 65C	2011	38	12	5
601	PK 85110	Iveco Kapena 65C	2011	38	12	5
804	KPJ 7206	MAN NG312	1997	169	44	2
900	PK 88125	Solaris Urbino 18	2007	174	39	5
901	PK 85107	Solaris Urbino 18	2011	157	43	5
902	PK 85108	Solaris Urbino 18	2011	157	43	5

Źródło: Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

Przeciętny autobus KLA Sp. z o.o. ma 13,6 roku oraz 89 miejsc. Pod względem pojemności pasażerskiej, autobus KLA Sp. z o.o. można podzielić na następujące grupy:

- minibusy (o długości około 7,5 metra i pojemności 38 miejsc) – 2 szt.;
- midibusy (o długości około 10 metrów i pojemności 72-87 miejsc) – 4 szt.;
- autobusy standardowe (o długości około 12 metrów i pojemności 61-109 miejsc) – 52 szt.;

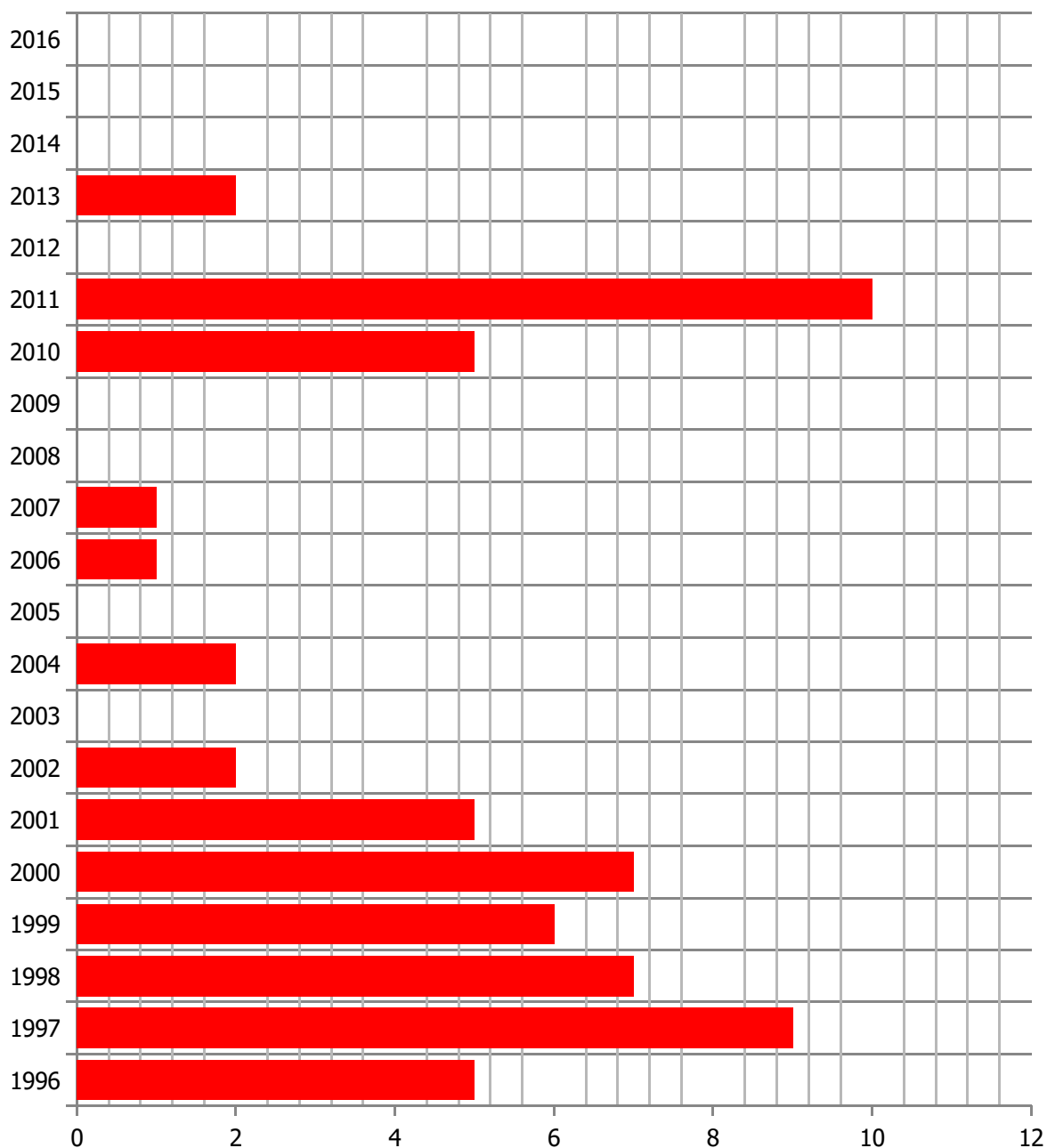
- autobusy wielkopojemne – przegubowe (o długości około 18 metrów i pojemności 57-174 miejsc) – 4 szt.

Zdecydowaną większość taboru stanowią autobusy standardowe – o długości 12 metrów – aczkolwiek część z nich (19 szt. – marek Scania i Volvo) zarejestrowano na liczbę miejsc odpowiadającą midibusom o długości około 10 metrów, tj. od 61 do 80. Tymczasem dwa z midibusów cechowała pojemność pasażerska (87 miejsc) charakterystyczna dla autobusów standardowych. W dalszych analizach przyjęto zatem podział eksploatowanego przez KLA Sp. z o.o. taboru na klasy pojemnościowe wynikające z pojemności pasażerskiej, a mianowicie:

- minibusy (38 miejsc) – 2 szt.;
- midibusy mniejsze (61-73 miejsca) – 14 szt.;
- midibusy większe (78-87 miejsc) – 17 szt.;
- autobusy standardowe (89-109 miejsc) – 25 szt.;
- autobusy wielkopojemne (157-174 miejsca) – 4 szt.

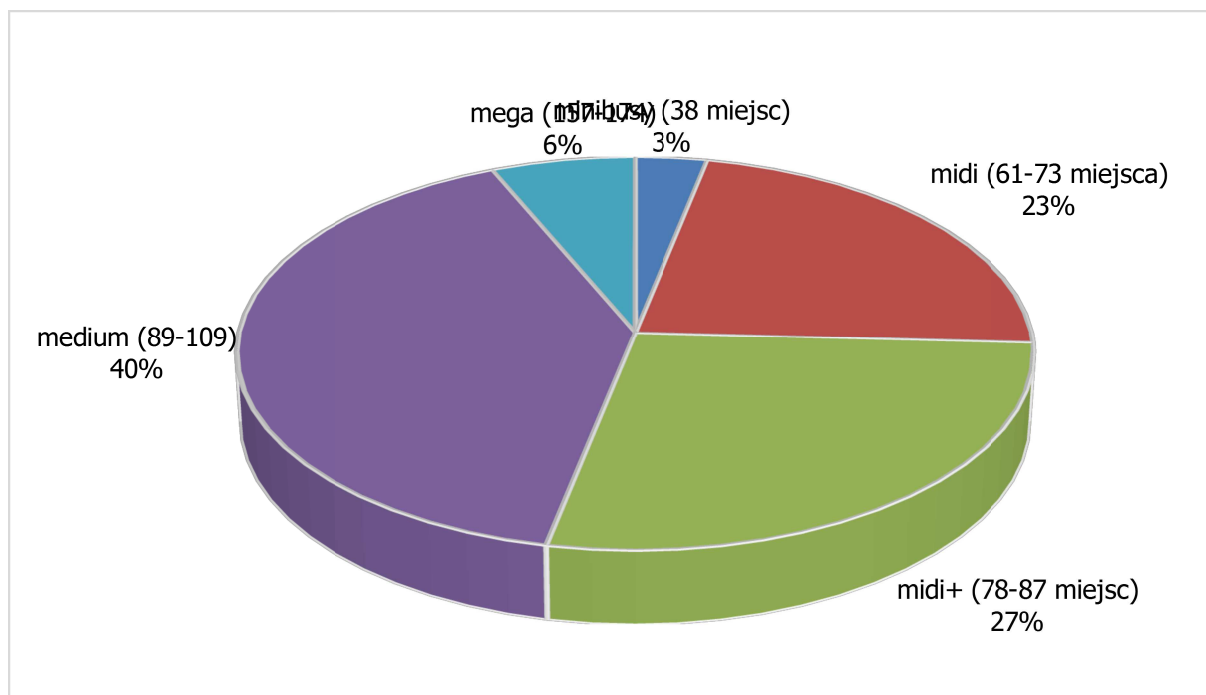
Wszystkie posiadane przez KLA Sp. z o.o. autobusy są niskopodłogowe i spełniają normę emisji spalin co najmniej Euro-2, a 19 z nich (31%) spełnia normę Euro-5. W klimatyzację wyposażone jest 35% autobusów, a 27% taboru posiada zainstalowany monitoring przestrzeni pasażerskiej.

Na rysunkach 8 i 9 przedstawiono w formie graficznej udział poszczególnych roczników produkcji autobusów, a także udział grup wielkości taboru. Wyeksploatowany tabor jest jedną z przyczyn oferowania usług o niskiej jakości, a w konsekwencji – niskiej konkurencyjności publicznego transportu zbiorowego w Kaliszu.

Rys. 8. Struktura taboru KLA Sp. z o.o. wg roku produkcji
– stan na 30 kwietnia 2016 r. [na osi poziomej liczba pojazdów, na osi pionowej –
rok produkcji]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

**Rys. 9. Struktura taboru KLA Sp. z o.o. wg wielkości pojazdów
– stan na 30 kwietnia 2016 r.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

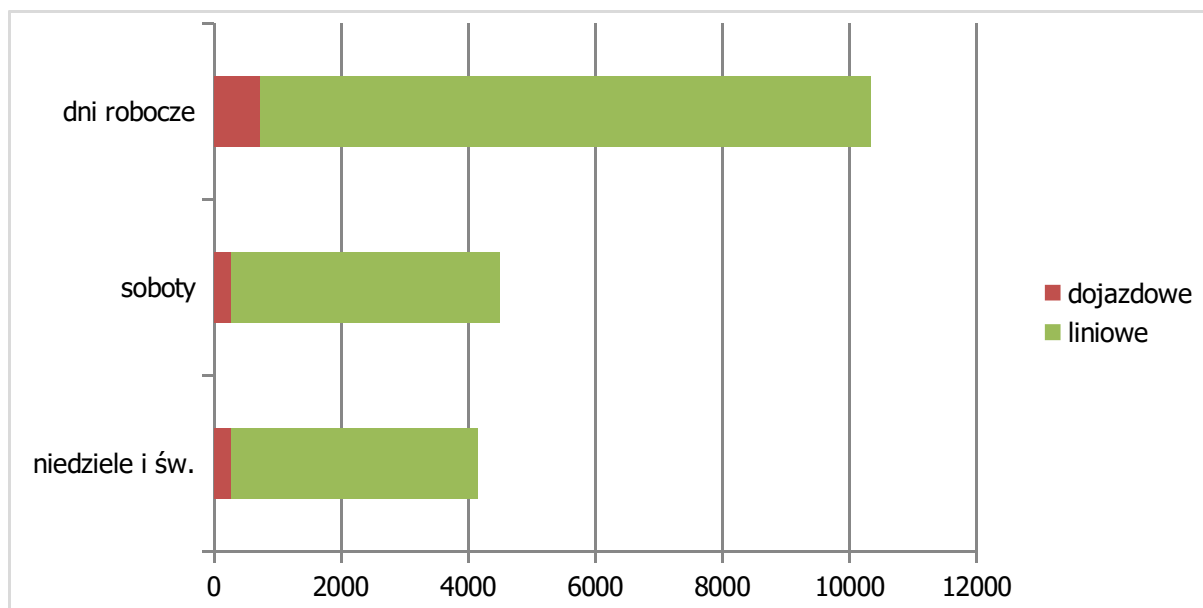
Dobowa praca eksploatacyjna autobusów KLA Sp. z o.o. – wg stanu na 30 kwietnia 2016 r. – wynosiła:

- w dni robocze – 10 329 wozokm;
- w soboty – 4 506 wozokm;
- w niedziele i święta – 4 143 wozokm.

Okolo 7% pracy eksploatacyjnej stanowią kilometry dojazdowe (wyjazdy i zjazdy do zajezdni oraz przejazdy techniczne bez pasażerów), co przedstawiono na rysunku 10.

Na liniach M i M-E, obsługiwanych przez MZK S.A. w Ostrowie Wielkopolskim, wykonywanych jest łącznie 1 225 wozokilometrów w dzień powszedni, 338 – w soboty i tyle samo w niedziele oraz w święta.

W budżecie miasta na 2016 r. wydatki bieżące na lokalny transport zbiorowy na poziomie stanowią ok. 2,8% wszystkich zaplanowanych wydatków bieżących.

**Rys. 10. Dobowa praca eksploatacyjna KLA Sp. z o.o.
– stan na 30 kwietnia 2016 r.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Miejskiego Zarząd Dróg i Komunikacji w Kaliszu.

5.7. Infrastruktura drogowa i logistyka miejska

Układ dróg w Kaliszu tworzy strukturę sieci logistycznej zaspokajającej potrzeby mieszkańców i podmiotów w nim funkcjonujących. Jest istotnym elementem logistyki miejskiej. Jego modernizacja nie tylko wpływa na poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego, ale sprzyja też optymalizacji funkcjonowania przedsiębiorstw w zakresie transportu i logistyki w Kaliszu.

Kalisz posiada rozbudowaną sieć drogową, o długości 312 km. Miasto leży na skrzyżowaniu dwóch dróg krajowych – nr 12 i 25. Pierwsza, to droga krajowa klasy GP (ruchu głównego przyspieszonego), biegnąca równoleżnikowo przez obszar Polski od granicy z Niemcami w Łęknicy do granicy z Ukrainą w Dorohusku-Berdyszczach. Droga krajowa nr 12 prowadzi przez 6 województw: lubuskie, dolnośląskie, wielkopolskie, łódzkie, mazowieckie i lubelskie. Przecina drogę krajową nr 18 (docelowo autostradę A18) na węźle Królów i autostradę A1 na zachód od Piotrkowa Trybunalskiego (wiaduktem, bez węzła). Wschodnie odcinki tej drogi są częścią trasy europejskiej E372 i E373. Całkowita długość drogi krajowej nr 12 wynosi 757 km (z uwzględnieniem odcinków ekspresowych oznaczonych jako S-12). Droga, poza innymi krótkimi odcinkami miejskimi, ma wspólny przebieg z drogą krajową nr 11 na odcinku Jarocin – Pleszew (19 km), z drogą ekspresową S-8 na odcinku Sieradz – Rzgów (58 km), z drogą

krajową nr 1 na odcinku Rzgów – „Węzeł Tuszyń” (11,6 km), z drogą krajową nr 91 na odcinku „Węzeł Tuszyń” – Piotrków Trybunalski (20,6 km), z drogą krajową nr 74 na odcinku Piotrków Trybunalski – Sulejów (12,2 km) oraz z drogą ekspresową S-17 (E372) na odcinku od węzła Jastków do węzła Piaski-Wschód (48 km).

Droga krajowa nr 25, o długości 412 km, jest niemal równoległa do drogi krajowej nr 11, którą przecina w dwóch miejscach. Przebiega przez 5 województw: zachodniopomorskie, pomorskie, kujawsko-pomorskie, wielkopolskie i dolnośląskie. Trasy dróg krajowych nr 11 i 25 różnią się miejscami docelowymi – droga nr 11 łączy Pomorze Środkowe z aglomeracją katowicką, a droga nr 25 – z wrocławską. Obydwie te drogi pełnią funkcję dowozu w miejsca wypoczynku letniego i mogą być dla siebie trasami alternatywnymi w razie utrudnień drogowych.

W Kaliszu swój początek mają następujące drogi wojewódzkie:

- nr 470 – o długości 56 km, łącząca Kalisz z Turkiem i Kołem;
- nr 450 – o długości 71 km, łącząca Kalisz z Opatowem;
- nr 442 – o długości 74 km, łącząca Kalisz z Wrześnią.

Przy drogach zlokalizowanych jest 312 przystanków autobusowych, z czego 68 jest ogólnodostępnych, a 244 udostępnione są tylko operatorom lub przewoźnikom wykonującym przewozy regularne specjalne. Przystanki są skupione w 175 zespołach. Na przystankach usytuowano 92 wiaty.

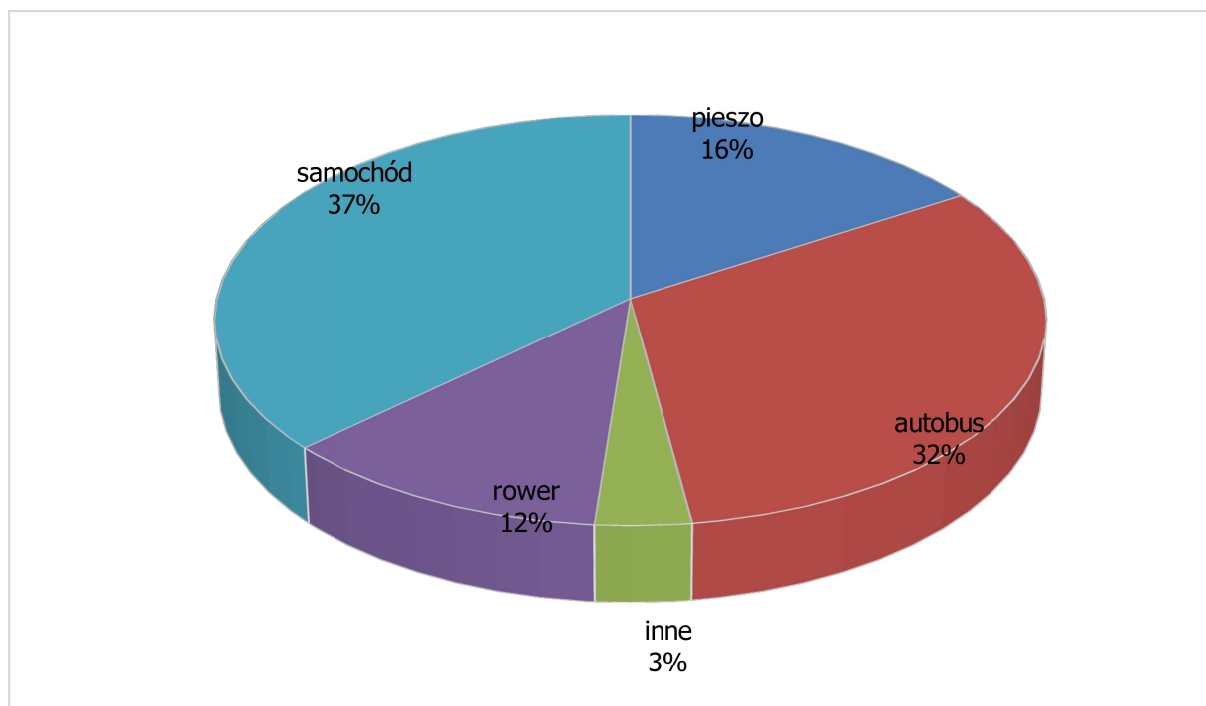
W centrum Kalisza, ok. 400 m od dworca kolejowego, przy ul. Podmiejskiej 2a, znajduje się dworzec autobusowy, będący własnością Przedsiębiorstwa Komunikacji Samochodowej w Kaliszu Sp. z o.o. (obecnie jest to spółka będąca własnością miasta Kalisza).

5.8.

Badania i pomiary ruchu

Podział podróży dla Kalisza, tzw. „modal split”, opracowano na podstawie danych obliczonych w „Studium Zrównoważonego Rozwoju Transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”. W efekcie ustalono, że 37% podróży realizowanych jest samochodem, a 32% – transportem publicznym (autobusami). Ruch rowerowy stanowi 12%, a ruch pieszzy – 16%. Rowery stanowią jednocześnie 14% ruchu niepieszego. Wyniki tych badań zaprezentowano na rysunku 11.

Należy jednak podkreślić, że przedstawiony podział podróży dotyczy okresu wiosennego. W przekroju całego roku udział rowerzystów jest niższy i kształtuje się na poziomie kilku procent.

Rys. 11. Podział podróży w Kaliszu – maj 2015 r.

Źródło: Studium Zrównoważonego Rozwoju Transportu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, op. cit.

Średniodobowy ruch pojazdów na drogach zarządzanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad w 2015 r., zaprezentowano na rysunku 12.

Rys. 12. Średniodobowy ruch pojazdów na drogach zarządzanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad w 2015 r.

Źródło: Generalny Pomiar Ruchu 2015. GDDKiA, Warszawa 2016.

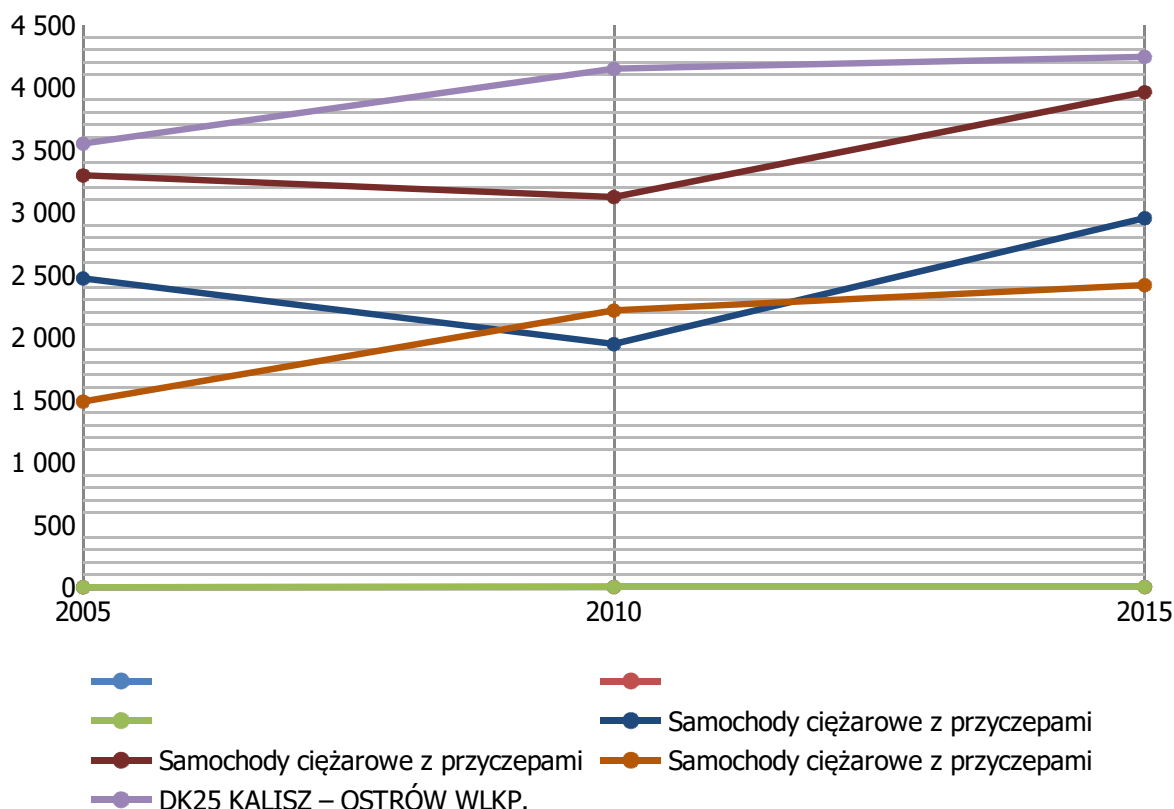
Natężenie ruchu samochodów ciężarowych przez Kalisz w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r., przedstawiono w tabeli 8.

Tab. 8. Średniodobowy ruch pojazdów ciężarowych w Kaliszu w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r.

Typ pojazdu	Rok		
	2005	2010	2015
DK 12: Pleszew – Kalisz			
Lekkie samochody ciężarowe	1 007	1 080	1 157
Samochody ciężarowe bez przyczep	494	344	392
Samochody ciężarowe z przyczepami	970	521	1 403
Razem	2 471	1 945	2 952
DK 12: Kalisz – Opatówek			
Lekkie samochody ciężarowe	1 539	1 753	1 713
Samochody ciężarowe bez przyczep	834	582	628
Samochody ciężarowe z przyczepami	921	787	1 619
Razem	3 294	3 122	3 960
DK 25: Stawiszyn – Kalisz			
Lekkie samochody ciężarowe	676	808	886
Samochody ciężarowe bez przyczep	341	400	410
Samochody ciężarowe z przyczepami	469	1 006	1 121
Razem	1 486	2 214	2 417
DK 25: Kalisz – Ostrów Wielkopolski			
Lekkie samochody ciężarowe	1 532	1 757	1 403
Samochody ciężarowe bez przyczep	834	819	704
Samochody ciężarowe z przyczepami	1 183	1 571	2 136
Razem	3 549	4 147	4 243

Źródło: opracowanie własne na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu GDDKiA.

Dane z tabeli 8 wskazują, że ruch pojazdów ciężarowych przez Kalisz w latach 2005-2015 wzrósł średnio o 15% i stanowi ważny czynnik wpływający na pogorszenie jakości życia w mieście.

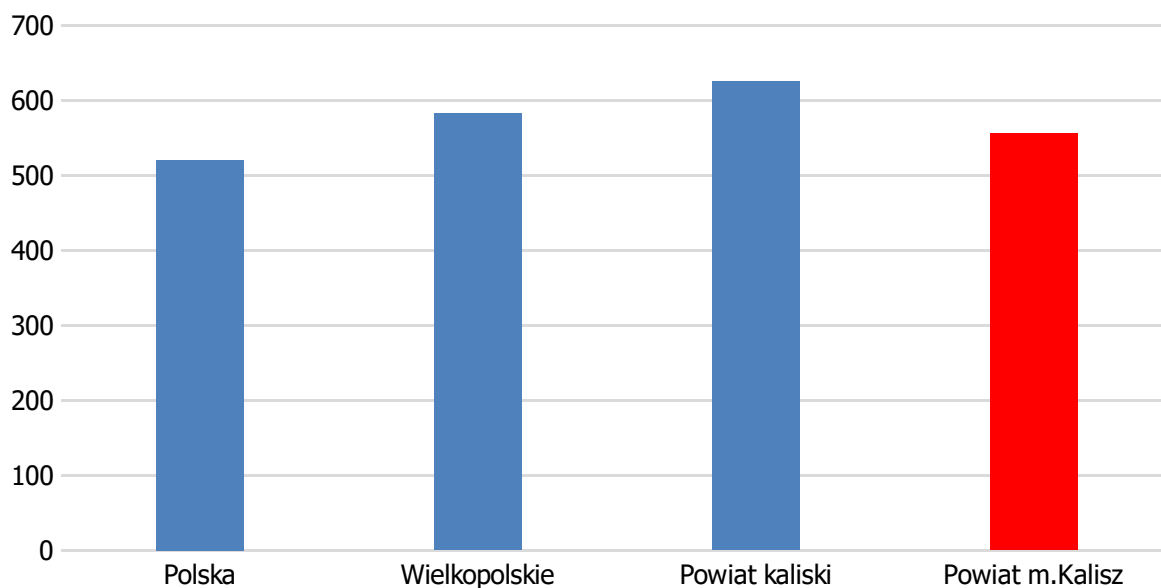
**Rys. 13. Średniodobowy ruch pojazdów ciężarowych w Kaliszu
w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r.**

Źródło: opracowanie własne na podstawie Generalnego Pomiaru Ruchu GDDKiA.

Linie trendu na rysunku 13 mają charakter rosnący. Przyczyną wzrostu jest spadek konkurencyjności transportu kolejowego oraz wzrost gospodarczy i korzystna lokalizacja miasta.

Podobnie jak w innych polskich miastach, w Kaliszu znacznie wzrosła liczba samochodów osobowych po wejściu Polski do UE. Wskaźnik motoryzacji indywidualnej dla Kalisza, na tle innych jednostek terytorialnych, przedstawiono na rysunku 14.

W Kaliszu zarejestrowanych było również 10 453 pojazdów ciężarowych.

Rys. 14. Wskaźnik motoryzacji indywidualnej Kalisza w 2014 r.
[samochody / 1000 mieszkańców]

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego.

Natężenie ruchu na sieci drogowej Kalisza nie jest równomierne i w związku z brakiem możliwości sprawnego wyprowadzenia części pojazdów ciężarowych poza Kalisz, przyczynia się do pogłębienia problemów komunikacyjnych miasta (rysunek 15).

Prognozy wykonane na 2030 r. wskazują na dalszy wzrost natężenia ruchu drogowego, który koncentrować się będzie na drogach głównych i głównych ruchu przyspieszonego (rysunek 16).

Prognoza ruchu na wlotach do miasta jest zgodna z prognozą GDDKiA dla 2030 r., natomiast ruch wewnątrzmijski został powiększony proporcjonalnie o 25%, a w pewnych przypadkach przyrost założono na poziomie 35%³⁹.

³⁹ K. Kochański, *Prognoza ruchu drogowego dla miasta Kalisza w 2030 roku*, Kraków – Kalisz, kwiecień 2016.

Rys. 15. Dobowe natężenie ruchu drogowego w Kaliszu w 2015 r.

Źródło: materiały wewnętrzne MZDiK w Kaliszu.

Rys. 16. Prognoza dobowego natężenia ruchu drogowego w Kaliszu w 2030 r.

Źródło: materiały wewnętrzne MZDiK w Kaliszu.

5.9.**System komunikacji rowerowej**

Sieć dróg rowerowych w Kaliszu liczy niemal 41 km (tabela 9). Wnioski dotyczące aktualnego stanu rozwoju infrastruktury rowerowej⁴⁰ w Kaliszu są następujące:

- ścieżki pełnią funkcję rekreacyjną – ich deficyt zauważalny jest w centrum miasta (rysunek 17);
- brakuje koncepcji przebiegu dróg i tras dla rowerów (jest ona – wg stanu na kwiecień 2016 r. – w trakcie opracowywania);
- do niedawna brak było określonego standardu ścieżek, zarządzeniem Prezydenta Miasta Kalisza zostały przyjęte standardy budowy infrastruktury rowerowej⁴¹;
- brak konsekwentnego stosowania jednolitych standardów jest przyczyną różnorodności nawierzchni dróg rowerowych w Kaliszu i tym samym – zróżnicowania komfortu podróżowania rowerem;
- brakuje spójnych połączeń dróg rowerowych;
- mała jest szerokość dwustronnych ścieżek;
- nieprawidłowe jest oznakowanie ścieżek;
- na ścieżkach są pozostawione trwałe przeszkody;
- nawierzchnia bitumiczna wykazuje największą trwałość;
- następuje wzrost zainteresowania społeczeństwa jazdą na rowerze.

Tab. 9. Wykaz dróg rowerowych w Kaliszu – stan na 30 kwietnia 2016 r.

L.p.	Drogi rowerowe i ciągi pieszo-rowerowe (o utwardzonej nawierzchni)	Długość (m)	Rok budowy	Rodzaj nawierzchni
1	Sportowa	286,0	1999	bitumiczna
2	Graniczna	637,0	2001	kostka betonowa
3	Piłsudskiego	1 158,0	2004	kostka betonowa
4	Wyspiańskiego	796,0	2004	kostka betonowa
5	Szlak Bursztynowy	794,0	2005	kostka betonowa
6	Armii Krajowej	526,0	2005	kostka betonowa
7	Popiełuszki	360,0	2005	kostka betonowa
8	Poznańska (Piłsudskiego – cmentarz)	1 445,0	2005	kostka betonowa

40 D. Mencil: Drogi rowerowe w Kaliszu. Raport. Stowarzyszenie „Rowerem do Nowoczesności”, Kalisz 2014

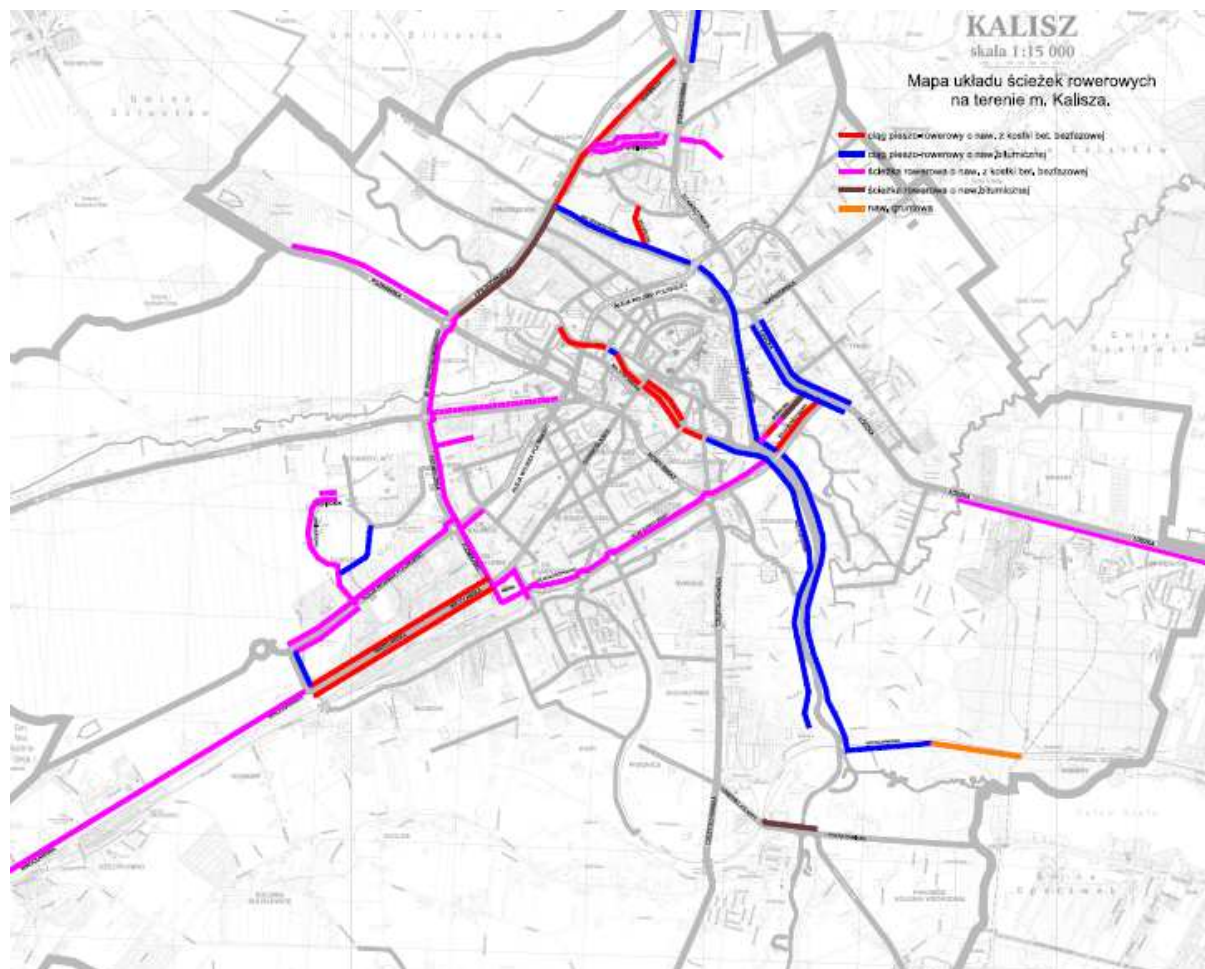
41 Zarządzenie Prezydenta Miasta Kalisza w sprawie wprowadzenia w Kaliszu „Standardów technicznych i wykonawczych dla infrastruktury rowerowej Miasta Kalisza”. Zarządzenie Nr 627/2015 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 18 grudnia 2015 r.

L.p.	Drogi rowerowe i ciągi pieszo-rowerowe (o utwardzonej nawierzchni)	Długość (m)	Rok budowy	Rodzaj nawierzchni
9	Wał Matejki (od T.B. do mostu PKP)	2 570,0	2005	bitumiczna
10	Skłodowskiej-Curie	426,0	2006	kostka betonowa
11	Wał Piastowski (strona lewa)	2 570,0	2006	bitumiczna
12	Wał Staromiejski (Towarowa – Śródmiejska)	330,0	2006	kostka betonowa
13	Wypoczynkowa	770,0	2006	bitumiczna
14	Spacerowa	372,0	2007	kostka betonowa
15	Ścieżka przy II LO	95,0	2007	kostka betonowa
16	Wał Staromiejski (Chopina – Towarowa)	93,0	2007	bitumiczna
17	Górnośląska – Dworcowa (Trasa Bursztynowa)	510,0	2007	kostka betonowa
18	Wypoczynkowa	330,0	2007	bitumiczna
19	Sadowa	253,0	2008	kostka betonowa
20	Wał Matejki (od kładki przy Stadionie do mostu Trasy Bursztynowej)	480,0	2008	bitumiczna
21	Wał Bernardyński (od Piłsudskiego do al. Wojska Polskiego)	1 266,0	2008	bitumiczna
22	Wał Staromiejski (kino Apollo – Bankowa)	240,0	2008	kostka betonowa
23	Wrocławska (Podmiejska – al. Wojska Polskiego)	3 600,0	2008	kostka betonowa
24	Podmiejska (Górnośląska-Rondo)	540,0	2009	kostka betonowa
25	Wał Bernardyński	450,0	2009	bitumiczna
26	Trasa Bursztynowa (Nowy Świat – Dworcowa)	1 700,0	2010	kostka betonowa
27	Podmiejska (Sawickiej – Dobrzecka)	296,5	2010	kostka betonowa
28	Starożytna (przejazd kolejowy – rondo Pokrzywnicka)	550,0	2011	bitumiczna
29	Podmiejska (Wydział Rozbudowy)	604,0	2012	kostka betonowa
30	Łódzka (most)	102,0	2012	kostka betonowa
31	Sportowa	330,0	2012	kostka betonowa
32	Stanczukowskiego (Kilargo)	457,5	2012	kostka betonowa
33	Wał Bernardyński (Stawiszyńska – al. Wojska Polskiego)	340,0	2013	bitumiczna
34	Wał Matejki (al. Walecznych – Sportowa)	842,0	2013	bitumiczna

L.p.	Drogi rowerowe i ciągi pieszo-rowerowe (o utwardzonej nawierzchni)	Długość (m)	Rok budowy	Rodzaj nawierzchni
35	Stawiszyńska	800,0	2013	bitumiczna
36	Piłsudskiego	800,0	2013	bitumiczna
37	Stanczukowskiego	800,0	2013	kostka betonowa
38	al. Wojska Polskiego (Serbinowska – rondo Westerplatte)	120,0	2013	kostka betonowa
39	al. Wojska Polskiego (rondo Westerplatte – w kierunku TESCO)	380,0	2013	kostka betonowa
40	Podmiejska przy Galerii Amber	165,0	2014	kostka betonowa
41	Miast Partnerskich (na tyłach Galerii Amber)	280,0	2014	kostka betonowa
42	ul. Łódzka (od mostu na rzece Swędrni do granicy miasta)	2 200,0	2014	kostka betonowa
43	al. Wojska Polskiego (od ronda Westerplatte do obwodnicy N. Skalmierzyc)	1 700,0	2014	kostka betonowa
44	Wrocławska (od al. Wojska Polskiego do granicy miasta)	3 800,0	2014	kostka betonowa
45	Wrocławska – al. Wojska Polskiego	356,0	2015	bitumiczna
46	Wał Staromiejski (Częstochowska – Bankowa)	180,0	2015	kostka betonowa
47	Łódzka (Łęgowa – Warszawska)	2 386,0	2016	bitumiczna
Razem		40 086,0		

Źródło: dane MZDiK w Kaliszu.

Głównym celem w zakresie rozwoju komunikacji rowerowej, jest osiągnięcie trwałego, kilkunastoprocentowego udziału ruchu rowerowego w całości ruchu pasażerskiego. Możliwe jest to przez długofalową strategię – wskazującą na konieczność przeprowadzenia wielu prac inwestycyjnych, organizacyjnych i promocyjnych obejmujących w sposób kompleksowy wszystkie formy podróżowania. Niezwykle istotne w tym zakresie będą zwłaszcza działania planistyczne i inwestycyjne, nakierowane na wzrost roli niezmotoryzowanych środków przemieszczania się w obsłudze centrum Kalisza.

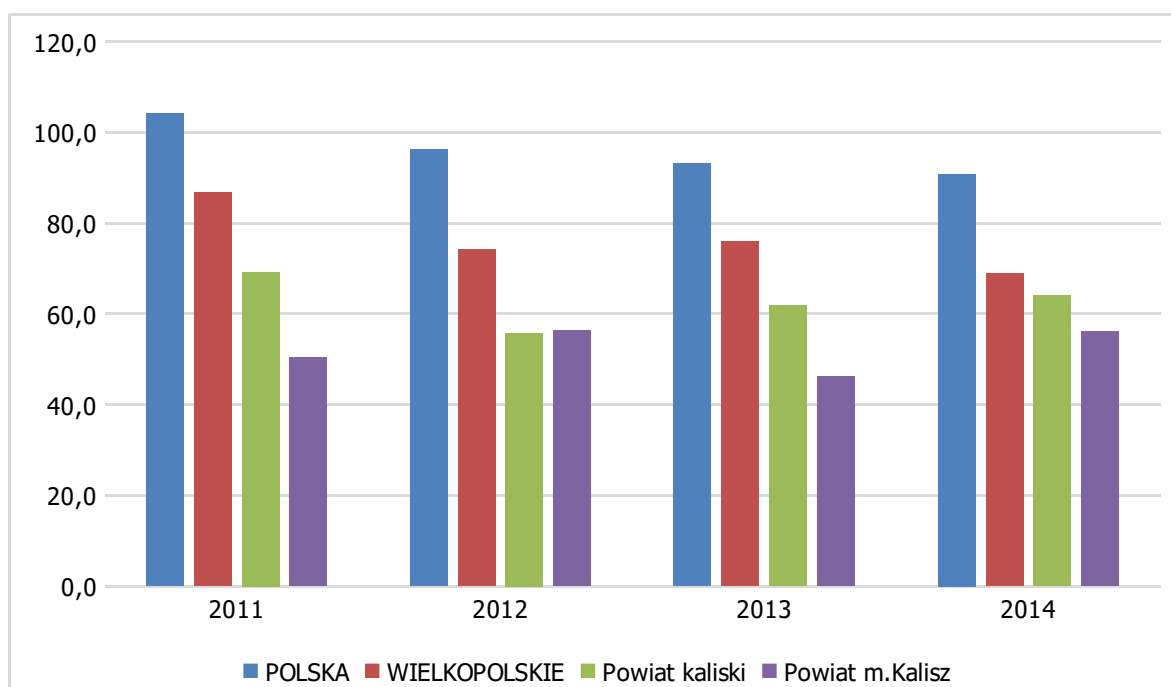
Rys. 17. Układ dróg rowerowych Kalisza – stan na 30 kwietnia 2016 r.

Źródło: dane MZDiK w Kaliszu.

5.10.

Bezpieczeństwo ruchu drogowego

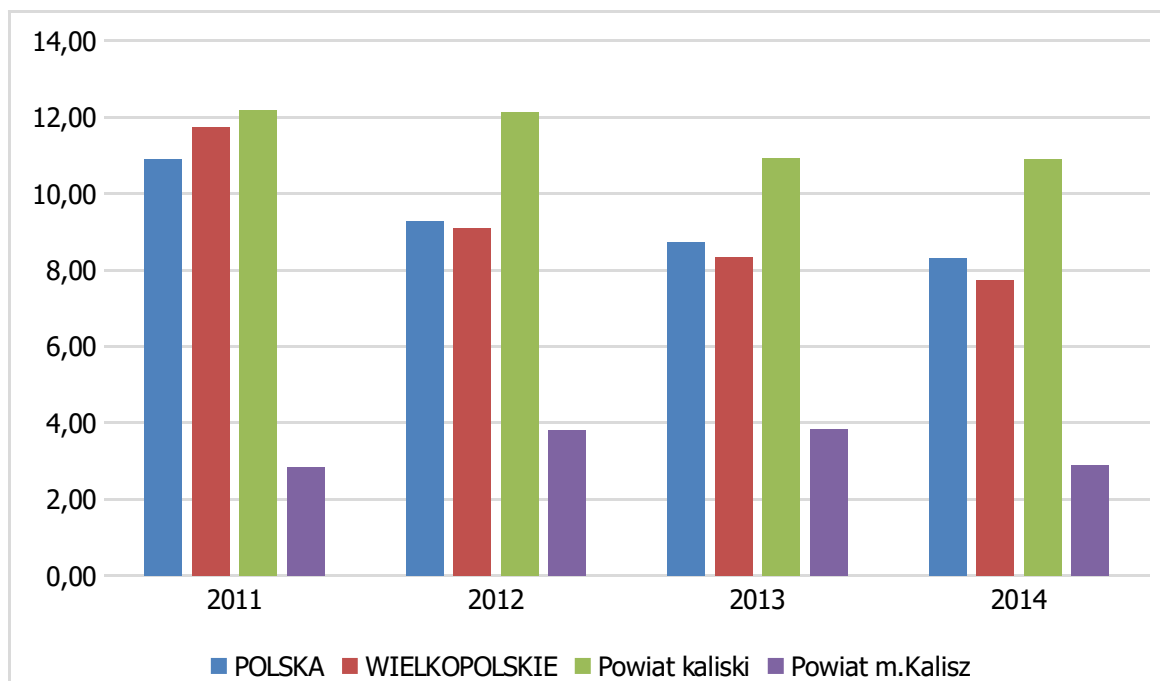
Bezpieczeństwo ruchu drogowego w Kaliszu – na tle danych obejmujących cały kraj – prezentuje się korzystnie. Wypadków drogowych w przeliczeniu na liczbę ludności w latach 2011-2015 było znacznie mniej niż dla całej Polski, województwa wielkopolskiego, a nawet dla powiatu kaliskiego. W 2014 r. zaznaczył się jednak wzrost wartości tego parametru w porównaniu do 2013 r.

Rys. 18. Wypadki drogowe w latach 2010-2014 na 100 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS Warszawa 2016.

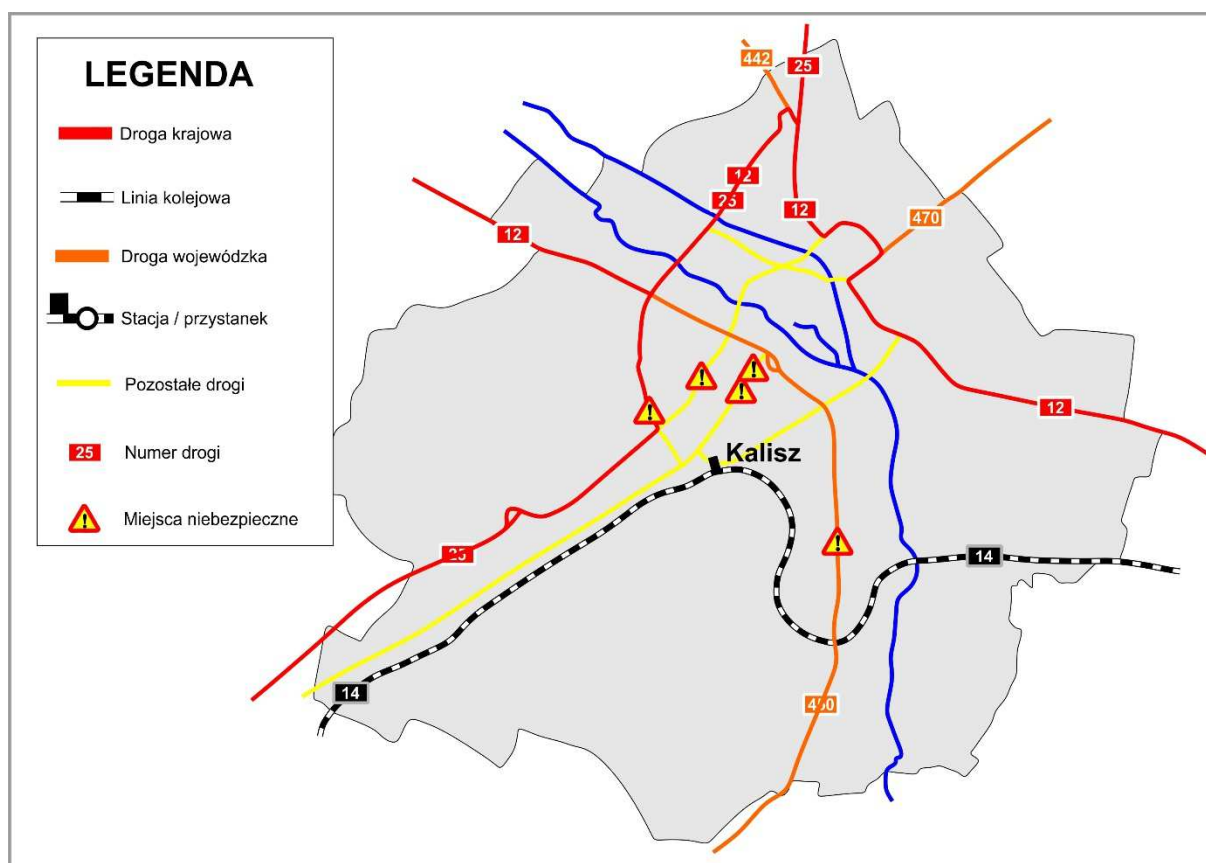
Liczba ofiar śmiertelnych odniesiona do liczby ludności, również kształtuje się na relatywnie niskim poziomie i w 2014 r. wyniosła 2,89 osób na 100 tys. mieszkańców.

Rys. 19. Ofiary śmiertelne wypadków w latach 2011-2014 na 100 tys. ludności

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS Warszawa 2016.

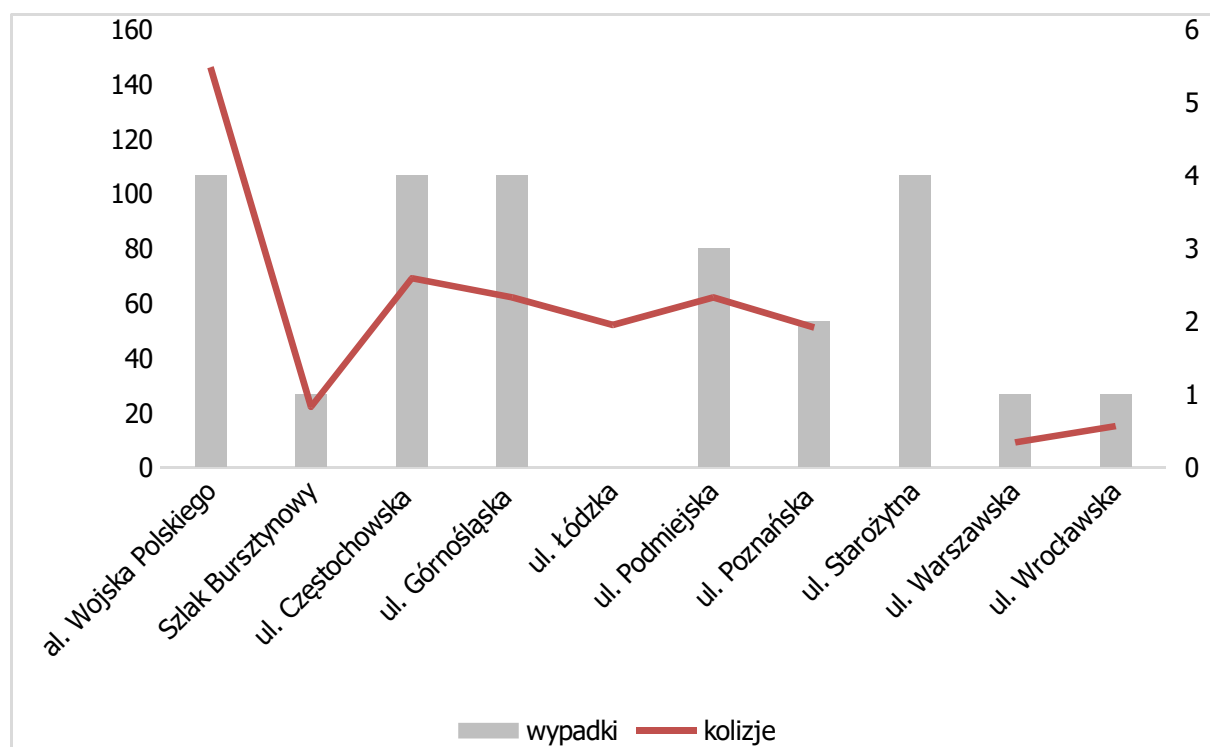
Podczas konsultacji z przedstawicielami sektora administracji publicznej oraz edukacji, podniesiono konieczność poprawy bezpieczeństwa w pewnych „krytycznych” punktach systemu komunikacyjnego miasta. Cechą charakterystyczną bezpieczeństwa ruchu drogowego w Kaliszu jest koncentracja zdarzeń w kilku punktach układu drogowego, które zostały przedstawione na rysunku 20. Należy nadmienić, że w 2014 r. wypadkom opisanym powyżej, towarzyszyło 506 kolizji.

Rys. 20. Niebezpieczne punkty w ruchu drogowym w Kaliszu

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów wewnętrznych MZDiK w Kaliszu.

Graficzna ilustracja natężenia zdarzeń drogowych na sieci drogowej Kalisza w 2014 r. została przedstawiona na rysunku 21.

Rys. 21. Wypadki i kolizje w Kaliszu w 2014 r. – wg ulic

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MZDiK w Kaliszu.

5.11.

Mobilność sektora edukacji

Sektor edukacji należy do największych i najbardziej stabilnych generatorów ruchu w miastach. Jego specyfiką jest dominacja podróży o charakterze obligatoryjnym oraz przewidywalność poziomu popytu w czasie i przestrzeni. W ostatnich latach zaznacza się silny wzrost znaczenia samochodu osobowego w dojazdach do szkół, w efekcie czego następuje zwielokrotnienie problemów kongestii (zatłoczenia) w porannym szczycie przewozowym.

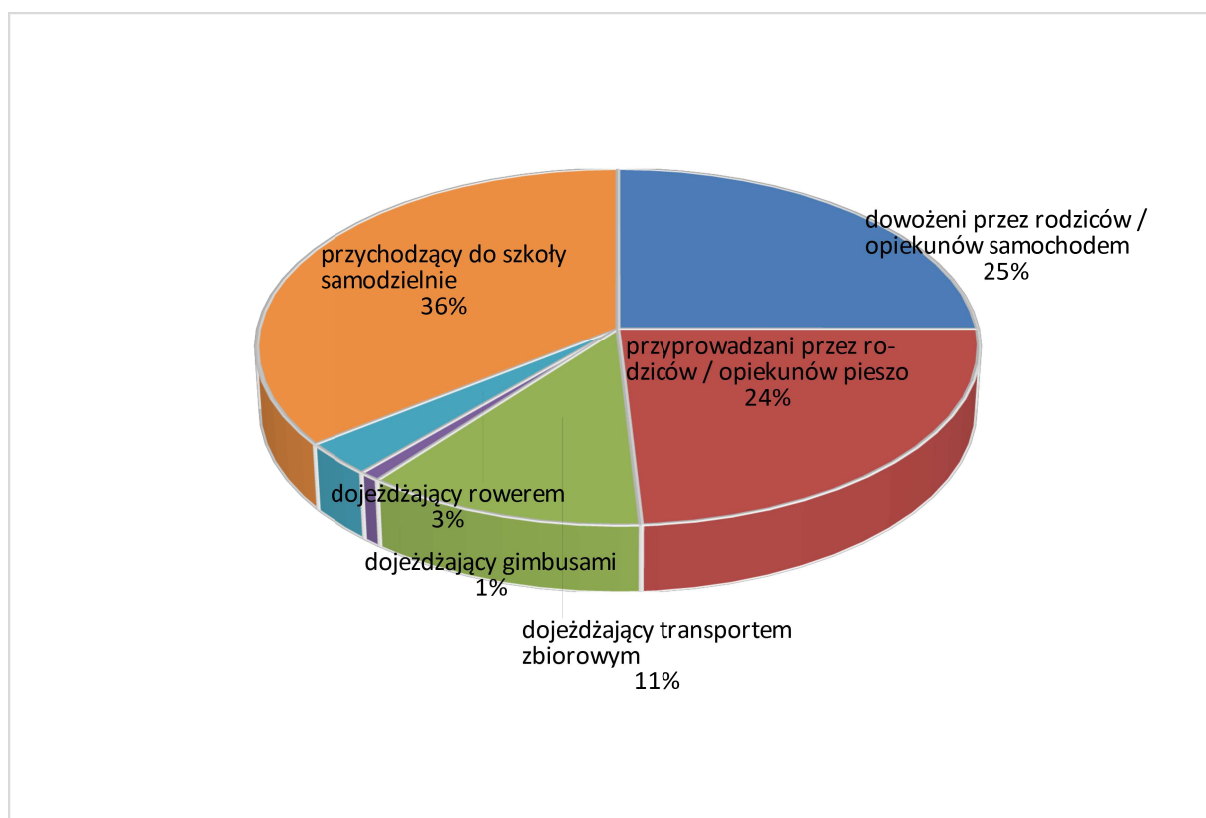
Na potrzeby niniejszego dokumentu dokonano pogłębionych badań w zakresie mobilności uczniów – ze względu na możliwość precyzyjnego kształtowania instrumentów polityki zrównoważonej mobilności. Wyniki zaprezentowano odrębnie dla szkół podstawowych i gimnazjów oraz dla szkół ponadgimnazjalnych, które cechuje inny wzorzec mobilności. Wynika to m.in. z możliwości samodzielnego korzystania z samochodu osobowego przez uczniów pełnoletnich, odmiennych zachowań komunikacyjnych oraz dużego zróżnicowania uczniów ze względu na miejsce zamieszkania (połowa uczniów z kaliskich szkół ponadgimnazjalnych objętych badaniem mieszka na terenie sąsiednich gmin).

W odniesieniu do szkół podstawowych i gimnazjalnych zbadano sposób podróży uczniów do szkół, ze szczególnym uwzględnieniem transportu niezmotoryzowanego. Badaniu poddano także ocenę poszczególnych elementów składających się na bezpieczeństwo komu-

nikacyjne i jakość obsługi komunikacyjnej szkół. Respondentami byli dyrektorzy jednostek oświatowych. Badanie przeprowadzono metodą ankiety audytoryjnej i pocztowej w kwietniu 2016 r. Kwestionariusz odesłało 26 szkół. Badanymi jednostkami były szkoły podstawowe i gimnazja (18 jednostek).

Do badanych szkół podstawowych w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało 7 295 uczniów. Około 7% wśród uczniów szkół objętych badaniem, stanowili mieszkańcy sąsiednich gmin.

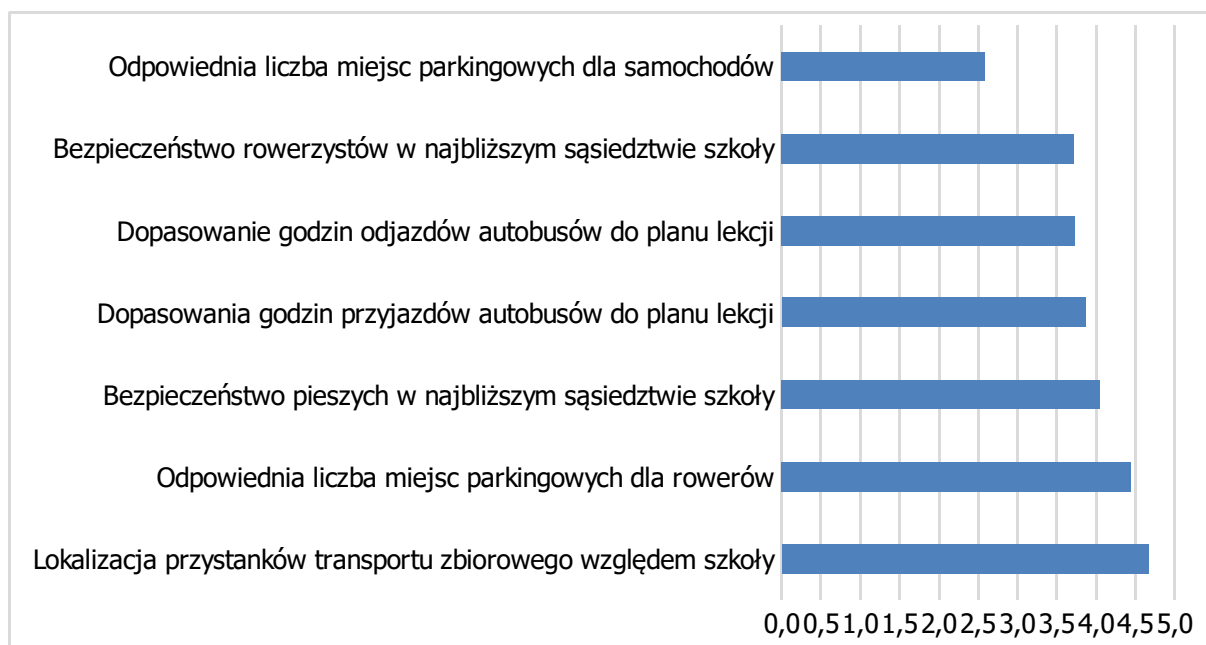
Na podstawie informacji zebranych w każdej ze szkół, określono sposób dojścia/dojazdu uczniów w okresie wiosennym (rysunek 22). Jedna trzecia wszystkich uczniów do szkoły uczęszcza pieszo i samodzielnie, podczas gdy niemal jedna czwarta jest przyprawdzana przez rodziców lub opiekunów. Łącznie, zatem pieszo do szkoły chodzi 60% uczniów kaliskich szkół podstawowych i gimnazjów (szkoły objęte badaniem). Co dziesiąty uczeń dojeżdża transportem zbiorowym, a jedna czwarta uczniów dowożona jest przez rodziców/opiekunów samochodem osobowym. Około 3% uczniów korzysta w dojazdach do szkoły z roweru.

Rys. 22. Sposób dojścia/dojazdu uczniów do szkół podstawowych i gimnazjów w Kaliszu wiosną roku szkolnego 2015/2016 (n=7 295)

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

Ocenie poddano również postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów (rysunek 23), wykorzystując szkolną skalę ocen od 1 do 6. Najwyżej dyrektorzy szkół ocenili dostępność przestrzenną przystanków transportu zbiorowego względem szkoły (średnia ocena 4,67). Równie wysoko oceniono odpowiednią liczbę miejsc parkingowych dla rowerów i bezpieczeństwo pieszych w najbliższym otoczeniu szkoły (odpowiednio 4,44 i 4,06). Najniżej oceniono zaś liczbę miejsc parkingowych dla samochodów oraz bezpieczeństwo rowerzystów w najbliższym sąsiedztwie szkoły. Niewystarczająca liczba miejsc parkingowych dla samochodów stanowi niedogodność w porannym szczycie dowozowym i wpływa na pogorszenie bezpieczeństwa i komfortu podróży uczniów oraz opiekunów korzystających z rowerów lub idących pieszo.

Rys. 23. Postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w Kaliszu w ocenie dyrektorów placówek – kwiecień 2016 r.

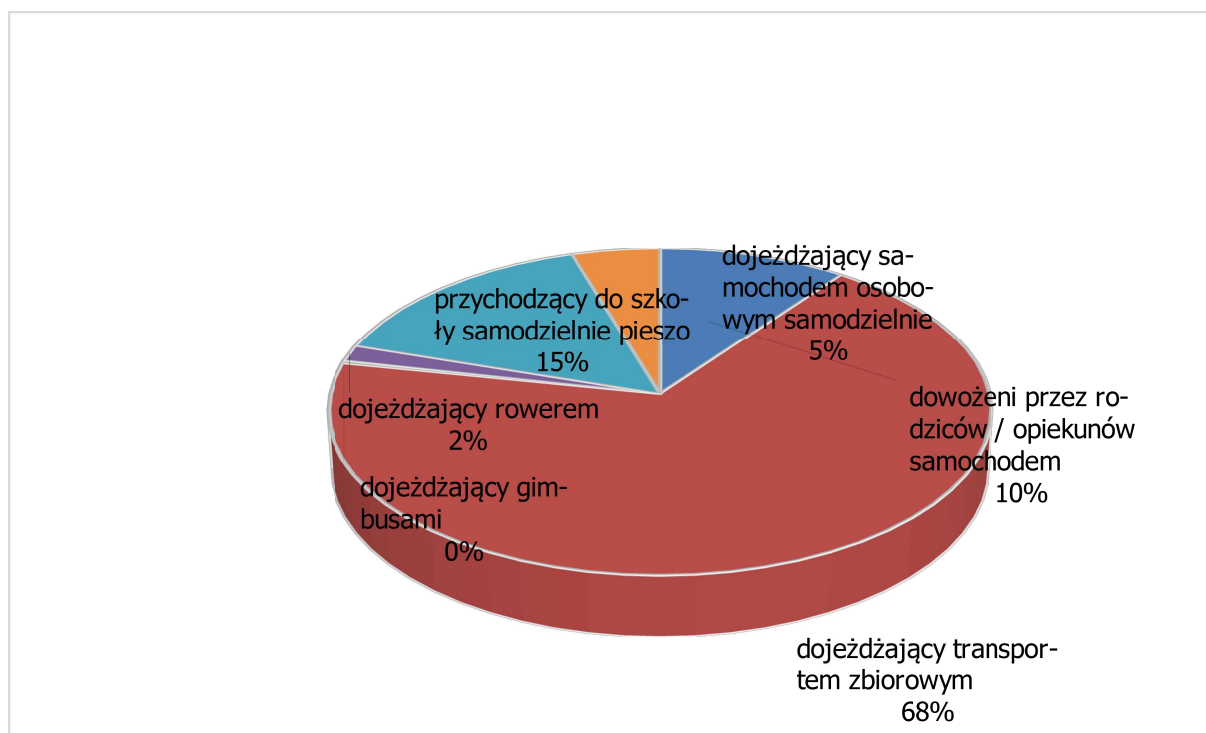
Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

W szkołach ponadgimnazjalnych badanie przeprowadzono wg zasad opisanych w odniesieniu do szkół podstawowych. Badanymi jednostkami (łącznie 10 szkół) były licea ogólnokształcące, zespoły szkół technicznych oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego.

Do badanych szkół w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało 5 259 uczniów. Uczniowie spoza Kalisza stanowili 49,9% ogółu uczniów badanych placówek oświatowych.

Na podstawie informacji zebranych w każdej ze szkół określono sposób dojścia/dojazdu uczniów w okresie wiosennym (rysunek 24).

Ponad dwie trzecie uczniów dojeżdża transportem publicznym, 15% przychodzi do szkoły pieszo, a co dziesiąty uczeń przywożony jest przez rodziców bądź opiekunów. Szacuje się, iż co dwudziesty uczeń korzysta samodzielnie z samochodu osobowego, choć dane w tym konkretnym przypadku należy traktować ostrożnie (ze względu na deficyt miejsc parkingowych w bezpośrednim sąsiedztwie szkół część uczniów parkuje w miejscach oddalonych od szkoły). Zaledwie niespełna 2% uczniów dojeżdża do szkoły rowerem.

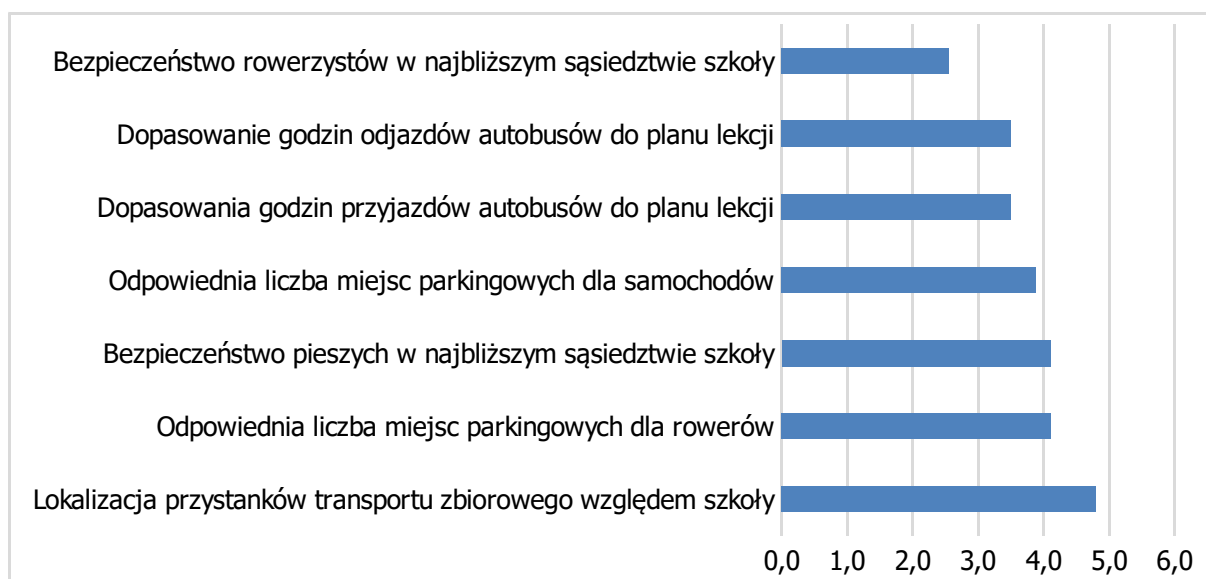
Rys. 24. Sposób dojścia/dojazdu uczniów do szkół ponadgimnazjalnych w Kaliszu wiosną roku szkolnego 2015/2016 [n=5 259]

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

Ocenie poddano również postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów (rysunek 25), wykorzystując szkolną skalę ocen od 1 do 6. Najwyżej dyrektorzy szkół ocenili do-

stępnosć przestrzenną przystanków transportu zbiorowego względem szkoły (średnia ocena 4,8) oraz liczbę miejsc parkingowych dla rowerów (średnia ocena 4,11). Na uwagę zasługuje stosunkowo wysoka ocena bezpieczeństwa dla pieszych w otoczeniu szkoły (średnia ocena 4,1).

Najniżej ocenione zostało bezpieczeństwo rowerzystów w sąsiedztwie szkoły (średnia ocena zaledwie 2,56) oraz dopasowanie rozkładu jazdy do godzin rozpoczęcia i zakończenia lekcji (3,50).

Rys. 25. Postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Kaliszu w ocenie dyrektorów placówek – kwiecień 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie zebranych danych.

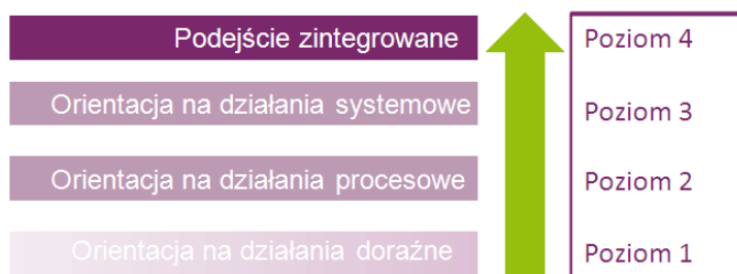
6. Samoocena wg schematu ADVANCE

W celu oceny funkcjonowania transportu oraz aspektów planowania transportu w Kaliszu, wykorzystano formularz oceniający opracowany w ramach projektu unijnego ADVANCE⁴².

W ramach samooceny przeprowadzonej z wykorzystaniem kwestionariusza ADVANCE analizowane są dwa obszary: misji – dotyczący procesu planowania transportu oraz działań – dotyczący działań realizowanych i planowanych w mieście.

Formularz oceniający projektu ADVANCE zawiera zestaw pytań w pięciu obszarach tematycznych dla obszaru misji (sytuacja wyjściowa, wizja i strategia, organizacja wewnętrzna, wdrażanie działań, monitoring i ewaluacja) oraz ośmiu obszarach tematycznych dla obszaru działań (polityka parkingowa, zagospodarowanie przestrzeni miejskiej, ruch pieszzy, ruch rowerowy, transport zbiorowy, ruch samochodowy, zarządzanie mobilnością oraz transport towarów).

O wypełnienie formularza poproszeni zostali przedstawiciele administracji publicznej, włączeni w proces planowania w ramach zrównoważonej mobilności w Kaliszu. Respondenci oceniali każdy z aspektów poszczególnych obszarów tematycznych w skali 1-4 (z możliwością odpowiedzi „nie dotyczy”), które zaprezentowano na rysunku 26.

Rys. 26. Poziomy oceny wg projektu ADVANCE

Źródło: opracowanie własne na podstawie metodologii projektu ADVANCE.

42 Projekt ADVANCE to trzyletni projekt dofinansowany z programu Inteligentna Energia Europa, realizowany przez 11 partnerów w 8 europejskich miastach w latach 2011-2014. Interdyscyplinarny zespół był złożony z urbanistów, ekspertów w dziedzinie mobilności, konsultantów ds. transportu i naukowców. Polskim partnerem projektu było Miasto Szczecin. W ramach ADVANCE partnerzy opracowywali projekt audytu oceniającego jakość planowania mobilności miejskiej, testowali go w uczestniczących w projekcie miastach oraz na tej podstawie go ulepszali. Efektem projektu jest narzędzie – formularz oceniający samooceny dla miast, które pozwala na usprawnienie planowania mobilności miejskiej. Por. szerzej: <http://eu-advance.eu/>.

Wyniki samooceny wskazują, że w Kaliszu realizowane są przede wszystkim działania doraźne, mające rozwiązać bieżące problemy w zakresie transportu i mobilności, a poziom współpracy i komunikacji pomiędzy jednostkami odpowiedzialnymi za planowanie mobilności, jest mocno ograniczony. Wpływ na to ma rozproszenie kompetencji, wynikające z:

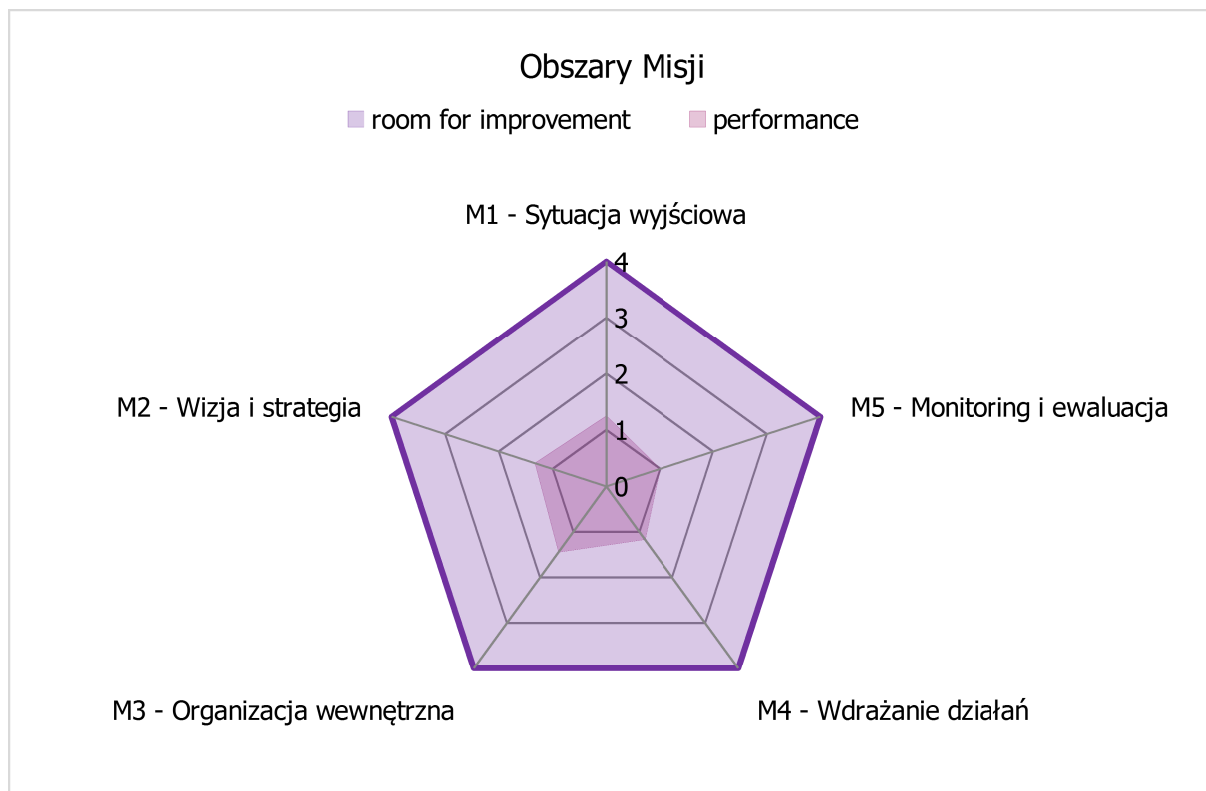
- specyficznego położenia miasta oraz konieczności uwzględniania interesów i działań różnych interesariuszy (PKP PLK S.A., PKP S.A., GDDKiA, itp.);
- dużego zróżnicowania międzygminnego.

W obszarach misji i działań, respondenci ocenili miasto odpowiednio na 1,22 i 1,15 pkt. (na możliwe do uzyskania 4 punkty).

6.1.

Ocena obszaru misji

Oceny w zakresie obszaru misji zostały przedstawione na rysunku 27.

Rys. 27. Ocena zbiorcza obszarów misji wg metodologii ADVANCE w Kaliszu – kwiecień 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie metodologii projektu ADVANCE.

Oceny wystawione poszczególnym elementom procesu planowania były dość wyrównane. Najniżej oceniono monitoring i ewaluację (ocenę wpływu podejmowanych działań w zakresie planowania mobilności), a najwyższej – organizację wewnętrzną (1,51 pkt.). W jej ra-

mach najwyższą średnią ocenę zyskał udział interesariuszy, czego potwierdzeniem jest duże zaangażowanie organizacji pozarządowych w proces kształtowania planów i dyskusji nad działaniami w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej. W ramach sytuacji wyjściowej (średnia ocena 1,38 pkt.), najwyżej oceniono wsparcie polityczne, co stanowi dobrą podstawę dla planowania oraz wdrażania rozwiązań wspierających i promujących zrównoważoną mobilność miejską.

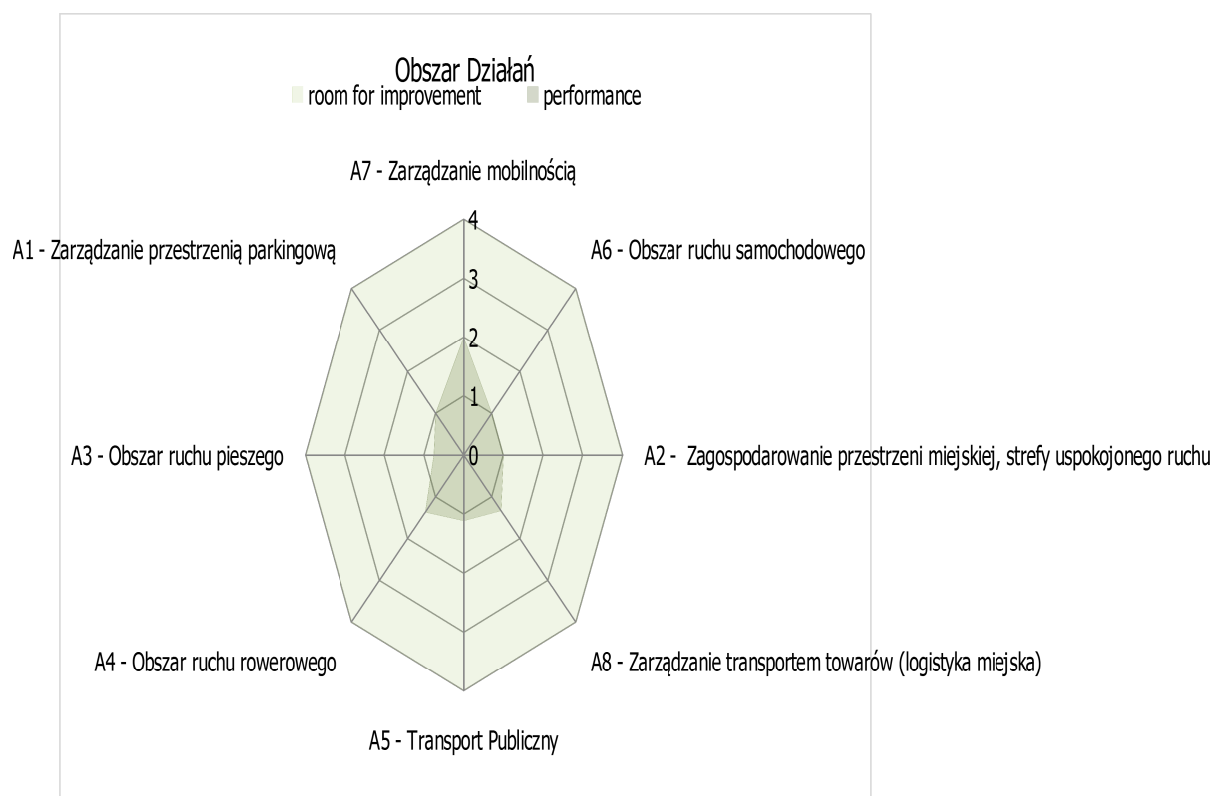
Średnia nota 1,22 pkt. dla całego obszaru misji wskazuje, że w zakresie planowania mobilności w Kaliszu podejmowane były dotychczas działania doraźne, a w niewielkim stopniu zauważalna jest orientacja na działania procesowe. Ze względu na niski poziom zaawansowania w obszarze misji, zalecane jest podjęcie aktywnych działań mających za zadanie określenie celów spójnej polityki mobilności miejskiej, nie tylko w wymiarze lokalnym (miejskim), ale również subregionalnym (AKO). Ponadto, uwzględnić należy efektywny monitoring i ewaluację poszczególnych działań i procesów, w oparciu o wewnętrzne zasoby organizacyjne (MZDiK). Zalecane jest również usprawnienie współpracy i koordynacja działań przede wszystkim pomiędzy interesariuszami zewnętrznymi (sąsiednie gminy i podmioty sektora kolejowego).

6.2.

Ocena obszaru działań

Oceny w zakresie obszaru działań zostały zestawione na rysunku 28. W obszarze działań najwyżej ocenione zostało zarządzanie mobilnością, które otrzymało średnią ocenę 2 pkt. i obszar ruchu rowerowego (średnia ocen – 1,33 pkt.). Oznacza to, że tylko pierwszy obszar działań zmierza w kierunku działań procesowych.

Zgodnie z wynikami analizy, Kalisz powinien podjąć działania w celu równoważenia mobilności we wszystkich obszarach działań i starać się stopniowo przechodzić od działań doraźnych na wyższe poziomy zaangażowania. Podmioty odpowiedzialne za poszczególne działania nie powinny przy tym ograniczać się do działań infrastrukturalnych i wdrażać również działania organizacyjne, a także promocyjne – w celu zwiększenia świadomości mieszkańców w zakresie mobilności oraz promocji ruchu pieszego i rowerowego w Kaliszu.

Rys. 28. Ocena zbiorcza obszarów działań wg metodologii ADVANCE w Kaliszu – kwiecień 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie metodologii projektu ADVANCE.

7. Analiza SWOT

Uwzględniając uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne oraz diagnozę stanu systemu zrównoważonej mobilności Kalisza, przeprowadzono analizę SWOT, którą zaprezentowano w tabeli 10. Wyniki analizy wskazują na dobrą podstawę do realizacji dalszych działań wspierających zrównoważoną mobilność. Sprawy, które wymagają zmian lub poprawy, w dużej części są możliwe do zrealizowania przez miasto lub we współpracy w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

Tab. 10. Analiza SWOT zrównoważonej mobilności miejskiej Kalisza – kwiecień 2016 r.

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> rosnące znaczenie komunikacji rowerowej w podziale podróży miejskich przestrzenna struktura miasta o wysokim stopniu koncentracji, sprzyjająca podróżom pieszym gęsty układ sieci drogowej korzystne lokalizacje dworców kolejowego i autobusowego komunalny operator transportu publicznego zróżnicowana struktura gospodarki lokalnej silne zaangażowanie organizacji pozarządowych struktura organizacyjna administracji publicznej (MZDiK jako podmiot koordynujący wszystkie zagadnienia w zakresie zrównoważonej mobilności) 	<ul style="list-style-type: none"> silne uzależnienie podróży od samochodu osobowego brak spójnego systemu infrastruktury rowerowej brak realnej priorytetyzacji transportu miejskiego (w zakresie taboru i infrastruktury) znaczący udział ciężkiego ruchu towarowego na miejskiej sieci drogowej brak integracji organizacyjnej i taryfowej transportu publicznego w AKO niska atrakcyjność publicznego transportu zbiorowego wynikająca z wyeksploatowanego taboru wymagający korekt anachroniczny układ tras i rozkładów jazdy komunikacji miejskiej niewielkie znaczenie dworca kolejowego w obsłudze podróżnych niezadowalający stan techniczny podstawowej sieci drogowej Kalisza niezadowalający poziom bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów brak realizacji działań zapisanych w uchwalonej strategii transportowej i planie transportowym luka w diagnozie dotycząca oceny potrzeb pieszych

Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • integracja publicznego transportu zbiorowego na poziomie AKO • przekształcenie przestrzeni centralnej (wraz z dworcem PKP i PKS) na tereny atrakcyjne dla ruchu pieszego i rowerowego • wzrost znaczenia transportu publicznego poprzez działania organizacyjne i inwestycyjne • wyprowadzenie ciężkiego transportu i tranzytu z miasta dzięki budowie obwodnicy – w celu poprawy bezpieczeństwa i wzrostu jakości życia • poprawa spójności i dostępności komunikacyjnej AKO w wymiarze ponadregionalnym poprzez budowę Kolei Dużych Prędkości • zmiany stylu życia (zachowania prozdrowotne i ekologiczne) 	<ul style="list-style-type: none"> • niska skłonność do współpracy między poszczególnymi jednostkami samorządu terytorialnego • dalszy wzrost roli samochodu osobowego i związany z tym nieracjonalny podział przestrzeni miejskiej • niekorzystne trendy demograficzne (starzenie się społeczeństwa) • dynamiczny rozwój osadniczy sąsiednich jednostek terytorialnych skutkujący rosnącą presją na rozwój infrastruktury drogowej w układzie międzygminnym • niewystarczające środki finansowe na rozwój • brak realizacji inwestycji, na które władze Kalisza nie mają bezpośredniego wpływu (np. obwodnica, modernizacja sieci kolejowej)

Źródło: opracowanie własne.

8. Scenariusze rozwoju zrównoważonej mobilności miejskiej

Zestawienie stopnia integracji publicznego transportu zbiorowego w wymiarze ponadlokalnym (Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej) z podziałem modalnym podróży realizowanych na terenie Kalisza, pozwala na wyodrębnienie czterech alternatywnych scenariuszy opisujących konkretny stan zrównoważonej mobilności miejskiej.

Scenariusze te są pochodną struktury macierzowej, będącej wypadkową dwóch czynników, z których każdy wskazuje na pewien poziom występowania/natężenia zjawiska („niski/wysoki”).

Dobór czynników stanowił kompromis pomiędzy dążeniem do precyzyjnego ujęcia i opisu konkretnego stanu, a możliwością jego ilościowego ujęcia (konkretne wskaźniki umożliwiające monitoring).

Przy formułowaniu scenariuszy wzięto pod uwagę:

- wiarygodność;
- spójność;
- przydatność w procesie podejmowania decyzji⁴³;
- mierzalność

oraz punkt wyjścia i wizję stanu docelowego zrównoważonej mobilności Kalisza.

Scenariusze te stanowią wypadkową dwóch kluczowych aspektów stanowiących wyzwanie (dylematy) równoważenia rozwoju miasta i mobilności jego mieszkańców, mianowicie:

- stopnia integracji przestrzennej Kalisza w wymiarze ponadlokalnym (Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej);
- podziału modalnego podróży na terenie Kalisza.

Zakres integracji przestrzennej Kalisza w wymiarze ponadlokalnym obecnie jest dość niski i wynika z zapóźnień infrastrukturalnych w obszarze transportu drogowego i kolejowego oraz niewystarczającego poziomu integracji usług publicznego transportu zbiorowego (przede wszystkim Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego).

Na kształtowanie się tego elementu istotny wpływ mają decyzje podejmowane przez podmioty zewnętrzne w stosunku do władz samorządowych Kalisza – takie, jak:

- inne samorządy lokalne gmin wchodzących w skład AKO;
- samorząd województwa wielkopolskiego (część infrastruktury drogowej, organizacja i finansowanie pasażerskiego transportu kolejowego, dystrybucja środków unijnych w perspektywie 2014-2020);

⁴³ http://forlearn.jrc.ec.europa.eu/guide/2_scoping/meth_scenario.htm, dostęp: 30.04.2016 r.

- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad (drogi krajowe nr 12 i 25);
- PKP Polskie Linie Kolejowe S.A. (infrastruktura kolejowa);
- PKP S.A. i ministerstwa właściwe do spraw transportu kolejowego i rozwoju regionalnego (Kolej Dużych Prędkości).

O poprawie stopnia integracji przestrzennej AKO decydować będzie zarówno rozwój infrastruktury transportowej (liniowej – układ dróg, rozwój dróg rowerowych i rekreacyjnych tras rowerowych mogących do pewnego stopnia zaspokajać popyt na podróże o charakterze obligatoryjnym, np. do/z pracy i szkoły oraz punktowej – centra obsługi podróżnych stanowiących węzły integracyjne wiążące indywidualne i zbiorowe środki transportu, celem ich bardziej efektywnego wykorzystania), jak i rozwój organizacji przewozów oraz poziomu ich integracji organizacyjnej i taryfowo-biletowej.

Podział modalny podróży na terenie Kalisza jest parametrem „wewnętrznym”, ujmującym lokalny wymiar mobilności miejskiej. Na określony „modal split” oddziałują zarówno czynniki zewnętrzne (np. ceny paliw, polityka podatkowa państwa względem posiadaczy samochodów osobowych, styl życia, „rozlewanie się” obszarów miejskich i pojawianie się nowej zabudowy w gminach wiejskich w wyniku czego powstaje tzw. „międzymiasto”⁴⁴), jak i wewnętrzne (np. polityka transportowa i jej egzekwowanie przez władze Kalisza, polityka transportowa sąsiednich jednostek samorządu terytorialnego, układ przestrzenny i transportowy, konkurencyjność transportu miejskiego, udogodnienia dla pieszych i rowerzystów).

Każdy z ww. aspektów powinien być mierzalny, dzięki czemu możliwy będzie monitoring oparty na tych samych parametrach w długim okresie czasu.

W odniesieniu do powyższych aspektów, można określić cztery stany (sytuacje), charakteryzujące rozwój mobilności zrównoważonej w perspektywie średnio- i długookresowej na terenie Kalisza. Zostały one przedstawione na rysunku 29.

Scenariusz 1: Mobilność zrównoważona Miasta Kalisza w zintegrowanej transportowo AKO

Jest to scenariusz najbardziej zrównoważony, wyznaczony kombinacją zrównoważonego podziału podróży miejskich i wysokiego stopnia integracji przestrzennej gmin tworzących AKO. Jest on docelową wizją stanu, który może zostać osiągnięty jedynie poprzez zintegrowanie różnych polityk rozwojowych na terenie gmin tworzących AKO (m.in. polityki transportowej, planowania przestrzennego i poprawy jakości przestrzeni) oraz dalszej poprawy w za-

44 Zob. J. Sepioł (red.), *Przestrzeń życia Polaków*, Raport opracowany przez zespół niezależnych ekspertów z inspiracji Prezydenta RP Bronisława Komorowskiego, Warszawa 2014, http://www.sarp.org.pl/pliki/1908_53fdc64bb3140-pzp_spistresci_1.pdf, dostęp: 30.04.2016 r.

kresie koordynacji publicznego transportu zbiorowego w układzie międzygminnym przy stałym wzroście znaczenia ruchu pieszego i rowerowego. Jest to scenariusz docelowy, zgodny z zasadą zrównoważonego rozwoju, rekomendowany dla AKO.

Scenariusz 2: Mobilność nie zrównoważona Miasta Kalisza w zintegrowanej transportowo AKO

Jest to scenariusz wyznaczony kombinacją nie zrównoważonego podziału podróży miejskich w Kaliszu (o silnej dominacji samochodu osobowego, nieatrakcyjnych warunkach dla realizacji przemieszczeń pieszych i rowerowych oraz słabej pozycji rynkowej transportu zbiorowego) i wysokiego stopnia integracji przestrzennej oraz transportowej na poziomie Aglomeracji. Jest on docelową wizją stanu, którego prawdopodobieństwo spełnienia wyznaczone jest przez znaczącą poprawę w zakresie koordynacji polityk rozwoju gmin tworzących AKO (szczególnie w zakresie rozwoju przestrzennego) w układzie międzygminnym, rozwój infrastruktury transportowej w AKO i dalsze utrwalanie się silnej pozycji samochodu osobowego w strukturze przemieszczeń na terenie Kalisza.

Scenariusz 3: Mobilność zrównoważona Miasta Kalisza w niezintegrowanej transportowo AKO

Jest to scenariusz wyznaczony kombinacją zrównoważonego podziału podróży miejskich i niskim stopniem integracji przestrzennej na poziomie międzygminnym AKO. Jest on docelową wizją stanu, który może zostać osiągnięty przy braku lub niskim poziomie integracji różnych polityk rozwojowych na terenie gmin tworzących AKO (m.in. polityki transportowej, planowania przestrzennego i poprawy jakości przestrzeni). W rezultacie, mieszkańcy Kalisza dysponować będą alternatywą dla podróży samochodem osobowym – w postaci niezmotoryzowanej komunikacji indywidualnej (pieszej i rowerowej) oraz publicznego transportu zbiorowego, choć dotyczyć ona będzie samego miasta (scenariusz „samotnej zrównoważonej wyspy”).

Scenariusz 4: Mobilność nie zrównoważona Miasta Kalisza w niezintegrowanej transportowo AKO

Jest to scenariusz wyznaczony kombinacją nie zrównoważonego podziału podróży miejskich (o silnej dominacji samochodu osobowego, nieatrakcyjnych warunkach dla realizacji przemieszczeń pieszych i rowerowych oraz słabej pozycji rynkowej transportu zbiorowego) i niskiego stopnia integracji przestrzennej na poziomie międzygminnym AKO. Jest on docelową wizją stanu, którego prawdopodobieństwo spełnienia wyznaczone jest przez brak poprawy w zakresie koordynacji polityk rozwojowych poszczególnych gmin AKO i dalsze utrwalanie

się silnej pozycji samochodu osobowego w strukturze przemieszczeń na terenie Kalisza. Jest to scenariusz skrajnie niekorzystny z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju, zarówno Kalisza, jak i całej AKO.

Rys. 29. Scenariusze dla mobilności miejskiej Kalisza

Źródło: opracowanie własne.

Cztery stany rozwoju tworzą matrycę, na której umieszczono scenariusze. Działania na poziomie miejskim w zakresie zrównoważonej mobilności będą miały przede wszystkim wpływ na równoważenie podziału podróży. Są to działania bezpośrednio uzależnione od decyzji samorządu lokalnego, możliwe do programowania i dość precyzyjnego egzekwowania.

Dotyczą one w szczególności:

- ruchu pieszego i rowerowego;
- zagospodarowania przestrzennego;
- poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego wszystkich użytkowników;
- poprawy jakości i obniżenia emisyjności lokalnego transportu zbiorowego.

Odrębną kategorię stanowi zagadnienie integracji publicznego transportu zbiorowego, mające – ze względu na uwarunkowania – charakter zewnętrzny. Spełnienie tego postulatu wymaga podjęcia skoordynowanych działań samorządów lokalnych i regionalnego oraz interesariuszy rynku transportu kolejowego.

9. Wizja zrównoważonej mobilności miejskiej w Kaliszu

Opracowanie wspólnej wizji jest jednym z fundamentów Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej⁴⁵.

W celu określenia wizji zrównoważonej mobilności Kalisza, dokonano identyfikacji wizji sformułowanych w innych dokumentach odnoszących się do Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO) i miasta.

W wizji rozwoju AKO przyjęto, że w wyniku partnerskiej współpracy w 2020 r. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska osiągnie następujące korzyści rozwojowe⁴⁶:

- będzie obszarem intensywnego rozwoju gospodarczego i społecznego;
- interwencja publiczna przyczyni się do wzrostu liczby przedsiębiorstw i miejsc pracy w sferze prywatnej;
- poprawi się konkurencyjność funkcjonujących tu przedsiębiorstw, które uzyskają większy dostęp do nowoczesnej infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej oraz wykwalifikowanych – w toku ulepszanej edukacji zawodowej pracowników;
- podjęte działania w zakresie profilaktyki zdrowotnej poprawią kondycję fizyczną mieszkańców Aglomeracji, a lepsza jakość i dostęp do usług instytucji kultury i dziedzictwa narodowego pozytywnie wpłynie na rozwój społeczny obszaru;
- poprawi się jakość środowiska przyrodniczego dzięki inwestycjom w ekologiczny transport publiczny, infrastrukturę kanalizacyjną i usprawnienia efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej;
- działania rewitalizacyjne realizowane przez gminy Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej doprowadzą do rozwiązania wielu problemów społecznych zdegradowanych dzielnic miast i dysfunkcyjnych obszarów wiejskich i przyczynią się do poprawy jakości przestrzeni publicznej;
- mieszkańcy i przedsiębiorstwa Aglomeracji będą korzystać z szerokopasmowego Internetu, a rozwijająca się gospodarka będzie konkurencyjna na rynku krajowym;
- nastąpi wielopłaszczyznowa integracja usług publicznych dostępnych dla mieszkańców Aglomeracji oraz wszystkich zainteresowanych usługami świadczonymi w obrębie AKO;
- poprawi się dostępność i jakość infrastruktury drogowej.

Całościową wizję funkcjonowania transportu wewnątrz Aglomeracji, w tym zbiorowego transportu publicznego zawiera „Studium zrównoważonego rozwoju transportu Aglomeracji

45 F. Wefering, S. Rupprecht, S. Bührmann, S. Böhler-Baedeker (Rupprecht Consult – Forschung und Beratung GmbH): Wytyczne. Opracowywanie i wdrażanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej 2013. Wersja polska z marca 2014, s. 50

46 Strategia Rozwoju ZIT AKO, 2015, op. cit. s. 152.

Kaliszko-Ostrowskiej⁴⁷. Jednym z wielu ustaleń Studium jest określenie standardu usług przewozowych w transporcie zbiorowym, opartego na idei współpracy (wszystkich jednostek zarządzających infrastrukturą drogową, ruchem drogowym i systemem komunikacji zbiorowej) oraz integracji (wszystkich środków transportu).

Standard ten polega na:

- systemie priorytetów w ruchu dla transportu publicznego (pasów ruchu dla autobusów na trasach wjazdowych do miasta lub do jego centrum);
- budowie parkingów dla użytkowników pojazdów indywidualnych przed wjazdami w strefy bliższe rdzenia Park&Ride, z bogatą ofertą połączeń komunikacji zbiorowej (o odpowiednio dużej częstotliwości kursowania) oraz parkingów Park&Go – ograniczających ruch w ścisłym centrum miast;
- budowie dogodnych dróg rowerowych zachęcających do odbywania krótkich podróży rowerem zamiast samochodem, w tym dróg dojazdowych do węzłów komunikacji publicznej;
- budowie lub wyznaczeniu miejsc parkingowych dla rowerów, samochodów przy stacjach i dworcach kolejowych oraz autobusowych na terenie Aglomeracji, pozwalających dotrzeć komunikacją indywidualną jak najbliżej do atrakcyjnego węzła komunikacyjnego okolicznym mieszkańcom, a następnie wygodną kontynuację podróży transportem zbiorowym;
- budowie węzłów przesiadkowych pomiędzy różnymi liniami transportu publicznego;
- budowie parkingów Bike&Ride umożliwiających kontynuowanie podróży związanej komunikacją zbiorową;
- stworzeniu gęstej sieci przystanków komunikacji publicznej jak najbliżej źródeł i celów podróży;
- inwestycjach w infrastrukturę rowerową, także towarzyszącą (wiaty, stojaki, wypożyczalnie rowerowe, rower miejski);
- wprowadzeniu karty aglomeracyjnej, umożliwiającej komfortowe korzystanie z systemu transportu aglomeracyjnego;
- wprowadzeniu bezpłatnych przewozów rowerów w pociągach;
- systemie planowania podróży dostępnym przez stronę internetową i na platformy mobilne;
- zaplanowaniu rozwoju niskoemisyjnego transportu publicznego.

47 Studium Zrównoważonego Rozwoju Transportu Aglomeracji Kaliszko-Ostrowskiej, op. cit.

Wizja rozwoju Kalisza sformułowana w Strategii brzmi następująco⁴⁸:

„Kalisz – otwarte miasto o wysokiej jakości życia jego mieszkańców i dynamicznie rozwijającej się, nowoczesnej gospodarce”.

Biorąc powyższe pod uwagę, wizję zrównoważonej mobilności Kalisza sformułowano następująco: **„Kalisz to dynamicznie rozwijające się miasto w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, o wysokich walorach przyrodniczych i historycznej zabudowie. Samochód osobowy nie jest potrzebny, aby komfortowo, bezpiecznie i efektywnie czasowo podróżować po Kaliszu. Ze względu na swoją strukturę przestrzenną, miasto jest dostępne dla pieszych i rowerzystów oraz obsługiwane niskoemisyjnym i nowoczesnym transportem publicznym. Kalisz jest łatwo osiągalny z największych metropolii Polski, a w Aglomeracji stanowi bezpieczne i atrakcyjne gospodarczo miejsce do pracy, nauki i wypoczynku dla wszystkich, niezależnie od ich statusu ekonomicznego, społecznego i stanu zdrowia”.**

Tak sformułowana wizja uwzględnia:

- szersze niż dotychczas wykorzystanie publicznego transportu zbiorowego;
- wzrost znaczenia ruchu rowerowego i pieszego;
- dążenie do ograniczenia roli samochodu osobowego, szczególnie w centrum Kalisza;
- dążenie do wzrostu poziomu integracji gałęzi transportu oraz poprawy integracji w wymiarze terytorialnym;
- obniżenie emisji zanieczyszczeń powietrza, redukcję hałasu i obniżenie kongestii transportowej (zatłoczenia);
- poprawę bezpieczeństwa ruchu drogowego.

48 Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024, Kalisz 2014, s. 95

10. Określenie celów strategicznych i szczegółowych oraz planu działań

Ustalenie celów strategicznych i szczegółowych w odniesieniu do skomplikowanych miejskich struktur przestrzenno-funkcjonalnych, wymaga precyzyjnego formułowania. Wykorzystano metodologię SMART, zalecaną w „Wytycznych⁴⁹...”, wg której formułowane cele powinny być:

- konkretne („specific”);
- mierzalne („measurable”);
- osiągalne („attainable”);
- istotne („relevant”);
- określone w czasie („time-based”).

Wyznaczone zostały trzy cele strategiczne:

- nr 1 – Transport drogowy bezpieczny dla Mieszkańców;
- nr 2 – Zintegrowany i niskoemisyjny transport publiczny;
- nr 3 – Kalisz miastem pieszych i rowerzystów,

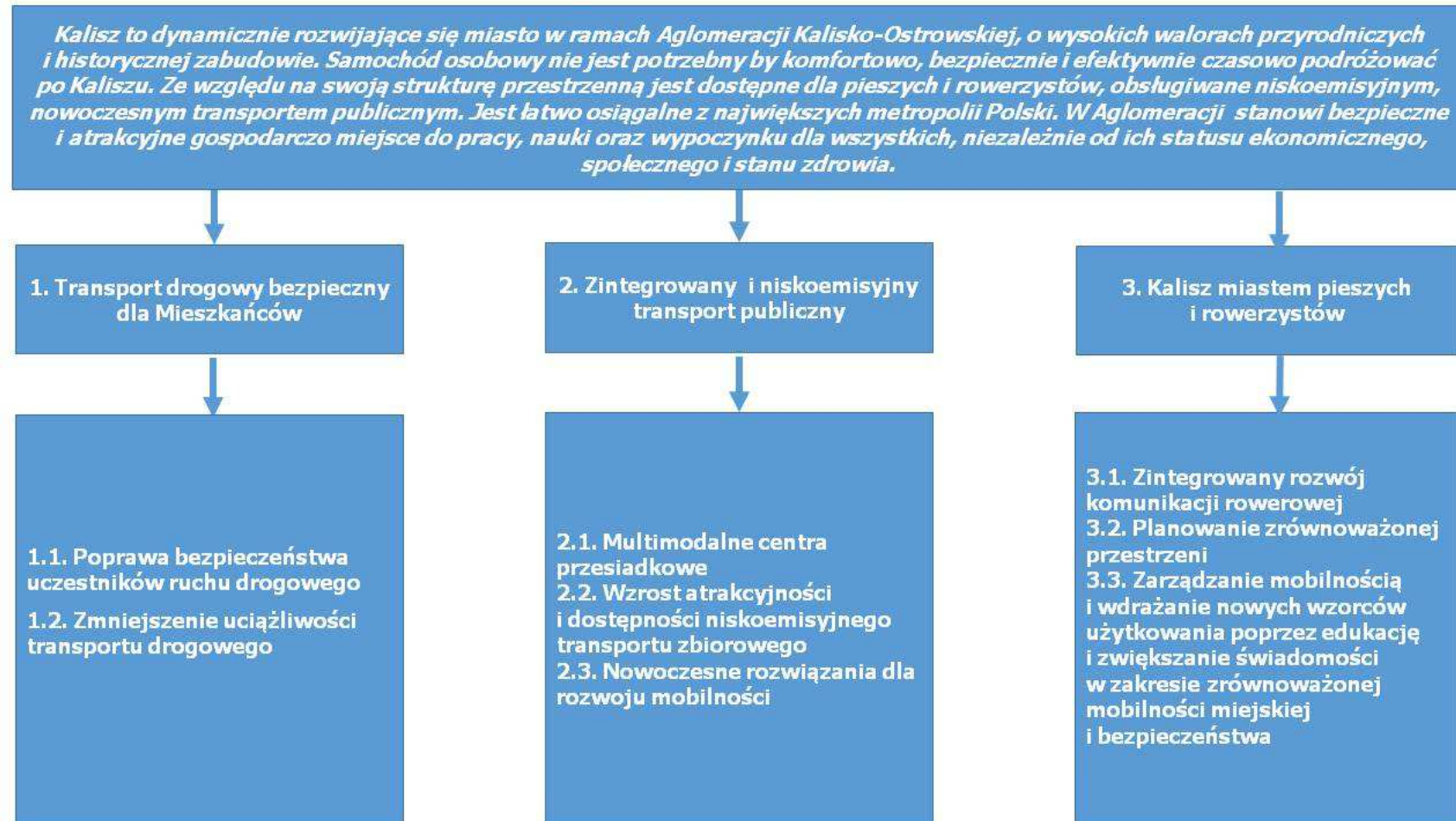
które rozwinięte zostały w cele szczegółowe, zaprezentowane na rysunku 30. Wynikają one z dążenia do poprawy poziomu i jakości życia mieszkańców Kalisza oraz ograniczenia zanieczyszczenia powietrza w miastach, poprzez przyspieszony rozwój czystych, bezpiecznych, spójnych, funkcjonalnych i efektywnych form transportu publicznego i niezmotoryzowanego transportu indywidualnego⁵⁰.

Cele szczegółowe obejmują transport zbiorowy i promocję ekologicznie czystych pojazdów (Cel 2.2.), transport niezmotoryzowany (Cel 3.1. i Cel 3.2.), intermodalność (Cel 2.1.), transport drogowy i logistykę miejską (Cel 1.2.), zarządzanie mobilnością i wdrażanie nowych wzorców użytkowania (Cel 3.3.), wykorzystanie inteligentnych systemów transportowych – ITS (Cel 2.3.) oraz bezpieczeństwo ruchu drogowego (Cel 1.1.). W sposób zintegrowany nawiązują do realizacji jednego z celów „Strategii Europa 2020”, którym jest „ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o 20 proc. w stosunku do poziomu z 1990 r. (lub nawet o 30 proc., jeśli warunki będą sprzyjające)”⁵¹.

49 F. Wefering, S. Rupprecht, S. Bührmann, S. Böhrer-Baedeker (Rupprecht Consult – Forschung und Beratung GmbH): Wytyczne. Opracowywanie i wdrażanie Planu Zrównoważonej Mobilności Miejskiej. Przygotowane na zlecenie Komisji Europejskiej 2013. Wersja polska z marca 2014

50 Wielkopolski Regionalny Program Operacyjny na lata 2014-2020. Szczegółowy Opis Osi Priorytetowych Programu Operacyjnego (Uszczegółowienie WRPO 2014+). Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego, Poznań, maj 2016, s. 81

51 Strategia Europa 2020. Witryna internetowa: http://ec.europa.eu/europe2020/index_pl.htm

Rys. 30. Wizja, cele strategiczne i operacyjne dla zrównoważonej mobilności w Kaliszu

Źródło: opracowanie własne.

Tab. 11. Plan działań do realizacji

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Pozycja w PGN	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]
Cel 1.1. Poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego					
1.	Przebudowa ulicy Próżnej – Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	I-2.1	1 500
2.	Remont ulicy Łódzkiej na odcinku od ul. Warszawskiej do mostu n/rz Swędrnia Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	I-2.2	9 640
3.	Przebudowa mostu w ciągu ulicy Chopina wraz z przebudową ulicy na odc. od ul. Kościuszki do ul. Piskorzewie – Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2014-2016	I-2.3	1 384
4.	Przebudowa skrzyżowania ul. 3-go Maja – ul. Warszawska wraz z odc. ul. Warszawskiej do ul. Łódzkiej – Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	I-2.4	2 000
7.	Połączenie dróg krajowych na odcinku od ul. Godebskiego do ul. Łódzkiej – Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2020	I-2.6	44 369
8.	Podniesienie efektywności energetycznej przez modernizację infrastruktury oświetlenia ulicznego w Kaliszu, w tym: ▪ Osiedle Chmielnik	Oświetlenie Uliczne i Drogowe Sp. z o.o.	2017	II-3.1.1	439
9.	▪ Osiedle Dobrzec	Oświetlenie Uliczne i Drogowe Sp. z o.o.	2017	II-3.1.2	557
10.	▪ Osiedle Majków	Oświetlenie Uliczne i Drogowe Sp. z o.o.	2017	II-3.1.3	1 842
Cel 1.2. Zmniejszenie uciążliwości transportu drogowego					

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Pozycja w PGN	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]
11.	Budowa odcinka drogi krajowej nr 25 – etap II (Kalisz – Kokanin)	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2020	II-2.2	355 000
12.	Przebudowa ul. Pokrzywnickiej	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	II-2.3	5 500
13.	Rozbudowa ul. Szlak Bursztynowy, tj. budowa drugiej jezdni na odcinku Rondo Ptolemeusza – ul. Łódzka	Miasto Kalisz – MZDiK	2018-2020	II-2.4	25 000
14.	Rozbudowa drogi krajowej nr 25, tj. budowa drugiej jezdni w ciągu drogi krajowej nr 25 na odcinku od ronda Westerplatte do ul. Cypriana Godebskiego, wraz z przebudową połączenia z ul. Stawiszyńską	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2018	II-2.5	55 000
15.	Budowa Zintegrowanego Systemu Zarządzania Ruchem Drogowym w Kaliszu – etap II (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2025	II-2.6	wg kosztorysu
16.	Przebudowa węzła na drodze krajowej nr 25 w rejonie al. Wojska Polskiego wraz z budową drogi publicznej obsługującej tworzącą się strefę gospodarczą Dobrzec Zachód – część południowa	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	II-2.7	25 000
17.	Budowa odcinka DK 25 od węzła drogowego w rejonie Al. Wojska Polskiego do ul. Poznańskiej w Kaliszu – Rozbudowa układu komunikacyjnego miasta	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2019	I-2.5	21 911
18.	Połączenie drogi wojewódzkiej nr 470 (w kierunku Turek i Koło) i drogi krajowej nr 12 – tj. przedłużenie ul. Stanisława Moniuszki od skrzyżowania w rejonie firmy AGRO-STAR do ul. Łódzkiej (w rejonie zakładów NESTLE-	Miasto Kalisz	2018-2020	II-2.10	35 000

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Pozycja w PGN	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]
	WINIARY)				
19.	Przebudowa i rozbudowa ulicy Łódzkiej (drogi krajowej) od skrzyżowania z ul. Warszawską do mostu na rzece Swędrni, w tym likwidacja osuwiska w rejonie ul. Łęgowej	Miasto Kalisz – MZDiK	2017	II-2.12	26 359
20.	Rozbudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 450 na odcinku od "Rogatki" do granicy miasta – rozbudowa ul. Nowy Świat, ul. Częstochowskiej i ul. Rzymskiej wraz z przebudową wiaduktu kolejowego w ciągu ul. Częstochowskiej (zadanie wpisane do harmonogramu rzeczowo-finansowego działań naprawczych POP)	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2019	II-2.13	36 289
Cel. 2.1. Multimodalne centra przesiadkowe					
21.	Budowa zintegrowanych centrów/węzłów przesiadkowych wraz z dodatkową infrastrukturą: ▪ przy dworcu PKP	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2018	I – 2.7.1.a	10 000
22.	▪ ul. Majkowska	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2018	I – 2.7.1.b	2 250
Cel 2.2. Wzrost atrakcyjności i dostępności niskoemisyjnego transportu zbiorowego					
23.	Zakup niskoemisyjnych autobusów: Autobusy hybrydowe (min. 12 szt.)	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2018	I – 2.7.2.a	20 664
24.	Zakup niskoemisyjnych autobusów: Autobusy spełniające normę EURO 6 (min. 9 szt.)	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2018	I – 2.7.2.b	9 963
25.	Wymiana pojazdów na nowsze modele w normie spalania klasy EURO VI	Przedsiębiorstw o Usług Komunalnych	2015-2020	II-2.9	Wg kosztorysu
26.	Wydzielenie zatoki autobusowej ul. Legionów	Miasto Kalisz – MZDiK	2015	I – 2.7.3.a	87,96

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Pozycja w PGN	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]
27.	Wydzielenie zatok autobusowych ul. Chopina (w ramach zadania polegającego na przebudowie ul. Chopina)	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	I – 2.7.3.b	616
28.	Zakup i montaż biletomatów zewnętrznych, stacjonarnych (min. 10 szt.)	Miasto Kalisz – MZDiK	2017-2018	I – 2.7.3.d	738
Cel 2.3. Nowoczesne rozwiązania dla rozwoju mobilności					
29.	Budowa systemu informacji pasażerskiej w tym montaż tablic elektronicznych (min. 10 szt.)	Miasto Kalisz – MZDiK	2017-2019	I – 2.7.3.c	1 600
Cel 3.1. Zintegrowany rozwój komunikacji rowerowej					
30.	Rozbudowa systemu ścieżek/dróg rowerowych wraz z dodatkową infrastrukturą, w tym m.in.: ■ al. Wojska Polskiego (od ul. Wrocławskiej do ul. Inwestorskiej) – 0,356 km	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2016	I – 2.7.4.b	100
31.	■ ul. Śródmiejska – 0,475 km	Miasto Kalisz – MZDiK	2016	I – 2.7.4.c	500
32.	■ ul. Majkowska (od węzła przesiadkowego do ul. Piłsudskiego) – 0,56 km	Miasto Kalisz – MZDiK	2017	I – 2.7.4.d	250
33.	Rozbudowa systemu ścieżek pieszo – rowerowych w celu powiązania komunikacyjnego miasta z gminami ościennymi (min. 18 km)	Miasto Kalisz – MZDiK	2016-2020	II-2.11	19 150
Cel 3.2. Planowanie zrównoważonej przestrzeni					
34.	Uwolnienie centrum miasta od ruchu samochodowego – Budowa wielopoziomowych parkingów w pobliżu Centrum miasta w Kaliszu	Miasto Kalisz	2016-2019	II-2.1	15 000
35.	Stosowanie w "Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kalisza" oraz w miejscowych planach zagospodarowania prze-	Miasto Kalisz – MZDiK	2015-2022	II-2.8	bd.

Lp.	Nazwa działania	Podmiot odpowiedzialny/ Jednostka realizująca	Termin realizacji	Pozycja w PGN	Szacunkowe nakłady finansowe [tys. zł]
	strzennego rozwiązań planistycznych uwzględniających ochronę powietrza, w tym: – budowę obwodnic, wyprowadzających ruch tranzytowy z miasta, – budowę ścieżek rowerowych, które umożliwią korzystanie z alternatywnych sposobów komunikacji w mieście (zadanie wpisane do planu operacyjnego POŚ na lata 2015-2018)				
Cel 3.3. Zarządzanie mobilnością i wdrażanie nowych wzorców użytkowania poprzez edukację i zwiększanie świadomości w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej i bezpieczeństwa					
36.	Działania związane z promowaniem korzystania z komunikacji zbiorowej, rowerowej lub ruchu pieszego	Miasto Kalisz/ MZDiK	2016-2018	I – 2.7.5	500

11. Monitoring realizacji

W tabeli 12 zaprezentowano zestaw mierników monitorujących zrównoważoną mobilność w Kaliszu.

Tab. 12. Mierniki monitorujące zrównoważoną mobilność w Kaliszu

Miernik	Jednostka miary	Opis	Wartość aktualna [2016 r.]	Wartość oczekiwana / trend [2020 r.]	Sposób pomiaru
Powierzchnia strefy pieszej	%	stosunek powierzchni strefy pieszej do powierzchni miasta ogółem	0,73%	wzrost	dane Urzędu Miasta
Gęstość sieci rowerowej	km/km ²	stosunek długości wszystkich dróg rowerowych (komunikacyjnych i rekreacyjnych) do powierzchni miasta	0,56	0,73	dane Urzędu Miasta
Udział niezmotoryzowanych podróży w podziale modalnym na terenie miasta	%	suma podróży realizowanych transportem zbiorowym, rowerem i pieszo w badanym przekroju w centrum / liczba podróży ogółem w badanym przekroju w centrum	48%	55%	badania
Dostępność do lokalnego transportu zbiorowego	wozokilometry / 1 000 mieszk.	stosunek liczby wozokilometrów lokalnego transportu publicznego w dniu powszednim do liczby ludności Kalisza	99,9	wzrost	dane KLA
Niskoemisyjność transportu miejskiego	%	autobusy KLA wyposażone w silnik spełniający normy EURO V i EURO VI oraz wyposażone w inne niskoemisyjne rozwiązania (napęd hybrydowy, CNG, LNG, elektryczny) / liczba autobusów KLA ogółem	30%	minimum 60%	dane Urzędu Miasta i KLA

Powyższe mierniki pomocne będą także w ocenie spełniania warunków wynikających z opisanych scenariuszy rozwoju zrównoważonej mobilności (w szczególności miernik „udział niezmotoryzowanych podróży w podziale modalnym na terenie miasta”).

Spis tabel

Tab. 1. Badania marketingowe jako forma konsultacji społecznych w Kaliszu.....	28
Tab. 2. Źródła ruchu w Kaliszu.....	32
Tab. 3. Oferta kolejowych przewoźników pasażerskich w Kaliszu.....	39
Tab. 4. Średniodobowa liczba pociągów pasażerskich w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz.....	40
Tab. 5. Średniodobowa liczba pociągów towarowych w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz.....	41
Tab. 6. Linie komunikacji miejskiej w Kaliszu – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	42
Tab. 7. Wykaz autobusów KLA Sp. z o.o. – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	49
Tab. 8. Średniodobowy ruch pojazdów ciężarowych w Kaliszu w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r.....	58
Tab. 9. Wykaz dróg rowerowych w Kaliszu – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	62
Tab. 10. Analiza SWOT zrównoważonej mobilności miejskiej Kalisza – kwiecień 2016 r.....	77
Tab. 11. Plan działań do realizacji.....	88
Tab. 12. Mierniki monitorujące zrównoważoną mobilność w Kaliszu.....	93

Spis rysunków

Rys. 1. Struktura miejsc parkingowych w strefie płatnego parkowania w Kaliszu – kwiecień 2016 r.....	32
Rys. 2. Mapa sieci kolejowej w rejonie Kalisza.....	38
Rys. 3. Średniodobowa liczba pociągów towarowych w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r. na linii prowadzącej przez Kalisz.....	41
Rys. 4. Schemat linii komunikacyjnych kaliskiej komunikacji miejskiej – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	46
Rys. 5. Sprzedaż biletów Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg rodzajów.....	48
Rys. 6. Sprzedaż biletów Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg zasięgu.....	48
Rys. 7. Struktura sprzedaży biletów jednorazowych Kaliskich Linii Autobusowych w 2015 r. – wg sposobu dystrybucji i wartości sprzedanych biletów.....	49
Rys. 8. Struktura taboru KLA Sp. z o.o. wg roku produkcji – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	53
Rys. 9. Struktura taboru KLA Sp. z o.o. wg wielkości pojazdów – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	54
Rys. 10. Dobowa praca eksploatacyjna KLA Sp. z o.o. – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	55
Rys. 11. Podział podróży w Kaliszu – maj 2015 r.....	57
Rys. 12. Średniodobowy ruch pojazdów na drogach zarządzanych przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad w 2015 r.....	57
Rys. 13. Średniodobowy ruch pojazdów ciężarowych w Kaliszu w 2005 r., w 2010 r. i w 2015 r.....	59
Rys. 14. Wskaźnik motoryzacji indywidualnej Kalisza w 2014 r.....	60
Rys. 15. Dobowe natężenie ruchu drogowego w Kaliszu w 2015 r.....	61
Rys. 16. Prognoza dobowego natężenia ruchu drogowego w Kaliszu w 2030 r.....	61
Rys. 17. Układ dróg rowerowych Kalisza – stan na 30 kwietnia 2016 r.....	65
Rys. 18. Wypadki drogowe w latach 2010-2014 na 100 tys. ludności.....	66
Rys. 19. Ofiary śmiertelne wypadków w latach 2011-2014 na 100 tys. ludności.....	66
Rys. 20. Niebezpieczne punkty w ruchu drogowym w Kaliszu.....	67
Rys. 21. Wypadki i kolizje w Kaliszu w 2014 r. – wg ulic.....	68
Rys. 22. Sposób dojścia/dojazdu uczniów do szkół podstawowych i gimnazjów w Kaliszu wiosną roku szkolnego 2015/2016.....	69

Rys. 23. Postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów szkół podstawowych i gimnazjów w Kaliszu w ocenie dyrektorów placówek – kwiecień 2016 r.....	70
Rys. 24. Sposób dojścia/dojazdu uczniów do szkół ponadgimnazjalnych w Kaliszu wiosną roku szkolnego 2015/2016.....	71
Rys. 25. Postulaty istotne z punktu widzenia mobilności uczniów szkół ponadgimnazjalnych w Kaliszu w ocenie dyrektorów placówek – kwiecień 2016 r.....	72
Rys. 26. Poziomy oceny wg projektu ADVANCE.....	73
Rys. 27. Ocena zbiorcza obszarów misji wg metodologii ADVANCE w Kaliszu – kwiecień 2016 r.....	74
Rys. 28. Ocena zbiorcza obszarów działań wg metodologii ADVANCE w Kaliszu – kwiecień 2016 r.....	76
Rys. 29. Scenariusze dla mobilności miejskiej Kalisza.....	82
Rys. 30. Wizja, cele strategiczne i operacyjne dla zrównoważonej mobilności w Kaliszu.....	87

UZASADNIENIE ZAWIERAJĄCE INFORMACJE O UDZIALE SPOŁECZEŃSTWA W POSTĘPOWANIU

1. WSTĘP

Podstawę prawną do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r., poz. 2081, z późn. zm.), – zwana dalej „ustawą”.

Zgodnie z art. 42. Ust. 2 ustawy do przyjętego dokumentu załącza się uzasadnienie zawierające informacje o udziale społeczeństwa w postępowaniu oraz o tym, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione uwagi i wnioski zgłoszone w związku z udziałem społeczeństwa.

Przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko był projekt aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza (zwany dalej „PGN”).

2. RAMOWY PRZEBIEG STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przebiegało w czterech etapach:

- I. Stwierdzenie konieczności przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.
- II. Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko.
- III. Sporządzenie „Prognozy oddziaływania na środowisko projektu PGN”.
- IV. Uzyskanie wymaganych opinii oraz zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w opracowaniu projektu dokumentu.

2.1. Stwierdzenie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

W związku z przystąpieniem do opracowania aktualizacji „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”, pismem nr WRM.621.002.2019 z dnia 10.10.2019 r., Prezydent Miasta Kalisza wystąpił do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z wnioskiem o uzgodnienie odstąpienia od przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (Na podstawie art. 48 ust. 1 i 1a oraz art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy).

Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem z dnia 6 listopada 2019 r. uzgodnił pozytywnie możliwość odstąpienia od procedury przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WOOŚ-III.410.545.2019.PW.1 z dnia 14 listopada 2019 r. stwierdził konieczności przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

2.2. Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu stwierdził konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji PGN oraz uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy wskazując także dodatkowe wytyczne, które prognoza winna w szczególności określać, analizować i oceniać (pismo znak: WOOŚ-III.410.545.2019.PW.1 z dnia 14 listopada 2019 r.).

2.3. Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko

Do przygotowania prognozy oddziaływania na środowisko przystąpiono po opracowaniu projektu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza. Prognoza została opracowana zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy zgodnie ze szczegółowym zakresem uzgodnionym z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Poznaniu.

Opracowana Prognoza ma na celu dokonanie oceny skutków realizacji ustaleń PGN, w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego, wskazanie potencjalnie uciążliwych lub korzystnych dla środowiska ustaleń. Ponadto Prognoza ma również za zadanie umożliwić identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych, które wynikają z realizacji postanowień ewaluowanego dokumentu oraz

ocenić, czy przyjęte rozwiązania są wystarczającym zabezpieczeniem przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń w środowisku.

2.4. Uzyskanie wymaganych opinii

O wymaganą opinię dotyczącą projektu PGN oraz prognozy oddziaływania na środowisko organ opracowujący dokument wystąpił pismem nr WRM.621.003.2019 z dnia 19.12.2019 r., do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WOO-III.410.745.2019.PW.1 z dnia 29.01.2020 r. zaopiniował pozytywnie projekt PGN wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem nr DN-NS.9011.19.2020 z dnia 10.01.2020 r. zaopiniował pozytywnie projekt PGN wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

3. ZAPEWNIENIE UDZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA W OPINIOWANIU

Zgodnie z art. 39, w związku z art. 46 oraz ust. 1 oraz art. 54 ust. 2 ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, Prezydent Miasta Kalisza zapewnił możliwość udziału społeczeństwa w opracowywaniu projektu dokumentu

Organ opracowujący dokument wyznaczył termin na składanie uwag i wniosków, tj. od dnia 20.01.2020 r. do dnia 10.02.2020 r., wskazując jednocześnie miejsce i formę ich wnoszenia:

- pocztą tradycyjną na adres: Urząd Miasta Kalisza, Energetyk miejski - koordynator PGN, Główny Rynek 20, 62-800 Kalisz,
- w formie elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym na adres e-mail: jjablonski@um.kalisz.pl

UWAGI ZGŁOSZONE W FORMIE PISEMNEJ DO URZĘDU MIASTA KALISZA:

Podczas okresu trwania konsultacji społecznych, na adres Urzędu Miasta Kalisza nie wpłynęły żadne pytania, uwagi, czy opinie.

UWAGI ZGŁOSZONE W FORMIE USTNEJ DO PROTOKOŁU W SIEDZIBIE URZĘDU MIASTA KALISZA:

Podczas trwania konsultacji społecznych nie wpłynęło żadne pytanie, uwaga, czy opinia w formie ustnej do protokołu w siedzibie Urzędu Miasta Kalisza.

UWAGI ZGŁOSZONE ELEKTRONICZNIE NA ADRES E-MAILOWY:

Podczas trwania konsultacji społecznych nie wpłynęło żadne pytanie, uwaga, czy opinia w formie elektronicznej na adres e-mail: jjablonski@um.kalisz.pl.

PODSUMOWANIE STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO PLANU GOSPODARKI NISKOEMISYJNEJ DLA MIASTA KALISZA

1. WSTĘP

Podstawę prawną do przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko stanowi ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2018 r., poz. 2081, z późn. zm.), – zwana dalej „ustawą”.

Zgodnie z art. 55 ust. 3 ww. ustawy do przyjętego dokumentu załącza się pisemne podsumowanie zawierające uzasadnienie wyboru przyjętego dokumentu w odniesieniu do rozpatrywanych rozwiązań alternatywnych, a także informację, w jaki sposób zostały wzięte pod uwagę i w jakim zakresie zostały uwzględnione:

- ustalenia zawarte w prognozie oddziaływania na środowisko;
- opinie właściwych organów (Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego w Poznaniu);
- zgłoszone uwagi i wnioski;
- wyniki postępowania dotyczącego transgranicznego oddziaływania na środowisko, jeżeli zostało przeprowadzone;
- propozycje dotyczące metod i częstotliwości przeprowadzania monitoringu skutków realizacji postanowień dokumentu.

Przedmiotem oceny oddziaływania na środowisko był projekt aktualizacji Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza (**zwany dalej „PGN”**).

2. RAMOWY PRZEBIEG STRATEGICZNEJ OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Postępowanie w sprawie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko przebiegało w czterech etapach:

- I. Stwierdzenie konieczności przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.
- II. Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie oddziaływania na środowisko.
- III. Sporządzenie „Prognozy oddziaływania na środowisko projektu PGN”.
- IV. Uzyskanie wymaganych opinii oraz zapewnienie możliwości udziału społeczeństwa w opracowaniu projektu dokumentu.

2.1. Stwierdzenie konieczności przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko

W związku z przystąpieniem do opracowania aktualizacji „Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”, pismem nr WRM.621.002.2019 z dnia 10.10.2019 r., Prezydent Miasta Kalisza wystąpił do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego z wnioskiem o uzgodnienie odstąpienia od przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko (Na podstawie art. 48 ust. 1 i 1a oraz art. 58 ust. 1 pkt 2 ustawy).

Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem z dnia 6 listopada 2019 r. uzgodnił pozytywnie możliwość odstąpienia od procedury przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WOOŚ-III.410.545.2019.PW.1 z dnia 14 listopada 2019 r. stwierdził konieczności przeprowadzenia procedury strategicznej oceny oddziaływania na środowisko.

2.2. Uzgodnienie stopnia szczegółowości informacji zawartych w prognozie

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu stwierdził konieczność przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektu aktualizacji PGN oraz uzgodnił zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy wskazując także dodatkowe wytyczne, które prognoza winna w szczególności określać, analizować i oceniać (pismo znak: WOOŚ-III.410.545.2019.PW.1 z dnia 14 listopada 2019 r.).

2.3. Sporządzenie prognozy oddziaływania na środowisko

Do przygotowania prognozy oddziaływania na środowisko przystąpiono po opracowaniu projektu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza. Prognoza została opracowana zgodnie z art. 51 ust. 2 i art. 52 ust. 1 i 2 ustawy zgodnie ze szczegółowym zakresem uzgodnionym z Regionalnym Dyrektorem Ochrony Środowiska w Poznaniu.

Opracowana Prognoza ma na celu dokonanie oceny skutków realizacji ustaleń PGN, w odniesieniu do poszczególnych komponentów środowiska przyrodniczego, wskazanie potencjalnie uciążliwych lub korzystnych dla środowiska ustaleń. Ponadto Prognoza ma również za zadanie umożliwić identyfikację możliwych do określenia skutków środowiskowych, które wynikają z realizacji postanowień ewaluowanego dokumentu oraz ocenić, czy przyjęte rozwiązania są wystarczającym zabezpieczeniem przed powstawaniem konfliktów i zagrożeń w środowisku.

2.4. Uzyskanie wymaganych opinii

O wymaganą opinię dotyczącą projektu PGN oraz prognozy oddziaływania na środowisko organ opracowujący dokument wystąpił pismem nr WRM.621.003.2019 z dnia 19.12.2019 r., do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Poznaniu oraz do Wielkopolskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektora Sanitarnego.

Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu pismem nr WOO-III.410.745.2019.PW.1 z dnia 29.01.2020 r. zaopiniował pozytywnie projekt PGN wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

Wielkopolski Państwowy Wojewódzki Inspektor Sanitarny pismem nr DN-NS.9011.19.2020 z dnia 10.01.2020 r. zaopiniował pozytywnie projekt PGN wraz z prognozą oddziaływania na środowisko.

3. ZAPEWNIENIE UDZIAŁU SPOŁECZEŃSTWA W OPINIOWANIU

Organ opracowujący dokument wyznaczył termin na składanie uwag i wniosków, tj. od dnia 20.01.2020 r. do dnia 10.02.2020 r., wskazując jednocześnie miejsce i formę ich wnoszenia:

- pocztą tradycyjną na adres: Urząd Miasta Kalisza, Energetyk miejski - koordynator PGN, Główny Rynek 20, 62-800 Kalisz,
- w formie elektronicznej bez konieczności opatrywania ich bezpiecznym podpisem elektronicznym na adres e-mail jjablonski@um.kalisz.pl).

3.1. Zgłoszone uwagi i wnioski

W ramach konsultacji społecznych nie spłynęły uwagi i wnioski. W ramach procedury opiniowania projektu PGN wraz z prognozą Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska wniósł uwagi do prognozy oddziaływania na środowisko.

Tabela 1. Rejestr uwag złożonych w trakcie opiniowania.

Lp.	Podmiot zgłaszający	Treść uwagi/ wniosku	Uwzględniona (TAK/NIE)	Sposób uwzględnienia
1	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Prognozę proszę uzupełnić o informacje dotyczące walorów przyrodniczych obszaru opracowania w odniesieniu do świata zwierząt. Ponadto, w prognozie proszę określić, przeanalizować i ocenić przewidywane oddziaływanie na różnorodność biologiczną, zwierzęta i rośliny zadania „Wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego GT-1, w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza” oraz inwestycji o charakterze liniowym ujętych w projekcie aktualizacji Planu.	TAK	W prognozie uzupełniono informację na temat świata zwierząt oraz określono potencjalne oddziaływanie na różnorodność biologiczną, zwierzęta i rośliny zadania związanego z wykonaniem otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego.
2	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Nawiązując do informacji zawartych w rozdziale 9 prognozy zatytułowanym „Analiza i ocena wpływu ustaleń projektu dokumentu na poszczególne komponenty środowiska”, w tym zawartych w tabeli 16 zatytułowanej „Matryca wpływu działań przedstawionych w Planie na poszczególne elementy środowiska” informuję, iż analiza potencjalnych oddziaływań, które mogą być skutkiem realizacji ustaleń projektu aktualizacji Planu powinna być przedstawiona w formie opisowej wraz z merytorycznym uzasadnieniem i odpowiednimi wnioskami wynikającymi z tej analizy. Również w przypadku stwierdzenia braku znaczących oddziaływań na wybrane komponenty środowiska lub oddziaływania pozytywnego prognoza winna zawierać taką informację wraz z odpowiednim uzasadnieniem. Biorąc pod uwagę, iż dla części ujętych w projekcie aktualizacji Planu działań wskazano lokalizację informuję, iż tylko w przypadku braku wiedzy na temat konkretnej lokalizacji przedsięwzięć inwestycyjnych i/lub przyjętych rozwiązań technicznych poszczególnych przedsięwzięć wyznaczonych do realizacji w projekcie aktualizacji Planu prognoza może określać, analizować i oceniać typowe dla danego rodzaju przedsięwzięć inwestycyjnych oddziaływania na środowisko i ich potencjalne skutki środowiskowe. Pomocne w takiej sytuacji może być korzystanie z informacji dotyczących inwestycji o podobnym charakterze i skali [R. Bednarek (red.), Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko w planowaniu przestrzennym, Poznań 2012, s. 50]. W pozostałych	TAK	Rozwinięto zapisy rozdziałów od 9.1.-9.9 w zakresie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć ujętych w projekcie aktualizacji Planu.

Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza

Lp.	Podmiot zgłaszający	Treść uwagi/ wniosku	Uwzględniona (TAK/NIE)	Sposób uwzględnienia
		przypadkach ocena przewidywanego oddziaływania powinna uwzględniać uwarunkowania środowiskowe i przestrzenne występujące na obszarze, na którym realizowane będzie zaplanowane zadanie. Proszę zatem rozwinąć zapisy rozdziałów 9.1-9.9 w zakresie oceny oddziaływania na środowisko przedsięwzięć ujętych w projekcie aktualizacji Planu. Ponadto, zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 3 lit. a ustawy ooś w prognozie proszę przedstawić rozwiązania mające na celu zapobieganie i ograniczanie negatywnych oddziaływań na środowisko mogących być rezultatem realizacji ustaleń projektu aktualizacji Planu.		
3	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	W rozdziale 9.2. na str. 71 prognozy stwierdzono, że „działania podejmowane w ramach realizacji Planu nie wpłyną negatywnie na Jednolite Części Wód powierzchniowych i podziemnych jak również na osiągnięcie celów środowiskowych dla tych części wód”. Proszę uzasadnić przedmiotowe stwierdzenie.	TAK	Rozszerzono opis przedstawiony w rozdziale 9.2 prognozy, zaproponowano monitoring prac oraz sposób zagospodarowania wody złożowej pochodzącej z testów hydrodynamicznych.
4	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Odnosząc się do planowanego działania „Wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego GT-1, w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza”, w prognozie proszę zawrzeć informacje dotyczące charakterystyki hydrogeologicznej pięter i poziomów wodonośnych, w tym głównych użytkowych poziomów wodonośnych i innych użytkowych poziomów wodonośnych. Ponadto w prognozie proszę zawrzeć charakterystykę pięter eksploatacyjnych wód termalnych, z podaniem szacowanych głębokości oraz informacji dotyczących stratygrafii i litologii.	TAK	Dodano charakterystykę hydrogeologiczną pięter i poziomów wodonośnych (rozdział 10.1).
5	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	W rozdziale 9.2. na str. 70 prognozy odnosząc się do oddziaływania na wody podziemne i powierzchniowe napisano: „Ze względu na bliskie sąsiedztwo czynnego komunalnego ujęcia wód podziemnych, oddalonego o ok. 200 m od projektowanego otworu, zaleca się prowadzenie monitoringu ujęcia. Monitoring powinien objąć wahania poziomu zwierciadła wody – z częstotliwością 2 razy na dobę, badania jakości wód - parametrów wskaźnikowych - co 5-10 dni”.	TAK	Proponowany monitoring zgodny jest z „Projektem robót geologicznych na wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza”, na podstawie, którego Marszałek Województwa wydał decyzję zatwierdzającą. Informacja ta została dodana do dokumentu.

Podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko Planu gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza

Lp.	Podmiot zgłaszający	Treść uwagi/ wniosku	Uwzględniona (TAK/NIE)	Sposób uwzględnienia
		Uwzględniając uwarunkowania, o których mowa w pkt. 4 niniejszej opinii, proszę ponownie przeanalizować i uzasadnić propozycję prowadzenia monitoringu w ww. zakresie.		
6	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Określając, analizując i oceniając przewidywane oddziaływanie na krajobraz, w prognozie proszę odnieść się do potrzeby ochrony krajobrazu oraz konieczności prowadzenia działań na rzecz zachowania i utrzymywania ważnych lub charakterystycznych cech krajobrazu tak, aby ukierunkować i harmonizować zmiany, które wynikają z procesów społecznych, gospodarczych i środowiskowych, w myśl Europejskiej Konwencji Krajobrazowej sporządzonej we Florencji dnia 20 października 2000 r. (Dz. U. z 2006 r. Nr 14, poz. 98).	TAK	W Prognozie odniesiono się do potrzeby ochrony krajobrazu i powołano się na zapisy Europejskiej Konwencji Krajobrazowej.
7	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Oceniając przewidywane oddziaływanie na klimat, w prognozie proszę odnieść się do kształtowania warunków termicznych, anemometrycznych, wilgotnościowych. W prognozie proszę również przeanalizować w jaki sposób przewidywana zmiana klimatu (mikroklimatu) wpłynie na pozostałe komponenty środowiska. Określając wpływ realizacji ustaleń projektu aktualizacji Planu na klimat wskazane jest uwzględnienie zaleceń zawartych w opracowaniu „Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030” (SPA2020), opublikowanym na stronie internetowej Ministerstwa Klimatu (www.bip.mos.gov.pl).	TAK	W rozdziale 9 prognozy przedstawiono jak osiągnięcie odpowiednich warunków klimatycznych wpłynie na komponenty środowiska powołano się również na „Strategiczny plan adaptacji dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030”.
8	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Nawiązując do zapisu na str. 9 projektu aktualizacji Planu informuję, że na stronie internetowej Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Poznaniu dostępna jest „Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim. Raport wojewódzki za rok 2018”. W projekcie aktualizacji Planu proszę zawrzeć aktualne dane w tym zakresie.	TAK	W prognozie i projekcie dokumentu zawarto dane pochodzące z „Rocznej ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim. Raport wojewódzki za rok 2018”.
9	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Nawiązując do zapisów w rozdziale 5.5. prognozy informuję, iż na stronie internetowej Głównego Inspektora Ochrony Środowiska opublikowano „Ocenę stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w roku 2017 - 2018”, w tym dla JCWP wymienionych w tabeli 8 prognozy. W prognozie proszę określić aktualny stan	TAK	Stan aktualny JCWP w prognozie określono w oparciu o „Ocenę stanu jednolitych części wód rzek i zbiorników zaporowych w roku 2017 - 2018”.

Lp.	Podmiot zgłaszający	Treść uwagi/ wniosku	Uwzględniona (TAK/NIE)	Sposób uwzględnienia
		JCWP, mając na uwadze art. 52 ust. 1 ustawy ooś.		
10	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	W rozdziale 1.3. projektu aktualizacji Planu oraz w rozdziale 1 prognozy proszę zaktualizować dzienniki ustaw, w których opublikowano wymienione ustawy i rozporządzenia.	TAK	Zaktualizowano dzienniki ustaw wskazane w prognozie.
11	Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Poznaniu	Zgodnie z art. 51 ust. 2 pkt 1 lit. e ustawy ooś prognoza zawiera streszczenie sporządzone w języku niespecjalistycznym. W związku z tym proszę rozwinąć zapisy rozdziału 14 prognozy zatytułowanego „Streszczenie w języku niespecjalistycznym” w taki sposób, aby zawierał najistotniejsze informacje zawarte w poszczególnych rozdziałach prognozy. Ponadto, zmiany wprowadzone w poszczególnych rozdziałach prognozy proszę również uwzględnić w przedmiotowym rozdziale prognozy.	TAK	W prognozie poprawiono informacje wynikające ze zmian w innych rozdziałach dodano również brakujące najistotniejsze informacje.

4. USTALENIA ZAWARTE W PROGNOZIE ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

W prognozie przedstawiono informacje o zawartości Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza, przedstawiono i oceniono bieżący stan jakości środowiska w mieście oraz zbadano zgodność PGN z dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym, krajowym i międzynarodowym.

Ponadto opracowywaniu Prognozy przeanalizowano, zgodnie z przepisami i uzgodnieniami, oddziaływania na wszystkie elementy środowiska, w tym, m.in. na: różnorodność biologiczną, zwierzęta, rośliny, integralność obszarów chronionych, wodę, powietrze, klimat akustyczny, oddziaływanie pól elektromagnetycznych, ludzi, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki, dobra materialne, z uwzględnieniem zależności między tymi elementami środowiska i między oddziaływaniami na te elementy identyfikując stopień i rodzaj oddziaływań. W szczególności przeanalizowany został wpływ Planu na obszary chronione, w tym objęte siecią Natura 2000 i ich integralność.

W oparciu o dostępne materiały zidentyfikowano główne problemy i zagrożenia środowiska w obszarze objętym Planem, jak również określono jego aktualny stan. Z jednej strony służyć to powinno takiemu kształtowaniu Planu, aby maksymalnie został wykorzystany do poprawy stanu środowiska, a z drugiej do umożliwienia oceny wpływu na środowisko i identyfikacji ewentualnych znaczących oddziaływań negatywnych oraz zaproponowania działań minimalizujących ten wpływ, wskazania działań alternatywnych i ewentualnie kompensujących. Analiza ta wykorzystana została też do określenia kryteriów wyboru projektów do wsparcia w ramach Planu.

Analizą stanu środowiska objęto wszystkie jego elementy, a w szczególności: jakość powietrza, jakość wód powierzchniowych i podziemnych, gleb, hałas, przyrodę i różnorodność biologiczną, zmiany klimatu, zasoby naturalne, OZE, odpady, gospodarkę wodno-ściekową, promieniowanie jonizujące i elektromagnetyczne i poważne awarie przemysłowe.

W ramach analiz oceniono szczegółowo możliwe oddziaływania wszystkich obszarów wsparcia przewidzianych Planem na poszczególne elementy środowiska, w tym na: różnorodność biologiczną, zwierzęta, rośliny, integralność obszarów chronionych, wodę, powietrze, ludzi, powierzchnię ziemi, krajobraz, klimat, zasoby naturalne, zabytki i dobra materialne. Przy ocenie wykorzystano wypracowane kryteria oceny oddziaływania uwzględniające stan i największe problemy środowiska, możliwe negatywne oddziaływania i charakterystykę projektów, które mogą być wsparte przez Plan, jak też i cele dokumentów strategicznych UE oraz Polski.

Szczegółowe analizy zostały wykonane dla działań określonych w harmonogramie rzeczowo – finansowym Planu. Ze względu na charakter i brak oddziaływania na środowisko nie analizowano działań promocyjnych i organizacyjnych. Należy podkreślić, że wobec ogólnego charakteru Planu, przedstawione hipotetyczne oddziaływania mogą być

przedstawione tylko w sposób ogólny, a konkretne oddziaływania będą zależały od lokalizacji i charakterystyki danego przedsięwzięcia proponowanego do wsparcia w ramach Planu oraz zastosowanej technologii.

W wyniku analiz stwierdzono, że negatywne oddziaływania na środowisko mogą nastąpić w zakresie realizacji inwestycji takich jak budowa i modernizacja dróg, termomodernizacja budynków, rozbudowa sieci ciepłowniczych oraz modernizacja obiektów wytwarzania energii.

Nie stwierdzono znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko dla inwestycji polegającej na wykonaniu odwiertu poszukiwawczego Kalisz GT – 1, jednak w momencie podjęcia decyzji o rozpoczęciu wydobywania wód do celów energetycznych, należy szczegółowo przeanalizować wpływ inwestycji na wody powierzchniowe, podziemne, zasoby przyrodnicze i powierzchnię ziemi. Zgodnie z projektem, który został opracowany na potrzeby uzyskania decyzji na rozpoczęcie prac wskazano oddziaływania na poszczególne komponenty środowiska, a także działania minimalizujące i ograniczające negatywny wpływ prac.

Oddziaływania negatywne w większości będą miały charakter krótkotrwały i miejscowy lub lokalny. Należy zaznaczyć, że wszystkie wymienione powyżej inwestycje w długiej perspektywie przyniosą korzyści dla ochrony stanu jakości powietrza oraz środowiska na terenie miasta Kalisza.

Pozytywne oddziaływania (w szczególności na powietrze atmosferyczne) będą miały projekty z zakresu podniesienia efektywności energetycznej i ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, co służyć będzie przede wszystkim ludziom, ale też mogą wpłynąć na zużycie paliw i tym samym ograniczenie niekorzystnej emisji gazów cieplarnianych, pyłów i innych szkodliwych substancji do powietrza.

Odstąpienie od zamiaru realizacji zadań określonych w Planie przełoży się na spowolnienie procesów zmierzających do poprawy jakości powietrza na terenie miasta oraz zmian klimatu.

5. WYNIKI POSTĘPOWANIA DOTYCZĄCEGO TRANSGRANICZNEGO ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Na mocy prawa polskiego ustawa jest aktem prawnym regulującym transgraniczną ocenę oddziaływania na środowisko oraz zasady postępowania w sprawach transgranicznego oddziaływania na środowisko. Wskazuje ona na konieczność uwzględnienia w dokumencie prognozy informacji o możliwym transgranicznym oddziaływaniu na środowisko w rozumieniu oddziaływania na obszary leżące poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej. Podstawą do podjęcia oceny transgranicznej jest stwierdzenie możliwości wystąpienia znaczącego negatywnego oddziaływania w wyniku realizacji któregośkolwiek działania projektu dokumentu. W ramach opracowania prognozy dla projektu PGN nie stwierdzono przesłanek na podstawie których należałoby przeprowadzić procedurę transgranicznej oceny oddziaływania na środowisko, a projektowane działania będą miały wyłącznie charakter lokalny.

6. PROPOZYCJE DOTYCZĄCE METOD I CZĘSTOTLIWOŚCI PRZEPROWADZANIA MONITORINGU SKUTKÓW REALIZACJI POSTANOWIEŃ DOKUMENTU

Zaproponowane w PGN cele i działania nie będą powodować znaczącego negatywnego oddziaływania na środowisko. Jednak wdrażanie rozwiązań przewidzianych w omawianym dokumencie wymaga stałego monitorowania oraz szybkiej reakcji w przypadku pojawiania się rozbieżności pomiędzy projektowanymi rezultatami a stanem rzeczywistym. Podstawą właściwej oceny wdrażania założeń PGN, a także określenia problemów w osiąganiu założonych celów jest prawidłowy system sprawozdawczości, oparty na zestawie określonych wskaźników. Powinien on zapewnić stałą kontrolę jakości zarządzania środowiskiem planowanych przedsięwzięć inwestycyjnych oraz pozwolić regulować działalność podmiotów, a jednocześnie ułatwiać funkcjonowanie systemu wydawania decyzji, udzielania zezwoleń i egzekucji.

Prognoza określa zasady oceny i monitorowania efektów jego realizacji. W dokumencie zaproponowano metody analizy realizacji postanowień projektu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza pod kątem wpływu na środowisko, które mogą się odnosić do:

1. oddziaływania proponowanych działań,
2. przestrzegania ustaleń dotyczących wyposażenia w infrastrukturę techniczną, ochrony i kształtowania środowiska, ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Ad. 1) W zakresie oddziaływania proponowanych działań na środowisko:

- w odniesieniu do przedsięwzięć, dla których wydano decyzję o uwarunkowaniach środowiskowych, obowiązywać będzie monitoring środowiska w zakresie i metodach określonych w wydanej decyzji (o ile decyzja określa takie warunki),
- w odniesieniu do pozostałych działań może to być monitoring prowadzony w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska,
- w przypadku skarg mieszkańców na uciążliwości prowadzonej działalności w oparciu o uchwalony PGN, analizę jego realizacji i badanie skażenia środowiska powinien przeprowadzić odpowiedni organ administracji samorządowej.

Ad. 2) W zakresie realizacji przestrzegania ustaleń PGN powinny być przeprowadzone okresowe przeglądy z jego realizacji, wykonywane przez administrację samorządową na potrzeby oceny prowadzonej polityki. Częstotliwość okresowych przeglądów powinna być zgodna z przepisami szczególnymi.

Propozycje dotyczące przewidywanych metod analizy skutków realizacji postanowień projektu PGN:

- przeprowadzenie wstępnej oceny (screeningu) w przypadku projektów zaliczonych do przedsięwzięć mogących potencjalnie znacząco oddziaływać na środowisko lub na obszar Natura 2000;
- przeprowadzenie oceny oddziaływania przedsięwzięcia na obszar Natura 2000 w przypadku, gdy istnieje możliwość potencjalnie znaczącego oddziaływania na cele ochrony tego obszaru;
- przeprowadzenie pełnej procedury oceny oddziaływania na środowisko w przypadkach, gdy projekt (zamierzenie inwestycyjne) podlega takiej procedurze;
- oceny zgodności ze standardami jakości środowiska na etapie realizacji projektu oraz po jego zakończeniu;
- oceny zgodności ze standardami emisyjnymi w przypadku występowania emisji do środowiska;
- oceny warunków i jakości klimatu akustycznego wykonywane jeden raz na 4 lata;
- w zakresie monitoringu poszczególnych elementów środowiska odpowiedzialne są jednostki i instytucje związane z gospodarką wodną, zarządy dróg, starostwa powiatowe, urzędy wojewódzkie, w zakresie ochrony środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, a w zakresie ochrony przyrody organy wymienione w ustawie o ochronie przyrody zgodnie z art. 91 oraz jednostki wspomagające, zatrudniające ekspertów w dziedzinie ochrony środowiska, np. IMGW, RZGW i inne. Zgodnie z art. 10 Dyrektywy 2001/42/WE z dnia 27 czerwca 2001 r. w celu uniknięcia powielania monitoringu, raporty o stanie i jakości poszczególnych elementów środowiska powinny być przekazywane do gmin.

W zakresie zadania polegającego na wykonaniu odwiertu poszukiwawczo-rozpoznawczego monitoring powinien objąć wahania poziomu zwierciadła wody – z częstotliwością 2 razy na dobę, badania jakości wód – parametrów wskaźnikowych – co 5-10 dni. (zgodnie z „Projektem robót geologicznych na wykonanie otworu poszukiwawczo-rozpoznawczego w celu określenia możliwości wykorzystania zasobów geotermalnych na terenie miasta Kalisza”, na podstawie, którego Marszałek Województwa wydał decyzję zatwierdzającą ten projekt).

Przedstawiony możliwy sposób monitoringu realizacji założeń dokumentu zapewnia szybkie podjęcie środków zaradczych w sytuacji wystąpienia niezgodności a także współpracę wszystkich zainteresowanych stron.

7. UZASADNIENIE WYBORU PRZYJĘTEGO DOKUMENTU W ODNIESIENIU DO ROZPATRYWANYCH ROZWIĄZAŃ ALTERNATYWNYCH

Przeprowadzona analiza oraz wynikająca z niej ocena zapisów projektu PGN pozwala na stwierdzenie, że realizacja zapisów ww. dokumentu spowoduje poprawę stanu środowiska. Opracowana prognoza pozwala na stwierdzenie, iż:

- PGN jako całość będzie pozytywnie oddziaływać na środowisko i sprzyjać rozwiązaniu niektórych problemów dotyczących poprawy stanu środowiska, niemniej niektóre obszary wsparcia mogą wpływać również negatywnie na poszczególne elementy środowiska. Największy pozytywny wpływ oddziaływania Planu będzie dotyczył jakości powietrza atmosferycznego, klimatu oraz zdrowia i jakości życia mieszkańców.
- Oddziaływania negatywne określone w prognozie potencjalnie mogą wystąpić, jednak czy do tego dojdzie, decydującą rolę odgrywać będzie ich lokalizacja, zastosowana technologia oraz dokładny zakres inwestycji. Ograniczenie negatywnego wpływu będzie możliwe także poprzez zastosowanie odpowiednich działań minimalizujących i kompensujących (opisane w treści Prognozy).
- Odstąpienie od zamiaru realizacji zadań określonych w PGN przełoży się na pogłębienie problemów dot. jakości powietrza na terenie strefy oraz zmian klimatu.
- Na podstawie analizy celów dokumentów strategicznych UE stwierdza się, że PGN realizuje cele tych dokumentów.

- W celu ograniczenia negatywnych oddziaływań PGN na środowisko zaproponowano: zasady monitorowania skutków realizacji Planu.

Ustalenia analizowanego Planu są wynikiem kompromisu pomiędzy wymogami ochrony środowiska i życia człowieka, a koniecznością rozwoju urbanistycznego, gospodarczego i społecznego miasta. Zaprezentowane rozwiązania są zgodne z krajowym ustawodawstwem, dokumentami obowiązującymi na terenie miasta i województwa oraz wykorzystują instrumenty służące do jego zrównoważonego rozwoju. Ustalenia Planu bezpośrednio nie ingerują w tereny o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych oraz zawierają wiele rozwiązań korzystnych dla środowiska na obszarach zurbanizowanych, dlatego prognoza nie prezentuje rozwiązań alternatywnych do proponowanych w ustaleniach Planu uznając, że zaproponowane ustalenia są najkorzystniejsze dla środowiska w kontekście istniejących uwarunkowań.

W związku z brakiem znaczących negatywnych oddziaływań projektu PGN w prognozie nie zaproponowano rozwiązań alternatywnych.

Rozwiązania alternatywne dla działań mogących w niewielkim stopniu negatywnie oddziaływać na środowisko mogą dotyczyć:

- innej lokalizacji (warianty lokalizacji),
- innego sposobu prowadzenia inwestycji (warianty konstrukcyjne i technologiczne),
- innego sposobu zarządzania (warianty organizacyjne),
- wariantu niezrealizowania inwestycji, tzw. „opcja zerowa”.

Uzasadnienie

Miasto Kalisz posiada uchwalony przez Radę Miasta Kalisza i pozytywnie zaopiniowany przez doradcę energetycznego WFOŚiGW w Poznaniu Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Obecnie z uwagi na upływ czasu i zachodzące zmiany koniecznym jest zaktualizowanie tego Planu.

W związku z aktualizacją zostaną wprowadzone nowe zadania oraz zmiany w harmonogramie rzeczowo finansowym I Miasta Kalisza oraz harmonogramie rzeczowo-financeowym II Miasta Kalisza, który zawiera propozycję działań naprawczych w celu zapewnienia zgodności Planu Gospodarki Niskoemisyjnej z obowiązującymi wytycznymi, a tym samym umożliwienie aplikowania przez Miasto Kalisz o środki zewnętrzne na realizację inwestycji m.in. z zakresu obniżenia niskiej emisji.

Priorytetowym celem dokumentu jest ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza ma także na celu poprawę jakości powietrza poprzez realizację zadań i celów wskazanych przez prawo miejscowe oraz zawartych w Programie ochrony powietrza. W związku z powyższym Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza zawiera w sobie między innymi opis celów strategicznych i celów szczegółowych, a także posiada horyzont czasowy.

Zaktualizowany dokument w żaden sposób nie wpływa na zmianę oddziaływania przyjętego PGN – uwarunkowania, o których mowa w art. 49 ustawy o udostępnieniu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. Ponadto zaktualizowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza nie wykracza poza opiniowany zakres pierwotnego dokumentu dla którego opracowano prognozę oddziaływania na środowisko. Przedmiotowe uzupełnienia nie powodują również zmian w oddziaływaniu Planu Gospodarki Niskoemisyjnej na obszary Natura 2000. Planowana modyfikacja dokumentu ma zatem charakter działania „technicznego” i „porządkowego”.

W związku z powyższym zasadne jest podjęcie przedmiotowej uchwały

*Prezydent
Miasta Kalisza
/.../
Krystian Kinastowski*